TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

BOŞANMA SONRASI SÜREÇTEKİ KADINLARIN BAĞLILIK AĞ YAPILARININ İNCELENMESİ

Fatma DEVECİ

DOKTORA TEZİ

ADANA / 2022

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

BOŞANMA SONRASI SÜREÇTEKİ KADINLARIN BAĞLILIK AĞ YAPILARININ İNCELENMESİ

Fatma DEVECİ

Danışman: Doç.Dr. İsmail SANBERK
Jüri Üyesi: Prof.Dr. Fulya CENKSEVEN ÖNDER
Jüri Üyesi: Doç. Dr. Mustafa YAŞAR
Jüri Üyesi: Prof. Dr. Mehmet Hakan GÜNDOĞDU
Jüri Üyesi: Doç. Dr. Oğuzhan ÇOLAKKADIOĞLU

DOKTORA TEZİ

ADANA / 2022

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne;

Bu çalışma, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalında DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Doç. Dr. İsmail SANBERK
(Danışman)

Üye: Prof. Dr. Fulya CENKSEVEN ÖNDER

Üye: Doç. Dr. Mustafa YAŞAR

Üye: Prof. Dr. Mehmet Hakan GÜNDOĞDU

Üye: Doç. Dr. Oğuzhan ÇOLAKKADIOĞLU

ONAY
Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.
…/…/2022

Prof. Dr. Serap ÇABUK
Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ETİK BEYANI

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. …. / …. / 2022

Fatma DEVECİ

ÖZET

BOŞANMA SONRASI SÜREÇTEKİ KADINLARIN BAĞLILIK AĞ YAPILARININ İNCELENMESİ

Fatma DEVECİ

Doktora Tezi, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı
Danışman: Doç. Dr. İsmail SANBERK
Mart, 2022, 213 sayfa

Bu araştırma ile travmatik olarak algılanabilecek boşanma sonrası süreçte kadınların yaşadıkları zorluklar sırasında yardım alma davranışlarını zihinlerinde nasıl yapılandırdıklarını görmek amaçlanmıştır. Bu amaçla, boşanma sonrası süreçte olan kadınların bağlılık ağ yapıları incelenmiştir. Bağlılık ağ yapısının incelenmesiyle boşanma sonrası süreçteki kadınların sosyal destek kaynakları ile ilişkilerindeki anlamlı örüntüler tanımlanmıştır. Bağlılık ağ yapıları incelenerek araştırmaya katılan tüm kadınların algıladıkları sosyal destek kaynağı sayısı ile yardım alma davranışları arasındaki ilişki ortaya konmuştur. Ayrıca her bir kadının bağlılık ağ yapısı olgu analizi şeklinde incelenerek algıladığı zorluklar sırasında algıladığı sosyal destek kaynakları ile yardım aldığı sosyal destek kaynakları arasındaki ilişki örüntüleri ortaya konmuştur.

Araştırmanın modeli betimsel ve gömülü çoklu vaka analizi olarak tasarlanmıştır. Vaka analizi yoluyla evrene istatistik genellemeler yapmak yerine analitik genellemeler yapılarak kuramsal önermelerde bulunmak amaçlanmaktadır. Bu amaç beraberinde elde edilen bulguların genellenebilir (nomotetik) olmasına engel bir yapıda olduğu için araştırma iç geçerliğe odaklı olan idiyografik bir karakter taşımaktadır. Bu çerçevede araştırmada, bağlılık ağ yapısını incelemeyi sağlayan bağlılık ağı testi isimli idiyografik araç kullanılmıştır. Bağlılık ağı formu ile toplanan veriler bağlılık ağı testi analiz yöntemleri ile değerlendirilmiştir. Bu analiz yöntemleri arasında Bağlılık Ağı Dağılım İndeksi (DDI), Belirsizlik İndeksi (UI), Kısmi Sıralama Skalogramı Dağılımı (POSAC-Dağılım), Kısmi Sıralama Skalogramı Derinlik (POSAC-Derinlik) ve Belirsizlik Katsayısı (UC) yer almıştır.

Araştırma sonucunda 29-48 yaş aralığında yer alan bu 10 kadın katılımcının algılamış olduğu sosyal destek kaynağı sayısının 3-14 arasında değiştiği sonucu elde

edilmiştir. Bu kadınların bu sosyal destek kaynaklarından yardım alma oranını gösteren bağlılık ağı yüzdelerinin de %8.1-%30.5 arasında değiştiği görülmüştür. Bu katılımcıların algıladıkları sosyal destek kaynakları ile ortalama yardım aldıkları sosyal destek kaynağı sayısı arasındaki ilişkiye de Spearman-Rho değeri ile bakılmış ve ilişkinin(0.55) istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Mevcut katılımcı grubunda algılanan sosyal destek kaynaklarının ya da bağlılık ağı büyüklüklerinin yardım alma davranışlarını belirlemediği sonucu elde edilmiştir. Bu sonuç, formu doldurma aşamasında tüm katılımcıların algıladıkları zorlukların bir kısmında kendi içsel kaynakları ile baş ettiklerini ifade etmiş olmaları ile tutarlı bir sonuçtur.

Katılımcı grupta yer alan her bir olgunun algıladığı sosyal destek kaynağına dair yardım alma davranışına dair üç ayrı dağılım (DDI, UI, POSAC-Dağılım) sonucu olduğu görülmüştür. Her bir olgunun bu üç ayrı dağılımda kendi içinde farklı şekilde yapılandığı sayısal sonuçlara ulaşılmıştır. DDI puanları açısından ilk sırada Olgu 7 yer alırken son sırada ise Olgu 2 yer almıştır. UI puanları açısından en yüksek dağılıma Olgu 5 sahipken en düşük dağılıma ise Olgu 8'in sahip olduğu görülmüştür. POSAC-Dağılım değerleri açısından en yüksek dağılım gösteren olgu bu kez Olgu 10 olarak ilk sırada yer alırken; Olgu 8 ise son sırada yer almıştır.

Olgulara ait UC puanlarına bakıldığında Olgu 9'un asimetrik ilişki açısından Sosyal Destek (.96) - Zorluk (.61) ilk sırada yer aldığı görülmüştür. Olgu 9'un bu değerlere bakıldığında daralan bir ağ yapısına sahip olduğu ve ağ yapısında ayrımlaşmanın olmadığı sonucu elde edilmiştir. Olgu 9'un ağ yapısındaki bu daralmanın güçlü olduğu sonucu da simetrik ilişki puanı (.74) ile görülmüştür. Olgu 9'un ağ yapısındaki daralma POSAC-Dağılım ve POSAC-Derinlik puanlarıyla ulaşılan hiyerarşik ilişkilerle birlikte değerlendirildiğinde, ağ yapısındaki daralmanın zorluklar sırasında Olgu 9'u savunmasız bırakacak bir yapıda olduğunu göstermiştir. Olgular arasında simetrik ilişkiye dair ikinci yüksek puana Olgu 1'in (.49) sahip olduğu görülmüştür. Olgu 1'in algıladığı zorluklar (.45) ve algıladığı sosyal destek kaynaklarına (.55) ilişkin asimetrik puan ilişkisinin zayıf olduğu görülmüştür. Buradaki sonuç, Olgu 1'in ağ yapısının genişleyen özellik gösterdiği ve ayrımlaşmanın da olduğu anlamına gelmektedir. Olgu 1'in ağ yapısındaki genişleme POSAC-Dağılım ve POSAC-Derinlik puanlarıyla ulaşılan hiyerarşik ilişkilerle birlikte değerlendirildiğinde, ağ yapısındaki genişlemenin zorluklar sırasında Olgu 1'i yaşadığı zorluklar sırasında kaynaklarını farklı şekillerde ve farklı sıklıklarda kullanacak şekilde güçlendirdiğini göstermiştir.

Katılımcı grubun bağlılık ağ yapılarına baktığımızda genişleyen ve ayrımlaşmış yapıda olan katılımcı sayısı 1; genişleyen ve zayıf ayrımlaşmış yapıda olan katılımcı sayısı 3; genişleyen ve orta düzeyde ayrımlaşmış ve hiyerarşik ilişkileri karmaşık yapıda olan katılımcı sayısı 1; daralan ve zayıf ayrımlaşmış yapıda olan katılımcı sayısı 3; daralan ve ayrımlaşmamış yapıda olan katılımcı sayısı ise 2 olarak sınıflandırılabilir.

Elde edilen bu sonuçlar, her bir kadının yardıma ihtiyaç duyduğu zorluk alanında sosyal destek kaynaklarını zihninde nasıl yapılandırdığını ortaya koymaktadır. Bu sonuçlar sayesinde bireydeki mevcut zihinsel yapılanmanın yeniden düzenlenmesi, daha somut bir şekilde planlanması olasıdır. Böyle bir planlamanın birey-içi değişimi hedef alan psikoterapi alanına katkı sağlaması olası bir sonuçtur. Aynı zamanda bu araştırma, zihinsel yapılanmalara dair kategoriler oluşturmak için hiyerarşik ilişkilere ulaşmayı sağlayacak daha geniş kapsamlı araştırmalar için de önermeler oluşturmuştur.

Anahtar Kelimeler: Boşanma, kadın, travma, sosyal destek, bağlılık ağ yapısı.

ABSTRACT

INVESTIGATION OF DEPENDENCY GRID CONSTRUCTIONS OF WOMEN IN THE PROCESS AFTER DIVORCE

Fatma DEVECİ

Ph.D. Thesis, Department of Educational Sciences
Supervisior: Assoc. Prof. Dr. İsmail SANBERK
March 2022, 213 pages

With this research, it is aimed to see how women structure their help-seeking behaviors in their minds during the difficulties they experience in the post-divorce period, which can be perceived as traumatic. For this purpose, the dependency grid construction of women in the post-divorce period were examined. By examining the dependency grid construction, significant patterns in the relationship between women in the post-divorce period and their social support resources were identified. By examining the loyalty network structures, the relationship between the perceived number of social support sources and help-seeking behaviors of all women participating in the research was revealed. In addition, each woman's dependency grid construction was examined as a case analysis, and the relationship patterns between the social support sources she perceived during her perceived difficulties and the social support sources she received help were revealed.

The model of the research was designed as a descriptive and embedded multiple case analysis. Instead of making statistical generalizations to the universe through case analysis, it is aimed to make theoretical propositions by making analytical generalizations. Since this purpose is in a structure that prevents the findings obtained from being generalizable (nomotetic), the research has an idiographic character focused on internal validity. In this context, an idiographic tool called the dependency grid test, which allows to examine the dependency grid test construction, was used in the research. The data collected with the dependency grid test form were evaluated with the dependency grid test test analysis methods. These analysis methods included the Index of Dispersion Dependency (DDI), Uncertainty Index (UI), Index of Dispersion Partial Order Scalogram Analysis by Coodinates (Index of Dispersion POSAC), Index of

Depth Partial Order Scalogram Analysis by Coodinates (Index of Depth POSAC), and Uncertainty Coefficient (UC).

As a result of the research, it was concluded that the number of social support sources perceived by these 10 female participants between the ages of 29-48 varied between 3-14. It was observed that the percentages of the dependency grid test showing the rate of these women getting help from these social support sources varied between 8.1% and 30.5%. The relationship between the perceived social support resources of these participants and the average number of social support resources they received was analyzed with the Spearman-Rho value and it was concluded that the relationship (0.55) was not statistically significant. It was concluded that perceived social support resources or dependency grid sizes did not determine help-seeking behaviors in the current participant group. This result is consistent with the fact that at the stage of filling out the form, all participants stated that they coped with some of the difficulties they perceived with their own internal resources.

It has been observed that there are three different distributions (DDI, UI, Index of Dispersion POSAC) regarding the help-seeking behavior regarding the source of social support perceived by each case in the participant group. Numerical results were obtained in which each case was structured differently in these three separate distributions. Case 7 took the first place in terms of DDI scores, while Case 2 took the last place. Case 5 had the highest distribution in terms of UI scores, while Case 8 had the lowest distribution. The case with the highest Index of Dispersion POSAC values ranked first as Case 10 this time; Case 8 was in the last place.

Considering the UC scores of the cases, it was seen that Case 9 ranked first in terms of Social Support (.96) - Difficulty (.61) in terms of asymmetrical relationship. Considering these values, it was concluded that Case 9 had a narrowing network structure and there was no differentiation in the network structure. The result that this narrowing in the network structure of Case 9 was strong was also seen with a symmetric relationship score (.74). When the shrinkage in the network structure of Case 9 was evaluated together with the hierarchical relationships reached by the Index of Dispersion POSAC and Index of Depth POSAC scores, it showed that the narrowing in the network structure was in a structure that left Case 9 vulnerable during the difficulties. Case 1 (.49) had the second highest score regarding the symmetrical relationship between the cases. It was observed that the asymmetric score relation of Case 1 regarding perceived difficulties (.45) and perceived social support resources

(.55) was weak. The result here means that the network structure of Case 1 shows an expanding feature and there is also differentiation. When the expansion in the network structure of Case 1 was evaluated together with the hierarchical relationships reached by the Index of Dispersion POSAC and Index of Depth POSAC scores, it was shown that the expansion in the network structure strengthened Case 1 to use its resources in different ways and at different frequencies during the difficulties.

When we look at the dependency grid constructions of the participant group, the number of participants with an expanding and differentiated structure is 1; the number of participants with an expanding and poorly differentiated structure is 3; The number of participants, which is expanding and moderately differentiated and with complex hierarchical relationships, is 1; the number of participants with a narrowing and poorly differentiated structure is 3; The number of participants, which is narrow and undifferentiated, can be classified as 2.

These results reveal how each woman constructions the social support resources in her mind in the area of difficulty in which she needs help. Thanks to these results, it is possible to plan the reorganization of the existing mental construction in the individual in a more concrete way. It is a possible outcome that such a planning will contribute to the field of psychotherapy that targets intra-individual change. At the same time, this research has created suggestions for more extensive research that will enable reaching hierarchical relationships to create categories of mental constructions.

Keywords: Divorce, woman, trauma, social support, dependency grid construction.

ÖN SÖZ

Teşekküre kendimle başlamak istiyorum. Daha 7.sınıftayken "Her İnsan Ayrı Bir Dünyadır" başlıklı bir kompozisyonla post-modern düşünmeye başlamışım. Bu içsel gücüme kulak verdiğim ve beynimin sınırlarını keşiften vazgeçmediğim için kendimle gurur duyuyorum.

Öncelikle post-modern düşüncelerime tercüman olan George A. KELLY'e bıraktığı kuramsal miras için sonsuz teşekkürler. Beni bu mirastan haberdar eden, heyecanlı ve coşkulu bakış açısıyla bana kırmızı ve mavi haplar arasında seçim yapma fırsatını sunan, çok kıymetli danışmanın Doç. Dr. İsmail SANBERK'e ne kadar teşekkür etsem az kalır. Ben onun sayesinde kırmızı hapı seçtim ve yaşamımda sonsuz deneyim kurgulayabileceğim bir bakış açısıyla yoluma devam ediyorum. Tez komitemde yer alan, algıladığım sayılı sosyal destek kaynaklarım arasında da yer alan çok kıymetli Hocam Prof. Dr. Fulya CENKSEVEN ÖNDER'e teşekkür ediyor ve varlığına şükrediyorum. Tez komitesiyle olan yolculuğumuzda eşlik eden diğer çok kıymetli hocam Doç. Dr. Mustafa YAŞAR'a kendime eleştirel bakış açımı yapılandırmamda sağladığı katkı için sonsuz teşekkürler. Bu teşekkürün yanı sıra Akademik Yazma dersinin doktora sürecinde zorunlu ders olması önerimi de buradan duyurayım.

Tez jürimde yer alan çok değerli Hocam Prof. Dr. M. Hakan GÜNDOĞDU'ya hem teşekkür hem de minnetimi ifade etmek istiyorum. Saçtığı zihinsel ışıltıyı, bilimsel bakış açısının sağlamlığını görmek için ondan tek ders dinlemek yeterliydi. Çok dersini dinleyerek o ışıltıdan çokça nasibimi aldım, çok teşekkür ederim. Tez jürimde yer alan kıymetli Hocam Doç. Dr. Oğuzhan ÇOLAKKADIOĞLU ve temsil ettiği çok kıymetli ilk danışmanım Prof. Dr. S. Sonay GÜÇRAY'a da sonsuz teşekkürler. Sizlerin verdiği disiplinle azmim yapılandı ve bu süreçte bana güç verdi.

Bu çalışmanın bu noktaya gelmesinde adım adım istatistiksel ve teknik anlamda odak noktası olabilecek destek kaynaklarım oldu. İlki GRİDSTAT-5 progamını geliştirmiş olan Prof. Dr. Richard BELL. Programı, kılavuzunu, uygulamalar sonrasındaki dönütlerini benimle paylaşarak bu araştırmada en temel adımı atmamı sağladığı için sonsuz teşekkürler. Programın teknik anlamda çalışması konusunda destek olan kıymetli arkadaşım Endüstri Yüksek Müdendisi Melih TURAN'a ve analiz çıktılarını görsel hale getirmek için Matlab programını öğrenmemi sağlayan Dr.Öğr.Üyesi Görevlisi Abdurrahim DAL'a da sonsuz teşekkürler.

Bu bilimsel yolu yürümemde, akademik olarak gelişmemde her zaman destek olan aileme teşekkür ediyorum. Annem, babam ve üç ağabeyim de destektiler. Ama nasıl destek olunacağı konusunda benim yapılandırmama ihtiyaçları vardı belki. Bu yüzden bu tezin içeriği çok anlamlı benim için. Ben bu yolculuğa aile içinde başladım ve bu tez süreciyle bu yolu yapılandırıp anlamlandırır hale getirdim. Beni var ettikleri ve bugünlere getirdikleri için tüm ailemin varlığına şükrediyorum.

Tez sürecimde bilimsel bakış açısıyla eşlik eden tüm arkadaşlarıma, dostlarıma çok hem de çok teşekkür ediyorum. Keyifle, merakla eşlik eden kıymetli Hocam ve arkadaşım Doç.Dr. Metehan ÇELİK, arkadaşım Dr.Öğr. Üyesi Birsen Şahan, arkadaşım Prof. Dr. Vahide Deniz YERDELEN, arkadaşım Doç. Dr. Meral İNCESU ve bilimsel yolculuğumun yoldaşı Dr. Hasret TOPAL'a sonsuz teşekkürler.

Son olarak kendime teşekkürle başladığım önsözü yine kendimle özdeşleştirdiğim Yeşil'in kızı Anne ile sonlandırıyorum. Yapılandırmacı bakış açımı ortaokul yıllarında izlediğim çizgi film kahramanı olan Anne ile geliştirip, güçlendirdim belki. Bu yüzden sana da sonsuz teşekkürler Anne Shirley Cutboard.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET ..... **iv**
ABSTRACT ..... **vii**
ÖN SÖZ ..... **x**
KISALTMALAR ..... **xviii**
TABLOLAR LİSTESİ ..... **xix**
ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **xx**
EKLER LİSTESİ ..... **xxii**

BÖLÜM I
GİRİŞ

1.1. Problem 1
1.2. Araştırmanın Amacı 8
1.3.Araştırmanın Önemi 8
1.4. Sınırlılıklar 12
1.5. Sayıltılar 13
1.6. Tanımlar 13
1.6.1. Araştırmaya Dair Kuramsal Kavramlar 13
1.6.2. Araştırma Sürecinde Kullanılan Yöntemsel Terimler 15

BÖLÜM II
KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kuramın Temel Varsayımı: Yapısal Seçenekçilik 18
2.1.1. İnsanın Doğası 20
2.1.2. Evrene Bakış Açısı 21
2.1.3. Hayatın Anlamı 22
2.2. Kişisel Yapılar Kuramının 11 Temel Önermesi 22
2.2.1. Yapılandırma Önermesi 23
2.2.2. Bireysellik Önermesi 24
2.2.3. Örgütleme Önermesi 24
2.2.4. Yapıların İki Uçluluğu (İkililik) Önermesi 25

2.2.5. Seçim Önermesi 27
2.2.6. Genişlik Önermesi 27
2.2.7. Deneyim Önermesi 28
2.2.8. Düzenleme (Ayarlama) Önermesi 29
2.2.9. Bölümlendirme Önermesi 30
2.2.10. Benzerlik Önermesi 31
2.2.11. Toplumsallık Önermesi 32
2.3. Kişisel Yapılar Kuramının Temel Kavramları 33
2.3.1. Toplumsal Yapı Sistemleri, Kişisel Yapı Sistemleri ve Kişiliğin Gelişimi 33
2.3.2. Kişisel Yapı Türleri 36
2.3.3. Kişisel Yapılar Kuramında Duygu-Biliş-Beden Duyumu 36
2.3.3.1. Kaygı 39
2.3.3.2. Düşmanlık 39
2.3.3.3. Saldırganlık 40
2.3.3.4. Suçluluk 40
2.3.3.5. Tehdit 41
2.3.3.6. Korku 41
2.3.4. Temel Çekirdek Yapılar 41
2.3.4.1. Tutarlılık Temel Çekirdek Yapısı 43
2.3.4.2. Bağlılık Ağı (İlişki) Temel Çekirdek Yapısı 43
2.3.4.3. Başarı Temel Çekirdek Yapısı 44
2.3.4.4. Bireysellik Temel Çekirdek Yapısı 44
2.3.5. Temel Çekirdek Yapıları Ortaya Çıkarmak 44
2.4. Temel Çekirdek Yapılardan Bağlılık Ağı Yapısı 44
2.4.1. Bağlanma Teorisi 49
2.4.2. Sosyal Destek Kavramı 51
2.4.3. Sosyal Destek Kavramında Ölçüm 53
2.4.3.1. Kavramsal ve Yöntemsel Sorunlar 53
2.4.3.2. Sosyal Destekte İşlevselliğe Karşı Yapısallık 53
2.4.3.3. Algılanan ve Alınan Destek 54
2.4.3.4. Sosyal Destek Ölçümlerinin Değerlendirilmesi 55
2.4.4. Sosyal Destek Ölçümü İçin Yeni Bir Ölçüm Aracı: Bağlılık Ağı Testi 55
2.5. İlgili Araştırmalar 58
2.5.1. Yöntemsel Açıdan Benzer Araştırmalar 58

2.5.1.1. Bağlılık Ağı Testi Kullanılarak Yapılmış Olan Araştırmalar 59
2.5.1.2. Kişisel Yapılar Kuramı Çerçevesinde Geliştirilmiş Olan Diğer İdiyografik Araçlar İle Yapılmış Olan Araştırmalar 64
2.5.2. Demografik Değişken Açısından Benzer Araştırmalar 70
2.5.2.1. Boşanma Nedenlerine Dair Araştırmalar 70
2.5.2.2. Boşanma Sürecinin Etkilerine Dair Araştırmalar..... 72
2.5.2.3. Boşanma Sonrası Uyum Sürecine Dair Araştırmalar..... 76

BÖLÜM III
YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli..... 84
3.2. Katılımcı Grubu 84
3.3. Veri Toplama Araçları 86
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu..... 86
3.3.2. Bağlılık Ağı Formu 86
3.3.2.1. Madde Seçimi..... 88
3.4. Araştırmanın Yürütülmesi ve Verilerin Toplanması 89
3.5. Verilerin Analizi
3.5.1. Betimsel İstatistikler 90
3.5.2. Bağlılık Ağı Analizi..... 90
3.5.3. Bağlılık Ağı Analiz Yöntemleri..... 90
3.5.3.1. Bağlılık Ağı Dağılım İndeksi (DDI-Index of Dispersion Dependency-DDI) 91
3.5.3.2. Belirsizlik İndeksi (Uncertainty Index-UI) 92
3.5.3.3. Belirsizlik Katsayısı (Uncertainty Coefficient-UC)..... 92
3.5.3.4. Kısmi Sıralama Skalogramı Kısmi Sıralama Skalogramı Dağılım İndeksi (Index of Dispersion Partial Order Scalogram Analysis by Coodinates-Index of Dispersion POSAC) Kısmi Sıralama Skalogramı Derinlik İndeksi (Index of Depth Partial Order Scalogram Analysis by Coodinates-Index of Depth POSAC 96

BÖLÜM IV
BULGULAR

4.1. Katılımcıların Bağlılık Ağı Yapılarına Ait İlişki Örüntülerinin Grup-İçi Karşılaştırması 102
4.2. Katılımcıların Bağlılık Ağı Yapılarına Ait İlişki Örüntülerinin Birey-İçi Karşılaştırması 103
4.2.1 .Olgu 1 103
4.2.1.1. Olgu 1 Bağlılık Ağı Analiz Bulguları 104
4.2.1.2. Olgu 1'in Algılamış Olduğu Sosyal Destek Kaynaklarının Her Birine Göre Algıladığı Zorluklar 106
4.2.1.3. Olgu 1'İn Algılamış Olduğu Zorluklara Göre Yardım Aldığı Sosyal Destek Kaynakları 107
4.2.1.4. Olgu 1 Kısmi Sıralama Skalogramı Grafiği ve Yorumları 108
4.2.2. Olgu 2 109
4.2.2.1. Olgu 2 Bağlılık Ağı Analiz Bulguları ve Yorumları 110
4.2.2.2. Olgu 2'nin Algılamış Olduğu Sosyal Destek Kaynaklarının Her Birine Göre Algıladığı Zorluk Sayıları 111
4.2.2.3. Olgu 2'nin Algılamış Olduğu Zorluklara Göre Yardım Aldığı Sosyal Destek Sayıları 112
4.2.2.4. Olgu 2 Kısmi Sıralama Skalogramı Grafiği ve Yorumları 113
4.2.3. Olgu 3 114
4.2.3.1. Olgu 3 Bağlılık Ağı Analiz Sonuçları ve Yorumları 115
4.2.3.2. Olgu 3'ün Algılamış Olduğu Sosyal Destek Kaynaklarının Her Birine Göre Algıladığı Zorluk Sayıları 116
4.2.3.3. Olgu 3'ün Algılamış Olduğu Zorluklara Göre Yardım Aldığı Sosyal Destek Sayıları 117
4.2.3.4. Olgu 3 Kısmi Sıralama Skalogramı Grafiği ve Yorumları 118
4.2.4. Olgu 4 119
4.2.4.1. Olgu 4 Bağlılık Ağı Analiz Sonuçları ve Yorumları 120
4.2.4.2. Olgu 4'ün Algılamış Olduğu Sosyal Destek Kaynaklarının Her Birine Göre Algıladığı Zorluk Sayıları 121
4.2.4.3. Olgu 4'ün Algılamış Olduğu Zorluklara Göre Yardım Aldığı Sosyal Destek Sayıları 122

4.2.4.4. Olgu 4 Kısmi Sıralama Skalogramı Grafiği ve Yorumları 123
4.2.5. Olgu 5 124
4.2.5.1. Olgu 5 Bağlılık Ağı Analiz Sonuçları ve Yorumu 125
4.2.5.2. Olgu 5'in Algılamış Olduğu Sosyal Destek Kaynaklarının Her Birine Göre Algıladığı Zorluk Sayıları 126
4.2.5.3. Olgu 5'İn Algılamış Olduğu Zorluklara Göre Yardım Aldığı Sosyal Destek Sayıları 127
4.2.5.4. Olgu 5 Kısmi Sıralama Skalogramı Grafiği ve Yorumları 128
4.2.6 .Olgu 6 129
4.2.6.1. Olgu 6 Bağlılık Ağı Analiz Sonuçları ve Yorumları 130
4.2.6.2. Olgu 6'nın Algılamış Olduğu Sosyal Destek Kaynaklarının Her Birine Göre Algıladığı Zorluk Sayıları 131
4.2.6.3. Olgu 6'nın Algılamış Olduğu Zorluklara Göre Yardım Aldığı Sosyal Destek Sayıları 132
4.2.6.4. Olgu 6 Kısmi Sıralama Skalogramı Grafiği ve Yorumları 133
4.2.7. Olgu 7 134
4.2.7.1. Olgu 7 Bağlılık Ağı Analiz Sonuçları ve Yorumları 135
4.2.7.2. Olgu 7'nin Algılamış Olduğu Sosyal Destek Kaynaklarının Her Birine Göre Algıladığı Zorluk Sayıları 137
4.2.7.3. Olgu 7'nin Algılamış Olduğu Zorluklara Göre Yardım Aldığı Sosyal Destek Sayıları 137
4.2.7.4. Olgu 7 Kısmi Sıralama Skalogramı Grafiği ve Yorumları 138
4.2.8. Olgu 8 140
4.2.8.1. Olgu 8 Bağlılık Ağı Analiz Sonuçları ve Yorumu 140
4.2.8.2. Olgu 8'in Algılamış Olduğu Sosyal Destek Kaynaklarının Her Birine Göre Algıladığı Zorluk Sayıları 141
4.2.8.4. Olgu 8 Kısmi Sıralama Skalogramı Grafiği ve Yorumları 143
4.2.9. Olgu 9 144
4.2.9.1. Olgu 9 Bağlılık Ağı Analiz Sonuçları ve Yorumları 145
4.2.9.2. Olgu 9'un Algılamış Olduğu Sosyal Destek Kaynaklarının Her Birine Göre Algıladığı Zorluk Sayıları 146
4.2.9.3. Olgu 9'un Algılamış Olduğu Zorluklara Göre Yardım Aldığı Sosyal Destek Sayıları 147
4.2.9.4. Olgu 9 Kısmi Sıralama Skalogramı Grafiği ve Yorumları 148

4.2.10. Olgu 10 148
4.2.10.1. Olgu 10 Bağlılık Ağı Analiz Sonuçları ve Yorumu 149
4.2.10.2. Olgu 10'un Algılamış Olduğu Sosyal Destek Kaynaklarının Her Birine Göre Algıladığı Zorluk Sayıları 150
4.2.10.3. Olgu 10'İn Algılamış Olduğu Zorluklara Göre Yardım Aldığı Sosyal Destek Sayıları 151
4.2.10.4. Olgu 10 Kısmi Sıralama Skalogramı Grafiği ve Yorumları 152
4.3. Bulguların Özeti 153
4.3.1. Tüm Katılımcıların Algıladıkları Zorluklar Sırasında Algıladıkları ve Yardım Aldıkları Sosyal Destek Kaynağı Olan Kişilere Dair DDI ve UI Dağılımlarının Karşılaştırılması 154
4.3.2. Olguların Yardım Aldıkları Sosyal Destek Kaynaklarından Yardım Alma Çeşitliliği 156
4.3.3. Olguların Yardım Aldıkları Sosyal Destek Kaynaklarının Dağılım Türlerine Göre Sıralanması 157
4.3.4. Olguların Yardım Aldıkları Sosyal Destek Kaynaklarını Yardım Sürecinde Nasıl Düzenlediklerine İlişkin Bulgular 159

BÖLÜM V
TARTIŞMA VE YORUM

5.1. Boşanma Sonrası Süreçteki Kadınların Grup-İçi Bağlılık Ağı Yapısı Test Sonuçlarının Tartışılması 163
5.2. Boşanma Sonrası Süreçteki Kadınların Birey-İçi Bağlılık Ağı Yapısı Test Sonuçlarının Tartışılması 167

BÖLÜM VI
SONUÇ VE ÖNERİLER

KAYNAKÇA 179
EKLER 195
ÖZGEÇMİŞ 213

KISALTMALAR

DDI: Bağlılık Ağı Dağılım İndeksi (Index of Dispersion Dependency)

UI: Belirsizlik İndeksi (Uncertainty Index)

UC: Belirsizlik Katsayısı (Uncertainty Coefficient)

POSAC-Dağılım: Kısmi Sıralama Dağılım İndeksi (Index of Dispersion Partial Order Scalogram Analysis by Coodinates-Index of Dispersion POSAC)

POSAC-Derinlik: Kısmi Sıralama Skalogramı Derinlik İndeksi (Index of Depth Partial Order Scalogram Analysis by Coodinates-Index of Depth POSAC)

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler Tablosu 86
Tablo 2. Bağlılık Ağı Analiz Yöntemleriyle Elde Edilen Sonuçları Yorumlama 99
Tablo 3. Sosyal Desteğin Kullanımı ve Ağ Büyüklüğü 102
Tablo 4. Olgu 1 Bağlılık Ağı Analiz Bulguları ve Yorumu 105
Tablo 5. Olgu 2 Bağlılık Ağı Analiz Sonuçları ve Yorumu 110
Tablo 6. Olgu 3 Bağlılık Ağı Analiz Sonuçları 115
Tablo 7. Olgu 4 Bağlılık Ağı Analiz Sonuçları ve Yorumu 120
Tablo 8. Olgu 5 Bağlılık Ağı Analiz Sonuçları 125
Tablo 9. Olgu 6 Bağlılık Ağı Analiz Sonuçları 130
Tablo 10. Olgu 7 Bağlılık Ağı Analiz Sonuçları ve Yorumu 135
Tablo 11. Olgu 8 Bağlılık Ağı Analiz Sonuçları ve Yorumu 140
Tablo 12. Olgu 9 Bağlılık Ağı Analiz Sonuçları 145
Tablo 13. Olgu 10 Bağlılık Ağı Analiz Sonuçları ve Yorumu 149
Tablo 14. Bağlılığın Dağılım İndeksi (DDI) ve Belirsizlik İndeksi(UI) Puanları 154
Tablo 15. Kısmi Sıralama Skalogramının Dağılım ve Derinlik Puanları 156
Tablo 16. Dağılım Ölçümlerine Göre Olguların Sıralanması 158
Tablo 17. Olguların Belirsizlik Katsayısı ve Simetrik İlişki Puanları 159

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1. Bağlılık Ağı Formu Örneği 87
Şekil 2. Ayrımlaşmış Bağlılık Ağ Yapısı Örneği 93
Şekil 3. Ayrımlaşmamış Bağlılık Ağ Yapısı Örneği 94
Şekil 4. Ayrımlaşmamış Bağlılık Ağ Yapısı Örneği 95
Şekil 5. Bağlılık Ağı Dağılım Çeşitleri 98
Şekil 6. Olgu 1'in Algılamış Olduğu Sosyal Destek Kaynaklarına Göre Algıladığı Zorluk Sayıları Grafiği 106
Şekil 7. Olgu 1'İn Algılamış Olduğu Zorluklara Göre Yardım Aldığı Sosyal Destek Kaynağı Sayısı Grafiği 107
Şekil 8. Olgu 1 Kısmi Sıralama Skalogramı Grafiği 108
Şekil 9. Katılımcı 2'nin Algılamış Olduğu Sosyal Destek Kaynaklarına Göre Algıladığı Zorluk Sayıları Grafiği 112
Şekil 10. Olgu 2'nin Algılamış Olduğu Zorluklara Göre Yardım Aldığı Sosyal D estek Kaynağı Sayısı Grafiği 113
Şekil 11. Olgu 2 Kısmi Sıralama Skalogramı Grafiği 114
Şekil 12. Olgu 3'ün Algılamış Olduğu Sosyal Destek Kaynaklarına Göre Algıladığı Zorluk Sayıları Grafiği 117
Şekil 13. Olgu 3'ün Algılamış Olduğu Zorluklara Göre Yardım Aldığı Sosyal Destek Kaynağı Sayısı Grafiği 118
Şekil 14. Olgu 3 Kısmi Sıralama Skalogramı Grafiği 119
Şekil 15. Olgu 4'ün Algılamış Olduğu Sosyal Destek Kaynaklarına Göre Algıladığı Zorluk Sayıları Grafiği 122
Şekil 16. Olgu 4'ün Algılamış Olduğu Zorluklara Göre Yardım Aldığı Sosyal Destek Kaynağı Sayısı Grafiği 123
Şekil 17. Olgu 4 Kısmi Sıralama Skalogramı Grafiği 124
Şekil 18. Olgu 5'in Algılamış Olduğu Sosyal Destek Kaynaklarına Göre Algıladığı Zorluk Sayıları Grafiği 127
Şekil 19. Olgu 5'in Algılamış Olduğu Zorluklara Göre Yardım Aldığı Sosyal Destek Kaynağı Sayısı Grafiği 128
Şekil 20. Olgu 5 Kısmi Sıralama Skalogramı Grafiği 129

Şekil 21. Olgu 6'nın Algılamış Olduğu Sosyal Destek Kaynaklarına Göre Algıladığı Zorluk Sayıları Grafiği 132
Şekil 22. Olgu 6'nın Algılamış Olduğu Zorluklara Göre Yardım Aldığı Sosyal Destek Kaynağı Sayısı Grafiği 133
Şekil 23. Olgu 6 Kısmi Sıralama Skalogramı Grafiği 134
Şekil 24. Olgu 7'nin Algılamış Olduğu Sosyal Destek Kaynaklarına Göre Algıladığı Zorluk Sayıları Grafiği 137
Şekil 25. Olgu 7'nin Algılamış Olduğu Zorluklara Göre Yardım Aldığı Sosyal Destek Kaynağı Sayısı Grafiği 138
Şekil 26. Olgu 7 Kısmi Sıralama Skalogramı Grafiği 139
Şekil 27. Olgu 8'nin Algılamış Olduğu Sosyal Destek Kaynaklarına Göre Algıladığı Zorluk Sayıları Grafiği 142
Şekil 28. Olgu 8'in Algılamış Olduğu Zorluklara Göre Yardım Aldığı Sosyal Destek Kaynağı Sayısı Grafiği 143
Şekil 29. Olgu 8 Kısmi Sıralama Skalogramı Grafiği 144
Şekil 30. Olgu 9'un Algılamış Olduğu Sosyal Destek Kaynaklarına Göre Algıladığı Zorluk Sayıları Grafiği 146
Şekil 31. Olgu 9'un Algılamış Olduğu Zorluklara Göre Yardım Aldığı Sosyal Destek Kaynağı Sayısı Grafiği 147
Şekil 32. Olgu 9 Kısmi Sıralama Skalogramı Grafiği 148
Şekil 33. Olgu 10'un Algılamış Olduğu Sosyal Destek Kaynaklarına Göre Algıladığı Zorluk Sayıları Grafiği 151
Şekil 34. Olgu 10'un Algılamış Olduğu Zorluklara Göre Yardım Aldığı Sosyal Destek Kaynağı Sayısı Grafiği 152
Şekil 35. Olgu 10 Kısmi Sıralama Skalogramı Grafiği 153

EKLER LİSTESİ

Sayfa

Ek 1. Katılımcı Bilgi Formu 195
Ek 2. Katılımcı Kişisel Bilgi Formu 196
Ek 3. Katılımcı Bağlılık Ağı Formu Kişiler Listesi Oluşturma Formu 197
Ek 4. Katılımcı Bağlılık Ağı Formu Zorluklar Listesi 198
Ek 5. Katılımcı Kabul Formu Örneği 199
Ek 6. Katılımcı 1 Gridstat 5 Uygulama Çıktısı 200

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem

"Boşanmış Bir Kadının Günlüğünden

Uzun zamandır yalnız, yapayalnız hissediyordum. Boşanmadan önce yaşadığım hayat benim değil gibiydi. Hatta seyirci olduğum, başka bir hayat gibiydi. Boşandıktan sonra ise seyircisi dahi olmadığım, başka bir hayatla karşılaştım. İçine yeni doğduğum bir hayat... Yaşamımda çok farklı bir evre belki de... Benim için ben olmaya başladığım bir evre... Yıllarca birilerinin evladı, kardeşi, öğrencisi, arkadaşı, eşi, gelini iken; şimdi sadece ben...

Yaşamımda yeni başlayan bu evreye adeta yeni doğmuş bir bebek gibi başladım. Bir bebeğin hayata tutunmak için kaynakları sınırlıdır. Benim de sınırlıydı. Boşandığım için, kaynaklarım arasında yer alan eşim, eşimin çevresi, boşanan kadına öteki gibi baktığını hissettiğim yakınlarım bir bir eksilmişti. En yakınım olan annem, babam, ailem acıma acıyor; hatta belki etraftan utanıyordu boşandığım için.

Yalnız yaşayan, boşanmış bir kadına komşular nasıl bakardı ki? Evli, mutlu, çocuklu arkadaşlarım peki? Onlar da görüşmek istemezdi belki. Çünkü çocuğu olan aileler birbiriyle görüşürse çocukları birlikte oynar, paylaşımları o çerçevede planlanır. Böyle olunca eksildi elbette arkadaşlarım, arkadaşlıklarım. Hatta en yakın dostum benim varlığımı eşiyle ilişkisi için bir risk olarak algıladı.

Mevcut kaynaklarımın eksilmesi bir yana bir de eski eşimin yaşattığı zorluklar vardı. Ona göre ben nasıl ben olurdum ki? Onsuz bir evin sorumluluklarını nasıl yalnız yerine getirirdim ki? Tamirat-onarım işlerinden tut da pazar alışverişine kadar neler neler... Etrafımda atmaca misali bekleyen erkeklerden nasıl korurdum peki kendimi? Ben ben olamazdım. Ben boşansak bile eski eşimin eşi, babamın kızıydım. Namusumdan öncelikle onlar sorumluydu. Eski eşim namusumu istediği gibi değerlendirip, ayakları altında çiğneyip, deşifre edip aşağılayabilirdi. Yaptı da...

Tüm bunlar ve daha nice zorluklar olurken kimler vardı? Kimler vardı da yardım aldım? Kimler yoktu da yardımı olsun istedim? Kimler vardı ama yardımını istemedim? Dönüp bakınca zorlu bir süreci kimlerle, nasıl bağlar kurarak atlatmışım? Bu bağları zamanla nasıl yapılandırmışım? Daha iyi hissetmem de sanki bu bağları yeniden anlamlandırıp yapılandırmamla başladı. Bağlantı kurduğum kişilere eklediklerim de oldu; o kişilerden eksilttiklerim de oldu. Bu kişilerden ne durumlarda, ne tür yardım almanın iyi geldiğine dair denediklerim arttıkça o kişilerle bağlantılarım oluştu, gelişti, güçlendi. Şimdi boşanma sonrasına doğan bebek büyüdü. O artık çocuk yanını görüp ona şefkat göstermeyi ihmal etmeyen bir yetişkin. Her travma yeni bir doğumdur. Ben de artık bu hayatta ben olarak varım".

Yukarıda bahsedilen araştırma bulgularının da gösterdiği gibi boşanma, travmatik olarak algılanabilecek sayısız yaşam olayından biridir. Boşanma sonrası süreçte kadınların yaşadıkları zorluk alanları her kadın için farklılık gösterebilmektedir. Algıladıkları farklı zorluklar sırasında kimlerden, nasıl yardım alabileceklerine dair zihinsel yapılanmalarını organize edememeleri ise ortak bir problem alanı oluşturmaktadır. Yardım sürecini organize edemeyen kadınların zihinsel yapılanmaları yardım alabilecekleri kişiler ve zorluklar arasında farklı kombinasyonlar oluşturabileceklerini görmelerini engelleyen şekillerde olabilmektedir. Bu araştırma kapsamında, kadınların hangi zorluklar sırasında kimlerden yardım alabileceklerine dair zihinlerindeki yapılanmaların ortaya konması, yardım alma davranışlarını organize etmeleri için temel gereklilik olarak ele alınmıştır. Bir kadının günlüğünde de bazı durumlarda ihtiyaç duyulan kişilerin olmadığı; bazı durumlarda ise yardım istemediği kişilerin olduğu bazı kombinasyonlar görülmektedir. Yapılandırılmış bir araştırma süreci boşanmış bir kadına ait var olan tüm yardım kombinasyonlarını görmek için gereklidir.

Bu araştırma sürecinde öncelikle boşanma bir değişken olarak ele alınmıştır. Boşanmanın toplumsal bir olgu olması nedeniyle hem bireysel hem toplumsal açıdan zorlukları olmaktadır. Boşanma, sosyolojik açıdan kadın ve erkek arasında yasal, duygusal ve cinsel bağların sonlandırılmasını içeren bir karardır. Psikolojik açıdan değerlendirildiğinde, boşanmanın aile birliğinin bozulmasına yol açan ve bireylerin yakın çevrelerini de etkileyen karmaşık bir olgu olduğu gözlenmektedir (Arpacı ve Tokyürek, 2012).

Boşanma, boşanan bireyi ve yakın çevresini etkilemekle birlikte; sıklığı ve travmatik zorluklara yol açması nedeniyle de önemli bir değişkendir. Boşanma, 20. yüzyılın ikinci yarısında, ilk kez evliliklerin bitmesinin nedeni olarak ölümü geride bırakan bir faktör haline gelmiştir (Pinsof, 2002). Ülkemizde de boşanan çiftlerin sayısı 2018 yılında 143573 iken; 2019 yılında %8 artarak 155047 olarak tespit edilmiştir (TÜİK, 2020). Boşanma, 1967 yılında Holmes ve Rahe tarafından yapılan bir çalışma ile en önemli yaşam stres faktörlerinden birisi olarak ikinci sırada yer almıştır.

Boşanmanın bilimsel araştırma süreçlerinde yerini almasında, boşanma sürecinin yarattığı zorluklar etkili olmuştur. Boşanmanın kısa ve uzun süreli olumsuz sonuçları arasında fiziksel ve psikolojik sağlık sorunları önemli bir yer tutmaktadır. Bu sorunların bazen boşanmadan çok uzun bir süre sonra sonlandığı da görülmektedir. Özellikle boşanma sonrasındaki ilk iki yılda bu semptomların daha fazla olduğu; ancak üçüncü

yılda bu etkilerin giderek azaldığı yönünde araştırma bulguları mevcuttur (Amato, 2000; Hughes ve Kirby, 2000; McKenry, Clark ve Stone, 1999; Walton, Oliver ve Griffin, 1999). Bu zorluklar yaşanırken yukarıda yer alan günlükte de görüldüğü gibi kadının zorluğu algılaması, kimlerden nasıl yardım alabileceğini organize etmesi zaman almaktadır.

Kadınların boşanma sonrasında daha dezavantajlı olmasını boşanma sonrası çocukla ilgili sorumluluklar, ekonomik anlamda yaşadıkları zorluklar ve toplumsal cinsiyet rolleri başlıklarında ele almak mümkündür. Kadınların boşanma sonrasında daha dezavantajlı durumda olmasının ardındaki temel nedenlerden birisi, çocuğun olduğu evliliklerde boşanma sonrası çocuğun çoğunlukla annede kalmasıdır (Fine, Ganong ve Demo, 2005). Çocukların eğitim ihtiyaçları, boş zaman faaliyetleri, büyüdükçe artan ihtiyaçlar gibi konular tek başına çocuk yetiştiren annelerin çocuklarına ilişkin ekonomik kaygılarını da oluşturmaktadır (Tek Ebeveynli Aileler, 2011). Özellikle küçük çocuk annelerinin çocuklarının bakımına daha fazla zaman ayırmasının gerekliliği, anneleri çoğunlukla iş hayatlarını sonlandırmak zorunda bırakarak; onların ekonomik dezavantajlı konumlarını pekiştirmektedir (Fine vd, 2005).

Boşanmanın ardından hayat standartlarında düşüş yaşayan kadınların oranı boşanmış her dört kadından üçünü kapsamaktadır (Coates, 2008). Gerek aile içinde gerek aile dışında kadınlara sunulan roller, boşanma sonrasında tek başlarına ya da çocuklarıyla birlikte bir yaşam sürdürebilecekleri zemini hazırlamaktan uzak olabilmektedir. Kadının toplumsal üretimdeki rolü tarihsel süreçte değişince, toplumdaki rolü etken bir yapıdan edilgen bir yapıya dönüşmüştür. Ülkemizde toplumsal cinsiyet rolleri, gelenekler, değer yargıları, dini inanç gibi faktörlerin etkisiyle, kadın, bedeninin denetlenmesi noktasında bile, daha edilgen bir konumdadır. Boşanma sonrası süreçte çoğu kadın bu edilgen rol yerine etken bir rol oluşturmak zorunda kalmaktadır (Berktay, 2000). Rol değişimi ve yeni bir benlik kazanma sürecinde yaşadığı sancılı süreç de boşanan bir kadının günlüğündeki kesitte görülmektedir.

Bir kadının boşanma sonrası sürece uyum sağlaması için değişmesi gerekmektedir. Bu değişim için sosyal çevrenin de bahsedilen zihinsel yapılanmaların da değişimi gerekmektedir. Bireydeki değişimi, gerek bireysel gerek toplumsal açıdan John Dewey şu cümlelerle ifade etmiştir: "Zihnin bedende nasıl eyleme geçirileceği sorusu, içinde bulunduğumuz çağda sorulabilecek en pratik sorudur. Zihnin ve bedenin entegre olabileceği tek faktör olan eylem gerçekleştirilene kadar, bir uçta ruhsuz ve

kalpsiz olan materyalizm diğer uçta ise ruhlu ancak soyut bir idealizm ve spiritüalizm tarafından bu entegrasyonu yakalamaya çalışan bir toplumda yaşamaya devam edeceğiz" (J.Dewey, 1931:299). Dewey'in değişim sürecine bakış açısı, psikoloji tarihindeki değişimi de özetler şekildedir.

Dewey'in ifade ettiği materyalizm-idealizm uçları ile benzer şekilde psikoloji alanında da yapısalcı-işlevselci uçlar oluşmuştur. Avrupa'da 1879 yılında yaptığı çalışmalarla psikolojinin bir bilim olarak ortaya çıkmasına ilk katkıyı yapan Wilhelm Wundt olmuştur. Wundt yaptığı çalışmalarla tıpkı kimyadaki periyodik tabloda olduğu gibi zihinsel süreçleri somut olarak açıklayacak formüller için deneyimsel yöntemler bulmaya çalışmıştır. Wundt ile başlayan bu tür yapısal araştırmalar kuramsal psikolojiye ağırlık verirken ABD'de psikoloji bilimi işlevsel alanda varlığını göstermiştir. ABD'de Watson tarafından yapılan çalışmalarla psikoloji soyut kavramlar olan ruh, zihin, bilinç gibi kavramlarla ilgilenmekten vazgeçmiştir. Bunun yerine gözlenebilir, ölçülebilir, laboratuarlarda sayısal verilere dökülebilecek araştırmalarda ele alınacak davranış ve uyarımlara odaklanmıştır (Morgan, C.T., 2009). Dewey'in ifadesinde yer alan eylemi içeren yaklaşımlar ise hem yapısal hem işlevsel uçları kapsayan yaklaşımlar olarak psikoloji alanında yerini almıştır.

Bu araştırma kapsamında ele alınan problem incelendiğinde yardım sürecini organize edemeyen zihinsel yapılanmaya ulaşmak için davranışlara bakılması gerekmektedir. Bireye özgü olarak belirlenen eylemlerden yola çıkarak oluşturulan zihinsel yapılanmanın düzenlenmesi sonucu da sosyal çevrenin değişimi için eylemler belirlenebilecektir. Bu nedenle problemin yapısal ve işlevsel uçları kapsayan bir psikolojik yaklaşımla ele alınması gerekmektedir. Bu iki uçlu süreci kapsayan temel psikolojik yaklaşım araştırıldığında George Kelly (1955) tarafından geliştirilmiş olan kişisel yapılar kuramı ile karşılaşılmaktadır. Kişisel yapılar kuramı yukarıda sözü edilen psikoloji alanındaki iki uç arasında yer alan yaklaşımlardan iki ucu da kapsayan, denge arayışında olan ilk post-modern yaklaşımdır.

Kelly (1955) kuramında iki ucu da kapsayan temeli yapısal seçenekçilik varsayımı ile oluşturmuştur. Yapısal seçenekçilik varsayımına göre evren hakkında şu andaki yorumlarımızın tamamı gözden geçirme veya yeniden yapılandırma için temel içerik olma özelliğine sahiptir. Bu betimleme, teorinin yapısal yönünü ortaya koymaktadır. Diğer taraftan yine bu varsayıma göre bir kişinin olay ya da süreçleri öngörme biçimleri (yapılar) onu psikolojik olarak etkiler ve davranışını da belirler. Somut olarak davranışın vurgulandığı bu uç ise teorinin işlevsel yönünü ortaya koymaktadır. Eyleme

dönük, bireysel sonuç almayı hedefleyen yapısıyla kişisel yapılar kuramı (Kelly, 1955), ampirik verilerle desteklenmekten ziyade (Schrest, 1983) klinik durumlara uygulanan (Button, 1983; Fransella, 1983; Winter, 1994) kapsayıcı bir kişilik kuramıdır. Kişisel yapılar kuramı kapsayıcı yönüyle bireydeki değişime bireyin yarar sağlayabileceği sonsuz alternatif oluşturabilecek bilgiyi inşaa etme temel felsefesi ile ulaşmaktadır. Başlangıçta görülen örnekteki boşanmış kadından yola çıkılacak olursa boşanmış bir kadının oluşabilecek zihinsel yapılanması ve bu yapılanmanın nasıl sonsuz kombinasyonla değiştirebileceğine dair bilgiler üretmek için kişisel yapılar kuramı ile çalışmak temel gerekliliktir.

Yapılandırmacı yaklaşımlara göre insan deneyimleri sonucunda gerçeğe ulaşır ve gerçek birden fazladır (Fong ve Lease, 1994). Kişisel yapılar kuramı da bu temelden yola çıkarak bireyin değişimle nasıl başa çıktığını ele almaktadır. Bu nedenle klinik durumlarda uygulanması daha çok tercih edilmektedir. Kişisel yapılar, Kelly'nin (1955/1991) ifadesiyle, dünyanın oluşturduğu gerçeklere uymaya çalışan birey tarafından yaratılan sözlü ya da sözlü olmayan "şeffaf desen ya da kalıplar"dır. Boşanma travmatik bir olaydır ve yapılandırmacı yaklaşımların bu sürece bakışı da bireysel olarak her bireyin farklı yorumlayacağı şeklindedir. Kişilerin algıladığı zorluklar da, bu süreçte yardım alabilecekleri ve aldıkları kişiler de değişmektedir.

Boşanma gibi travmatik bir süreçte bireyin yardım sürecini düzenleyen bir yapısı vardır. Bu yapı her bireyde ona özgü şekilde olmaktadır. Kelly, kişisel yapılar kuramı çerçevesinde sosyal destek kaynaklarının düzenlendiği bu kişisel yapıya *bağlılık ağ yapısı* adını vermiştir. Bağlılık ağ yapısı Kelly'e göre gelişimsel özellik göstermektedir. Kelly'nin bağlılık ağ yapısı ile kastettiği çocuklukta bağlanma teorisindeki bağlanma kavramı ile; yetişkinlikte de sosyal destek teorileri ile ifade edilen sosyal destek kavramını bütünleyen bir kişisel yapı türüdür (Kelly, 1955/1991). Bağlılık ağ yapısı zorlu zamanlarda yardım alınabilecek kişiler ve yardım alınan kişileri gösteren, bu kişilerle kurulan bağlantıların hangi zorluklar sırasında oluşturulup oluşturulmadığını, sıklığını gösteren bir yapıdır.

Bağlılık ağı yapısı, çocuğun gelişim sürecinde dil öncesi dönemde biçimlenir ve sözsüz düzeyde var olur (Walker, 2003). Kelly, yaş ilerledikçe bireyin bağlılık yapısında da ilişkilerinde de değişim olduğuna vurgu yapmıştır. Bireyin yaşı ilerledikçe bağlılık ağı yapısı tanımında da sosyal destek kavramına karşılık gelecek bir ifade kullanmıştır. Kelly'e göre (1955) *yetişkinlikle birlikte bağımsızlıktan ziyade bağlılıkta bir artış kendisini göstermektedir. Bu bağlılık, bir çocuğun temel ihtiyaçlarının bakıcısı*

tarafından karşılanmasından farklı bir bağlılıktır. Yetişkinlikte zor olan, değişen destek ihtiyaçlarımızı karşılayacak insanları bulmaktır. Kelly tarafından ortaya konan bağlılık ağ yapısı bu araştırma kapsamında ele alınan sosyal destek alanında bulunan kişilerle kurulan bağların nasıl oluştuğu ve şekilldendiğini gösteren soyut bir kavramdır. Bu soyut kavram ile boşanmış kadınların zihnindeki sosyal destek kaynağı olan kişilerin konumlarına ulaşmak mümkün olmuştur.

Bağlılık ağ yapısı bireyin sosyal çevresi ile olan ilişkilerine dair zihnindeki soyut yapılanmayı görmeyi sağlamaktadır. Kelly (1955), bireyin sosyal yanıyla ilgili iki önemli noktaya vurgu yapmıştır. İlki, bireyin sosyal çevresindeki kişiler aracılığı ile kendi bireysel sürecini anlamaya dönük yorum yapmasıdır. İkinci vurgu ise, bireyin sürecini anlamaya dönük yaptığı yorumlarda, sosyal çevresi ne kadar aktifse aralarındaki etkileşimin de buna göre şekil aldığı şeklindedir. Burada iki yönlü bir etkileşim sözkonusudur. (Kelly, 1955/1991). Bu vurguyla boşanma sonrası süreçte kadının kendi sürecini anlamlandırmasında sosyal çevrenin etkisinin önemli olduğu görülmektedir. Boşanmış bir kadının günlüğündeki kesitte de bu zorluk görülmektedir. Bir kadına özgü bu sürecin zorluklarının ve sosyal çevresinin ele alındığı, bağlılık ağ yapısını ortaya koyacak bir çalışmaya rastlanmamış olması da bu araştırma için bir gerekçe oluşturmaktadır.

Kelly'nin (1955) sosyal ilişki içinde olan bireylerin sosyal çevrelerinin deneyimleri yoluyla kendi dünyalarını daha iyi tahmin ettiklerine yönelik iddiası yukarıda ifade edilmişti. Bu iddiaya yönelik olarak McCoy (1981), bireylerin kişisel yorumlamalarının sosyal çevre tarafından onaylanması sonucunda olumlu duyguların ortaya çıktığını; aksine bu yorumlamaları sosyal çevrenin geçersiz kılması halinde olumsuz duyguların ortaya çıktığını savunmuştur (Neimeyer ve Neimeyer, 1985; Duck,1973; Lea, 1979). Nihayetinde bireyin sosyal yanı, onun gelişiminde, bütünlüğünü sürdürmesinde ve bütünlüğünü yeniden yapılandırmasında gerekli olan önemli bir parçasıdır. Bu nedenle bireyin sosyal destek alanındaki bireyler, o bireylerle ilişkisinin sıklığı ve hangi durumlarda bu bireylerle nasıl ilişki kurduğuna yönelik bilgi eksikliği araştırmaya ihtiyaç duyulan bir alan olarak görülmüştür.

Boşanmış kadınlara yönelik ülkemizde yapılmış olan araştırmalara bakıldığında kadınların dezavantajlı konumları (Demirkan Yurtkuran vd., 2009), boşanma nedenleri (Hortaçsu, 1991), kadınların yaşadıkları zorluklar (Arıkan, 1996), boşanmanın olumsuz etkileri (Öngider, 2010), kadınların boşanmaya yükledikleri anlam (Aktaş, 2011), kadınlarda boşanma sonrası uyum (Uğur, 2014; Özabacı vd., 2015) gibi başlıklar yer

almaktadır. Bu araştırma bulguları bu değişkenlere yönelik literatüre önemli katkılar sağlamıştır. Ancak hem yapısal hem işlevsel uçları kapsayan anlamda bu değişkenleri ele almadıkları görülmektedir. Dolayısıyla bu değişkenlere yönelik farklı bir alanda bir çalışmaya duyulan ihtiyaç ortadadır.

Boşanma sonrası süreçte kadının uyum sağlamasında sosyal destek kavramına yönelik yapılan araştırmalara bakıldığında da yukarıda ifade edilen alandaki ihtiyacı karşılayan araştırma örneklerine rastlanmamıştır. Yapılan araştırmalar arasında boşanma sonrası süreçteki kadınlar için sosyal ilişkilerin önemi (Akmaniş, 2010; Parise, Pagani, Bertoni ve Iafrate, 2012), romantik ilişki desteği (Kolodziej ve Basista, 2016), aile desteği (Demircioğlu, 2000), eski eşin desteği (Kulik ve Heine-Cohen, 2011), bilişsel-duygusal-sosyoekonomik kaynak desteği (Sidle, 1997; Özabacı vd., 2015) gibi birçok faktörün incelendiği araştırma bulguları olduğu gözlenmiştir. Bu bulgular boşanma sonrasında yaşanan farklı zorluklar sırasında farklı sosyal destek kaynaklarına duyulan ihtiyacı göstermektedir. Aynı zamanda sosyal destek kaynaklarının nasıl ayrımlaştığını gösteren kapsamlı bir araştırmaya duyulan ihtiyacı da ortaya koymaktadır.

Yukarıdaki araştırmalar sosyal destek kaynaklarının betimlenmesinde ve düzenlenmesinde yaşanan problemleri de örneklendirecek yapıdadır. Literatür incelendiğinde öncelikle sosyal desteğin nasıl tanımlanacağı ve işlevselleştirileceğine dair fikir birliğinde eksiklikler olduğu gözlenmiştir. Benzer şekilde, sosyal destek yapısının ölçümü için geliştirilen ölçüm araçlarında da benzer eksiklikler olduğu gözlenmiştir (Barrera, 2000; Cohen, Underwood ve Gottlieb, 2000; Tardy, 1985). Bazı derleme makalelerde var olan sosyal destek kavramı ve ölçümleri arasındaki zayıf ilişkiler ve teoriden ayrımları vurgulanmıştır (Sarason ve Sarason, 2009; Tardy, 1985). Dolayısıyla boşanma sonrası sürece kadınların uyum sağlamaları için gerekli olan sosyal destek kaynaklarından oluşan sosyal çevrelerinin betimlenmesinde yaşanan ölçümle ilgili yaşanan zorlukların giderilmesi de araştırma için bir gereklilik oluşturmaktadır.

Boşanma gibi bir sürecin atlatılması için gerekli olan önemli bir kavram olan sosyal desteğin ölçümünde yaşanan sorunlar yöntemsel olarak da bu araştırmaya duyulan ihtiyacı göstermektedir. Bağlılık ağ yapısını ortaya koyacak bir ölçüm ancak bireye özgü ölçüm sonucunda bireye özgü bilgiler üretilerek ortaya konabilmektedir. Bu süreç idiyografik bir yöntem ile mümkündür. Yukarıdaki araştırmalar incelendiğinde yöntem olarak da nomotetik süreçlerin çoğunlukta olduğu araştırma bulguları olduğu

görülmektedir. Bağlılık ağ yapısını idiyografik olarak ölçmek için Kelly (1955) tarafından bu yapıya özgü bir araç geliştirilmiştir. Bu araç Walker (1993) tarafından kişisel yapılar kuramını en iyi temsil eden araç olarak görülmüştür. Dolayısıyla bu araştırma ile yukarıda ifade edilen sosyal destek kavramı ile dayandığı teori ve ölçüm sonuçları arasındaki farkın giderilmesi ile ilgili ihtiyacın karşılanması beklenmektedir.

Kişiyi anlamak için içinde bulunduğu kültürel yapıyı bilmenin önemli olması kadar; aynı zamanda kişinin kendine özgü geliştirmiş olduğu kişisel anlam ve yorumlama süreçlerini bilmek de önemlidir (Warren, 2004). Bu araştırmadaki teorik konum da, insanların kişisel ve bireysel anlamlar yaratmalarının toplumsal, kültürel, tarihsel, ekonomik ve politik zamanlardan ayrı olamayacağı şeklindedir. Bu nedenle bireyin uyum sağlaması gereken travmatik bir süreçte sosyal destek kaynaklarının oluşturduğu çevrenin düzenlenmesine dair yaşanan problem de bu teorik konum üzerinde ele alınmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, boşanma sonrası süreçte olan kadınların bağlılık ağ yapılarını incelemektir. Bağlılık ağ yapısı incelenerek boşanma sonrası süreçteki kadınların sosyal destek kaynakları ile ilişkilerindeki anlamlı örüntüleri tanımlamak amaçlanmaktadır. Bu kapsamda araştırma soruları aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

1.2.1. Katılımcıların bağlılık ağ yapılarıyla ulaşılan ilişki örüntülerinin grup içi karşılaştırmaları nasıldır?

1.2.2. Katılımcıların bağlılık ağ yapılarıyla ulaşılan ilişki örüntülerinin birey içi karşılaştırmaları nasıldır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Bu araştırma ile elde edilen sonuçların literatürdeki tematik ve yöntemsel ihtiyaçlara cevap verecek nitelikte olması beklenmektedir. Aynı zamanda araştırma sonuçlarının psikolojik danışma ve psikoterapi alanında çalışan uzmanlar için uygulama alanındaki ihtiyaçlara cevap verecek nitelikte olması da beklenilmektedir. Sonuç itibariyle bu araştırma sonuçlarının hem araştırmacılar hem de uygulamacılar için önemli olabileceği düşünülmektedir.

Araştırma, tematik olarak boşanma sonrasında dezavantajlı konumda olan kadınları ele aldığı için araştırmanın hem bilimsel hem toplumsal açıdan incelemeye değer bir alana katkı sağlaması olasıdır. Kadınların bağlılık ağ yapıları incelenerek, hem boşanma sonrası süreçte algıladıkları zorluklar hem de yardım alabilecekleri kişilere dair ayrıntılı sonuçlar elde edileceği düşünülmektedir. Bu sonuçlar boşanma sonrasındaki kadınların bu zorlu süreci iki faktör açısından da nasıl betimlediklerini görmeyi sağlayacaktır. Bu sonuçlar bu faktörler açısından şimdiye kadar ortaya konmuş olan araştırma bulgularını da bütünleyen bir içerik sağlaması beklenilmektedir.

Boşanma gibi travmatik olarak algılanan süreçlerde profesyonel yardım süreci ve sosyal destek kaynakları önemlidir. Gilligan (2006) da bu önemi vurgulamıştır ve sosyal desteği, sıradan ilişki deneyimlerinin iyileştirici gücü olarak tanımlamıştır. Bu tanımla, yardımın sadece formal bir şekilde uzmanlar tarafından verilen yapıda olmadığını anlatmaya çalışmıştır. Psikoterapi sürecine yönelik yapılan araştırmalar da psikoterapi başarısının %40 oranında danışanın kararlılık ve güç kaynaklarından etkilendiğini ortaya koymaktadır (Lambert ve Barley, 2002). Bu oran psikoterapi sürecinde de sosyal destek kaynaklarının üzerinde çalışmanın önemini göstermektedir. Bu araştırma ile uygulama alanında çalışan uzmanlar, danışanın sosyal destek kaynakları üzerinde çalışmayı sağlayan bir ölçüm aracıyla tanışabilmesi olasıdır.

Sosyal destek kavramının temelini oluşturan teori ve ona bağlı olarak geliştirilen sosyal destek ölçüm araçları aynı zamanda psikolojik danışma uygulama alanına da hizmet etmektedir. Sosyal destek alanını düzenlemek, psikolojik danışma sürecinin de temel amaçlarından birisidir. Bu temel amaç, birçok psikolojik danışma yaklaşımında özel bir yer bulmuştur. George Kelly tarafından geliştirilmiş olan kişisel yapılar kuramının doğası ve çıkış noktası, değişim için sosyal destek kaynaklarının olduğu alanı düzenlemeyi merkeze almaktadır. Bu yapısıyla kişisel yapılar kuramı, sosyal destek kaynaklarının olduğu alanı hem araştırma süreci açısından hem de klinik olarak ele almakta ve ilgili değişkenler açısından bulgular elde etmeyi sağlamaktadır (Chiari ve Nuzzo, 2003). Bu kapsamda bu araştırmanın yöntemsel olarak literatüre ve uygulama alanına çift yönlü bir katkı sağlaması olasıdır.

Kelly, bağlılık ağı yapısıyla bireyin sosyal destek kaynağı olan kişiler ile arasındaki ilişkilerin yoğunluk ve sıklığını da gösteren ayrıntılı bir yapıya vurgu yapmıştır. Kelly bağlılık ağı konusunda şöyle bir ifadede bulunmuştur: "*Herkesin bağlılık ilişkileri vardır. Problem, kişinin bağlılık duygularını uygun şekilde paylaştırmaması halinde ortaya çıkabilmektedir*" (Kelly, 1955/1991, s.233). Kelly, bu

ifadesinde bireyin sosyal destek kaynağı olarak gördüğü kişilerle arasındaki ilişkileri nasıl değerlendirdiğinin önemine vurgu yapmıştır. Kelly'e göre travmatik bir süreçte bireyin değişim için bu alanı düzenlemesi gerekmektedir. Bu alanı düzenlemek için de bireye özgü bir araçla ölçüm yapmak gerektiğini savunmuştur (Kelly, 1955/1991).

Kelly bağlılık ağ yapısını ölçmek için geliştirdiği idiyografik araca *Durum Kaynakları Testi* adını vermiştir. Bu aracı terapi süreçlerinde kullanmıştır. Bu araç ilerleyen yıllarda kişisel yapılar kuramı ile çalışan diğer araştırmacılar tarafından Bağlılık Ağı Testi olarak adlandırılmıştır (Walker, 2003). Yöntem bölümünde bu araçtan daha ayrıntılı olarak bahsedilmiştir (bkz.syf:88). Bu araştırma ile bu kuramsal çerçeveye hizmet eden yönde sonuçlar elde edilebileceği düşünülmektedir. Bu sonuçların da sosyal destek ölçümünde teori ile ölçüm aracı arasındaki tutarlılığı güçlendirecek yönde olması beklenmektedir (Viney, 1998; Winter, 2003).

Bağlılık Ağı Testi, Kişisel Yapılar Kuramı'nın temel felsefesiyle çok uyumlu bir araçtır. Kişisel Yapılar Kuramında keşfetmeye yönelik bir yol izlenmektedir. Bu araştırmada da kadınların bağlılık ağ yapılarının keşfini sağlayan sonuçlar elde edilmesi amaçlanmıştır. Bu sonuçların hem araştırmacılar hem de uygulamacılar için işlevsel sonuçlar olacağı düşünülmektedir. Sonuçların işlevselliği araştırmacılar açısından kişisel yapılar kuramı ile uyumlu olmasıyla açıklanabilir. Bu işlevselliğin aşağıda da açıklandığı üzere sosyal destek ölçümünde yaşanan literatürdeki diğer çalışmalardan ayrılan önemli bir fark olarak görülmektedir. Uygulamacılar için de klinik olarak danışana özgü elde edilen bilgiler süreçte yol almak için birer yapılandırma aracı olabilecek nitelikte özellikler olarak değerlendirilebilir.

Sosyal destek alınan ve algılanan sosyal destek olarak ortaya çıkan yardım davranışlarıdır. Alınan sosyal destek gerçekleşmiş yardım davranışları; algılanan sosyal destek ise gerçekleşebilecek yardım davranışları için kullanılmaktadır (Lepore, Evans ve Schneider, 1991). Araştırmacılar ve uygulamacılar açısından bu ikisi arasındaki fark önemlidir ve araştırmalar ikisi arasında zayıf bir ilişki olduğunu göstermektedir (Barrera, 1986; Lakey ve Drew, 1997).

Bireyin kendini ifadesine dayalı olan yöntemlerin güvenirliği tartışılmakla birlikte iyi oluş ile en güçlü ilişkiye alınan destekten ziyade algılanan desteğin sahip olduğu görülmüştür (Sarason, Sarason ve Pierce, 1990). Blain, Whiffen ve Thompson (1993), yardım alınan kişilerden ziyade yardım alınabilecek kişilerin varlığının psikolojik açıdan daha önemli olduğunu vurgulamıştır. Aile ve yakın çevrenin sağlayacağına inanılan destek özellikle hayatın güç ve krizli dönemlerinde büyük önem taşımaktadır.

Bu noktada önemli olan kişinin sevildiğine ve grup tarafından kabul edildiğine olan inancıdır (Lambert, 1989). Bu inancı ölçmenin yolu, bireyin algıladığı ve aldığı sosyal desteği bir arada ölçmek ile mümkündür. Literatür incelendiğinde araştırmaların ya alınan ya da algılanan desteği ölçmeye odaklandığı görülmektedir. *Bağlılık ağı testi ile aynı anda hem alınan hem de algılanan sosyal destek kaynaklarını ve zorlukları bir arada ölçümüne dair sonuçlar alınabilecektir.*.

Bağlılık ağı testi ile alınan ve algılanan desteğin ayrı ayrı ölçümlerinin yapılmasının yanı sıra, bu test ile sosyal destek kaynakları ve zorluklar arasındaki ilişki sonuçları da elde edilmektedir. Sosyal destek kaynağı olan her bir kişinin özel olarak yardım verme sıklığı ve zorluk aralığını vermektedir. Bu araştırma toplumda görülen kadına yönelik şiddet vakalarının artması nedeniyle boşanma sonrası süreçte kadınların destek kaynaklarının varlığı, sınırlılığı ya da bu kaynaklarla olan ilişki ağlarının ele alınması, şiddete varan vaka örneklerinde ayrıntılı nicel betimlemeler ve iyileştirici düzenlemeler için yararlı olabilir. Destek kaynakları ve ilişki ağları ayrıntılı olarak bilinirse güçlendirmek için neler yapılabileceğine dair yeni araştırmalar da yapılabilir ve önlemler de alınabilir. Bu araştırma ile elde edilen sonuçların bu tür problemlerin betimlenmesinde keşfedici yönde katkısı olabileceği düşünülmektedir.

Bağlılık ağı testi, bireyin ilişkileri hakkında yapılandırılmış bir görüşme tekniği ile bağlılık ağı yapısını keşfetmesine izin vermektedir. Bağlılık ağı testi ile bireyin yardım aldığı kaynaklar arasında da niteliksel farkı ölçmek mümkün olmaktadır. Bu bilgi sayesinde bireyin sıklıkla yardım aldığı daha güçlü sosyal destek kaynakları ortaya çıkarılabilmektedir. Bu sayede bireyin sosyal destek alanını yapılandırmasında nasıl bir sıralama yapabileceğine dair kendini keşfi mümkün olabilecektir. Bu tür yansıtıcı bilgiler sağlayan bir araç ile elde edilen sonuçların uygulama alanında çalışan uzmanlar için hipotez üretecek nitelikte olması beklenmektedir.

Özetle bağlılık ağı yapısı incelenerek boşanma sonrası süreçte dezavantajlı konumda olan kadının değişimi için, çevresinde yer alan sosyal destek unsuru olan kişilerle ilişkilerinin sıklığı, hangi durumlarda kimlerden destek aldıkları ve bu bağlamda bu ilişkilerdeki birçok ayrıntılı ilişki örüntülerine ulaşmak mümkün olabilecektir. Bu sonuçlar sayesinde boşanmanın travmatik etkisini azaltmak ve travma sonrası büyümeye dönüştürebilmek için kadınların sosyal çevrelerini tanımaları ve biçimlendirmeleri olasıdır.

1.4. Sınırlılıklar

1) Bu çalışma idiyografik karakter taşıdığı için ve sınırlı sayıda katılımcı ile gerçekleştirildiği için genellenebilirlik özelliği zayıftır. Ulaşılan bilgiler sadece bu araştırmadaki katılımcılar için geçerlidir.
2) Bu araştırmada katılımcılar boşanmış kadınlar arasından seçilmiştir. Ancak bulgular belki boşanmış olmakla değil kadın olmakla ilgili zorlukları da içeren yapıda olabilir.
3) Araştırmada temel alınan kuramsal yapı ve araştırmanın idiyografik özellik taşıması, bu çalışmanın açıklayıcı (explanative) değil keşfedici (explorative) yönünü daha güçlü hale getirmiştir. Nomotetik araştırmaların daha genellenebilir sonuçları ile elde edilen bulguları ilişkilendirmek zor olmuştur. Bu nedenle literatürden bu genelleme açısından sınırlı kaynaklardan faydalanılabilmiştir. Post-modern felsefenin bilimsel yöntem sürecine yansımasından da bu açıdan bir sınırlılık olarak söz edilmiştir.
4) Bağlılık ağı testi ile her bir katılımcının bağlılık ağ yapıları ayrı ayrı analiz edilmiş ve puanlanmıştır. Böyle bir ölçüm aracı geniş kapsamlı araştırmalarda pratik kullanım için sınırlayıcı özelliğe sahiptir.
5) GRIDSTAT 5, veri analizini bir metin dosyasında sunmaktadır. Veriler bu metin dosyasında kabaca gösterilmiştir. Bu verilerden pratikler oluşturarak tez yazımında kabul edilebilir bir hale getirilmesi için farklı bir yazılım kullanmak gerekmiştir. GRIDSTAT 5 özellikle kullanıcı dostu bir program değildir ve bir araştırmacının veya uygulayıcının kılavuzu okumak ve programı tanımak için zamana ihtiyacı olması muhtemeldir. Araştırmacı için ihtiyaç duyulan bu zaman, araştırma süreci için sınırlayıcı olabilecek bir durumdur (Bell, 2009).
6) Araştırma sürecinde, bağlılık ağı formunu doldururken katılımcıların zamansal perspektifte hangi zamanı temel alacakları konusunda kafa karışıklığı yaşamaları da araştırma sürecinde bir sınırlılık olarak gözlenmiştir.
7) Araştırmanın sınırlılıklarından birisi de bağlılık ağının kullanımındaki sınırlılıkla ilgilidir. Daha önce bağlılık ağının kullanıldığı araştırmalara göre, bağlılık ağı formunu doldurmak için katılımcıların belirli bir zihinsel gelişim ve eğitim düzeyinde olması gerekliliği sonucu elde edilmiştir (Powell, 2013). Katılımcı seçim kriterlerinde oluşan bu sınırlılık ile araştırma grubu hem nicel

hem de nitel olarak oldukça sınırlı bir grup olduğu için genelleme açısından bu önemli bir sınırlılık oluşturmaktadır.

1.5. Sayıltılar

1) Bağlılık Ağı formunu doldururken zor durumlarının neler olduğu ve bu durumda kimlerden ya da nelerden güç aldıklarını gösteren destek kaynaklarına ilişkin derecelendirme sırasında katılımcıların şeffaf oldukları varsayılmıştır.
2) Araştırma kapsamında kullanılan bilgi formu ve bağlılık ağı formunun hazırlanma amaçlarına uygun özellikleri ölçebilme gücüne sahip olduğu varsayılmıştır.
3) Katılımcıların bağlılık ağı formlarını şimdiki zaman perspektifindeki algılarıyla doldurmaları istenmiş ve bu çerçevede doldurdukları varsayılmıştır. Bağlılık ağı testinin katılımcıların bilişsel temsillerini açığa çıkartabildiği varsayılmıştır.

1.6. Tanımlar

Araştırmanın içeriği nedeniyle tanımları iki grupta ele almak uygun görülmüştür. Araştırma sürecini iyi anlayabilmek için ihtiyaç duyulan kuramsal kavramlar ayrı; araştırma sürecinde kullanılan yöntemsel terimler ayrı başlık altında toplanmıştır.

1.6.1. Araştırmaya Dair Kuramsal Kavramlar

Boşanma: Aile birliğinin bozulmasına yol açan ve bireylerin yakın çevrelerini de etkileyen karmaşık bir olgudur (Arpacı ve Tokyürek, 2012).

Sosyal Destek: Bireyin ihtiyaçlar hiyerarşisinde var olan ait olma, sevgi, takdir ve kendini gerçekleştirme gibi temel ihtiyaçlarının diğer bireylerle kurduğu etkileşim sonucu tatmin edilmesi anlamına gelmektedir (Ekinci ve Ekici**,** 2003).

Bağlanma: Bowlby (2013) bağlanmayı birinin yanımızda olmasını isteme ve o kişi yanımızda olduğunda kendimizi güvende hissetme şeklinde tanımlamakta; erken yaşlarda anneden başlayarak diğer yetişkinlere ilişkin oluşturulan içsel modellerin çok fazla değişime uğramadan yetişkinlikte de işlev gördüğünü belirtmektedir.

Yapısal Seçenekçilik (Constructive Alternativism): Bireyin kendi dünyasını anlamlandırma ve yaşama sürecinde onu kurban rolünde değil; etken rolde gören ve bu

yolu bir bilim insanı gibi inşaa ettiği inancını geliştiren temel felsefi yapıdır (Kelly, 1955/1991).

Kişisel Yapı Sistemi (Personal Construction System): Bireylerin yaşadıkları olayları öngörmek ve olayın seyrini yordamak için geliştirmiş oldukları soyut şeffaf şablonlara kişisel yapı adı verilmektedir. Benzer kişisel yapıların bir araya gelerek oluşturduğu örgütlü yapı bütünlüğüne de kişisel yapı sistemi adı verilmektedir (Kelly, 1955/1991).

Element (Element): Bir yapının soyutlanması için aracı olan somut olay, kişi ya da durumlara element adı verilmektedir (Kelly, 1955/1991).

Yapılandırma (Construction): Bireyin süreçlerini boşlukta akıp giden şekilde değil; bir yol haritası eşliğinde yürütmesini sağlayan düzenleme sürecine yapılandırma denmektedir. Bu haritadaki yollar esnektir ve sıklıkla değiştirilebilmektedir. Ancak yapılandırılmıştır. Bu yapılandırma, bireyin eylem aralığını hem kolaylaştırmakta hem de kısıtlamaktadır (Kelly, 1955/1991).

Beklentiler (Anticipates): Kişisel yapılar kuramında hem öngörü hem de motivasyonu bir araya getiren bir kavram olarak beklenti ifadesi yer almaktadır. Beklenti ile kastedilen tıpkı bilim insanı gibi bireyin tahmin etme isteğidir. Bireyin oluşturduğu yapılandırma haritası bireyin bu tahmin etme isteğine dair yolunu çizmiş olmaktadır. Bu yapılandırma sürecinde bireyin ulaşmayı beklediği sonuçlar beklenti olarak ifade edilmektedir. Kişisel yapılar kuramına göre, bu beklentiler bireyi hem harekete geçirmekte hem de sınırlayan yönde bir işlev göstermektedir (Kelly, 1955/1991).

Olaylar (Events): Birey, nihayetinde gerçek olayları tahmin etmek istemektedir. Bireyin psikolojik süreçleri gerçeğe bağlı olarak görülmektedir. Beklenti ile amaçlanan gelecekteki gerçekliğin daha iyi temsil edilebilmesidir. Birey şimdinin penceresinden geleceğe bakarken tahmin etmeye çalıştığı süreçlerdeki kesitler olay terimi ile ifade edilmektedir (Kelly, 1955/1991).

Bağlam (Context): Kişisel yapının işe koşulduğu tüm elementlerin oluşturduğu kapsama bağlam denilmektedir. Bağlam yapının uygulama aralığından daha dar; uygulama odağından da daha geniş bir alanı ifade etmektedir. Bağlam, yapının kullanılabileceği sınırlı duruma atıfta bulunmaktadır. Bağlamın istisnasız tüm durumları kapsaması mümkün değildir (Kelly, 1955/1991).

Temel Çekirdek Yapı (Basic Core Construction): Kişisel yapılar arasında en eski ve köklü olan, bireyin tüm öngörülerine, seçimlerine, eylemlerine ve duruşuna dair

kapsayıcı bir nitelik taşıyan yapılardır (Kelly, 1955/1991). Örneğin tutarlılık temel çekirdek yapısı bireyin gelişen diğer çekirdek yapılarının süreklilik kazanması için güçlü yanlarını sürdürmesine hizmet etmektedir.

Bağlılık Ağı Yapısı (Dependency Grid Construction): Temel çekirdek yapılar içerisinde en erken dönemde gelişen ve diğer kişisel yapıların da gelişimine katkı sağlayan bağlılık ağı yapısı, gelişimsel özellik gösteren, hem bağlanma hem de sosyal destek ilişkilerini içinde barındıran bütünsel bir kavramdır (Kelly, 1955/1991).

Temel Rol Yapısı (Basic Role Construction): Bireyin diğer kişilerin olaylara dair bakış açılarını anlayıp, davranışlarına dair öngörülerde bulunup, kendi davranışlarını da bu çerçevede düzenleyerek oluşturduğu yapılara temel rol yapıları denilmektedir (Kelly, 1955/1991).

Kendilik Yapısı (Self Construction): Bireyin ben ve diğerleri arasındaki ayrımı ortaya koyan bütünlüğü kendilik yapısı olarak ifade edilmektedir. Birey kendisini belirli niteliklerle tanımlarken bunu koruyacak şekilde davranmaktadır. Bu nitelikleri bazen başkalarına göre niteliğini derecelendirecek şekilde de yapabilmektedir. Bu nitelikler ayrıca her bireyde farklı anlam da kazanabilmektedir. Örneğin kişi kendisini çok çalışkan olarak tanımlarken başkalarını tembel olarak görebilmektedir. Ya da birisi için çalışkan olmak çok önemli iken başka birisi için güzel olmak çok daha önemli bir nitelik olabilmektedir (Kelly, 1955/1991).

1.6.2. Araştırma Sürecinde Kullanılan Yöntemsel Terimler

Uygulama Aralığı (Application Range): Bir yapının kullanıldığı tüm alanları temsil eden aralığa yapının uygulama aralığı denilmektedir (Kelly, 1955/1991).

Uygulama Odağı (Application Focus): Bir yapının uygulama alanındaki en yararlı olduğu konulardan oluşan kapsam alanına uygulama odak noktası adı verilmektedir (Kelly, 1955/1991).

Kutup (Pole): Her yapının içinde barındırdığı birbirinin zıttı iki taraftan birine kutup denilmektedir (Kelly, 1955/1991).

Kontrast (Contrast): Bir yapının iki kutbu arasındaki ilişkiye verilen isimdir (Kelly, 1955/1991).

Kontrast Sonu (End of Contast): Bir yapının karşıt kutbundaki elementlere atıfta bulunurken kullanılan terimdir. Yani karşı kutupta birbirine benzeyen

elementlerin son bulduğu nokta, kontrast sonu kavramı ile açıklanmaktadır (Kelly, 1955/1991).

Benzerlik Sonu (End of Similarity): Özellikle bir yapının bir kutbundaki elementlere atıfta bulunurken kullanılan terimdir. Yani bir kutupta birbirine benzeyen elementlerin son bulduğu nokta, benzerlik sonu kavramı ile açıklanmaktadır (Kelly, 1955/1991).

Ortaya Çıkma (Appearance): Bir yapının aktif olan, belirginlik kazanan yanını vurgulamak için kullanılan kavram, ortaya çıkma olarak ifade edilmektedir (Kelly, 1955/1991).

Örtük Olma (İmplicit): Bir yapının belirginlik kazanan, ortaya çıkan kutbunun zıttı olan kutbunu temsil etmek için örtük olma kavramı kullanılmaktadır. Çoğunlukla ifade edilmeyen kısımdır (Kelly, 1955/1991).

Ağ Büyüklüğü (Network Size-NS): Bireyin bağlılık ilişkilerini oluşturduğu sosyal destek kaynağı olan kişilerden oluşan genişliğe sosyal destek ağ büyüklüğü; algıladığı zorluklardan oluşan genişliğe zorluklara dayalı ağ büyüklüğü; her ikisinin birleşiminden oluşan ve bu iki değişkenin çarpımı ile elde edilen alana ise toplam ağ büyüklüğü adı verilmektedir (Bell, 2009). Girişte yer alan boşanmış bir kadının günlüğünden kesitte görülen yardım almak istediği ancak alamadığı ya da tam tersi yardım almak istemediği ancak yardım vermek isteyen ya da yardım aldığı tüm kişiler algıladığı sosyal destek kaynağı olan kişilerdir. Bu kişilerden oluşan genişlik sosyal destek ağ büyüklünü oluşturmaktadır.

Bağlılık Ağı Dağılım İndeksi (Index of Dispersion Dependency-DDI): Bireyin bağlılık ağında algıladığı toplam sosyal destek kaynağı olan kişilerden yardım aldığı kişileri kapsayan en geniş dağılımı veren indekstir (Bell, 2009). Ağ büyüklüğü terimi içerisinde açıklanan sosyal destek ağ büyüklüğü teriminden farklı olarak yardım alınan sosyal destek kaynağı olan kişilerin tamamını kapsayan dağılım indeksidir.

Belirsizlik İndeksi (Uncertainty Index-UI): Bireyin bağlılık ağında algıladığı toplam sosyal destek kaynağı olan kişiler arasında yardım aldığı kişileri 0 ve 1 arasında değişen standardize değerlerle gösteren dağılımdır (Bell, 2009). Algıladığı kişilerin hepsinden yardım alıyorsa değer 1; tek kişiden yardım alıyorsa 0 olmaktadır.

Kısmi Sıralama Skalogramı Dağılım İndeksi (Index of Dispersion Partial Order Scalogram Analysis by Coodinates-Index of Dispersion POSAC) : Bireyin bağlılık ağında yardım aldığı sosyal destek kaynağı olan kişilerden çok daha sık yardım aldıkları kişilerin dağılımını veren daha dar bir alandaki dağılım indeksidir. Aynı

zamanda kısmi sıralama skalogramı derinlik indeksiyle beraber yardım alınan kişiler arasında da sıklık farkını ve dağılımı görmeyi de sağlamaktadır (Bell, 2009). Boşanmış bir kadının günlüğündeki kesitte de bazı zorluk durumlarında özellikle bazı kişilerin yardımına ihtiyaç duyması, bu dağılım ve derinleşmelere örnek olabilecek özelliktedir. Böyle bağlantılar bir araya gelerek kısmi sıralama skalogramı dağılım ve derinlik indeksinde ilişki örüntüleri oluşturmaktadır.

Kısmi Sıralama Skalogramı Derinlik İndeksi (Index of Depth Partial Order Scalogram Analysis by Coodinates-Index of Depth POSAC): Kısmi sıralama skalogramı dağılım indeksiyle birlikte, bireyin yardım aldığı kişilerden aldığı yardımın miktarına dair hassasiyeti gösteren indekstir (Bell, 2009).

Ayrımlaşma/Ayrımlaşmama (Difference/Indifference): Bireyin bağlılık ağı ilişkilerini sosyal destek kaynakları arasında yaşadığı zorluklara göre ayırabilmesi bağlılık ağındaki ayrımlaşmayı, ayıramaması ise ayrımlaşmamayı göstermektedir (Bell, 2009). Boşanmış bir kadının günlüğündeki kesitte bazı zorluklarda özellikle yardımına ihtiyaç duyduğu kişileri farketmiş olması bağlılık ağ yapısı için bir ayrımlaşma sağlayabilecek bir örnek olarak görülebilir. Ancak o kişilerden yardım alamadığını ifade ettiği ve yardımını istemediği halde bazı kişilerin yardım sürecinde yer aldığını ifade etmesi ise bağlılık ağ yapısında ayrımlaşma sağlayamadığını gösteren somut bir ifadedir.

Belirsizlik Katsayısı (Uncertainty Coefficient-UC): Bireyin bağlılık ağı yapısındaki daralma ya da genişleme ile bağlılık ağının yardım aldığı kişiler ya da algıladığı zorluklardan hangisi yönünde daha fazla dağılım gösterdiği hakkında fikir veren sayısal simetri ve asimetri ilişkilerini belirleyen katsayılardır. Daha fazla yardım alınan zorluk ve sosyal destek kaynaklarının olup olmadığını anlamayı sağlayan sayısal değerlerdir (Bell, 2009).

Repertuar Ağı Tekniği (Repertory Grid Technique): Bireyin elementleri aracılığı ile kişisel yapılarına ulaşmayı sağlayan ölçüm tekniğidir (Kelly, 1955/1991).

BÖLÜM II

KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Kişisel Yapılar Kuramı, 28 Nisan 1905 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nin Kansas eyaletinde doğan George Alexander Kelly tarafından, ilk olarak 1955 yılında Kişisel Yapıların Psikolojisi adlı eserle ortaya konmuştur. George Kelly, farklı ilgi alanlarına sahip olan ve bu alanlarda deneyimleri olan bir bilim insanıdır. Bu yönlerini, geliştirmiş olduğu kurama da yansıtmıştır. Fizik ve matematik alanlarında lisans derecesine sahip olan Kelly, yüksek lisans derecesini eğitim sosyolojisi alanında almıştır. Sonrasında, doktorasını psikolojiye olan ilgisi nedeniyle bu alanda yapmıştır. Birbirinden farklı alanlardaki bilgi, birikim ve deneyimlerini psikoloji alanına aktarmış ve Kişisel Yapılar Kuramı'nı yazmıştır. Yazmış olduğu kuramı revize etme şansı bulamadan 6 Mart 1967 yılında yaşamını yitirmiştir. Kelly'nin kuramı, psikoloji alanında yapılandırmacı ve sosyal yapılandırmacı alanlara öncülük etme özelliğini gösteren ilk kuram olmuştur.

Bu bölümde kuramın altyapısını oluşturan yapısal seçenekçiliğin birleşenleri; kuramın temellerini oluşturan on bir temel önerme; kişisel yapılar kuramını anlamayı sağlayan temel kavramların neler olduğu ve açıklamaları; araştırma ile ilgili olan araştırmalar ele alınmıştır.

2.1. Kuramın Temel Varsayımı: Yapısal Seçenekçilik

Yapısal seçenekçilik, kişisel yapılar kuramının konumunu açıklayan temel felsefi sistemi oluşturmaktadır. Bu temel felsefi sistemi anlamak, beraberinde kuramın temel kavram ve ilkelerini anlamayı da kolaylaştırmaktadır. Bu sebeple, aşağıda yapısal seçenekçiliğin, kişisel yapılar kuramına nasıl zemin oluşturduğu ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır.

Bireylerin evren hakkındaki tüm yorumlarının aynı zamanda değişime açık yapıda olduğu varsayılmaktadır. Bu ifade, kişisel yapılar kuramında yer alan en temel ifadedir ve tüm kavramlarını da etkileyen bir yapıdadır. Aynı zamanda bu ifade, baş etmek için her zaman alternatif kişisel yapılar olduğuna da vurgu yapmaktadır. Hiç kimse kendisiyle ilgili bir resimde kendisini bir köşede ve sınırlı olarak algılamaya mahkum değildir. Kişi sahip olduğu biyografinin kurbanı değil; aksine yaratıcısıdır. Tam olarak

bireyin bu felsefi pozisyonuna yapısal seçenekçilik adı verilmektedir (Kelly, 1955/1991;Fransella ve Dalton, 2000; Fransella, 2003; Fransella ve Bannister, 2003).

Kelly (1955) yapısal seçenekçiliği bireyin süreçlerinin, onun olayları öngörme biçimiyle psikolojik olarak yönlendirilmesi olarak ifade etmiştir. Bireyler, evrene bakarken, kendi gerçekleri aracılığı ile evrenin gerçekliğini anlamaya çalıştıkları şeffaf yapılar ya da şablonlarla bakmaktadırlar. Bu şeffaf yapılara Kelly, "kişisel yapılar" adını vermiştir (Kelly, 1955/1991; Fransella ve Bannister, 2003; Green ve Butler, 2007). Kişisel yapılar kuramının üzerine şekillendiği varsayımın çizdiği sınırları bilmek ve tanımak önemlidir. Bu varsayım, her birey tarafından da farklı yorumlanabilmektedir. Bu nedenle böyle bir varsayım üzerine oluşturulan yapı sistemleri de tamamen mantıksal olmayabilmektedir. Bu varsayım, temelde kişisel yapılar kuramının bir kanun değil; güçlü bir teori olduğu iddiasını da güçlendirmektedir (Kelly, 1955/1991, Sanberk, 2020).

Kişisel yapılar kuramının temelini oluşturan yapısal seçenekçilik, kuramın iki uçlu yapısını ortaya koymaktadır. Bu iki uçta felsefe ve psikoloji yer almaktadır. Bireyin sahip olduğu felsefeyi anlayınca kişinin somut olarak davranışlarının gözlenmesi gelişecektir. Tersi durumda ise, bireyin davranışına ilişkin bir anlayış geliştirilmeye çalışılınca da, bireyin bu davranışı ortaya çıkaran koşulları nasıl yorumladığına dair felsefi inançları keşfedilecektir. Sonuç olarak, kişisel yapılar kuramı ile tanımlanan bir süreçte felsefi ve psikolojik taraflar bir bütünlük oluşturmaktadır. Teorinin temelindeki felsefe, insanın psikolojik gözlemini içermektedir. Teorinin temelindeki psikoloji ise bireysel olarak insanın felsefi bakış açılarını içermektedir. Kişisel yapılar kuramı, sınırlarını bu çerçeve ile çizen psikolojik bir teori olma özelliği göstermektedir (Kelly, 1955/1991; Fransella ve Dalton, 2000; Fransella, 2003; Fransella ve Bannister, 2003).

Kişisel yapılar kuramının temelini oluşturan yapısal seçenekçiliğin yararlandığı pek çok felsefi akım vardır. Bunlarla ilgili temel bilgiler, kuramın temelini oluşturan felsefi boyutu anlamak için önemlidir (Kelly, 1955/1991). Bu felsefi akımlardan bazıları epistemoloji, gnosyoloji, pozitivizm, ampirizm, pragmatizm, rasyonalizm ve monizm olarak sıralanabilir.

Tüm bu felsefi bakış açıları evreni anlamanın yollarını oluşturmak için birer araç olmuştur. Yapısal seçenekçilik, bu yolları farklı kombinasyonlar ile artırma çabası içerisindedir. Evrene dair mutlak ve kapsayıcı nitelikte büyük bir yapı sistemi oluşumu çok mümkün gözükmemektedir. Bu nedenle daha küçük yapı sistemleri ile oluşturulmaya çalışılan bir dizi ardışık yapı sistemi geliştirilmiştir. Bu ardışık yapı

sistemlerinin öngörme konusundaki verimliliklerini de parça parça test etmek mümkündür. Bu süreç, insanlığın varoluşundan bu yana evrene ilişkin tüm yorumlarının kademeli bir şekilde, bilimsel olarak değerlendirilebileceği anlamına gelmektedir. Bu anlam da beraberinde bireyin kendi yaşam sürecinin bilim insanı olduğu varsayımını oluşturmaktadır (Kelly, 1955/1991;Fransella ve Dalton, 2000; Fransella, 2003; Fransella ve Bannister, 2003).

Kişisel yapılar kuramı, psikoloji alanında geliştirilmiş olan tüm teorilere de ayrı ayrı birer psikolojik yapı sistemi olarak bakmaktadır. Her bir yapı sistemini geliştiren teorisyenin odak noktasının farklı olduğu görülmektedir. Bu geliştirilmiş olan psikolojik yapı sistemlerinin her birinde uygulamadaki kolaylık aralığı da, o yapı sistemine ait uygulama alanları da değişmektedir. Örneğin davranış odaklı psikoloji teorilerinde uyaran-tepki odak noktası iken; psikanalitik teorilerde ise bireyin nevrozu odak noktası yapılmıştır. Kişisel yapılar kuramı hem farklı psikolojik yaklaşımları aldıkları temel çerçevesinde değerlendirerek kabul etmekte; hem de kendi temelini de yenilenebilir bir zemine oturtmaktadır. Bu değişime ve gelişime açık bakış açısı, kişisel yapılar kuramını pozitif psikolojiyle uyumlu bir hale getirmektedir (Kelly, 1955/1991). Yapısal seçenekçiliği oluşturan birleşenler olan insanın doğası, evrene bakış açısı ve hayatın anlamına ilişkin açıklamalar aşağıda sıralanmıştır:

2.1.1. İnsanın Doğası

Kişisel Yapılar Kuramı, en temelde iki basit düşüncenin birbiriyle etkileşiminden doğmuştur. İlk düşünceye göre, bireyi yaşadığı olaylar açısından anlamanın yolu yüzyıllar boyunca oluşmuş olan bakış açılarından faydalanarak mümkündür. Diğer düşünceye göre ise, bireyi yaşadığı olaylar açısından anlamanın yolu, bireyin kendisinin geliştirmiş olduğu bakış açılarından faydalanarak mümkündür. Bu iki düşünce arasındaki etkileşimin bireyin yaşamını yapılandırdığı fikri ise, kişisel yapılar kuramının temelini oluşturmaktadır.

Bu iki düşüncenin etkileşimindeki süreklilik, beraberinde bireyin yaşamındaki yapılandırmada da bir sürekliliği getirmektedir. Bunun sonucunda, bireyin bu farklı etkileşim kombinasyonları ile umut veren sonsuz yol bulabileceği sonucu da ortaya çıkmaktadır. Bu umut da yine kişisel yapılar kuramının temelini oluşturan yapılandırma için yollar arama noktasında kilit nokta özelliği taşımaktadır. Kelly, insan doğasına durgun değil; hareketli ve aktif bir anlam yüklemiştir. Bu sebeple, Kelly, kuramında iç

güdüler, psişik enerji ve motivasyon gibi durgunluk içeren benzer kavramlara yer vermemiştir (Kelly, 1955/1991;Fransella ve Dalton, 2000; Fransella, 2003; Fransella ve Bannister, 2003).

Kişisel yapılar kuramı, insanın doğasına işlevsel bir bilim insanı olarak bakmaktadır. Bilim insanı olmak ile bireyi bir kategori içine yerleştirmek amaçlanmamıştır. Aksine, bilim üreten kişilere atfedilen niteliklerin tüm insanlarda olduğu vurgulanarak; bilim insanlığı ifadesi soyutlanmaya çalışılmıştır. Kişisel yapılar kuramı çerçevesinde bilim insanı olma özelliği, her bireyin kendi özel yolu ile kendisinin bilim insanı olduğunu vurgulayan bir yapıdır. Bilim insanı olmanın nihai amaçlarından birisi tahmin etmek ve kontrol etmektir. Birey kendi sürecini bu iki temel amaç çerçevesinde yaşamaktadır. Bu nedenle, kişisel yapılar kuramı, insanın doğasında bilim insanı olma özelliği olduğuna vurgu yapmıştır (Kelly, 1955/1991).

2.1.2. Evrene Bakış Açısı

Yapısal seçenekçilik, bireyin kendini anlama sürecinde geçmiş bakış açılarını açığa çıkaracak felsefi ve bilimsel sistemi oluşturmaya çalışmaktadır. Böyle bir sistem içerisinde ortaya çıkarılması gereken bakış açılarından ilki, öngörülen evren türüyle ilgilidir. Yapısal seçenekçiliğe göre, evren gerçekten vardır ve insan dünyaya onu anlamak için gelmiştir. Bu noktadan hareketle, evren insanların düşüncelerinin gölgelerinden oluşan bir evren değil; üzerinde konuşulacak gerçek bir evrendir. Ancak, insanların düşünceleri de gerçekten vardır. Bu iki gerçek arasında da bir etkileşim vardır ve bu etkileşim de sürekliliğini korumaktadır (Kelly, 1955/1991;Fransella ve Dalton, 2000; Fransella, 2003; Fransella ve Bannister, 2003).

Yapısal seçenekçiliğe göre, evrenin diğer özelliği ise, birbirinden ayrılmaz şekilde organize olmuş parçalardan oluşan bir bütünlük içerisinde olmasıdır. Bütünlükle kastedilen, akla gelebilecek tüm parçalarının birbiriyle tam bir ilişki içinde ve tek bir birim olarak işlev görmesidir. Bu parçalar arasında bazıları hiç ilişkisizmiş gibi görünse de zamanın tüm parçalar arasında nihai bağ sağladığını söylemek mümkündür (Kelly, 1955/1991).

Evrene dair diğer bir özellik ise, zaman boyutunda ölçülebilmesidir. Bunun anlamı, evrenin kendisine göre sürekli değişmesi demektir. Değişim söz konusu olduğunda, her zaman göz önünde bulundurulması gereken tek boyut zamandır. Evrenin sürekli değişimine vurgu da ancak zaman boyutu ile yapılabilmektedir. Yapısal

seçenekçiliğe göre, evren bu şekilde gerçekleşerek var olmaktadır. Evrenin gerçekliğine olan vurgu da evrenin her gün var olmakla ilgili değişimiyle bağlantılı olarak ele alınmıştır (Kelly, 1955/1991).

2.1.3. Hayatın Anlamı

Yapısal seçenekçiliğe göre, zaman boyutu açısından evrenin gerçekliği kadar insan hayatı da önemlidir. Bireyin yaşamının anlam ifade etmesi için, bu yaşama zaman boyutundan bakmak gerekmektedir. Bu, insan hayatının sadece değişiklikten ibaret olduğu anlamına gelmemektedir. Bireyi, evrenin yaşayan parçası olarak görmek de mümkündür. Bireyin hassas ve tepki verebilen yapısını yaşamın ayırt edici özelliği olarak nitelemek mümkündür (Kelly, 1955/1991;Fransella ve Dalton, 2000; Fransella, 2003; Fransella ve Bannister, 2003).

Birey evrenin gerçekliğini kabul etse de etmese de evrenin gerçekliği kesindir. İnsan hayatını gerçek olan evrenin bir temsili ya da gerçek olan evrenin bir yapılanması olarak görmek, insan hayatının gerçek olmadığı anlamına da gelmemektedir. Bilim insanları bazen psikolojik olayları gerçek fenomenler olarak değil; gerçeğin güvenilmez gölgeleri olarak görülen epifenomenler olarak görmektedirler. Kişisel yapılar kuramı, bu bakış açısına sahip değildir. Birey bir fenomeni yanlış temsil edebilir; ancak yanlış bile olsa, bu yanlış temsil ifadesi kişisel yapılar kuramına göre gerçektir. Bireye göre gerçeğin çarpıtılmış hayalinin varlığı gerçektir. Kişisel yapılar kuramına göre, birey gerçek evrenin akışında sadece bir seyirci değil; aynı zamanda algılarıyla birlikte gerçek dünyanın bir parçasıdır. Sonuç olarak, hayat zaman boyutunda ölçülebilir ve diğer gerçeklik biçimlerini temsil etme kapasitesine sahiptir. Hayat, bireyin düşünme biçimiyle gerçekliğini oluşturan ve koruyan bir anlam taşımaktadır (Kelly, 1955/1991;Fransella ve Dalton, 2000; Fransella, 2003; Fransella ve Bannister, 2003).

2.2. Kişisel Yapılar Kuramının 11 Temel Önermesi

Kişisel yapılar kuramı temel bir varsayım olan yapısal seçenekçilik ve ona bağlı olarak ortaya konan daha ayrıntılı onbir önerme ile güçlendirilen bir psikolojik sistemdir. Yapısal seçenekçilik yukarıda ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Bu varsayıma bağlı 11 temel önerme aşağıda sırayla açıklanmıştır (Kelly, 1955/1991; Fransella, 2003; Fransella ve Bannister, 2003).

2.2.1. Yapılandırma Önermesi

"Birey, yaşadığı olayları, tekrar eden benzer kopyalarını yorumlayarak öngörmektedir" (Kelly, 1955/1991: s. 35). Birey, bir olayı öngörmek için benzer olaylardan yola çıkarak oluşturduğu yorumları kullanmaktadır. Benzer olaylarla oluşan yorumlar bir araya gelerek bireyin bu tür olaylara dair yapısını oluşturmaktadır. Birey bu yapılar çerçevesinde bir olaya anlam yükleyerek yorum yapmaktadır. Bu süreci yaşarken birey, her benzer olayla mevcut yapıyı yapılandırarak yeni bir yapıya ulaşmaktadır. Bu yeni yapıya ulaşma süreci, yapılandırma önermesi ile açıklanmaktadır. Bireyin yapısını, yorumlamış olduğu tek bir olay oluşturmamaktadır. Yapılandırma süreci soyutlayıcı bir özellik taşımaktadır ve oluşan kişisel yapılar da soyut özelliktedir (Kelly, 1955/1991; Fransella, 2003; Fransella ve Bannister, 2003).

Yapılandırma süreci, her zaman sözel olarak ifade edilecek bir süreç değildir. Yapılandırma sürecinde birey, ilgili kişisel yapının benzerlik ve karşıtlığı temsil eden özelliklerini ortaya çıkarmaktadır. Bir yapı içerisinde doğal olarak hem benzerlik hem de karşıtlık bir arada bulunmaktadır. İçinde karşıtlık olmadığı iddia edilen bir yapı, ayrımlaşmamış bir homojenlik göstermektedir. Tam tersi, benzerlik olmaksızın karşıtlık içerdiği iddia edilen bir yapı ise birbirinden farklı pek çok özelliği içinde barındıran bir heterojenlik göstermektedir. Yapı içinde ayırt edilemeyen düzeyde benzerlik de, ortaklık sağlanamayacak kadar karşıtlık da nihayetinde bir karmaşa yaratmaktadır (Kelly, 1955/1991).

Yapılandırma sürecinde birey, yapılandırmaya çalıştığı kişisel yapıya ait süreci farklılaşmadan devam eden bir süreç gibi algılamaktadır. Birey için tekdüze bir akışta tekrarlayan olayları görmek, belirsiz evrende kontrol sağlamaktadır. Birey tekrarlayan olaylardan anlam çıkarmak için deneyimlerini ifade etmektedir. Bireyin bu ifadelerinde ayırt edici olaylar da yer almaktadır. Bu ayırt edici olaylar, zaman içerisinde tekrarlandıkça birey deneyimini artırmış olmaktadır. Bu şekilde tekrar eden olaylar sayesinde birey, benzerliklerin ve farklılıkların temellerini keşfetmeye başlamaktadır. Öngörülen şey, yarın yaşanacak olayın güvenli bir şekilde tahmin edilebilecek, yinelenen yönleri olduğudur. Birey olayları, tekrarlayan kopyalarını yorumlayarak tahmin etmektedir (Kelly, 1955/1991).

2.2.2. Bireysellik Önermesi

"Bireylerin olayları yapılandırma biçimleri birbirinden farklıdır" (Kelly, 1955: s.38). Bu fark nedeniyle kişisel yapılar kuramı, bireysel farklılıklar psikolojisine zemin hazırlamıştır. Bireylerin olayları birbirlerinden farklı öngörmeleri iki şekilde ortaya çıkabilmektedir. İlk olarak bireylerin öngörmeye çalıştıkları olaylar arasında farklar vardır. İkincisi ise, aynı olayları öngörmede bireyler farklı yaklaşımlara sahip olabilmektedir. Bireyler hem kendi yaşadıkları hem de başkalarının yaşadıkları olaylara dair öngörüde bulunabilmektedir (Kelly, 1955/1991).

Bireylerin yaşadıkları olaylar ne kadar benzer görülürse görülsün, hiçbir birey aynı olayda aynı şekilde davranmamaktadır. Benzer olayı başkası yaşadığında birey ilgili kişileri figür olarak görürken; kendisi yaşadığında kendisi merkezi bir figür haline gelmektedir. Aynı zamanda her bir birey aynı olayı farklı bir akışta yaşayacak ve farklı bir çevre içinde deneyimlediği için; olaya dair karşılaştığı problemler de değişmektedir. Bu nedenle bireylerin olaylara veya nesnelere dair yapılandırmaları benzersizdir (Ravenette, 1999; Winter ve Viney, 2005).

Bu farklılık, bireyler arasında deneyim paylaşımının da olmayacağı anlamına gelmemektedir. Bireyler, hem diğer bireylerin dahil olduğu olaylar hem de kendisinin dahil olduğu olaylar arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları yapılandırabilmektedir. Böylece, olayların yapılandırılmasında bireysel farklılıklar olsa da, birey diğer insanların deneyimlerini kendi deneyimleriyle yorumlayarak ortak bir zemin bulabilmektedir. Kültürel kimlikleri farklı olsa ya da tamamen farklı öznel dünyalarda yaşasalar da bireyler varlıklarını birbirlerinin deneyimlerinde arayarak ortak zemin oluşturmak da isteyebilmektedir (Kelly, 1955/1991; Fransella, 2003; Fransella ve Bannister, 2003).

2.2.3. Örgütleme Önermesi

"Her bir birey, olayları öngörmede tutarlı olmak için, kendine özgü bir biçimde, yapılar arasındaki hiyerarşik ilişkileri içeren bir yapı sistemi geliştirir" (Kelly, 1955: s.39). Yapılar arasındaki uyumsuzluklar bireyin kendi içinde çatışmalar yaşamasına neden olabilmektedir. Bu nedenle birey daha çok kendi içinde tutarlı yapıları bir araya getirme eğilimindedir. Bunu yaparken her birey yapıları arasındaki ilişkileri de farklı şekilde düzenlemektedir. Dolayısıyla bireyler hem olayları öngörmede farklı yapılar geliştirmekte; hem de bu yapılar arasındaki ilişkileri de farklı şekilde düzenlemektedir.

Bireyin yapılar arasında oluşturduğu bu ilişki örgütleme önermesi ile ifade edilmektedir. Birey olayları öngörmede belirli bir zaman kesitinde bir yolu kullanırken farklı bir zaman kesitinde de diğer bir yolu kullanabilmektedir. Kullandığı farklı yapı sistemleri bireyin olayları öngörmek için nasıl bir bakış açısı geliştirdiğine bağlı olarak değişmektedir (Kelly, 1955/1991).

Bireyin kişiliğinin oluşumunda bireysel yapılardaki farktan ziyade asıl büyük etkiye sahip olan örgütlemeyi bireyin kendine özgü şekilde yapmasıdır. Aynı zamanda bu örgütlemeyi birey kendisi yaptığı için yaşamını yönetme gücüne sahiptir. Örgütleme sürecinde tutarsızlığı en aza indirecek şekilde bir araya gelen yapıların oluşturduğu yapı sistemleri kararlı olmayı amaçlamaktadır. Ancak bu kararlılık yapı sistemlerinin durağan olduğu anlamına da gelmemektedir. Yapı sistemleri aynı zamanda sürekli bir değişim halindedir. Bu değişim aynı zamanda kişiliğin de sürekli değişim halinde olduğunu söylemenin bir yoludur (Kelly, 1955/1991).

Birey yapı sistemlerini oluştururken yapılar arasındaki ilişkileri sıralı (yatay bir düzlem) ya da üst sıralı (dikey bir düzlem) bir düzlemde oluşturabilmektedir. Yatay bir düzlemde ortak elementlere sahip olan yapıları bir araya getirdiği varsayılan yapı sistemleri söz konusudur. Örneğin bir yapıda iyi-kötü uçları diğer yapıda ise akıllı-aptal uçları varsa bunları yatay bir düzlemde aynı yapı sistemine dahil etmek mümkün olabilmektedir. İki ayrı yapıdaki kutupların her bir kutbunun diğer kutuplarla etkileşimi sonucu elbette değerlendirme için pek çok kombinasyon oluşacaktır. Bu yapılara değerlendirici ve betimleyici uçları olan üst bir yapı eklendiğinde ise, birey, iyi-kötü uçlarını değerlendirici uçla; akıllı-aptal uçlarını da betimleyici uçla dikey eksende ilişkilendirmiş olacaktır. Birey bu basit örnekte görülen örgütleme ile diğer taraftan içgörülerini de birleştirme çabası içindedir. Olayları öngörme sürecinde birey bunu mümkün olduğu kadar basit ilişkilerle yapma eğilimindedir (Kelly, 1955/1991; Fransella, 2003; Fransella ve Bannister, 2003).

2.2.4. Yapıların İki Uçluluğu (İkililik) Önermesi

"Bireyin yapı sistemi sınırlı sayıda iki uçlu yapıdan oluşmaktadır"(Kelly, 1955: s.41). Birey yaşadığı olaylarda, olayların tekrarlayan taraflarına odaklanmakta ve bu tekrarlarla olayları öngörmektedir. Bir olaya dair soyutlama süreci gerçekleştirilirken belirlenen kriter hem benzerlik hem de zıtlık açısından değerlendirmeyi sağlamaktadır. Örneğin aynı kriteri değerlendirmek için ele alınan A, B ve C olmak üzere üç olay z gibi

bir doğru üzerine yerleştirilmiş olsun: Bu üç olay aynı doğru üzerinde ve yönleri farklı şekilde ifade edildiğinde olayların aynı özellik açısından benzerlik ve zıtlıklarını ortaya koymak amaçlanmaktadır. Diyelim ki z doğrusu üzerinde yer almayan bir O olayı varsa bu olayın A, B ve C olayları ile benzerlik ve karşıtlığı üzerine birşey söylemek mümkün değildir. z doğrusunun yönü birey için nasıl bir anlam taşıyorsa bu doğru üzerindeki olayların yönü de bu anlama göre değerlendirilmektedir. Temel bir doğru üzerinde en az üç olay ile benzerlik ve farklılık ilişkisini görmek mümkündür (Kelly, 1955/1991).

Kişisel yapılar kuramının temelinde tüm yapıların iki uçluluk içeren bir temeli olduğu varsayımı yatmaktadır. Bir yapının işlevsel olduğu yanlarına bakıldığında ilgili tüm elementlerinin aynı doğru üzerinde olduğunu görmek mümkündür. Böyle bir doğru ya da kesit o yapının özel uygulama aralığı olarak da ifade edilebilmektedir. Bu uygulama aralığı belirli elementler arasındaki benzerlik ve kontrastın temelini oluşturduğundan anlamlıdır. Bu varsayımı ortaya koyarken klasik mantık konumundan yola çıkılmıştır. İnsanlar gerçekte düşünürken bu çerçevede düşünmese bile bu varsayım ile yol alındığında ne gibi sonuçlar elde edileceğini görmek, kişisel yapılar kuramının temelini oluşturmaktadır (Kelly, 1955/1991; Fransella, 2003; Fransella ve Bannister, 2003).

İnsan düşüncesi tamamen özgün bir akıcılık özelliği taşımamaktadır. Bu akıcılık içerisinde şekillendirilmektedir. Birey düşünmek istediği her neyse o düşünceye dair var olan şekillendirilmiş yolları da kullanabilmektedir; onları farklı şekilde örgütleyerek yeni yollar da oluşturabilmektedir. İki uçluluk önermesinin sorduğu iki önemli soru vardır: 1) İnsanlar yapılar içerisinde olduğu varsayılan bu iki uçluluk çerçevesinde mi düşünmektedir? 2) Soyutlamayı her zaman bu benzerlik ve kontrast temelinde mi yapmaktadır? (Kelly, 1955/1991).

Kişisel yapılar kuramına göre, bireyler içgüdüsel güçler arasındaki gizli çatışmanın kurbanı değildir. Bunun yerine bireyin ikilemini düşünmesi onu gizli bir çatışmadan kurtarıp içindekileri açığa çıkarmaktadır. Bu ikilemi açığa çıkaracak yol ise yapı içerisindeki bu iki uçlu kutupları bulmakla mümkün olmaktadır. Mantık açısından bakıldığında, bireyin söze dökemediği herhangi bir düşünceyi kavraması çok mümkün değildir. Bireyin psikolojik alandaki düşüncelerine gerek klinik açıdan gerek kısmi araştırma yöntemleri açısından bakıldığında, yapıların benzerlik ve zıtlıklarının işlevsel olarak ayrımlaştığı görülmektedir (Kelly, 1955/1991; Fransella, 2003; Fransella ve Bannister, 2003).

2.2.5. Seçim Önermesi

"Birey, yapı sistemini iki uçlu bir noktada, genişletme ve tanımlama olasılığı daha fazla olan alternatifi seçerek yapılandırır" (Kelly, 1955: s.45). Bireyin psikolojik süreci olayları öngörme biçimiyle kanalize edilmektedir. Bu kanalize olma aşamasında iki uçlu bir alternatif oluştuğunda, bireyin olaylara dair öngörüleri tarafından desteklenen alternatifi seçmesi beklenmektedir. İki uçlu seçim aşamasında birey uçlar arasındaki güven ve risk ya da kesinlik ve genişleme ikilemleri arasında kalabilmektedir (Kelly, 1955/1991).

Kişisel yapılar kuramı varsayımına göre, bireyin seçimi ne olursa olsun, bu seçim, olaylara dair öngörülerini artıracak bir seçim olarak görülmektedir. Birey dar bir bakış açısıyla baktığında dikkatini mevcut yapı sisteminin net tanımına odaklamaktadır. Birey bakış açısını genişletmek istediğinde yapı sisteminin olayları öngörme aralığını genişletmeyi hedeflemektedir. Seçimi ne olursa olsun iki alternatif de ayrıntıları beraberinde getirmektedir (Kelly, 1955/1991; Fransella, 2003; Fransella ve Bannister, 2003).

Birey seçim sürecinde gerçeklikle kendisini sınırlandırırken; diğer yandan yaptığı seçimle gerçeği yapılandırmaktadır. Bu seçimi kendi kendisine ve kendisi için yapmaktadır. Bu seçim sonucundan kendisi etkilenerek aynı zamanda değişmektedir (Feist, Fesit ve Roberts, 2017). Bireyin kişisel yapıları psikolojik süreçlerinde durağan değil; aktif olarak yer almaktadır. Bireyin süreçlerinde kişisel yapılarını kullanması da bir süreçtir. Birey bu esnada yapılarını kullanma ve yapılandırmaya dair de seçimler yapmaktadır (Kelly, 1955/1991; Fransella, 2003; Fransella ve Bannister, 2003).

Birey ayrıntılı seçim yapmak için ne beklediğine dair net olmak zorunda değildir. Ölçütlerini belirlediği bir süreçte, seçimine dair bir sürece girerek seçimini aramaya devam edebilir. Bireyin seçiminde esas amaç, daha fazla fırsat sunan alternatifi seçmek değildir. Asıl amaç, seçime dair yapı sisteminin daha fazla detaylandırılmasına fırsat sunan alternatiflere yönelmesidir. Bu sayede bireyin yapı sisteminin yaygınlığı artmakta ve bireyin bu sayede daha fazla yaşam deneyimi anlamlı hale gelmektedir (Kelly, 1955/1991; Fransella, 2003; Fransella ve Bannister, 2003).

2.2.6. Genişlik Önermesi

"Bir yapı sınırlı sayıda olayın yer aldığı bir genişlik alanında kullanıma uygundur" (Kelly, 1955: s.48). Bir sistemin ya da teorinin uygulanmasında nasıl sınırlar ve odak

noktaları varsa aynı temel görüş, kişisel yapılar için de geçerlidir. Kişisel yapı içerisinde yer alan olayları öngörmeye dair farklı yapıdaki elementler o kişisel yapının genişlik alanını vermektedir ve bu durum genişlik önermesi ile açıklanmaktadır. Mesela uzun ya da kısa olma özelliğinin insan, ağaç, ev vs. gibi farklı kategorilerde karşılaştırılması o yapının genişliği hakkında fikir vermektedir. Ancak böyle bir karşılaştırmanın yapılamayacağı hava, ışık, korku gibi faktörler söz konusu olduğunda ise bu önermenin uygulama aralığı dışında bir durum söz konusudur (Kelly, 1955/1991).

Genişlik önermesi, iki uçluluk önermesi ile birlikte insan düşünce süreçlerinin analizine yeni bir yaklaşım getirmiştir. Örneğin bireyin saygı ve hor görme üzerine oluşturduğu iki uçlu yapısı ele alındığında, bireyin saygı olarak yorumlamadığı herşeyin önemsiz olacağını düşünmek bireyle ilgili çoğu içeriği kaçırmaya neden olacaktır. Yapının kullanılması, içerdiği kapsamdan ziyade dışladığı kapsam nedeniyle özellikle anlamlı olabilmektedir. Yapıların genişliğine benzerlik-kontrast uçlarını içine alacak çerçevede bakmak gerekmektedir. Sadece bir uca bakmak ve bir ucu anlamlı görmek, diğer ucun alanını kaçırmaya neden olmaktadır (Kelly, 1955/1991; Fransella, 2003; Fransella ve Bannister, 2003).

Kişisel yapılar kuramına göre, bir yapıdaki kontrast hakkında fikir sahibi olana kadar benzerliğe ait alanın anlaşıldığı söylenememektedir. Bu nedenle, örneğin bireyin saygının zıttı olarak neyi kastettiği anlaşılmaya çalışılmalıdır. Bireyin saygıya dair yapısının tüm uygulama alanı ancak bu şekilde ortaya konulabilmektedir (Kelly, 1955/1991).

2.2.7. Deneyim Önermesi

"Bireyin yapı sistemi, tekrar eden olayları ard arda yorumladıkça yapılandırılmakta ve değişime uğramaktadır" (Kelly, 1955: s.50). Kişisel yapılar kuramının temel varsayımına göre, psikolojik süreçlerin hedefinde olaylara dair öngörü oluşturmak vardır. Benzer şekilde olaylar ard arda birbirini takip ederken beklenmedik bir olay geliştiğinde bu durum bireyi kişisel yapısını yapılandırmaya davet etmektedir. Diğer türlü olaylar bireyin öngörülerini doğrulayacak şekilde ardışık olarak oluşmaya devam ettiğinde ise, bireyin kişisel yapısı bu yönde tutarlılık ve kararlılık kazanarak varlığını korumaya devam etmektedir (Kelly, 1955/1991).

Deneyimin doğasında temelde olayların ardışıklığının yorumlanması vardır. Olayların ard arda gelmesi tek başına deneyimi oluşturmamaktadır. Birey bir olaya

tanık olduğunda, bu olayı tekrarında yeniden yorumlamaz ve benzer şekilde olayın akışını yaşarsa bireyin deneyim noktasında gelişimi çok az olmaktadır. Bireyin deneyim kazanması, birbirini tekrar eden olayları yorumlaması ve yeniden yapılandırması ile mümkündür (Kelly, 1955/1991; Fransella, 2003; Fransella ve Bannister, 2003).

Deneyim önermesinin, kişisel yapılar kuramına göre öğrenme üzerinde derin etkileri vardır. Kişisel yapılar kuramının temel varsayımına göre ard arda gelişen olayların benzer yanlarının yorumlanması ve bu çerçevede bireyin psikolojik süreçlerinin kanalize edilmesi temelde devam eden bir öğrenme sürecidir. Kişisel yapıların yapılandırılması sürecinde aynı zamanda öğrenme süreci de inşaa edilmektedir. Kişisel yapılar kuramına göre aslolan öğrenme sürecinin varoluşudur. Kişisel yapılar kuramı öğrenme sürecini diğer psikolojik süreçlerden ayrı ve özel bir yere koymamaktadır. Birey öğrenmeyi belirli zamanlarda yaşamamaktadır. Birey doğası gereği zaten böyle bir sürecin içerisindedir (Kelly, 1955/1991; Fransella, 2003; Fransella ve Bannister, 2003).

2.2.8. Düzenleme (Ayarlama) Önermesi

"Bireyin yapı sistemindeki değişiklik, yapı sisteminin uygulama alanında yer alan kişisel yapıların geçirgenliği ile sınırlıdır" (Kelly, 1955: s.54). Bireyin psikolojik yapı sistemindeki süreçlere bakıldığında, bu yapı sisteminin bir evrim geçirdiği göz önünde bulundurulmalıdır. Deneyim önermesine göre, bireyin yapı sistemindeki değişim olayların tekrarlarını ard arda yorumlamasından kaynaklanmaktadır. Bu değişimin gerçekleşmesi de belli bir sistem içinde mümkündür. Yani yapı sistemlerinin yapılanma süreci de bir sisteme bağlıdır (Kelly, 1955/1991).

Yapı sistemleri içerisindeki ilişkileri düzenleyen sistemi de iki uçlu yapıda olan bir sistemle açıklamak mümkündür. Bu iki uç determinizm ve özgür irade ile ifade edilebilir ve bu iki uç kişisel yapılarda da bulunan temel bir nitelik olarak kabul edilmektedir. Bu iki uç bireyin nasıl değişebileceğini göstermektedir. Aynı zamanda bu değişimin, doğa yasası olarak da kabul edilebilmesi düzenleme önermesi ile açıklanmaktadır. Bireyin yapı sistemi tamamlayıcı üst ve alt ilişkilerden oluşmaktadır. Yapı sistemi içinde yer alan alt kişisel yapılar bağlı oldukları üst kişisel yapılar tarafından yönetilir ve görev alanlarının sınırı üst kişisel yapılar tarafından çizilir. Üst düzeydeki kişisel yapılar, bu sınırı çizmekte serbesttir (Kelly, 1955/1991; Fransella, 2003; Fransella ve Bannister, 2003).

Kişisel yapılar somut deneyimlerin soyutlanması ile oluşmuşlardır. Bu nedenle bu soyutluk kişisel yapıların geçirgen olmasını da sağlamaktadır. Kişisel yapıların kendi içinde geçirgenlik ve geçirimsizliğinin dereceleri vardır. Bir yapının geçirgen olması, bu özelliğin tutarlı, kapsayıcı veya kalıcı özellik göstermeyeceği anlamına gelmemektedir. Yapının geçirgenliği zaman içerisinde değişebilir. Bu geçirgenlik, yapının değişime yönelik eğilimi sınırlı ise daha az olabilmektedir. Bir yapının geçirgenliği ile kastedilen sahip olduğu esneklik miktarı ve yeni elementleri de bünyesine katabilme kapasitesidir (Kelly, 1955/1991; Fransella, 2003; Fransella ve Bannister, 2003).

2.2.9. Bölümlendirme Önermesi

"Birey, yapı sisteminde birbiriyle uyumsuz olan çeşitli alt yapıları birbiri ardına kullanabilmektedir" (Kelly, 1955: s.58). Bireyin yapı sistemi sürekli bir akış halindedir. Bu akış, yapı sistemi içindeki yapıların değişimlerinin onların bir türevini oluşturacağı anlamına gelmemektedir. Düzenleme önermesine göre, yapılardaki değişimin yapı sistemindeki istikrarlı yanlarla tutarlı olması beklenmektedir. Ancak bu tutarlılık beklentisi, yapıların, eski yapıların doğrudan türevi olacağı anlamına gelmemektedir. Yapılarda görülen değişimin çok daha büyük, sistematik bir şekilde gerçekleştiği görülmektedir (Kelly, 1955/1991).

Yapı sistemlerindeki değişim alt yapılar içerisinde birinin etkisi ile gerçekleşmiş olabilir. Böyle bir durumda bu yapı yeni oluşacak yapı için eski ve öncü olma özelliği de gösterebilmektedir. Eski ve yeni yapı arasında tamamlayıcı bir ilişki söz konusudur. Bu iki yapı kendi içinde uyumsuz da olabilmektedir. Yeni oluşacak yapıya eski yapının bir türevi olarak bakmamak aynı zamanda bireyin sahip olduğu büyük yapı sistemini kavramayı da sağlayacak bir bakış açısı getirmektedir. Büyük yapı sistemi içerisinde birden fazla yol ve bu yolların farklı kombinasyonları olduğunu görmek, birey için değişim kapasitesini görmesini sağlayacak bir bakış açısı oluşturmaktadır (Kelly, 1955/1991; Fransella, 2003; Fransella ve Bannister, 2003).

Bir yapıyı tanımlarken en az iki elementin birbirine benzediği ve üçüncü bir elementten farklı olduğu bir örgütlenmeden bahsedilmiştir. Bu tanıma bakıldığında bile bir yapının tutarlılık konusunda eksiksiz olmayacağı görülmektedir. Bir yapı, bireyin olayları öngörmesine yardımcı olmuyorsa; bireyin bilimsel sürecine yeterince eşlik edememektedir. Bir yapının bu işlevini yerine getirmesi aynı zamanda içinde zıtlıkları

barındırması ve tutarlılığı en üst düzeyde devre dışı bırakması ile mümkün olmaktadır (Kelly, 1955/1991; Fransella, 2003; Fransella ve Bannister, 2003).

Bölümlendirme önermesi, bireyin yapı sistemindeki birbiriyle uyumlu olmayan alt yapıları kullanmasına yardımcı olmaktadır. Yapı sistemindeki değişim sonucunda bundan dolayı eskiden farklı bir yapı sistemi oluşması beklenmektedir. Bu, bireyin kişiliğinin yapı sistemindeki alt yapılara göre oluştuğu anlamına da gelmemektedir (Kelly, 1955/1991; Fransella, 2003; Fransella ve Bannister, 2003).

2.2.10. Benzerlik Önermesi

"Bireyin kullandığı deneyim yapılandırması bir başkasının kullandığı ile ne kadar benziyorsa, bireyin psikolojik süreçleri de diğer kişinin süreçlerine o kadar benzer olacaktır" (Kelly, 1955: s.63). Kişisel yapılar kuramına göre, kişiler aynı ya da benzer olayları yaşadıklarında bu olayları farklı şekilde yorumlayıp deneyimleyebilmektedirler. Bireysellik önermesinde açıklandığı gibi bireyler olayları farklı şekilde yorumladıkları için, olaylara dair öngörüleri de farklı olmakta, bunun sonucunda davranışları da farklı olmaktadır. Böyle bir önermenin varlığı tam tersi bir önerme olan benzerlik önermesinin varlığını da gündeme getirmektedir (Kelly, 1955/1991).

Benzerlik önermesi ile kastedilen basit bir şekilde bireylerin olaylara dair yorumlarının aynı olması değildir. Benzerlik önermesi, bu yorumların aynı olması sonucu psikolojik süreçlerde de benzerlik oluşması gibi bir beklentiden ibaret değildir. Bir kişi başka bir kişiyle aynı olayı yaşadı diye onun psikolojik süreçlerini kopyalayacağı anlamını çıkarmak doğru değildir. Davranışçı psikolojik yapı sistemlerine göre böyle bir anlam çıkarmak belki mümkün olmaktadır. Ancak kişisel yapılar kuramına göre, deneyim ile bireylerin ne şekilde yol alıp, nasıl sonuçlar alacağı değişebilmektedir. Dolayısıyla bireyler aynı olması beklenen psikolojik süreçleri farklı şekillerde yaşayıp yönetmektedir (Kelly, 1955/1991; Fransella, 2003; Fransella ve Bannister, 2003).

Kişisel yapılar kuramının benzerlik önermesi ile aldığı pozisyon bir avantaja sahiptir. Bu avantaj, iki bireyin hayatında benzer şekilde hareket etmelerini sağlamak için aynı olayları yaşamalarını varsaymayı gerektirmemesidir. Ya da iki birey, her biri oldukça farklı uyaranlara maruz kalsalar bile aynı şekilde davranabilmektedir. Olayların deneyimlenmesindeki benzerlik, olayların kendilerinin kimliğinde değil; benzer eylemin temelindedir (Kelly, 1955/1991; Fransella, 2003; Fransella ve Bannister, 2003).

2.2.11. Toplumsallık Önermesi

"Birey, bir başkasının yapılandırma süreçlerini yorumladığı ölçüde, diğer kişiyi içeren sosyal süreçlerde rol oynayabilmektedir" (Kelly, 1955: s.66). Bireylerin kültürel yapılarındaki benzerlik olaylara dair öngörülerinde ve davranışlarında benzerlik sağlasa da kültürel gelişimlerini de garantilememektedir. Bu benzerlik, sosyal uyumu dahi garantilememektedir. Başka bir bireyin sürecinde rol almak sadece o bireyi dinlemekten ibaret değildir. Bireyin olaylara dair bakış açısını anlamak ve kabul etmek gerekmektedir. Özetle bir bireyin sürecinde yapıcı bir şekilde rol oynamak, onun bakış açısını etkili bir şekilde yorumlamakla mümkündür (Kelly, 1955/1991).

Kişi diğer bireylerin olaylara dair bakış açılarını anlayıp, davranışlarına dair öngörülerde bulunabilirse, kendi davranışlarını da bu çerçevede düzenleyebilmektedir. Yine diğer bireyler de kişinin davranışlarını öngörerek davranışlarını ilgili kişiye göre düzenleyebilmektedir. Bu karşılıklı bakış açısına göre gerçekleşen düzenleme kişisel yapılar kuramının toplumsallık önermesinin temelini oluşturmaktadır. Bu temel, bireylerin karşılıklı birbirlerinin yapı sistemlerini kullanabildikleri anlamına gelmektedir (Kelly, 1955/1991; Fransella, 2003; Fransella ve Bannister, 2003).

Bazen birey, diğer kişilerin kendisini anladığından daha fazla anlayış geliştirebilmektedir. Diğer bireylerin olaylara bakış açısından daha fazlasını görebilmektedir. Ayrıca diğer bireyleri daha üst düzey bir genelleme çerçevesinde de anlayabilmektedir. Böyle bir noktada birey içinde olduğu grupta lider olma pozisyonunda olabilmektedir (Kelly, 1955/1991; Fransella, 2003; Fransella ve Bannister, 2003).

Toplumsallık önermesi çerçevesinde ortaya çıkan kavramlardan birisi rol kavramıdır. Kişisel yapılar kuramına göre rol, sosyal bir alanda bireylerin birbiriyle etkileşim için devreye giren kişisel yapılarının yapılandırmasını içeren psikolojik bir süreçtir. Bir başka ifadeyle rol, bireyin başkalarının onunla ilgili ne düşündüğü ve ondan ne beklediğini anlamasıyla devam eden bir davranış modelidir. Rol, bireyin artık belirli bir uyaran beklemeden, belirli durumlarda, belirli kişilere karşı ne yapacağını bildiği bir konumdur (Kelly, 1955/1991; Fransella, 2003; Fransella ve Bannister, 2003; Butler ve Green, 2007).

2.3. Kişisel Yapılar Kuramının Temel Kavramları

2.3.1. Toplumsal Yapı Sistemleri, Kişisel Yapı Sistemleri ve Kişiliğin Gelişimi

Kişisel yapılar kuramına göre, birey dünyaya şeffaf desenler ya da şablonlarla bakmaktadır ve dünyanın var olan gerçeklerine bu şablonlarla uymaya çalışmaktadır. Bu uyum her zaman çok iyi olmamaktadır. Bu şablonlar olmadan dünya, farklılaşmamış bir homojenlikte görüneceği için birey bir anlam çıkaramamaktadır. Kötü bir uyum bile bireyin hiçbir anlam çıkaramamasından daha iyi görülmektedir. Dünyayı yorumlamanın yolu olan, sözlü ya da sözsüz olarak bir desen oluşturan, kendi içinde tutarlı olan tasarımlara kişisel yapı sistemleri adı verilmektedir. Kişisel yapılar, iki nesnenin benzer ve üçüncü bir nesneden farklı olmalarının ayrımının yapılmasına dayanmaktadır (Kelly, 1955/1991; Fransella, 2003; Bannister ve Fransella, 2003; Butler ve Green, 2007).

Genellikle insan, dünyaya daha iyi uyum sağlamak için üst yapı veya sistemlerle bağlantı kurarak yapı sistemlerini güçlendirme çabası içerisindedir. Bu güçlendirme sürecinde bir alt yapının değiştirilmesi sırasında sıklıkla sistemde bir tıkanma yaşanmaktadır. Alt yapının sistemde aldığı yer öyle güçlüdür ki yeni bir yapının benimsenmesi bu nedenle güçtür. Yapı sistemine yeni bir alt yapının hassas bir şekilde uyum sağlaması için psikoterapi süreci ya da güçlü bir deneyim gerekmektedir (Butler ve Green, 2007).

Kişisel yapılar kuramı ile insanların yapı sistemlerini anlamak için toplumsal yapı sistemlerini daha kapsamlı hale getiren bir literatür oluşturulmuştur. Toplumdaki çoğu insan tarafından kullanılan kişisel yapı sistemleri öncelikle özel alanlara veya gerçeklere uygun olacak şekilde tasarlanmıştır. Bu kişisel yapı sistemleri var olan gerçeklerin sınırlandırılması ve bunlar arasındaki tutarsızlıkların azaltılması ile ayrıntılı hale getirilmiştir. Örneğin zihinsel ve fiziksel gerçekleri ayırt etmek geleneksel ve kullanışlı olduğu için psikolojik ve fizyolojik yapı sistemleri ayrımı bu şekilde yapılmıştır (Kelly, 1955/1991).

Toplumsal düzeyde geliştirilmiş olan yapı sistemleri içerisinde henüz evrensel düzeyde kapsayıcılığı olan bir yapı sistemi yoktur ve olması da zor görünmektedir. Kişisel yapılar kuramı ile ortaya konan kişisel yapı sistemlerini kullanırken her birini somut olarak değil; soyut olarak kullanmak önemlidir. Örneğin bir olayın somut şekilde psikolojik ya da fizyolojik olduğunu ifade etmek yerine bu olayın psikolojik veya fizyolojik yönleriyle görülebileceğini soyutlayarak ifade etmek daha doğrudur. Bunun sonucunda şöyle bir değerlendirme şekli oluşmaktadır: Bir olayla ilgili fizyolojik olarak

yapılandırılmış gerçekler, içinde ortaya çıktıkları ve anlam kazandıkları fizyolojik yapı sisteminin ürünleridir. Bu ürünleri ise psikolojik ya da farklı bir yapı sistemi açıklamak zorunda değildir (Kelly, 1955/1991; Fransella, 2003; Bannister ve Fransella, 2003; Butler ve Green, 2007).

Yapı sistemlerinin sınırlarını ve uygulama alanlarını bilmek önemlidir. Bir yapı sisteminin belirlenen sınırlar içindeki etkisi kanıtlandıktan sonra bir yapı sisteminin etki alanını genişletmek cazip olmaktadır. Örneğin Freud tarafından geliştirilmiş olan psikanaliz, psikolojik bir yapı sistemidir. Bu yapı sistemi, önce bir teknik olarak kullanılmaya başlanmıştır. Sonrasında, aşamalı olarak bir kişilik kuramı olarak genişletilmiştir. Yapı sisteminin sınırları genişletildiği zaman aralık çok aşılmışsa, mevcut yapı sistemi sorun verebilmektedir. Bu riskin farkında olunmalıdır (Kelly, 1955/1991).

Herhangi bir psikolojik yapı sisteminin uygulanabilirlik alanı sınırlıdır. Kişisel yapılar kuramı, sınırlarını insan kişiliği ve daha özel olarak kişiler arası ilişki sorunlarına odaklanarak çizmiştir. Yapı sistemlerinin uygulanmasında sınırlar olduğu gibi; aynı zamanda bu sistemlerin uygulanmasında yer alan odak noktaları da vardır. Bu odak noktaları, yapı sisteminin yaşanan olaylar sırasında en etkili çalışan kısımlarıdır (Kelly, 1955/1991; Bannister ve Fransella, 2003; Fransella, 2003).

Birey, yaşadığı olaylar sırasında, kendisini anlamak için geçmişten gelen bakış açıları ve kendi geliştirdiği bakış açılarının etkileşimi sonucu oluşan, kişisel yapılarıyla hareket etmektedir. Bilim insanı olma özelliği olan birey, olayların gidişatını tahmin etme ve onları kontrol etme çabası içerisindedir. Bireye bu çabasında yapılandırdığı kişisel yapıları eşlik etmektedir (Kelly, 1955/1991; Bannister ve Fransella, 2003; Fransella, 2003).

Kişisel yapılar, olayları tahmin etmek için kullanıldığı gibi, olaylar meydana geldikten sonra da yine bu tahminlerin doğruluğu aynı kişisel yapılar kullanılarak değerlendirilmektedir. Kişisel yapılar, burada bir olay öncesi ve sonrası kullanılan ön test-son test ölçüm aracı görevini de görmektedir. Fakat kişisel yapıların böyle bir ölçüm aracından ayrıldığı önemli bir nokta vardır: Bireyler, öngörülerinin sonuçlarını genellikle aynı yapının farklı düzeyinde değerlendirmektedir. Böyle olmuş olmasaydı, kişisel yapıların yapılanması mümkün olmazdı. Bu da beraberinde birey için yapının öngördüğü neyse bireyin onu yapmasını gerektirirdi. Bu ilişki de kişisel yapı ile ilgili öngörüyü önyargı haline getirirdi (Kelly, 1955/1991; Bannister ve Fransella, 2003; Fransella, 2003).

Kişisel yapılar kısa vadeli olaylar sırasında kullanıldığında değişime ve yapılanmaya daha açık olmaktadır. Böyle durumlarda doğrulamaya dair kanıtlar daha kolay elde edilmektedir. Uzun vadeli bir olay, ölümden sonra yaşam ya da dünyanın sonu gibi bir olay söz konusu olduğunda kişisel yapıların yeniliğe ya da yapılanmaya açık olması çok muhtemel değildir (Kelly, 1955/1991; Bannister ve Fransella, 2003; Fransella, 2003).

Birey, iyi bir bilim insanı gibi kişisel yapılarını mümkün olan en kısa sürede test etmeye çalışmaktadır. Önce kişisel yapılarını kısmi olarak denemektedir. Risk büyük göründüğünde ise önce denemelerinin olası sonuçları hakkında dolaylı kanıtlar aramaktadır. Birey modern bilimdeki deneysel yöntemde olduğu gibi kişisel yapılarını test etmektedir. Bu süreçte, birey bir uyarı ile karşılaştığında ise kişisel yapıları ona göre karakterize olmaktadır (Kelly, 1955/1991; Bannister ve Fransella, 2003; Fransella, 2003).

Birey bazen kişisel yapılarını test etme sürecine girmek istemeyebilmektedir. Çünkü sonuçtan korkabilmektedir. Birey, deneyin sonucunun onu artık tahmin edemeyeceği ve kontrol edemeyeceği belirsiz bir konuma getirmesinden korkabilmektedir. Birey sahip olduğu kişisel yapıyı daraltmak istemeyebilmekte ya da mevcut yapısını korumak da isteyebilmektedir (Kelly, 1955/1991; Bannister ve Fransella, 2003; Fransella, 2003).

Kişisel yapı sistemleri geleceğe dair öngörü ve kontrol sağlamaktadır. Bu esnada dünya da var olmaya devam edecektir. Sürekli oluşan bu dünya içerisinde kişisel yapı sistemlerine ait öngörülerin doğruluğu ya da yanlışlığı test edilmektedir. Bu gerçek, kişisel yapıların ve tüm yapı sistemlerinin yeniden yapılanması için temel oluşturmaktadır. Dolayısıyla bireyin kişilik gelişimi de bu yolla değişen, yapılanan bir yapı ortaya koymaktadır (Kelly, 1955/1991; Bannister ve Fransella, 2003; Fransella, 2003).

Kişisel yapılar kuramına göre, bir bilim insanı olarak görülen birey, kendisi için odak noktası olan ve uygulama aralığına sahip olan bir teori formüle etmektedir. Eğer iyi bir bilim insanıysa, teorisini hemen test etmeye başlamaktadır. Test etmeye başladığı anda elde ettiği sonuçlar ışığında da teorisini revize etmesi gerektiğini de bilmektedir. Buradan hareketle herhangi bir teori, kim geliştirmiş olursa olsun, geçici olma eğilimindedir. Bir teori ne kadar pratik ve kullanışlı ise teori ile elde edilen kanıtlar da bir o kadar sınanmaya açıktır. Bu sınanmaya açık oluş hali ise, teoride yeni bakış açıları ve keşifler için güçlü bir özelliktir. Bireyin kendisi için geliştirmiş olduğu teori, en iyi

ihtimalle geçici bir teoridir (Kelly, 1955/1991; Fransella, 2003; Bannister ve Fransella, 2003).

2.3.2. Kişisel Yapı Türleri

Kişisel yapılar kuramı temel varsayım ve 11 temel önermesi ile kabul görmüştür. Bununla birlikte Kelly, yorumlama süreçlerini açıklamak için sistematik bir dil oluşturmuştur. Yapıları kendi içerisinde, yapıyı oluşturan elementleri kontrol şekline göre *önleyici, sabit (takım yıldızı)* ve *önerme* türünde olmak üzere üç gruba ayırmıştır (Bannister ve Fransella, 2003).

Önleyici bir yapı, elementleri kendi bünyesine katmak için önceden yönlendiren bir özellik göstermektedir. Örneğin bir birey eşcinselse, ona dair tüm değerlendirmeleri sağlayacak elementler bu perspektiften bakılarak seçilmektedir. Böyle bir özellik yapıya dair ayrıntılı yorum yapmanın önünü kapamaktadır (Bannister ve Fransella, 2003).

Sabit ya da diğer adıyla takım yıldızı yapı, elementleri arasında bağlayıcı özellik kuran yapı çeşididir. Bu yapının temellerini tipolojik düşünceler oluşturmaktadır. Örneğin yine bir bireyin gay olduğu düşünülüyorsa, buna bağlı olarak kadınsı, sanatsal ya da topluma tehdit oluşturma gibi birtakım elementlerden oluşan bir yapıya sahip olduğu düşünülebilmektedir. Burada da yine ayrıntılı yorum yapmanın önü kapanmış olmaktadır (Bannister ve Fransella, 2003).

Son olarak, Kelly önerme türünde yapılardan bahsetmiştir. Bu yapı türünde bir elementten yola çıkarak tüm yapıya yönelik bir çıkarım yapılmamaktadır. Bir element sadece bir bakış açısı oluşturmaktadır. Örneğin eşcinsel bir erkek ile ilgili bu bilgi sadece bir elementi temsil etmektedir. O kişiye dair bu bilgi nihai, mutlak ve her şeyi kapsayan bir bilgi değildir. O kişiye bakmanın sadece bir yolu olarak kabul edilmektedir. Önerme tarzındaki yapıları hipotezler olarak görmek de mümkündür (Bannister ve Fransella, 2003).

2.3.3. Kişisel Yapılar Kuramında Duygu-Biliş-Beden Duyumu

Kelly, temelde duygu ve biliş ayrımını reddetmiştir. Tüm ikilikler nihayetinde bir bütün içerisinde birleşmektedir. Yapıları tanımlarken de Kelly sözcüklerden ibaret olmadığına vurgu yapmıştır. Kişisel yapılar kuramı sistematik, açık ve mantıklı bir çerçeveye sahiptir. Kişisel yapıların işlediği süreçte duygu da, düşünce de, beden

duyumları da eşlik etmektedir ve bunlar bir bütünlük içerisindedir (Dalton ve Fransella, 2000).

Kelly'nin yorumlama ile kastettiği bilişsel düzeyde bir süreç değildir. Kelly, yorumlama ile bireyin ayrımlaştırma sürecine vurgu yapmak istemiştir. Bireyin olaylar ve kendi yapıları arasındaki ilişkiyi görüp, iç dünyası ile evren arasındaki farkındalık sürecini aktarmak istemiştir. Bu süreçte bireyin duygu, düşünce ve tüm beden duyumlarına dair bir ayrımlaştırma vardır. Birey olaylara dair kontrol sağlamaya çalıştıkça evrendeki varlığını sürdürmekte ve belirsizlikleri bu yolla azaltmaktadır. Birey için bazı farkındalık düzeylerinde, çevresindeki belirli olayların kendilerini tekrar ettiğini ve dolayısıyla diğer olaylardan farklı olduğunu algılama biçimi yorumlama süreci olarak tanımlanmaktadır. Birey, olaylar arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları belirledikten sonra, gelecekteki olayları tahmin edebilmektedir. Birey bu süreci sözlü olmayan bir farkındalık düzeyinde, içgüdüsel olarak da yapabilmektedir (Dalton ve Fransella, 2000).

Kelly, kişisel yapı kuramı ile bireyi anlamanın en temel yolunun onu içerden anlamak olduğuna vurgu yapmaktadır (1969, s. 273, Akt. Bannister, 2003) : "Bir bireye ait psikolojik süreçteki deneyimlere dair bilgi sahibi olmak istiyorsak başkalarının deneyim süreciyle bu bilgileri elde edemeyiz. Düşmanlık kavramına dair bir bireyde ne olduğunu anlamak istiyorsak, bireyin deneyimleri çerçevesinde düşmanlığın taşıdığı anlamın ne olduğuna ulaşmamız gerekmektedir. Bu soruya bu çerçeveden cevap aradığımızda sosyolojik ya da ahlaki değil; sadece psikolojik anlam taşıyan bir cevap bulabiliriz." Bir kişinin duyguları, kişi tarafından anlamlandırma gerektiren, içsel olaylardır (örneğin, “Bana neler oluyor? Neden bu ruh halindeyim?” gibi). Bazen, bireyin duygu olarak nitelendirdiği şey, bilinçli olarak bilinen ve ifade edilen bazı yapıların diğer yüzüdür. Kişisel yapılar psikolojisinde, duygusal ifade, yapının geçirgenliği olarak görülmektedir (Rychlak, 1981).

Kelly hem kendi teorisine hem de başka psikolojik bir teoriye genel bir duygu kavramı yerleştirmeyi gerekli görmediği gibi; belirli duygular için tam eşdeğerler sağlamak zorunda da hissetmemiştir. Bununla birlikte, spesifik bir duygu başlığı altında ele alınan bir sorun fenomeni olduğunda da teoriyi işe koşmak gerekeceğini savunmuştur. Örneğin bir aşk ilişkisi ele alınacak olsa pek çok psikolojik yapı sisteminin kendine ait çerçeveleri vardır ve bu çerçevelerde bireylerin yaşaması öngörülen süreçler de vardır. Kişisel yapılar kuramına göre aşk çerçevesinde kurulan rol

ilişkisinin hem genişleme hem de bozulma ihtimali vardır (Bannister, 2003; Bannister ve Fransella, 2003).

Bireyin yaşadığı aşk ilişkisinde rol ilişkisinin genişlemesi, bireyler karşılıklı olarak birbirini anlamaya, yapı sistemlerini ve yorumlama süreçlerini çözmeye çalışırken kendi temel rol yapılarını da saldırgan bir şekilde genişlettiklerinde ortaya çıkmaktadır. Aşık olunan süreç, tüm insanlar için kendilerini gerçekten detaylandırmak için en büyük olasılığı deneyimledikleri ve bu nedenle en büyük kişisel riski aldıkları bir süreçtir. İlişkiyi yaşarken, birey ötekinin doğasına dair örtük yorumunu test etmektedir. Birey, kendi yapı sisteminde genişleme sağlarken de diğerinin tepkisini, test ettiği bu örtük yorumlarla sağlamaktadır. Bununla birlikte, temel rol yapıları aşık olmanın merkezi olduğu için çoğu risk altındadır (Bannister, 2003; Bannister ve Fransella, 2003).

Bireyin yorumları doğrulandıkça genişleme sağlayarak birey yapı sistemlerini güçlendirip zenginleştirebilmektedir. Ancak birey yorumlarında başarısız olursa kaos yaşamaktadır. Bu nedenle birey düşmanca davranabilmektedir. Birey, sürecinde diğer kişinin varlığını bir kanıt kaynağı olarak gördüğünde ise ilişkiyi bozabilmektedir. Alternatif olarak, düşmanca bir temelde bir aşk ilişkisi de geliştirilebilmektedir. Çünkü bireyler oluşturdukları hipotezleri test etmek için destekleyici kanıtlar bulmak için birbirlerini zorlamayı da seçebilmektedir. Böyle bir durumda hipotezlerin de test sürecinin de kıymeti kalmamaktadır (Bannister, 2003; Bannister ve Fransella, 2003).

Kişisel yapılar kuramının bakış açısından aşk süreci aşkın mantıksız olduğu söylemi ile uyumlu değildir. Kelly bu konuda şunları ifade etmiştir:"Aşık adam, yaşadığı deneyimde rasyonel hiçbir şey görmeyebilir ve kendisini psikodinamiklerin veya aşk iksirlerinin farkında olmadan kurbanı olarak görecek kadar ileri gidebilir. Bu bakış açısı ve yorum danışana aittir ve terapist olarak onu dinlerken farklı yapı sistemleri olduğunu da farketmek ve ona farkettirmek önemlidir. En azından danışana bu bakış açısına hangi temel çerçevesinde sahip olduğu farkettirilmelidir. " (Kelly, 1977, Akt. Bannister, 2003). Kelly, özellikle biliş-duygu ikiliğinden kaçınmak için kaygı, düşmanlık, suçluluk, tehdit, korku ve saldırganlık gibi duygular üzerine odaklanmıştır (Bannister, 2003; Bannister ve Fransella, 2003). Bunların özel tanımları aşağıdaki gibidir:

2.3.3.1. Kaygı

Kelly bu duyguyu, bireyin kişisel yapı sisteminin uygulama aralığı dışında kalan bir olayla karşılaştığının farkında olması olarak tanımlamıştır. Bireyde kaygı yaratan olay onun için hem bir engel hem de aşina olduğunu düşündüğü bir olay olabilmektedir. Örneğin bir öğrencinin sınav kaygısı hem onu zorlayan uygulama aralığı dışında kalan bir süreç; hem de aşina olduğu bir süreçtir. Daha önce yaşadığı birçok sınav süreci onu aşina yaparken sonraki sınavda ne olacağı da belirsizdir. Bu nedenle ilgili kişisel yapısı bir yenilenmeye de açıktır. Bu yenilenme kısmında uygunluk aralığının dışında gelişen sorular ve şüpheler vardır. Bu kaygıyla karşılaştığında birey saldırgan hale gelerek bu belirsizliği aktif bir şekilde yaşamayı seçebilmektedir. Ya da birey kişisel yapısını genişletmek için oluşan sorulara cevap arama ve algılarını yorumlama sürecini düzenlemeyi de deneyebilmektedir (Bannister, 2003; Bannister ve Fransella, 2003).

Sorgulama sürecinde birey kişisel yapısını genişletmek yerine daraltma yoluna da gidebilmektedir. Algısal yorumlarını sınırlandırarak var olan yapısını korumayı da seçebilmektedir. Birey karşılaştığı olayları kısmen yorumladığında, çoğunlukla belirsizlik yaşadığında kaygı hissetmektedir. Kelly, kaygıyı ifade ederken kalıcı ve süreklilik gösteren bir yapıdaymış gibi ifade edilmesine karşı çıkmıştır. Ayrıca da kaygının fizyolojik yönünden ziyade psikolojik yönünün tanımlanmasını psikolojik yapı sistemi açısından daha doğru bulmuştur (Bannister, 2003; Bannister ve Fransella, 2003).

2.3.3.2. Düşmanlık

Kelly, bu duyguyu bireyin yorumlama süreci sonunda öngörülerine ulaşamadığını gördüğünde baş etme duygusu olarak tanımlamaktadır. Bilimsel sürecinde öngörülerine ulaşamayan birey, yaşadığı başarısızlığı hemen kabullenip yeni öngörüler oluşturarak yoluna devam edemeyebilmektedir. Bir süre bu düşmanlık duygusu içerisinde kalmaya ihtiyaç duymaktadır. Bireyin öngörülerine, yorumlama sürecine duyduğu bağlılık nedeniyle, bu düşmanlık duygusu da anlaşılır görülmektedir. Kritik zamanlarda bu düşmanlık duygusu bireyi psikoza da götürebilmektedir. Kelly, bireylerin değişim sürecinde birbirlerinin temel inançlarına saldırarak değil; çevresel çelişki yaşadıkları zaman, değişim için birbirlerine alternatifler oluşturarak bu süreci kolaylaştırmaları gerektiğini savunmaktadır. Ayrıca bu değişimi de kademeli ve süreklilik gösteren bir süreç olarak betimlemiştir (Bannister, 2003; Bannister ve Fransella, 2003).

Birey düşmanlığı ancak kendisini ve içinde bulunduğu durumu yorumlamanın alternatif yollarını bulduğunda bırakabilmektedir. Yani, yalnızca bir anlam ifade etme yolunu bulduğunda ve kaos yaşamayacağı zaman bunu yapabilmektedir. Düşmanlık kişisel yapılar kuramında bu sebeple bireyin kendini koruma işlevi açısından tanımlanmaktadır (Bannister, 2003; Bannister ve Fransella, 2003).

2.3.3.3. Saldırganlık

Kişisel yapısına ait uygulama aralığı dışında bir olayla karşılaştığında bireyin bununla yüzleşmekten kaçarak bunu eyleme dökerek yaşamasıdır. Bireyin kişisel yapısının geçirgenliği ya da geçirimsizliği bu duyguyu yaşamasında temel rol oynamaktadır. Kişinin algısal alanının aktif olarak detaylandırılmasıdır. Birey saldırganlığı da tıpkı düşmanlıkta olduğu gibi diğer insanların bireye tepkilerinden ziyade birey içinde olup bitenler açısından tanımlamaya çalışmıştır. Birey kişisel yapıları doğrultusunda öngörülerini test etmek için aktif olarak eyleme geçtiğinde ya da bu öngörülerini yeni yönlere doğru genişlettiğinde saldırgan olabilmektedir. Birey bu süreci bu şekilde yaşarken diğer insanlar için bu rahatsız edici olabilmektedir. Ancak bu süreci yaşayan birey için genişleyen ve ayrıntılı bir süreç söz konusudur ve düşmanlık duygusunun hissedildiği sürecin diğer ucunda bir noktada yer almaktadır (Bannister, 2003; Bannister ve Fransella, 2003).

2.3.3.4. Suçluluk

Suçluluk ifadesi, hem zihinsel boyutta hem duygusal boyutta kullanılan bir ifadedir. Kelly, suçluluğu bireyin temel rol yapısının dışında hareket ettiğini farketmesi olarak tanımlamıştır. Temel rol yapılarını Kelly, çekirdek yapılar olarak da ifade etmektedir. Bireyin kişisel yapılarının yenilenmesini yöneten, kimliğin oluşturulduğu ve benliğin resmedildiği yapılar temel yapılar olarak ifade edilmektedir. Kelly, benlik kavramını diğer kavramlardan özel, ayrı bir yere konumlandırmamıştır. Bu sebeple, kişisel yapılar kuramı çerçevesinde ele alınan diğer kavramlar gibi karşımıza çıkması beklenilen bir kavramdır. Benlik ile ilgili birey kendisini tanımladığından farklı şekilde davranıyor bulabilmektedir. Birey bu şekilde bir ayrım yaşadığında suçluluk duygusu oluşmaktadır. Temelinde sosyal beklentilere aykırı davranmak değil; bireyin kendisini yanlış okuması vardır. Birey düzenleme önermesi çerçevesinde yeni bir yapı oluşturmak için deneyim yaşıyor olabilmektedir. Deneyim önermesi çerçevesinde kazandığı yeni

yapı ile hareket edince eski yapı ile bir çelişki yaşadığı için de suçluluk duygusu yaşayabilmektedir (Bannister, 2003; Bannister ve Fransella, 2003).

Suçluluk, kişinin kendi temel rol yapısından uzaklaşmasının farkında olmasıdır. Temel rol yapısı terimi, özellikle benlikle ilgilenen yapılar sistemine atıfta bulunmaktadır. Temel rol yapıları, bireyin kendi davranışının merkezi yönlerini değerlendirdiği şeyler; en çok ilgilendiği kişisel sorunlar; kendi gelecekteki yönleri ve faaliyetlerini önceden tahmin etmeye çalıştığı yollardır (Bannister, 2003; Bannister ve Fransella, 2003).

2.3.3.5. Tehdit

Tehdit, kişinin temel yapılarında olması beklenen kapsamlı bir değişikliğin farkında olmasıdır. Bireyin anlamaya çalıştığı bir çekirdek yapı grubu vardır. Bunun yanı sıra bireyin dış dünyanın en önemli yönlerini kapsayan ve geçersiz kılındığında bir tehdit hissi üreten yapıları da vardır. Bireyin kişisel, sosyal ve pratik hayatında sahip olduğu inançları temelden sarsıldığı anda çevresindeki dünya kaotik hale gelmekte ve tehdit altında hissetmektedir. Örneğin terapi sürecinde terapist danışana değişim konusunda hız kazandırmak istediğinde danışan hazır değilse tehdit altında hissetmektedir. Bunun sonucunda danışan düşmanca da davranabilmektedir (Bannister, 2003; Bannister ve Fransella, 2003).

2.3.3.6. Korku

Kişinin temel yapılarında meydana gelebilecek olası bir tesadüfi değişikliğin farkında olmasıdır. Birey dünyasının daha çevresel bir kısmı anlamsız ve öngörülemez hale geldiğinde, korku yaşamaktadır. Böyle bir durumda ne kadar sınırlandırılmış olursa olsun bir boşluk ve karanlık oluşmaktadır. Üst yapılar varlığını korusa bile yaklaşan değişim bireyde korku duygusunu oluşturmaktadır (Bannister, 2003; Bannister ve Fransella, 2003).

2.3.4. Temel Çekirdek Yapılar

Kelly (1955/1991), temel çekirdek yapıların bireyin kimliğinin korunmasını sağladığını ve bu nedenle bireyin benlik duygusunun da merkezinde yer aldığını ifade etmiştir. Çekirdek yapılar bireyin tüm öngörülerine, seçimlerine, eylemlerine ve duruşuna dair kapsayıcı bir nitelik taşımaktadır. Birey için bir yaşam kılavuzu olarak

tanımlanmaktadır. Kişisel yapılar arasındaki hiyerarşinin zirvesinde temel çekirdek yapılar yer almaktadır. Temelde tüm tanımları ve davranışları destekleyen, kendi kendini idame ettiren kavramlardır (Butler ve Green, 2007).

Hiyerarşik yapının altında kalan yapılarla kıyaslandığında temel çekirdek yapılar değişime daha dirençli yapılardır. Birey, bilim insanı olma özelliğini her zaman çok iyi sergileyemeyebilmektedir. Birey kendisi hakkında temel bir inanca güçlü bir şekilde tutunmak istediğinde bilim insanı olma özelliğini etken şekilde kullanmadığı da olmaktadır. Böyle bir durumda birey düşmanlık duygusu yaşayıp, değişime dair mesajlar aldıkça da tehdit altında hissedebilmektedir. Bu duygularla mevcut yapısını koruma arzusu ile yoluna devam etmektedir. Kelly'nin ifade ettiği bu çekirdek yapılar kolayca erişilebilir özellikte değildir. Birey, çoğunlukla çok az bilinçli farkındalık ile çekirdek yapıları çerçevesinde gördüklerini anlama çabası içerisindedir (McWilliams, 2004).

Kişisel yapılar kuramına göre, benlik hiyerarşik bir yapıya sahiptir. Hiyerarşik bir yapılanma içinde olması temelde soyutlanarak evrensel düzeyde kategorize edilmesi ile ilişkilendirilmektedir. Bu, benlik yapısını oluşturan en tepede yer alan temel çekirdek yapılardır. Bu hiyerarşik yapının en altında ise fiziksel özelliklerin olduğu yapılar (boy, saç rengi, beden vs.), sosyal rollerin yer aldığı yapılar (anne, öğrenci, arkadaş vs.) ve davranışsal düzeyde olan yapılar (piyano çalmak, yüzmek vs.) yer almaktadır. Bu noktada temel rol yapıları da bu hiyerarşik yapı sistemi içerisinde alt sıralarda yer alan yapılardır. Bu yapılar çocukluktan itibaren oluşturulmaya başlanmaktadır(Butler ve Green, 2007).

Yapılar üst düzeyde sıralandıkça bir piramit halinde şekil alabilmektedir. Bu piramit şekli ile bireye bir yapının onun için ne anlama geldiği ve diğer yapılarla ilişkilerinin nasıl olduğu, piramit içerisinde nasıl konumlandığını göstermek yoluyla ortaya çıkarılabilmektedir. Birey için böyle bir piramit şekli davranış ve özellikler açısından istediği resim ile olduğu resmi göstermek açısından aydınlatıcı ve adeta bir harita olabilmektedir. Davranışsal yapılardan yola çıkmak, psikolojik yapılara ulaşmak açısından daha verimli yollar sunmaktadır (Butler ve Green, 2007).

Kelly tarafından ortaya konan kişisel yapılar kuramına göre, temel çekirdek yapılar, bireyin kimliğini motivasyon gücüyle değil; ileriye dönük eylemlerle korumaktadır. Davranışlar yoluyla birey hipotezlerini test etmektedir. Bu nedenle temel çekirdek yapılar bireyin ihtiyaçları olarak görülmektedir. Bununla birlikte, yetişkinlerde yapılan bir araştırma sonucunda temel çekirdek yapılar dört ayrı grupta ele alınmıştır.

Temel çekirdek yapıların bir kalıcılık ve süreklilik duygusuyla karakterize edildiği fikri göz önüne alındığında, bu tür temel ihtiyaçların kökenlerinin çocuklukta olduğunu ileri sürmek mantıklıdır (Butler ve Green, 2007). Dört tip çekirdek yapı şöyle sıralanmaktadır:

2.3.4.1. Tutarlılık Temel Çekirdek Yapısı

Birey eylemleri ile öngörülerini test etmeye çalışırken aynı zamanda yeterlilik konusunda da kendisini sorgulamaktadır. Mevcut yapısında tutarlılık sağladıkça yeterlilik konusunda da güçlenmekte ve bununla ilgili yapısındaki tutarlılık da artmaktadır. Birey, bu yeterlik duygusunu yetersiz kılacak deneyimlerden kaçarak da bu tutarlılığı kendi içinde korumaktadır. Bu şekilde birey benliğine uygun bir bakış açısı ile devam etmektedir. Bireyin öz yeterlilik etrafında şekil alan temel çekirdek yapısı Kelly'nin temel varsayımını somutlaştıran eylemlerle varlığını sürdürmektedir. Bu çerçevede oluşan temel çekirdek yapıya tutarlılık temel çekirdek yapısı adı verilmektedir (Butler ve Green, 2007).

2.3.4.2. Bağlılık Ağı (İlişki) Temel Çekirdek Yapısı

Rowe (2003) tarafından ifade edildiği gibi, bireyin benlik yapısı, başkalarıyla olan ilişkilerine dayalı olarak gelişmektedir. Bireyin onay ihtiyacı, başkalarından iyilik görmesi, başkaları tarafından kabul ve tanınma gibi ihtiyaçların hepsi başkalarıyla ilişkiye dayalıdır. Bireyin kendisinin başkalarının görmesini istediği şekilde görülmesi, bireyin kendisine dair görüşlerini doğrulamaktadır. Susan Stager ve Richard Young (1982), küçük çocuklarda benlik yapısını incelemek için bir araştırma yapmışladır. Bu araştırmada dört yaşındaki çocuklara, gösterilen resimli / sözlü ölçeklerde (örneğin mutlu - üzgün; güçlü - zayıf; hızlı - yavaş) kendilerini derecelendirmeleri istenmiştir. Araştırma sonucunda yapılan faktör analizi ile çocukların benliklerinde başkalarıyla ilişkilerin, onlar tarafından beğenilip beğenilmemenin en önemli faktör olduğu bulunmuştur.

Bireyin benlik yapısında sosyal alan önemli bir yer kaplamaktadır. Birey başkalarının görüşlerini alarak benlik yapısını test etmekte ve bu sayede benlik yapısını güçlendirmektedir. Larry Leitner ve Jill Thomas (2003), bireyin benlik yapısını içinde bulunduğu sosyal çevreden ayrı düşünmenin mantıklı olmadığını ve benlik yapısının sosyal yapılar içinde en iyi yapı olduğunu ifade etmişlerdir.

2.3.4.3. Başarı Temel Çekirdek Yapısı

Row'un bireyin varoluşunu yaşamasının bir yolu olarak gördüğü temel çekirdek yapılardan birisi de başarı temel çekirdek yapısıdır. Sporun, akademik arayışların, projelerin, video oyunlarının ve benzerlerinin zorlukları ve rekabet gücü sayesinde bireyler, bu yapılarını geliştirmektedir. Başarı için çabalayarak ve başarısızlıktan kaçınarak kendilerini onaylamayı deneyimlemektedirler (Butler ve Green, 2007).

2.3.4.4. Bireysellik Temel Çekirdek Yapısı

Birey, yaşamında tarafsızlık, özgünlük, muhalefet gibi birtakım seçimler algılamaktadır. Bu algılamalar sonucunda benlik yapısında bireysellik temel çekirdek yapısını ortaya koymaktadır. Bu temel çekirdek yapı sayesinde her birey kendine özgü yapı sistemlerini oluşturmaktadır (Butler ve Green, 2007).

2.3.5. Temel Çekirdek Yapıları Ortaya Çıkarmak

Temel-çekirdek yapıları ortaya çıkarmak derinlemesine düşünmeyi gerektirmektedir. Hinkle (1965) tarafından geliştirilmiş olan merdiven tekniği ile bu yapıları ortaya çıkarmanın uygun olduğu görülmüştür. Fay Fransella (2003), merdiven tekniği ile dinleyen terapistin kendi yorum sürecini geçici bir süre askıya aldığını ve karşıdaki bireyin yorum süzgecinden olayı anlamaya çalıştığını ifade etmiştir. Böyle bir sürecin kolay olmadığına da vurgu yapmıştır. Bu süreçte önce hiyerarşinin alt seviyesinde yer alan yapılarına (görünüm, müzik, aktivite) dair bilgi alınmaktadır. Sonrasında, bireye bipolar özellik gösteren yapılara dair sorular sorularak, üst seviyedeki yapılar hakkında da bilgi alınmaktadır.

2.4. Temel Çekirdek Yapılardan Bağlılık Ağı Yapısı

Kelly, kişiler arası ilişkilerin oluşturduğu bağlılığın hem psikoloji hem psikoterapi açısından önemine değinmekle birlikte bu bağlılığı farklı bir açıdan ele almıştır. Bunu yaparken Kelly, kişiler arası ilişkilerin önemine dair şimdiye kadar ifade edilen bakış açılarını da reddetmemiştir. Bununla beraber bu ilişkilerin öneminden öte; bu ilişkilerin derecesine ve etki düzeyine varana kadar detaylandırılmasının keşfine dayalı bir bakış açısı sunmuştur. Kelly (1966), tıpkı kaleydoskopla bakmak gibi bu ilişkilere bakılan her farklı boyutta bulunabilecek farklı desenler olabileceğine vurgu yapmıştır (Butler ve

Green, 2007). Bu ilişkilerin farklı boyutlardan bakılarak oluşturulabilecek görüntüleri için gelişim, cinsiyet, toplumsal cinsiyet rolü, kişisel yapılar kuramı önermeleri gibi pek çok farklı açıdan bakmanın mümkün olduğu da yıllar içinde bu konuda yapılan çalışmalar sonucunda görülmüştür. Bağlılık ağ yapılarının yorumlanmasında bu boyutlar gibi; ayrıca farklı bağlılık ağ yapı dağılım türlerinden de faydalanılmıştır (Walker, 2000).

Bağlılık ağ yapıları diğer yapı ağlarından farklıdır ve kişisel bir yapı içermiyormuş gibi görünmektedir. Diğer yapı ağlarında kişisel yapılar ve elementler arasındaki ilişkiler ortaya konulmaktadır. *Bağlılık ağ yapılarında ise problem olarak algılanan bir süreçte yaşanan zorluklar ve destek alınan kişiler arasındaki ilişkilere bakılmaktadır.* Bağlılık ağı yapısında elde edilen görüntü örtük bilgileri içermektedir. Bu görüntüde ortaya çıkan model bireyden ayrıntılı bilgi almak için yol açıcı sorular oluşturmayı da sağlamaktadır (Butler ve Green, 2007).

Bağlılık ağı yapıları, bağlılıkların dağılım sürecinin temelini oluşturmaktadır. Kelly (1955), bağlılık ağ yapısını bireyin temel ihtiyaçları ile bu ihtiyaçlarla ilgilenen kişiler arasında ilişki kuran yapı olarak tanımlamıştır. Bağlılık ağ yapıları, hem kişileri hem de özel bir olayı aynı başlık altında listelemektedir. Bağlılık ağ yapıları rol yapıları gibi değildir. Bağlılık ağ yapılarının farkı, kişilerarası ilişkileri yönetmede bir ölçüm yapmalarıdır. Rol yapılarının temel özelliği inşaa edilebilir özellikte olmalarıdır. Bağlılık ağ yapıları ise muhtemelen çocukluktan itibaren oluşan rol yapılarından çok önce kullanılmaya başlanmıştır. Bağlılık ağ yapıları büyük oranda, rol oynamayı mümkün kılan diğerlerinin reaksiyonlarına dair zeka ve içgörü geliştirdikçe uyumlu hale gelirler. Bu yapıları sözlü olarak ifade etmek kolay değildir (Butler ve Green, 2007).

Bağlılık ağ yapıları öncelikle bebekler tarafından ayrımlaştırılmakta ve sonra çocukların diğer insanlarla kurduğu etkileşimlerle inşaa edilmektedir. Bağlılık ağı yapısı, çocuğun gelişim sürecinde dil öncesi dönemde biçimlenmekte ve sözsüz düzeyde var olmaktadır (Walker, 1993). Kelly, bağlılık yapılarının çocukluk döneminde daha karmaşık yapı sistemlerini inşaa etmek için olgunlaştığını iddia etmiştir. Çocukluktaki bağlılık ağ yapıları bazı açılardan daha geçirgen bazı açılardan ise daha geçirgen olmayan özellikler göstermektedir. Mesela önceleri kendisine bakan tek bir anne ya da baba olduğuna inanıp, beslenme ve barınma koşullarını sadece ailesinde bulacağını düşünürken ilerleyen yıllarda bu durum değişmektedir. Bağlılık ağ yapıları yaş aldıkça daha geçirgen hale gelmektedir. Kendisine diğer insanlara da bağlılık

geliştirmek için izin vermektedir. Böylece birey geliştirdiği bağlılık ilişkilerini daha fazla ayrımlaştırmaya mecbur hale gelmektedir. Birşey için birine; başka birşey için başka birine bağlılık geliştirmektedir (Walker, 2003).

Çocuk yetişkinliğe doğru ilerledikçe bu yapılar daha az öncü olmaktadır. Bir örnekle açıklamak gerekirse kişi anne babasını çocukken birer güvercin gibi, masum ve barışçıl kişiler olarak görmektedir. Fakat yaş aldıkça, farklı yapı sistemleri geliştikçe annebabasını diğer yapı sistemleriyle de değerlendirmeye başlamaktadır. Kelly, bunu bireyin tamamen bir kişiye bağlı olmayı bırakması ve başkalarına bağlılık geliştirmesi için önemli bir adım olarak görmüştür. Kelly'e göre bebeklikteki bağlılık yapısındaki geçirgenliğin az oluşu ve bu yapının öncü oluşu, bebeklerin bakıcı değiştirmede yaşadığı zorluğun açıklayıcısıdır (Walker, 2003).

Bir çocuğun yapılarının biçimlendirilmesinde bakıcının rolü Sassaroli ve Lorenzini (1992) tarafından bir makalede ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Yazarlar kişisel yapılar kuramı perspektifinden bağlanmayı yeniden yorumlayarak tanımlamıştır. Bağlanmanın amacını, bilginin kaynağı ve keşfi için güvenli bir temel olan bir yetişkinin kullandığı yorumlama, öngörme yeteneklerinde çocuğun uyum sağlaması için bir araç olmak, olarak ifade etmişlerdir.

Sassaroli ve Lorenzini (1992), Mary Ainsworth (Ainsworth ve diğerleri, 1978) tarafından belirlenmiş olan üç ana bağlanma tipini, çocukların bakım deneyimlerine dayalı olarak benimsedikleri üç öngörü stili olarak tanımlamışlardır. Sassaroli ve Lorenzini bağlanmanın birincil amacının duygusal güvenlikten ziyade öngörme yeteneğini geliştirmek olduğunu iddia etse de bu ikisinin birbiriyle ilişkili olabileceğini de ifade etmiştir. İddiaları çerçevesinde agorafobiklere yönelik yaptıkları klinik çalışmalar temel oluşturmuştur. Fakat öngörü-yorum stillerindeki farklılıklara yönelik iddialarına dair klinik olmayan popülasyonlardaki anne-çocuk ilişkilerine dair araştırmalar henüz hala uygulanmamıştır (Sassaroli, Lorenzini ve Ruggiero, 2005).

Walker (1993), ampirik bir araştırma tabanından çok uzun zaman önce sosyal desteğin faydalarını tanımlamış olan Kelly'i takdir etmiştir. Kelly'nin sosyal destek ile ilgili bazı görüşleri, yetişkinlikteki bağımsızlığın önemine vurgu yapan geleneksel batı görüşlerine antitez oluşturacak özelliktedir. Kelly'e göre yetişkinlikle birlikte bağımsızlıktan ziyade bağlılıkta bir artış kendisini göstermektedir. Bu bağlılık, bir çocuğun temel ihtiyaçlarının bakıcısı tarafından karşılanmasından farklı bir bağlılıktır. Yetişkinlikte zor olan değişen destek ihtiyaçlarımızı karşılayacak insanları bulmaktır. Bireylerin yaşamlarındaki daha olumlu olarak yaşanan ilişkilerin, birbirlerinin temel rol

yapılarını ve kişisel kimliklerini desteklediği ve genişlettiği bulunmuştur. Kişisel yapılar kuramı perspektifinden bakıldığında bu, bir ilişkideki üyelerin sosyal çevrelerinin deneyimleri yoluyla kendi dünyalarını daha iyi tahmin etmelerini sağlamaktadır. McCoy (1981), olumlu duyguların kişisel yorumlamanın onaylanmasından kaynaklandığını ve olumsuz duyguların geçersiz kılma veya başarısız yorumlama ile ilişkili olduğunu öne sürmüştür.

Yetişkinlerdeki bağlılığı çocuklardan ayıran en önemli farklardan birisi, yetişkinler pek çok insandan oluşan karmaşık bir toplum yapısına yüksek düzeyde bağlıdır. Ayrıca yetişkinler, çocuklar için önemli olmayacak eşyalara, kaynaklara ve hizmetlere bağlı olacak şekilde bir sistemin içerisinde yer almaktadır. Bir yetişkin daha geniş bir kaynak yelpazesine sahiptir ve kendisi için çoğunlukla daha fazla insan istemektedir. Bu bağlılıkları dağıtmak için rol ilişkileri geliştirmektedir. Aynı zamanda her bir bağlılık ihtiyacının yanı sıra burada ve diğer taraftaki güvenlik ihtiyacını karşılamak istemektedir. Kişi bağlılıkları arasında ayrım yapmakta ve sonra bunları uygun bir şekilde dağıtmaktadır. Bu yüzden aslında herhangi biri ile ilişkisinde çocukken ailesiyle olan ilişkisinden daha bağımsızdır. Fakat tüm kişilerarası ilişkileri göz önünde bulundurulduğunda, kişi geniş bir yelpazede bağlılıklara ve onları karşılamak için de kaynaklara sahiptir (Walker, 1990).

Walker (1990), başkalarının yapılarını yorumlama yeteneğinin, bireyin yapı sisteminin geliştirilmesi için gerekli bir önkoşul olduğunu ifade etmiştir. Çünkü bireyin yapılarını detaylandırması ve test etmesi için bu durumun ideal koşulları sağladığını iddia etmiştir. Aslında kişisel yapılar kuramına göre terapi, bireyin terapist eşliğinde teorilerini dışarıda test edebilecek ve deneyimleyebilecek insanlardan oluşan güvenli bir çevre yaratmak için geliştirilen bir süreçtir. Kelly, kişinin yapı sistemindeki etkiler ve sosyal izolasyonun kişinin geçerlilik-geçersizlik deneyimlerini nasıl azalttığını göstermek için şizofreniyi örnek vermiştir. Kelly'e göre burada problem, kişide sosyal uyum olmayışı değildir. Burada problem, kişinin daha doğru tahminler üretmek için deneyimlerini nasıl yorumladığı ve kullandığıdır. Bu yüzden, az sayıda sosyal olanaklara sahip bir bebek, bu az sayıda kişiyi deneyimlerini etkili bir şekilde yorumlamak için kullanıyorsa avantajlı sayılabilmektedir.

Kelly, bağlılık ilişkisi kurulan kişilerin tüm sosyal destek ihtiyacını karşılaması yönünde bir beklenti olup olmadığı ve bu beklentinin de bu kişiler arasında nasıl dağıtıldığı üzerine odaklanmıştır. Kelly'e göre, bireyin beklentilerini bağlılık ağı oluşturduğu kişiler arasında dağıtıyorsa bu ağ yapısının dağılmış olduğu anlamına

gelmektedir. Tam tersi bir dağılım yerine bir daralma varsa bağlılık ağ yapısının dağılmamış olduğu anlamına gelmektedir. Kelly, bu yapılardan dağılmamış ağ yapısını bireylerin ihtiyaçlarını karşılamasında daha az yararlı bir desen olarak görmektedir. Kelly, bu daha az yararlı deseni geleneksel bir bakış açısındaki gibi patoloji olarak da görmemiştir. Bu deseni, bireyin değişim sürecindeki savunmasızlığı olarak tanımlamıştır (Walker, 1990).

Bağlılık ağındaki dağılmamış görüntüye Kelly, gelişimsel bir açıdan bakmıştır. Çocukların bağlılık ilişkileri açısından yetişkinlere göre daha bağımlı olduğu ile ilgili yaygın görüşü reddetmiştir. Bazı durumlarda bu bağlılık ilişkilerinin tam tersi şekillendiğini iddia etmiştir. Yakın aile üyeleri tarafından çocuğun ihtiyaçlarının karşılanmasının önemli olduğunu ifade etmiştir. Yaşamın ilk dönemlerinde bağlılık ağı belirli kişilerle sınırlı ve daha yoğun bir şekilde oluşmaktadır. Birey büyüdükçe bağlılık ağı farklı şekillenmektedir. Yetişkinlikle beraber bağlılık ağında dağılımın olması beklenmektedir. Bazı yetişkinler bu dağılımı kısmen sağlamakta ya da korumaktadır.

Yetişkinlikte bağlılık ağı dağılımının artması Kelly'e göre, bireyin başkalarının dünyayı yorumlama sürecini anlama kapasitesinin yüksek olduğu anlamına da gelmektedir. Kelly, toplumsallık önermesinde de kendi yapılarını geliştirmek için başkalarının yapılarını anlamanın ve kullanmanın önemi üzerine vurgu yapmıştır. Bağlılık ağındaki dağılımın artması aynı zamanda bireyin kendi yapısındaki yorumlama sürecindeki değişime olan etkiyi de artıracak bir faktördür. Kelly bağlılık ağ yapısını da tıpkı diğer kişisel yapılarda olduğu gibi geçirgenlik ve geçirimsiz olma açısından da değerlendirmiştir. Kelly, dağılım gösteren bağlılık ağlarını geçirgen; dağılım göstermeyen bağlılık ağlarını ise geçirgen olmayan şekilde betimlemiştir (Walker, 1990).

Bağlılık ağlarında bireyin seçtiği kişiler ve seçtiği zorluklar temel belirleyicilerdir. Bilim insanı gibi davranma yolunda birey denemelerinin sonucunda onaylanmayabilmektedir. Bu onaylanmamanın dağınık olmayan ağ yapısı ile ilgisi yoktur. Birey dağınık olmayan ağ yapısında yer alan kişileri birlikte büyüdüğü kişiler olarak tanımlıyorsa, diğer bireylerle zaten yapılarını etkili bir şekilde test etmemektedir (Walker, 1990).

Kelly'nin bağlılık teorisi, kişisel yapıların teorisi ikinci cildinde ana hatlarıyla ifade edilmiştir. Ancak bu kısım, teorinin belirsiz bir parçası olarak kalmıştır. Walker (1990) ve Beail ve Beail (1985), bu kısmın Kelly ve takipçileri tarafından büyük ölçüde hafife alındığını ileri sürmüşlerdir.

Kelly. "tüm yumurtalarını aynı sepete koymak yerine" destek ihtiyacını da ayrımlaştırmayı öğrenen bir kişinin dayanıklı ve esnek bir bağlılık yapısına sahip olduğunu ifade etmiştir. Tersine, ihtiyaçlarını sınırlı birkaç kişiden karşılayan kişilerin bağlılık yapısını ayrımlaşmamış olarak ifade etmiştir. Bu durum ihtiyaç zamanlarında çağırabileceği sadece birkaç kişi olduğu için bireyi savunmasız bırakmaktadır (Walker, 1997, 2005).

Kelly'nin yukarıda ifade ettiği sosyallik ve rol ilişkisi içeriğine göre bağlılığın dağılımı önemlidir. Walker (1990), buradan yola çıkarak bağlılık ilişkilerini oluşturan bireyin diğer kişinin vermeye hazır olduğu desteğe uyum sağlamaya ihtiyaç duyduğunu iddia etmiştir. Bu nedenle sosyal destek kaynağı olan kişilerin taleplerini de dikkate almaktadır. Örneğin bağlılık ihtiyacı ile kişinin acil, ısrarcı, herşeyi isteyen talepleri sosyal destek kaynakları tarafından aşırı kabul edilebilmektedir. Bu yüzden birey bu taleplerini ılımlı hale getirmeyi öğrenmektedir. Bunu öğrendikçe bağlılık ilişkilerinde bir ayrımlaşma gerçekleşmektedir. Ayrımlaşmama her durumda herkesten destek alması ya da tüm durumlarda aynı destek kaynaklarından destek alması şeklinde ortaya çıkabilmektedir. Yani bireyin taleplerinde dağılım gösteren bir ayrımlaşma da olabilir; dağılım gösteren bir ayrımlaşmama da olabilir (Walker, 1990).

Bağlılık ağ yapısı ile ilişkili olan diğer teorilerde geçen ortak kavramlar bağlanma ve sosyal destek başlıklarında ele alınabilir. Bağlılık ağ yapısının bireyin gelişimi boyunca bağlanma ve sosyal destek kavramlarına karşılık gelecek şekilde tanımlandığı görülmüştür. Bu kavramlardan da aşağıda behsedilmiştir.

2.4.1. Bağlanma Teorisi

En az bir yetişkinle kurulan güvenli bir bağ, çocuklarda dayanıklılığı geliştirmek için önemli bir koruyucu faktör olarak tanımlanmıştır. Bağlanma teorisine göre, bebekler, güvenli ve rahat bir şekilde yaşamak için biyolojik olarak bağlanma ilişkileri kurmaya yatkındır. Bebekler, stres zamanlarında tetiklenen, bakıcılarını güvenli bir alana sahip olacak şekilde yakın tutmayı amaçlayan bir dizi bağlanma davranışı geliştirir. Yaşamın ilk haftalarında bebekler annelerine ya da bakıcılarına bağımlıdır. Bebeklerin bu ilk oluşan ihtiyaçlarına yönelik geliştirdikleri ilişki bağlanma değildir. İlerleyen yıllarda bağımlılık yerini bağlılığa bırakmaktadır (Bowlby, 1982).

Bağlanma kuramının dayandığı etiyolojik temele göre, birey yaşamını sürdürmek için doğduğu andan itibaren içgüdüsel olarak bir takım bağlanma davranışı örüntüsü

içinde davranmaktadır. Bu örüntü içerisinde de kendisinden daha olgun ve deneyimli bir bağlanma figürüne ihtiyaç duymaktadır. Bağlanma kuramının dayandığı psikodinamik temele göre, birey yaşamının ilk döneminde kurduğu ilişkinin niteliğine göre sonraki dönemde kuracağı yakın ilişkiler için temel oluşturmaktadır. Bowlby kuramını bu önermelerle birlikte bebeklikle sınırlamamıştır. Aksine, kan bağı olan akrabaları ya da kan bağı olmayan yakın çevrede bulunan arkadaşları da kapsayan bir biçimde, yaşam boyu devam eden sevgi bağları olarak genişletmiştir (Bowlby 1982).

Bağlanma kuramının psikodinamik yönü olmakla birlikte, bu yaklaşımla uyuşmadığı yanları da vardır. Bağlanma kuramı, erken dönem ilişkileri ele alırken patolojiden ziyade zihinsel sağlığa vurgu yaparak psikodinamik yaklaşımdan ayrılmaktadır. Bireyin bu dönemde bakıcısıyla olan ilişkisindeki içsel süreçlerden çok; gerçek yaşantılara ve bağlantılı zihinsel süreçlere odaklanmaktadır. Aynı zamanda bağlanma kuramı, daha somut, test edilebilir hipotezlerle yaklaşımın kendisini güçlendirme eğilimindedir (Bowlby, 1982).

Bowlby bağlanma kuramında, erken çocukluk deneyimlerinin yetişkin bağlanma biçimleri üzerinde etksinin devam ettiğini öne sürmüş ve bunu birtakım önermelerle de desteklemiştir. Bu önermeler şu şekilde ifade edilmiştir:

1) Bireydeki içsel çalışma modelleri aracılığı ile erken çocukluk deneyimleri üzerine yetişkin ilişkileri kurulmaktadır.
2) Bireydeki içsel çalışma modelleri, başkalarına olan güven duygusunun, sevilmeye değer olduğu inancının belirleycisidir.
3) Bu modeller bireyler arasındaki etkileşimi ve bu etkileşimi yorumlama tarzlarını da etkilemektedir (Pines, 2010).

Birey için güvenli bağlanma, zorlu yaşam olayları ve güçlükler sırasında bu süreçleri yönetmek için gerekli olan bireye ait sosyal yetkinlik becerisi, güven duygusu, duyguları düzenleme becerisi ve kendini ifade etme becerisi gibi yönlerini geliştirmesi için önemli bir destekleyici unsurdur (Target ve Fonagy, 2000). Aksine, istismar, ihmal, ayrılık ve erken kayıp gibi nedenlerle güvenli bağların yara alması, çocuğun kişilik gelişimi, ruh sağlığı ve daha sonra kuracağı ilişkilerin gelişimi için ciddi olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir (Bowlby, 1982).

Ainsworth ve diğerleri (1978), çocuğa bakıcısı tarafından gösterilen bakım davranışları sonucunda, çocukta ortaya çıkan farklı bağlanma tarzları olduğunu ifade

etmiştir. Örneğin çocuğun bakıcısının davranışları (bağlanma figürü), duyarsız, ihmalkar, reddedici ve hatta korkutucu olduğunda çocukta güvensiz bağlanma tarzı gelişir. Bu koşullar altında çocuk, gergin hissettiği zamanlarda bakıcısına karşı güvende hissederek kendisini rahat bırakamaz ve onu dayanak olarak göremez. Böyle bir durumda çocuk ya bağlanma seviyesini en üst düzeye çıkaran kaygılı-kararsız bağlanma ya da bağlanma seviyesini en aza indiren kaçınan bağlanma tarzında bir bağlanma tarzı geliştirerek davranmayı öğrenmektedir. Bu çocuklar stresli durumlarda duygusal destek sağlamak için davranışlarını organize edememektedir. Çünkü kızgın bir bakıcı figürü deneyimledikleri için organize olamayan bir bağlanma örüntüleri vardır.

Hazan ve Shaver (1987), Ainsworth'ten etkilenerek yetişkinlerin romantik ilişkilerinde üç tür bağlanmadan bahsetmiştir. Bunlar;

1) Güvenli Bağlanma: Bu tarz bağlanmaya sahip yetişkinler, diğer yetişkinlerle bağlılık ilişkisi kurmakta zorlanmamaktadırlar. Aynı zamanda başkalarının kendilerine bağlılık geliştirmesine de izin vermektedirler. Çoğunlukla insanlara güvenmektedirler; bağ kurmak ve terkedilmek gibi konularla sorun olarak çok fazla meşgul olmamaktadırlar (Pines, 2010).
2) Kaygılı-Kararsız Bağlanma: Bu tarz bağlanmaya sahip yetişkinler, bağ kurmaya çalıştıkları kişilerin sevgisi ile ilgili bir şüphe içindedirler. Bu şüphe nedeniyle güvensizdirler ve ilişkilerinde fazla fedakarlık yapmaktadırlar. Bunun sonucunda yüksek düzeyde talep ettikleri bağlılık ve yakınlık seviyesi partnerlerinin uzaklaşmasına neden olabilmektedir. İlişkilerinde ayrılıp bir araya gelme ritüelleri çokça yaşanmaktadır (Pines, 2010).
3) Kaçınmalı (Kayıtsız) Bağlanma: Bu tarz bağlanmaya sahip yetişkinler, başkalarına güvenmekte ve bağ kurmakta zorlandıkları için yalnız olmayı seçmektedirler. Yakın ilişki onları rahatsız ettiği için partnerlerinin yakınlık beklentisini de rahatsız edici bulmaktadırlar. İlişkilerinde yaşadıkları ayrılıklar sıklıkla tekrarlanmaktadır ve onlar için yaralanma daha azdır (Pines, 2010).

2.4.2. Sosyal Destek Kavramı

Biyopsikososyal bir varlık olan insanın yaşamının temelini oluşturan alanlardan birisi sosyal alandır. McElroy (1997), sosyal desteği, bireyi stresin olumsuz etkilerinden

koruyan, aile, arkadaş, sosyal temasın sıklığı ve sayısı gibi faktörlerden oluşan genel bir kavram olarak tanımlamıştır. Aile ve yakın çevrenin sağlayacağına inanılan destek özellikle hayatın güç ve krizli dönemlerinde büyük önem taşımaktadır. Bu noktada önemli olan kişinin sevildiğine ve grup tarafından kabul edildiğine olan inancıdır (Lambert, 1989). Sosyal destek, bireylere gerçek yardım sağlama veya bireylerin sevildiklerine, korunduklarına inandıkları bir sosyal sisteme onları bağlama veya değerli bir sosyal gruba bağlılık duygusunu geliştirmedir. Bu tanıma göre sosyal destek, alınan ve algılanan sosyal destek olarak farklılaşmaktadır. Alınan destek gerçekleşmiş yardım davranışı; algılanan destek ise gerçekleşebilecek yardım davranışıdır (Lepore, Evans ve Schneider, 1991).

Tardy (1985), sosyal desteği tanımlarken beş yönüne vurgu yapmanın öneminden bahsetmiştir. Bunlar;

a) Yönü (alınması, verilmesi),
b) Eğilim (destek kaynaklarının hazır oluşu, kullanılabilirliği),
c) Desteğin tanımı, değerlendirilmesi,
d) Desteğin içeriği (bilgisel, duyusal, araçsal destek gibi),
e) Sosyal destek kaynağı olan kişilerden oluşan sosyal ağın gücü.

Gilligan (2006), sosyal desteği sıradan deneyimlerin "iyileştirici gücü" olan parçası olarak tanımlamıştır. Yardım ilişkisini sadece formal süreçlerle sınırlamamıştır. Bireyin sosyal destek kaynağı olan çevresiyle ilişkisi de onun için iyileştiricidir. Ancak buna rağmen birey için psikolojik bir travma sırasında profesyonel bir psikoterapi süreci gerektiğini de ifade etmiştir. Son otuz yıl içinde yapılan çalışmalara bakıldığında, sosyal desteğin yetişkinlerin fiziksel sağlığı, mental iyi oluşları üzerindeki olumlu etkilerine işaret eden önemli sayıda ampirik kanıtlar bulunmuştur (Brown ve Harris, 1978; Kessler ve McLeod, 1985).

Sosyal desteğin zihinsel ve fiziksel etkilerinin neler olduğuna dair mekanizmalar karmaşıktır ve hala tamamen anlaşılamamıştır. Psikoterapi sürecinde sosyal desteğin işe yaradığına dair bulgular elde edilmiştir. Ancak bu işe yaramanın mekanizmalarının içeriğindeki doğayı ve etkililiğini düzenleyen faktörler bilinmemektedir (Sarason ve Sarason, 2009).

Sosyal destek ile fiziksel-zihinsel sağlık arasındaki ilişkiyi açıklamak için iki teorik model önerilmiştir: doğrudan-etki hipotezi ve tampon-koruyucu olma hipotezi

(Cohen ve Wills, 1985). Doğrudan etki (ana etki modeli olarak da bilinir) modeli, sosyal yerleşiklik veya sosyal entegrasyon olarak tanımlanan sosyal desteğin olduğunu varsaymaktadır. Bu varsayıma göre sosyal destek, kişinin stres altında olup olmadığına bakılmaksızın iyi olma üzerinde faydalı bir etkisi vardır (Cohen ve Wills, 1985).

Stresi baskılayan, diğer adıyla tampon etki modeli hipotezine göre ise sosyal destek, stresin zararlı etkilerinden bireyi korumak için bir tampon görevi görmektedir (Cohen ve Wills, 1985). Tampon etki modeli iki farklı şekilde çalışmaktadır: Öncelikle yaşadığımız durumu değerlendirme şeklimizi etkileyebilmektedir. Bu değerlendirmede durumu daha az stresli olarak algılamamızı sağlayabilmektedir. İkincisi, sosyal destek, stresli olaylarla baş etmek için gerekli olan becerilerimizin gelişimi ve onları farketmemize yönelik bize kaynak sağlamaktadır. Sosyal desteğin kavramsallaştırılması ve ölçümündeki farklılık gibi sosyal desteğin doğrudan etki modeli ile mi tampon etki modeli ile mi kaynak oluşturduğuna dair ampirik veriler de karmaşık sonuçlar içermektedir (Cohen ve Wills, 1985; Malecki ve Demeray, 2010).

2.4.3. Sosyal Destek Kavramında Ölçüm

2.4.3.1. Kavramsal ve Yöntemsel Sorunlar

Sosyal desteğin nasıl tanımlanacağı ve işlevselleştirileceğine dair fikir birliğinde eksiklikler vardır. Benzer şekilde, sosyal destek yapısının ölçümü için geliştirilen pek çok araç için de aynı eksiklikler söz konusudur (Barrera, 2000; Cohen, Underwood ve Gottlieb, 2000; Tardy, 1985). Bazı derleme makaleler var olan ölçümler arasındaki zayıf ilişkileri ve teoriden ayrımlarını yorumlamıştır (Sarason ve Sarason, 2009; Tardy, 1985). Yayınlanan ölçeklerin psikometrik özelliklerine bakıldığında bu ölçekler geliştirilirken seçilen örneklemlere dikkat çekilmiştir.

2.4.3.2. Sosyal Destekte İşlevselliğe Karşı Yapısallık

Sosyal destek ölçümleri çoğunlukla sahip olunan destek ağının değerlendirilip değerlendirilmemesine ya da ihtiyaç duyulan desteğin karşılanıp karşılanmamasına göre ayrılmaktadır. Sosyal destek öncelikle objektif ve ölçülebilir terimlerle değerlendirilmektedir. Örneğin sosyal destek ağının büyüklüğü, doğrudan ve dolaylı temasların sayısı, sosyal destek kaynağı sayısı gibi terimler nicel sonuç vermektedir. İkinci olarak sosyal destek, verilen ve alınan genellikle niteliksel olarak ölçülen yardım türleri ile ilgili olabilmektedir (Hawkins ve Maurer, 2012).

Sosyal ağın yapısı ve bütünlüğü, bireyin sahip olduğu sosyal ve duygusal bağların sayısı hakkında bilgi sağlayabilmektedir. Sosyal ağda bulunan kişilerin hizmet ettiği farklı rollerin sayısı ve bu kişilerin ağ içindeki bireysel alanı (sosyal yerleşikliği) hakkında da bilgi almak mümkündür. Bir bireyin sosyal destek ağının bütünlüğü ve yapısını değerlendirmek çok da basit değildir. Öncelikle araştırmacının, katılımcılara yaşamlarındaki en önemli insanları listelemeleri veya onlarla bağlantı kurma sıklığı hakkında karar vermesi gerekmektedir. Bazı araştırmalarda ise sadece rol başlığı belirlenerek ilgili başlıkta önemli olan sınırlı sayıda kişiyi yazması istenmiştir. Böyle bir durumda bireyin sosyal destek ağının tam bir şekli ortaya çıkmamıştır. Bireyin sosyal destek ağında olan kaynaklarını bir ölçümle görmesi, avantaj olabileceği gibi o kaynaklar içerisinde bazılarını görmek, birey için stres kaynağı da olabilmektedir. Bu noktada birey için destek kaynağı olan kişilerden ziyade ilişkinin iyi oluşunda etken bir faktör olabileceği düşünülmektedir (Rook,1990).

Sosyal destek ve iyi olma arasındaki ilişki, sağlanan sosyal desteğin bireyin ihtiyacına ne kadar cevap verdiğine göre değişebilmektedir (Cohen ve Hoberman, 1983; Cutrona ve Russel, 1990). Bu nedenle farklı sosyal destek kaynakları arasında ayrım yapmak yararlıdır. Sosyal destek literatürde farklı şekillerde kategorize edilmiş olsa da genel olarak duygusal ve pratik olmak üzere iki alt kategoriye ayrılmaktadır (Barrera ve Ainley, 1983). House (1981) tarafından literatürde işlevlerine göre en çok ifade edilen alt kategoriler şöyle ifade edilmiştir:

a) Duygusal Destek,
b) Araçsal Destek,
c) Bilgi Desteği,
d) Değerlendirme-Geribildirim Desteği.

2.4.3.3. Algılanan ve Alınan Destek

Araştırmacılar ve uygulamacılar açısından bu ikisi arasındaki fark önemlidir ve araştırmalar ikisi arasında zayıf bir ilişki olduğunu göstermektedir (Barrera, 1986; Lakey ve Drew, 1997). Bireyin kendini ifadesine dayalı olan yöntemlerin yanlı oluşuna dair endişeler olmasına rağmen iyi oluş ile en güçlü ilişkiye alınan destekten ziyade algılanan destek sahiptir (Sarason vd, 1990). Bu durum, bir sosyal destek ağındaki fiziksel mevcudiyetten ziyade bunun üzerindeki psikolojik faktörlerin önemine vurgu

yapmaktadır (Blain ve diğerleri, 1993). Algılanan sosyal destek ölçümleri de bireyin algıladığı sosyal desteğin mevcudiyeti ya da bu desteğin yeterli olup olmadığını ölçme noktalarında farklılık gösterebilmektedir.

2.4.3.4. Sosyal Destek Ölçümlerinin Değerlendirilmesi

Power, Champion ve Aris (1988), bir ölçüm aracının sosyal destek için iyi bir araç olup olmadığını değerlendirmek için bir dizi kriter belirlemiştir;

1) Hangi ilişkilerin önemli olup olmadığını ve özellikle bir ilişkide ne tip desteğin sağlandığını gösterebilir.
2) İşlevleri genel olarak duygusal ve pratik destek olarak ayrılabilir.
3) Ölçek özel destek tiplerinin alt ve üst koşulları hakkında bilgi sağlayabilir.
4) Ölçek algılanan sosyal desteğin yeterli veya yetersiz olup olmadığı hakkında şu andaki ilişkilerin kalitesi hakkında bilgi sağlayabilir.
5) Ölçek alınan sosyal destekten ziyade algılanan sosyal desteği ölçebilir.

Power, Champion ve Aris (1988) var olan pek çok ölçeğin bu standartlardan bir veya daha fazlasında hata yaptığı görüşündedir. Çeşitli sosyal destek ölçekleri, psikometrik özelliklerinin uygunluğu açısından değerlendirildiğinde, bu ölçeklerin içtutarlılık katsayıları yüksekken; farklı sosyal destek ölçekleri arasındaki korelasyon değerlerinin düşük olduğu görülmüştür. Bu durum, sosyal desteğin tanımlanması, kavramsallaştırılması ve ölçümündeki farklılıkların yansıması olarak değerlendirilebilmektedir (Norbcek, 1984; Weinert, 1984).

2.4.4. Sosyal Destek Ölçümü İçin Yeni Bir Ölçüm Aracı: Bağlılık Ağı Testi

George Kelly'nin Kişisel Yapılar Kuramı (1955), daha çok bireyselliğin teorisi olarak ifade edilse de aynı zamanda sosyal psikolojinin de teorisidir (Walker, 1993; Walker ve Winter, 2007). Kişisel yapılar psikolojisi ve yöntemleri, arkadaşlık ilişkileri, evlilik ilişkileri, iş ilişkileri, terapötik ilişkiler gibi yetişkin ilişkilerinin araştırılmasında faydalı bir şekilde uygulanmıştır. Kişisel yapılar psikolojisi öznel deneyime dayanmaktadır. Bu nedenle, birey tarafından yapılandırılan veya algılanan içeriğin nasıl olduğunu anlamaya dayalı yöntemler ve teori üzerine dayalı bir yapıdadır (Walker, 1993).

Kelly, sonlu sayıda olan çift uçlu kişisel yapılar sistemini geliştirerek insanların deneyimlerini organize edebileceği bir teori ortaya koymuştur. Bu yapılar, birşeyin ne olup olmadığını tanımlamak ve diğer şeylerden ayırmak için kişi tarafından bireyselliğini ortaya koymak için kullanılmaktadır. Örneğin içerik "iyi" olsa bile diğer uç kötüdür. Bireyler, olayları bu karşıt yollarla yorumlayarak seçim yapabilir, günlük hayatlarında karşılaştıkları insanlar, nesneler ve durumlarla ilgili, olacaklara dair öngörüde bulunabilmekte ya da yorum yapabilmektedir. Kelly, kişisel yapıların hiyerarşik bir sistem oluşturduğunu ifade etmiştir. Bu sistem, kişinin kişisel kimliği, yapıları oluşturan değerler (çekirdek yapılar) ve daha somut ve altta bulunan yapılarla organize edilmektedir (Burr, King ve Butt, 2012).

Teorinin temel ilkesi, bireyin kendi bilim insanı olduğu metaforuna dayanmaktadır ve yapısal seçenekçilik varsayımıyla yakından ilgilidir. Birey, dünyanın nasıl çalıştığı ile ilgili teoriler üretir ve ardından bunları geçerli ya da geçersiz kılacak bir süreçte aktif olarak yer almaktadır. Elde ettiği sonuçlar teori üretmeye devam eden bir bilim insanı olarak yaşamını sürdürmektedir. Nihai amaç, insanlar, nesneler ve olaylar hakkında artan bir kesinlikte tahminde bulunmaktır. Böylece, birey dünyaya çok daha etkili bir şekilde uyum sağlayabilmektedir. Kelly, dünyayı anlamak ve görmek için sayısız yol olduğunu iddia etmiştir. Bireylerin bu sayısız yolu denemek için teoriler ve hipotezler üreterek yeni kanıtlar oluşturduğunu ifade etmiştir. Her bir hipotez ya da yol kanıt biriktirmek için yeni bir pencere gibidir (Kelly, 1955/1991).

Kişisel yapılar kuramı, determinizmi reddeden pozitif psikoloji ve psikolojik dayanıklılıkla uyumludur ve potansiyel olarak insanın büyümesi ve değişimin söz konusu olduğuna vurgu yapmaktadır. Bir kişinin yapı sistemi kalıp yapıda bir var oluşa uygun değildir. Yapı sistemi, değişime ve gözden geçirmeye açıktır. Dalton ve Dunnett (1992), bu sistemi iskele işçisi örneği ile açıklamaya çalışmıştır. İskele sistemindeki sürekli değişime ayak uydurarak çalışan bir işçi gibi bireyin yapı sistemi sayesinde birey de daha iyi uyum sağlamak, yeni deneyim alanlarını genişletmek ve yapılarının kapsayıcılığını artırma çabası içerisindedir.

Kelly, bağlılık ilişkilerini keşfetmek için günümüzde bağlılık ağı olarak bilinen "Durum Kaynakları Testi" adını verdiği bir ölçüm aracı geliştirmiştir (Kelly, 1955/1991). Bu ağ, bireyin problem durumları ve bu durumlarda yardım isteyebileceği olası kişiler arasındaki ilişkileri göstermektedir. Bu ölçüm aracının orijinal formunda, birey belirli bir problemi yaşadığı bir zamanı düşünmektedir. Bu süreçte yaşadığı zorlukları sıralamaktadır. Ardından bu süreçte ilişki içinde olduğu kişileri seçmektedir.

Bu iki sıralama içerisinde hangi zorluk sırasında kimlerden destek aldıysa çarpı işareti ile formu doldurmaktadır. Bağlılık ağı adıyla uygulaması devam eden bu araç ve ölçümleri zaman içerisinde geliştirilmiştir.

Walker (1997), bağlılık dağılımını değerlendirmenin istatistiksel bir yolu olan Bağlılık Ağı Dağılım İndeksi'ni geliştirmiştir. Bağlılık ağı repertuar ağının bir türüdür ve özel bir fenomenle ilişkili olarak kişinin kullandığı kişisel yapıları incelemek için kullanılır. Tıpkı repertuar ağı gibi, bağlılık ağı da etkili bir şekilde bireyin dünyayı algılama ve düzenleme şekli hakkında sonuçlar ortaya çıkarmasını sağlayan bir sıralama testidir (Fransella, Bell ve Bannister, 2004).

Bağlılık ağı, bireyin bir dizi sorun için destekleyici ilişkiler ağından kime başvuracağını kaydetmek için oluşturulmuş bir matristir. Tamamlanmış bir ağ, bireyin destek ağının karmaşıklığını keşfetmek için, bireyin güvenebileceği az sayıda kişiye ya da geniş bir destek yelpazesine sahip olup olmadığını ve en iyi destek alabileceği kişiye yönelip yönelmediğini belirlemeye yardımcı olmaktadır. Kelly, farklı ilişki biçimleri ve başkalarına olan bağlanma örneklerindeki farklılığın, onların kendi yapılanmalarına veya diğer insanların yapılanmasına da farklı yollarla bakabilmesini sağlayacağına inanmıştır (Kelly, 1955; Walker, 1993). Özellikle yanıtlayıcı, ağı yardım edenler ve durumlar arasındaki farklılıkları-ayrımlaşmayı dikkate alarak tamamlamaktadır. Verilen durumlarda kimlerin yardımcı olduğu kimlerin olmadığı kontrast oluşturacak şekilde yanıtlayıcıya sorularak açıklanabilmektedir (Beail ve Beail, 1985). Bu yaklaşım, insanlardan belirli bir yardımcının neden başkaları için değil de bazı problemler için kullanıldığını açıklamalarını isteyerek belirli yardımcıları araştırmak için de kullanılabilmektedir (Walker, 1997, 2005).

Yardım edenler ve zorluklar arasındaki bireysel ayrımlaşma için bağlılık ağı bir yol olmasına rağmen, asıl nedenler ve anlamlar belirsiz olabilmektedir. Beail ve Beail (1985), bağlılık ağının dağılımındaki yönetici konumundaki üst yapıları ortaya çıkarmak için Hinkle (1965)'in merdiven tekniğini tavsiye etmiştir. Bu sorgulama hattı bireyi bir yapının kendileri için neden tercih edildiğini veya önemli olduğunu açıklamaya davet etmektedir. Örneğin, algılananın aksine gerçekte yardım aldıkları kişilerden yardım istemeleri neden önemlidir? Kişisel yapılar kuramında diğer yaygın olarak kullanılan teknik piramit oluşturma (Landfield, 1971), bir yapı ve onun zıt kutupları hakkında ayrıntılar sorarak alt yapılara erişmek için de kullanılabilmektedir (Beail ve Beail, 1985).

Kelly (1955), bağlılık ağını danışma sürecinde, danışanın bir problemle karşılaştığında geçmişte ve şu anda destek alacağı kişileri listelemesi için kullanmıştır. Fransella ve Bannister (1977), bir kişinin bir sorunun meydana gelmesi durumunda yardım için kime başvurabileceğini keşfetmek için de bağlılık ağının hipotetik olarak tamamlanmasını önermiştir. Benzer şekilde, Talbot ve diğerleri (1991), şimdiki içerikte yardım için kimin dönebileceğini bilmesinin birey için daha önemli olacağını gösteren klinik ve araştırma soruları önermiştir.Bağlılık ağı geleneksel olarak yardım alınıp (1) alınmadığını (0) belirten ikili veri seti oluşturmak için kullanılmıştır. Beail ve Beail (1985), bir sıralama ölçeği ile her bir durum için yardımcıların sıralanmasını önermiştir.

Hinkle (1965), bağlılık ağını, yardım ağı olarak da bilinen danışanın belirlediği durumlar ve destek olacak kişiler listelerinin oluşturulup yardım edecek kişilerin keşfedilmesi için kullanımını önermiştir. Orijinal yöntemin farklı varyasyonlarından birisi de Brinckley (1992) Walker, 1997) tarafından ifade edilen İdeal Bağlılık ağıdır. Bu ağda da yanıtlayıcılara nasıl bir yardım istedikleri sorularak ağı tamamlamaları istenmektedir. Bağlılık ağının düzenlenmesindeki son bir gelişme ise Walker (1997) tarafından zorluklar yerine pozitif durumların listesinin oluşturulabileceği şeklindedir. Geleneksel olarak; bağlılık ağları, problem durumlarında yardım aramaya odaklanmaktadır. Fakat Walker (1997) kötü zamanlar kadar iyi zamanların paylaşıldığı psikolojik iyi olmaya dair içeriklere vurgu yapmıştır.

2.5. İlgili Araştırmalar

Kişisel yapılar kuramı yöntemsel açıdan özgünlük taşıyan bir çerçeve barındırdığı için ilgili araştırmalar bölümü de bu çerçeveye uygun olacak şekilde tasarlanmıştır. Bu çerçevede, yöntemsel özgünlük açısından benzer olan araştırmalar ayrı, demografik değişkenle benzerlik gösteren araştırmalar ayrı başlıklarda ele alınmıştır.

2.5.1. Yöntemsel Açıdan Benzer Araştırmalar

Kişisel yapılar kuramı, temel felsefesinde bireyi kendisinin bilim insanı olarak görmektedir. Bu bakış açısı, bireyin kendisini araştırdığı yöntemleri de özgün bir şekilde oluşturmasını sağlamaktadır. Bu çerçevede oluşan araştırma yöntemleri de araştırma araçları da haliyle bireye özgü halde olmaktadır.

Kişisel yapılar kuramı, temelde her bulduğu araştırma sonucunu aynı zamanda yeni bir deneyim süreci için şüpheyle bakılacak bir hipotez olarak görmektedir. Bu

bakış açısı sayesinde kişisel yapılar kuramı her yeni araştırma bulgusu ile kendi kuramsal yapısı içinde de bir yapılanma sağlamaktadır. Bu sebeple bu çerçevede yapılmış araştırmalar da iki bölümde ele alınmıştır. İlk bölümde araştırma sürecinde kullanılmış olan bağlılık ağı testi ile yapılmış olan araştımalara kronolojik olarak yer verilirken; ikinci bölümde ise kişisel yapılar kuramı çerçevesinde geliştirilmiş olan diğer idiyografik araçlarla yapılmış olan araştırmalara kronolojik olarak yer verilmiştir.

2.5.1.1. Bağlılık Ağı Testi Kullanılarak Yapılmış Olan Araştırmalar

Bağlılık ağı formunu George Kelly geliştirdikten sonra terapi süreçlerinde bir araç olarak kullanmaya başlamıştır. Kişisel yapılar kuramı ile çalışmaya başlayan bilim insanları zaman içerisinde bağlılık ağı testini keşfetmiş araştırmalarında da bu araca farklı şekillerde yer vermeye başlamıştır. Bağlılık ağı testi farklı popülasyonlarda psikolojik sağlığı, başa çıkmayı ve uyumu araştırmak için kullanılmıştır. İlk araştırmalarda, klinik ortamlarda ve klinik hastalarda müdahalenin bağlılık ağı ölçüm formlarına yansımasını raporlaştırmak için tekli veya çoklu vaka desenleri oluşturulmuştur. Örneğin, Davis (1985), öğrencilerin eğitim sürecinde yaşadıkları zorluklar sırasında yardım alabilecekleri sosyal destek kaynaklarını listeleyerek algıladıkları kaynaklara göre bağlılık ağlarını incelemiştir. Browning (1988), yürüttüğü bir danışma sürecinde bağlılık ağı yapısı ile danışanın sosyal destek ihtiyaçlarını belirleyerek terapi sürecini yürütmüştür. Nagy (1988) ise uzuv amputasyonu yaşayan katılımcılara, belirlediği on zorluktan oluşan tablo ile yarı-yapılandırılmış görüşmeler yaparak her bir katılımcının bağlılık ağ yapısını incelemiştir. Araştırma ile psikolojik uyum sürecinde amputasyon türü ve bireye göre ortaya çıkan farklılıkları değerlendirmiştir.

Bazı araştırmalarla fiziksel ve psikolojik sağlık sorunlarıyla başa çıkmada da insanların destek ve başa çıkma stratejilerini kullanımını değerlendirmek için bağlılık ağı kullanılmıştır. Goldberg (1964) saldırganlık alanında; Lester (1969) intihar eğilimleri alanında; Smith, Stefan, Kovaleski ve Jhonson (1991) psikiyatrik hastalık alanında; Cipoletta, Beccarello ve Galan (2012) miyodopi (görme alanında parlama veya leke olarak görülebilen görsel bir durum) alanında bireylerin bağlılık ağı yapılarını incelemeye yönelik araştırmalar yapmışlardır.

Lester (1969) intihar eğilimi olan ve olmayan farklı 10 genç üzerinde yaptığı araştırma ile her bir olgunun bağlılık ağ yapılarının farklı olduğu sonucunu elde

etmiştir. Aynı zamanda intihar eğilimi olan olguların destek ihtiyacının, duygusal rahatsızlık ve kırılganlıklarının daha fazla olduğu sonuçlarına ulaşmıştır.

Smith vd. (1991) psikolojik tedavi süreci sonrasında psikiyatri hastalarının uyumlarını araştırmak için bağlılık ağlarını incelemiştir. Araştırma için hastaneye başvuran ilk 33 hasta, hastaneye aralıklı olarak yatan 39 hasta ve 26 kişilik bir kontrol grubuna bağlılık ağı formları uygulanmıştır. Hastaneye tekrarlayan şekilde yatan hastalar kriz durumlarında en az sayıda sosyal destek kaynağını ifade ederken; ilk kez başvuran grupta yer alan hastaların kaynak sayısının daha geniş bir yelpazede olduğu görülmüştür. Kontrol grubundaki bireyler ise en geniş yelpazeyi sunmuştur ve sonuçlar kişisel yapılar kuramı çerçevesinde tartışılmıştır.

Cipoletta, Beccarello ve Galan (2012), Kuzey İtalya'daki bir kamu hastanesinin oftalmoloji bölümünde 11 hasta ile göz muayenesi ve ekografi sonrasında bağlılık ağı formları aracılığı ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapmıştır. Bu bireylerin bu gözde uçuşan cisimlerle ilgili deneyimleri, tepki verme biçimleri, hastalığı algılamaları, tıp alanına duydukları güven ve hastalık sonrası sürece uyumlarını ortaya koymak için bağlılık ağları incelenmiştir. Bağlılık ağlarındaki dağılımına göre sıralanan faktörlerde farklılıklar olduğu sonucu elde edilmiştir.

Bağlılık ağı, sosyal destek ve mesleki stres arasındaki ilişkiyi araştırmak için de kullanılmıştır. Bu amaçla Diamond (1990), strese maruz kalan eğitim alanında çalışan bir okul müdürüyle tekli vaka çalışması şeklinde bir araştırma yapmıştır. İş alanında yaşadığı stresli durumlarda ailesi ve eşinden destek aldığı dağınık olmayan yapıda bir ağ yapısı olan okul müdürünün, stres yönetiminde etkili olmayan yapısını gösteren bir bağlılık ağı olduğu bulgularda yer almıştır.

Talbot ve arkadaşları (1991) tarafından yapılan bir araştırmada da Diamond (1990) tarafından yapılan araştırma bulgusuyla benzer bir bulgu elde edilmiştir. Hipertansiyonlu 14 orta düzey yönetici ve bir kontrol grubunu içeren yarı deneysel bir çalışmada bağlılık ağlarını analiz etmek için betimsel istatistikler kullanılmıştır. Araştırmada problem durumlarını yönetme yollarında ve destek kullanımında klinik grup ve kontrol grubu arasında klinik grubun bağlılık ağında etkili olmayan yapılar olduğuna dair bulgular elde edilmiştir.

Raveh ve Landeu (1993) tarafından yapılan çalışma ile ABD'de tüm eyaletlerin suç örüntülerini ortaya çıkarmak için kısmi sıralama skalogramı kullanılmıştır. Bu teknikle suç alanındaki ilişki ağlarını hiyerarşik şekilde belirlemek amaçlanmıştır. Kısmi sıralam skalogramı ile (POSAC), çok değişkenli verileri iki boyutlu bir alanda

görüntülemeyi sağlayan grafikler elde edilmiştir. Kısmi sıralama skalogramı temel bileşen analizi ile aynı türde bir ilişki gibi görünmektedir. Ancak temel bileşen analizinden farkı sıra faktör analizi yapmayı sağlamasıdır. Bu araştırma ile yedi endeks suç kategorisi analiz edilmiştir.

Chari, Nuzzo, Alfano ve diğerleri (1994), hassas ve duyarlı ebeveynlere sahip olan çocukların uygun koşullarda duyarlı yetiştiklerini ve bunun onların rol yapılarını oluşturmak için onların bağlılık ağlarını dağıtmalarına izin verdiğini varsaymışlardır. Aksine, duyarsız ve ihmalkar bakım deneyimleyerek rol yapılarını bu şekilde geliştiren bireylerin bağlılıklarını dağıtmakta ve ayrımlaştırmakta zorluk yaşadıklarını keşfetmişlerdir. Sonuç olarak, ailelerine yüksek bağlılık ve düşük öz bağlılık gösterdikleri görülmüştür. Bu üç grup Ainsworth ve diğerleri (1978) tarafından ifade edilen güvenli, güvensiz-kararsız ve güvensiz-kaçınan bağlanma stilleri ile benzerlik göstermektedir. Chiari ve diğerleri (1994), 122 genç yetiştin üzerinde yaptığı araştırmada farklı gelişim yolları ve üç farklı bağlılık profili arasındaki varsayımsal bağlantılarını desteklemekle birlikte, düşük bağlılık dağılımını düşük babaya bağlılık fakat anneye yüksek bağlılık ve kendine yüksek özgüven gösteren dördüncü bir grup da belirlemişlerdir. Chiari ve diğerleri (1994), bu gruba aileleriyle ilişkilerinde mücadeleyi önermiştir ve annelerinin beklentilerini karşılamamayı, ilişkiden tamamen çıkmak yerine durumu kabullenmelerini önermiştir.

Geniş popülasyonlarda bağlılık ilişkilerini incelemek için birçok araştırma yöntem veya anket olarak bağlılık ağını kullanmış ve orijinal yöntemini adapte etmiştir. Örneğin Stevens ve Walker (1996), büyük bir grupta uygulanarak veya bireysel olarak postalanarak bağlılık ağları tamamlanan büyük bir lisans grubu öğrencinin üniversiteye uyumunu araştırmıştır. Bu boylamsal araştırma ile üniversiteye başlayan birinci sınıf öğrenciler için sosyal-duygusal uyum modeli geliştirmek amaçlanmıştır. 126 geç ergenlik dönemindeki üniversiteye yeni başlayan öğrenciye ulaşılmıştır. Öğrencilerin uyum sürecindeki olumlu hisleri, güven duyacakları arkadaşlar edinmeleri, yakın bağ kurmaları ve bağımsızlıkları konusunda endişelerini azaltmaları konularında bağlılık ağ yapıları incelenmiştir. Daha önce kolej öğrencisi olan öğrencilerin uyumlarının daha kolay olduğu, cinsiyete göre de uyumda farklılıklar olduğu gözlenmiştir. Bu bulgulardan rehberlik yapan öğrencilere, yurtlarda görev yapan profesyonel personele, üniversite yöneticilerine ve akademik personele öneriler oluşturulmuştur.

İlişkilerdeki hiyerarşiyi ele alan çalışmalardan birisi de Cohen (2003) tarafından yapılmıştır. Cohen yaptığı araştırma ile Doğu Almanya ve İsrail'de yaşayan ergenlerdeki

adalet ilkesi ve sosyal adalet yargıları açısından sahip oldukları hiyerarşik ilişkileri kısmi sıralama skalogramını kullanarak ortaya koymuştur. Bu araştırmada iki ayrı bölgede yaşayan ergenler arasında eşitlikçi ve adil, tamamen eşitlikçi, saf eşitlikçi ve adil ve eşitlikçi olmayan olmak üzere dört tipoloji belirlemiş ve bu kategorilere göre ergenlerin ortaya koyduğu hiyerarşik yapıyı incelemiştir. Sergiledikleri hiyararşik yapının iki ülke ergenleri arasında farklı olduğu bulunmuştur. Eşitlikçi adil ve saf eşitlikçi grup oranının Doğu Almanya'da yaşayan ergenlerde daha fazla olduğu sonucu elde edilmiştir. Diğer iki gruptaki oranın ise İsrailli ergenlerde daha fazla olduğu sonucu elde edilmiştir.

Farrel (2005) yaptığı araştırmada Amerika'daki erkek polis memurlarını incelemiştir. Bu örneklemde, polis memurlarının iyi oluşlarına sosyal destek kullanımının ve çeşitliliğinin etkisini karma sonuçlarla incelemek için bağlılık ağını kullanmıştır. Rosotti, Winter ve Watts (2006) ise yaşlı ve genç yetişkinlerin olduğu bir örneklemde güven ve bağlılığı araştırmıştır. Araştırmalarında da bağlılık ağı testini kullanmışlardır.

Benzer şekilde, Jones (2009), yardım arama davranışı ve 11 klinik psikoloji öğrencisinin destek algısını araştırmak için bağlılık ağını kullanmıştır. Bu araştırmalar, bağlılık ağının bir araştırma aracı olarak çok yönlü oluşunu göstermiştir. Aynı zamanda bağlılık ağının doldurulması sürecinde katılımcıların belirli düzeyde zekaya sahip ve okuryazar olmasının gerekliliği bazı popülasyonlar için uygunluğunu olumsuz yönde etkilemiştir. Özellikle çocuk ve ergenlere çok uygun olmadığı rapor edilmiştir.

Bell, Winter ve Bhandari (2009) de çocukken cinsel istismara uğramış yetişkinlerle bir araştırma yapmışlardır. Bu bireylerdeki farklı bağlılık ağı desenlerini hiyerarşik bir şekilde ortaya koymayı amaçlamışlardır. Shye (1985) tarafından geliştirilmiş olan kısmi sıralama sklaogramı tekniği ile sosyal destek kaynak dağılım indeksinin yanı sıra sosyal destek kaynak derinliğine dair indeks sonucunu da elde etmişlerdir. Bu araştırmada bu teknikle çocukluğunda istismara uğramış 54 kişiden oluşan bir grup ve yine aynı sayıda bir kontrol grubundan alınan bağlılık ağı verilerini analiz etmişlerdir. Analiz sonucunda, istismara uğrayan grupta sosyal destek kaynak genişliğinin daha az olduğunu bulurken sosyal destek kaynak derinliğinin ise daha yüksek olduğunu bulmuşlardır.

İnsan Kaynakları Alanı'nda, Pezzullo ve DeFlippo (2009), 47 tehlikeli araç kullanan kişinin emniyet sürecine bağlılığı ve destek kullanımını araştırmak için bağlılık ağı analizini kullanmıştır. Mitchell ve Latchford (2010) da kısmi sıralama

skalogramı ile Amerika'da bir hapishanedeki 177 mahkumdan oluşan bir örneklemin yardım arayışını araştırmıştır. Bu mahkumların ruh sağlığı sorunlarını ve kimlerden yardım aldıklarını kısmi sıralama skalogramı ile hiyerarşik bir şekilde göstermişlerdir. Soruna göre yardım isteme davranışının değiştiğini ve katılımcıların yaşa göre yardım isteme davranışlarının azaldığını bulmuşlardır. Yardım kaynakları için resmi kaynakların artırılmasının önemi ve var olan yardım kaynaklarının da iyileştirilmesi yönünde sonuçlara ulaşmışlardır. Araştırma sonucunda, yaşlı mahkumların genç mahkumlardan daha az destek aldığını ve yaşlı mahkumların profesyonel yardım (örneğin doktor) kullanmaya daha yatkın olduklarını bulmuşlardır.

Cipoletta, Shams, Tonello ve Pruneddu (2013) kanserli hastaların bakımlarını üstlenen aile üyelerine yönelik bir araştırma yapmıştır. Bu kişilerin anksiyete, depresyon düzeyleri ile bağlılık ilişkilerini ne şekilde dağıttıklarına dayalı olarak yapılan araştırma ile bakım veren aile üyelerine dair farklı profiller elde edilmiştir. Araştırma sürecinde Beck Anksiyete Envanteri, Beck Depresyon Envanteri-II ve Kelly'nin bağlılık ağı tekniğine dayalı olarak oluşturulan yarı yapılandırılmış form 50 bakıcı olan katılımcıya uygulanmıştır. Toplanan veriler sonucunda kümeleme analizi kullanılarak, yardım vermek ve almak için kaynaklarını nasıl kullandıklarına dayalı olarak üç profil bulunmuştur. Bakım verenlerin yaşadıkları yardım verme durumu ile kişisel rolleri arasında uyum olduğunda, anksiyete ve depresyonun azaldığı, aksi takdirde arttığı bulunmuştur. Bu sonuçlar aynı zamanda farklı bakım verme deneyimleri için farklı destek türlerinin planlanmasının yararlı olduğunu da göstermiştir.

Powell (2013) tarafından yapılan bir çalışmada bakım altındaki 10 kişilik 11-15 yaş arası bir grup gençte sosyal destek ve bağlılık ağı ilişkilerini araştırmak amaçlanmıştır. Kişisel yapılar kuramına göre geliştirilmiş olan bir teknik olan bağlılık ağı formunun geliştirilmesi ve bağlılık ağı testinin kullanımını incelemek de araştırmanın diğer bir amacı olarak ele alınmıştır. Çalışma, Bağlılık Tablosunun gençlerin ihtiyaçlarını ve ilişkilerini anlamaya nasıl katkıda bulunabileceğini ele almış ve bağlılık ağlarını analiz etmek için kullanılan farklı yöntemleri incelemiştir. Bakım altındaki gençlerin sosyal desteği nasıl algıladıklarını ve sosyal desteği nasıl kullandıklarını anlamanın, savunmasızlık alanlarını belirlemek ve profesyonel ilişkileri iyileştirmek ve böylece bir gencin dayanıklılığını geliştirmek için en iyi nasıl müdahale edileceği konusunda bilgilendirmek için önemli olduğu sonuçları elde edilmiştir.

Cridland, Caputi, Walker, Jones ve Magee (2016) tarafından yapılan bir çalışmada otizm spektrum bozukluğu olan ergenlerin aile içerisindeki bağlılık ağ yapılarının nasıl

göründüğünü ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırma, üç ergenin bağlılık ağ yapılarını ve aile üyelerinin bu ergenlerin bağlılık tercihleri konusundaki farkındalık düzeylerini keşfetmeyi amaçlamıştır. Bağlılık ağları, belirsizlik indeksi ve kısmi sıralama skalogramı analizleri ile analiz edilmiştir. Bulgular, ergenlerin bağlılık ağındaki kaynakları dağıtmada ve en çok kullanılan destek türlerinde de farklılaştıklarını ortaya koymuştur. Aynı zamanda aile üyelerinin ergenlerin tercihlerine yönelik farkındalıklarının da farklı olduğu bulunmuştur.

2.5.1.2. Kişisel Yapılar Kuramı Çerçevesinde Geliştirilmiş Olan Diğer İdiyografik Araçlar İle Yapılmış Olan Araştırmalar

Kişisel yapılar kuramı çerçevesinde yapılmış olan araştırmalar içerisinde ulaşılan en eski araştırma Warner tarafında 1951 yılında yapılmış olan çalışmadır. Warner yaptığı araştırma ile insan davranışlarını klasik uyarıcı-tepki bağlamında açıklamanın insanların bireysel süreçlerindeki davranış betimelemelerindeki verimliliği azalttığını ortaya koymuştur. Warner araştırmasına öncelikle bireyin uyarıcıya nasıl bir anlam yüklediği ve bu uyarıcının etkisini nasıl yorumladığı üzerinde durarak giriş yapmıştır. Bireyden bireye uyarıcıların anlamlarının ve etkilerinin değiştiği; buna bağlı olarak çözüm yollarının da benzersiz kombinasyonlarla ortaya çıktığı sonucuna ulaşmıştır.

Kişisel yapılar kuramında kişisel yapıdan sabit, takımyıldızı ve önerme türünde olmak üzere üç türde bahsedilmiştir. Harris (1954) yapmış olduğu araştırma ile bireyin sahip olduğu yapı sistemlerinin takımyıldızı ya da önerme türünde olmasına dair hipotezler oluşturmuş ve bu hipotezleri test etmiştir. Araştırma sonucunda takımyıldızı yapılarda değişimin daha sınırlı ve dirençli olabileceğini ve takımyıldızı yapılarda değişim olursa hiyerarşik olarak üst tabakalarda olan yapılarda daha kapsamlı değişiklikler olacağı sonuçlarına ulaşmıştır. Araştırmada önerme türündeki yapılarda değişimin daha kolay olabileceği sonucuna ulaşmıştır. Harris tarafından yapılmış olan bu araştırmada elde edilen sonuçlar, kişisel yapılar kuramı ile ifade edilmiş olan hipotezleri güçlendirerek sosyal psikoloji ve klinik psikoloji alanlarına yönelik çıkarımlar elde etmeyi sağlamıştır.

Kişisel yapılar kuramında problem çözümü esnasında yapılarda genişleme ve daralmanın olabileceği döngü, yaratıcı döngü olarak adlandırılmıştır. Yaratıcı döngü esnasında birey yapılarında değişim sağlamaktadır. Bu döngü birey için öngörülebilir değere sahip olan bir yapı ile başlar. Döngü yine öngörülebilirlik özelliğini koruyan bir

yapıyla sonuçlanır. Yaratıcı döngü esnasında bireyin yapısında genişleme ile değişim sağlanırken; daralma ile tutarlılık korunmakta ve güçlendirilmektedir. Jennings (1963), bireyin kişisel yapılarında değişimi sağlama sürecinde yaratıcı döngüyü ne şekilde kullandığı, yaratıcı döngü sürecinde bireyin üretken olup olmayacağı konusunda alternatif yolların neler olabileceği üzerinde duran bir araştırma yapmıştır. Jennings yaptığı araştırma ile bireylerin kısmi bir boyutta yaratıcı olabildiğini ortaya koymuştur. Hatta bu yaratıcı döngü işlese bile yapılarda bir değişim ya da üretkenlik olmayabileceğini de ortaya koymuştur.

Kişisel yapılar kuramına göre, benlik hiyerarşik bir yapıya sahiptir. Hiyerarşik bir yapılanma içinde olması temelde yapıların soyutlanarak evrensel düzeyde kategorize edilmesi ile ilişkilendirilmektedir. Bu yapılar çocukluktan itibaren oluşturulmaya başlanmaktadır. Yapılar üst düzeyde sıralandıkça bir piramit halinde de şekil alabilmektedir. Hinkle (1965) tarafından yapılan çalışmada, kişisel yapılar kuramı çerçevesinde bireyin kişisel yapılarının değişimi üzerine bulgular elde edilmiştir. Burada özellikle hiyerarşide üstte yer alan temel yapıların değişime direnci ile ilgili oluşturulan hipotezler sınanmıştır. Elde edilen bulgular kişisel yapılar kuramının seçim ve düzenleme önermelerine önemli katkılar sağlamıştır. Çok sayıda teorik, metodolojik ve ampirik görüş ortaya atılmış ve daha fazla araştırma için öneriler sunulmuştur.

Boose (1984) tarafından yapılan bir çalışma ise kişisel yapılar kuramının temel varsayımı üzerine temellendirilmiştir. Bu araştırmada insanın bilim insanı olma özelliği ile kendisi ve çevresi ile ilgili sürekli hipotezler oluşturarak, bunları test ettiği varsayılmıştır. Bireyin bu şekilde sistematik olarak kendisini ve çevresini kategorize ettiğini ortaya koymak amaçlanmıştır. Boose da, benzer bir mantıkla bir bilgisayar programı oluşturmuştur. Bu bilgisayar programı aracılığıyla insanlarla kendi problemlerini çözmek için kullandıkları yollar üzerine görüşülerek bilgi toplanmış ve bu bilgiler analiz edilmiştir. Bu analizler sonucunda bireylerin kullandığı etkili problem çözme yolları kategorik hale getirilerek bir bilgisayar programı oluşturulmuştur. Bu program pratik kuralları ve buluşsal yöntemleri içermektedir. Buluşsal yöntemler, bir insanın gerektiğinde eğitimli tahminler yapmasına, sorunlara ümit vaat eden yaklaşımları tanımasına ve eksik veya tutarsız verilerle etkili bir şekilde başa çıkmasına olanak tanımaktadır.

Kişisel yapılar kuramında yapılar, bireylerin olayları yorumlayış tarzlarını ortaya koyan soyut şablonlardır. Bu soyut şablonlara ulaşmayı sağlayan her bir araç ise element olarak görülebilir ve elementler somut halde kendisini ortaya koyan

faktörlerdir. Kişisel yapılar ve elementlerin hangisinin kişisel yapılar kuramında daha temel bir rolü olduğunu ortaya koymak için Bell ve Vince (2002) bir araştırma yapmıştır. Kişisel yapılar kuramı çerçevesinde ifade edilen önermelere göre kişisel yapılar elementlerden daha önemlidir. Ancak repertuar ağı tekniğinin işlevsel şekilde kullanımının temelinde hem yapılara hem elementlere eşit şekilde odaklanmak söz konusudur.

Bell ve Vince (2002) tarafından yapılan araştırmada hem yapıların hem elementlerin ağ verilerindeki varyasyona göreceli katkıları incelenmiştir. Bu amaçla birkaç veri seti üzerinde sınıf içi korelasyonlar incelenmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda yapılar ve elementlerin etkisine dair göreceli sonuçlar elde edilmiştir. Bell (1995), genelleştirilmiş bir kanonik korelasyon kullanarak bazı dört yönlü ağ verilerini analiz etmiştir. Analizler sonucunda, yapılar ve elementlerin önceden belirlenerek herbir elemente göre yapıları derecelendirerek ya da her bir yapıya göre elementleri derecelendirerek pek çok farklı bulgu elde edilebileceğini ortaya koymuştur. Bu araştırmalar hem kişisel yapıların hem de elementlerin önemlerinin birbirleriyle kıyaslanamayacak şekilde değişebileceğini göstermiştir.

Winter (2003) da yaptığı araştırma ile psikoterapi araştırma aracı olarak repertuar ağının kullanımı incelenmiştir. Bu teknikle süreçte danışanın yeniden yapılanması, danışanın terapötik sürecin öngöreni olarak yorumlanması ve repertuar ağ verilerinin bulguları üzerinde durmuştur. Genel olarak psikoterapi araştırmalarında bu tekniğin kullanımının görece az kullanımı ve buna yönelik öneriler üzerinde durmuştur.

Repertuar ağı tekniği, bireylerin belli konularda değerlendirmelerini sağlayan bir ön ölçüm aracı olarak görülebilir. Bu temelden yola çıkarak Kreber (2003) fen derslerinde lisans öğrencilerinin öğrenimlerine yönelik değerlendirme için repertuar ağı tekniğinden yararlanmıştır. Bu sayede hem eğitmenler hem de öğrenciler için elde edilen sonuçlar ilgili ders kapsamında kavram haritalarına benzer şekilde zengin veriler elde etmeyi sağlamıştır.

Repertuar ağı tekniği kişisel yapılar kuramında kişisel yapıları ortaya çıkarmak amacıyla geliştirilmiş olan bir tekniktir. Harter, Erbes ve Hart (2004) yaptıkları araştırma ile cinsel istismar mağduru kadınların kişisel yapılarını bu teknikle ortaya çıkarmaya çalışmışlardır. Araştırmada Landfield'ın (1971) içerik kodlama sistemini kullanarak, çocuklukta cinsel istismar deneyimi olan ve olmayan kadınların yapıları arasındaki farka bakmışlardır. İstismar mağduru kadınların sakinlik, dinginlik yapılarının daha az kullanıldığı ahlaki, dini ve özgürlük içerikli yapılarının daha az

gelişmiş olduğunu bulmuşlardır. Bu kadınlarda duygusal uyarılmaya yönelik yapıların da daha az işlevsel olduğunu ve bu kadınların daha çok semptom gösterdiklerini bulmuşlardır.

Truneckova, Viney, Maitland ve Bronwyn (2010) tarafından yapılan çalışmada kişisel yapılar kuramının akran danışmanlığı için geliştirilen modelini inceleyen bir çalışma yapılmıştır. Modelin değerlendirme ölçüsü tartışılmıştır. Daha sonra, kişisel yapı akran grubu konsültasyonunun klinik sonuçları, bu modelin grup üyeleri için "bakım" kapasitesi ile birlikte araştırılmıştır. Viney ve Truneckova (2011) tarafından yapılan diğer bir çalışmada ise kişisel yapılar kuramının okullarda etkin şekilde uygulanmasını sağlayan bir modeli betimlemek amaçlanmıştır.

Tanhan (2013) tarafından yapılan bir araştırma ile öğretmenlerin, psikolojik danışmanların niteliklerine dair sahip oldukları bilişsel kurguları ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Toplam 40 öğretmenin katılımcı olarak katıldığı araştırma ile her bir katılımcıdan repertuar ağı tekniği ile psikolojik danışman niteliklerine dair görüşleri alınmıştır. Toplanan verilerin analizi sonucunda literatürle uyumlu psikolojik danışman özellikleri kişisel-sosyal; mesleki bilgi ve uygulama; iletişim becerileri ve tarafsızlık şeklinde dört kategoride toplanmıştır. Bu araştırmada öğretmenlerin sahip olduğu psikolojik danışman algılarını ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Çalışma sonunda ilköğretim öğretmenlerinin okul psikolojik danışmanlarının niteliklerine ilişkin ürettikleri bilişsel kurgular, alanyazında betimlenen niteliklerle uyum göstermiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda bazı öneriler geliştirilmiştir.

Kelly tarafından kişilikte olduğu iddia edilen kişisel yapılara erken yaş dönemlerinde de ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede Beattie (2014) tarafından yapılan çalışma ile Toronto, Ontario'daki bir Montessori Evinde 4-6 yaş arası çocukların doğa ile ilgili kişisel yapılarını değerlendirmek amaçlanmıştır. Repertuar ağı tekniği kullanılarak çocuklara doğa ile ilgili resimler gösterilmiş ve sözel olarak değerlendirmeleri alınmıştır. Görüşme kayıtları alınan süreç sonunda repertuar ağı verilerinin içerik analizleri yapılmıştır. Bu araştırma sonucunda repertuar ağı testinin çocukların doğa ile ilgili yapılarına ulaşmak için güvenilir ve yararlı bir teknik olduğu görülmüştür. Kişisel yapı kuramını kullanarak bu yaş grubu çocuklarda daha katılımcı, ilgi çekici ve etkili çevre eğitimi programlarının geliştirilmesinin mümkün olabileceği sonucuna da ulaşılmıştır.

Kelly tarafından ifade edilmiş olan yapı sistemleri bireyler dışında farklı alanlar ve tüm evren için de kullanılmaktadır. Buna örnek olacak bir araştırma örneği olarak

Jankowicz (2015) tarafından yapılan çalışma ile Kanada konut inşaa endüstrisinde gönüllü çevre programına katılım ile ilgili mühendislerin görüşleri repertuar ağı tekniği ile incelenmiştir. 32 kişiden oluşan katılımcı grubundan elde edilen bulgular, ortaya çıkan çevresel karar verme ve planlama alanını iyileştirmede yardımcı olması açısından önemli bulgulardır. Sonuçlar ayrıca, program iyileştirmelerine ve bu programların daha iyi pazarlanmasına yol açan katılımcı motivasyonlarını daha iyi anlamalarını sağlamak için endüstri, gönüllü çevre programı kuruluşları ve hükümet politika yapıcıları için de işlevsel bulunmuştur.

Taylor (2015) tarafından yapılan bir çalışma değişimi temel almıştır. Bu araştırmayla kişisel değişim, psikolojide değişim, kişisel yapılar kuramının değişime bakış açısı incelenmiştir. Aynı zamanda kişisel yapılar kuramı ve diğer yaklaşımların değişime bakış açısındaki benzerlikler, kişisel yapılar kuramının gelişim ve eğitim psikolojisine katkıları ve klinik psikolojide değişimin rolüne kişisel yapılar kuramının bakış açısı gibi sorular ele alınmıştır.

Çağlayan ve Sanberk (2021) tarafından yapılan bir araştırmada, yaş ortalaması 17 olan ergenlik dönemindeki 32 öğrenci ile repertuar ağı tekniği kullanılarak benlik entegrasyonlarını nasıl algıladıkları belirlenmiştir. Araştırma sürecinde öğrencilerin ailelerini işlevsel algılayıp algılamadıkları ölçümü nicel bir ölçek olan Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) (Bulut, 1990) ile yapıldıktan sonra, benlik entegrasyonlarına yönelik ölçüm için de idiyografik bir ölçüm aracı olan repertuar ağı tekniği ile oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma sonucunda ailesini işlevsel algılayan ergenlerin daha büyük kısmının benlik entegrasyonlarını güçlü algıladıkları; ailesini işlevsel algılamayan ergenlerin ise benlik entegrasyonlarını zayıf olarak algıladıkları sonuçları elde edilmiştir. Benlik entegrasyonunun değerlendirilmesi sürecinde koordinat sistemi üzerinde öz-kimlik grafiği kullanılmıştır. Bu grafikte x (öz) ve y (ideal öz) eksenlerini temsil ederken, grafikte oluşan dört alan ise kabul, idealleştirme, çatışma ve ikircikli alan olarak ifade edilmiştir. Bireylerin repertuar ağı verilerinin analizleri sonucunda elde edilen verilere göre bu grafikte aldıkları yer, benlik entegrasyonları ile ilgili algılarını göstermiştir.

Kelly kişisel yapılar kuramı çerçevesinde yapı değişikliğinde etken olan döngülerden birisini de deneyim döngüsü olarak adlandırmıştır. Deneyim döngüsünde öngörü, seçim ve kontrollü yapılandırma aşamaları vardır. Bu aşamalarda birey sırayla karşılaştığı olaya dair öngörülerini sıralar, bunlardan birisini diğerlerini kontrol ederek seçer ve ardından seçimini uygular ve kontrollü yapılandırmayı sağlamaktadır. Süreç

göründüğü kadar rasyonel ve bilinçli değildir; hızla ve konuşmadan-sözel olmayan şekilde meydana gelebilmektedir. Winter ve Reed tarafından (2016) yapılan bir çalışmada, deneyim döngüsünün bireyin yapılandırma sürecinde nasıl işlediği, yapılandırma sürecinde genişleme ve daralma eğilimlerinin nasıl olduğu incelenmiştir. Deneyim döngüsü, olaylara dair yorumlama sürecinin özüdür ve bir olaya dair öngörü, bireyin bu öngörüye yatırım yapması, olayın yaşanması ve öngörünün onaylanması veya onaylanmaması, onaylanmaması halinde yapıcı reviyonun her birinden oluşmaktadır.

Tan ve Hunter (2016), tarafından yapılan bir çalışma ile bireylerin bilgi sistemleri ve bilişsel haritalarını çıkarmak için kişisel yapılar kuramı ve repertuar ağı tekniğinden faydalanılmıştır. Kişisel yapılar kuramı, bilişlere yönelik çalışmalarda etkili olarak kullanılabilecek sayılı teoriden biri olarak görülmüştür. Aynı zamanda bu çerçevede geliştirilen repertuar ağı tekniklerinden birisi olan RepGrid ise bilişsel haritalama aracı olarak kullanılmıştır. Bu makale, RepGrid'in çeşitli şekillerde kullanılabileceğini göz önünde bulundurarak bu tekniğin potansiyelini bilgi sistemi araştırmacılarına açıklamaktadır. Araştırma ile RepGrid'in esnek yapısı, tanısal nitelik taşıması ve bilişsel harita oluşturması nedeniyle uygulamada pratik bir şekilde kullanıma uygun olduğu görülmüştür. RepGrid, diğer tekniklere ek veya ön teknik olarak da kullanılabilmekte ve bu yönde ek yorumlar sağlayabilecek özelliktedir. RepGrid ve haritalama sonuçlarının, bireysel ve kurumsal düzeyde müdahale için kullanılabilir olduğu sonucu elde edilmiştir.

Kişisel yapıların farklı bilim alanlarında incelemesine örnek olabilecek çalışmalardan bir diğeri Marsden ve Littler (2016) tarafından yapılmıştır. Bu çalışma ile iktisat alanında, tüketicilerin, tüketim deneyimlerine yükledikleri öznel anlamlar ağının beş temel birleşenini keşfetmek amaçlanmıştır. Repertuar ağı tekniği ile toplanan veriler PREFAN analizi ile yorumlanarak amaca yönelik bulgular elde edilmiştir. Tüketicilerin değerleri, temel inançları, demografik geçmişleri, karar verme stratejileri ve kişisel bilgisayarlarında ürün arama özellikleri açısından benzerlikleri ve farklılıkları tartışılmıştır.

Sanberk (2016) tarafından yapılmış olan bir araştırma ile de bireylerde psikolojik danışman olmaya dair kişisel yapıları ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Araştırmada psikolojik danışmanların etkin gördükleri psikolojik danışmanlar, kendi psikolojik danışman özellikleri ve meslektaşlarının sahip olduğu psikolojik danışman özelliklerine dair kişisel yapılarını repertuar ağı tekniği ile ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. 60

psikolojik danışmanın katılımı ile gerçekleştirilen araştırma sonucunda toplanan verilerin analizleri sonucunda katılımcıların kendilerini hem ideal hem de ideal olmayan psikolojik danışman niteliklerinden uzak gördükleri bulunmuştur.

Kişisel yapılar arasındaki hiyerarşinin zirvesinde temel çekirdek yapılar yer almaktadır. Kelly (1955), bu yapıların bir kişinin kimliğinin korunmasını sağladığını ve bu nedenle bireyin benlik duygusunun da merkezinde yer aldığını ifade etmiştir. Çekirdek yapılar bireyin tüm öngörülerine, seçimlerine, eylemlerine ve duruşuna dair kapsayıcı bir nitelik taşımaktadır. Bell, Caputi ve Miller (2016) tarafından yapılan bir çalışmada, Hinkle tarafından geliştirilmiş olan hiyerarşik ilişkileri ortaya çıkarmayı amaçlayan diğer bir model olan merdiven tekniği ile çalışılmıştır. Hinkle'ın da belirttiği gibi, hiyerarşik bir ilişkiyi ortaya çıkarmak için üç basamaklı bir uygulama süreci söz konusudur (A → B, B → C ve A → C). Bu çalışmada, bu teknik Hinkle tarafından ifade edilen varsayım temeline ek 28 uygulama ağından alınan veriler de eklenerek uygulamalar yapılmıştır. Uygulamalar sonrasında hiyerarşik ilişkileri ortaya koyacak analizler yapılmıştır. Analizler sonucunda hiyerarşinin altında ve üstünde yer alan yapıların geçirgenlikleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Taylor (2018) tarafından yapılan bir çalışmada kişisel yapılar ve sosyal yapılar ile yapılandırmacılığın farklı versiyonlarındaki ilişkiler ele alınmıştır. Herhangi bir şeyin uygunsuz olduğunu düşünmenin nedenleri araştırılmıştır. Araştırma sonucunda, bu nedenler yapılandırmacılığın farklı versiyonları olan kişisel yapılar kuramı ve sosyal yapılandırmacılığın etik boyutlarının analizleriyle açıklanmıştır.

2.5.2. Demografik Değişken Açısından Benzer Araştırmalar

Boşanma ve kadını demografik değişken olarak ele alan gerek yurt içi gerek yurt dışı birçok araştırma örneği mevcuttur. Bu araştırmalar incelendiğinde boşanma nedenleri ve boşanmanın ne olduğu, boşanma sürecinin olumlu-olumsuz etkileri ve boşanma sonrası uyum sürecine göre üç ayrı kategoride yer aldıkları görülmüştür. İlgili demografik değişkenleri içeren araştırmalara aşağıda bu kategorilere göre düzenlenmiş bir sıra ile yer verilmiştir.

2.5.2.1. Boşanma Nedenlerine Dair Araştırmalar

Holmes ve Rahe (1967) tarafından geliştirilmiş olan Sosyal Uyum Derecelendirme Ölçeği'nin kullanıldığı bir araştırmada boşanma değişkeni, bir kişinin

karşılaşabileceği en önemli yaşam stres faktörlerinden biri olarak eşin ölümünden sonra ikinci sırada yer almıştır. Böylesine yoğun bir stres faktörü olduğu bulgusuna rağmen, boşanma, yaygın bir fenomen haline gelmiştir. 20. yüzyılın ikinci yarısında ilk kez boşanmanın, evliliklerin bitmesinin nedeni olarak ölümü geride bıraktığı görülmüştür (Pinsof, 2002).

Hortaçsu (1991) tarafından yapılan bir araştırma ile boşanmış olma ve evli olma durumlarının değerlendirilmesine yönelik geniş kapsamlı sonuçlar elde edilmiştir. Bu araştırma ile kişisel özelliklerin boşanmadan çok evlilik nedeni olarak değerlendirildiğinde önem kazanacağını ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu araştırma ile 40 kişisel özellik evli ve bekar olan kadın ve erkeklerden oluşan 193 katılımcı üzerinde değerlendirilmiştir. Yapılan faktör analizi sonucunda evlilik ve boşanma nedenleri olarak kişisel ve davranışsal eğilimleri değerlendirmek için, farklı ölçütlerden çok benzer ölçütlerin kullanıldığı görülmüştür. Sonuçları cinsiyet ve medeni durumun etkilediği görülmüştür. Kadınların boşanma aşamasında parasal sorunlara daha fazla önem verdikleri görülmüştür. Yine evlilik aşamasında kadınların cinselliği değerlendirmesi ile boşanma aşamasındaki değerlendirmesi de tutarlıdır ve erkeklerden daha düşük düzeyde cinselliği bir ölçüt olarak değerlendirmektedir.

Demirkan vd. (2009) tarafından yapılmış olan araştırma Türkiye'de boşanma olgusunun nedenlerine dair yapılmış olan en kapsayıcı araştırmadır. Bu araştırma sonucunda boşanmanın nedenleri arasında %90 oranında şiddetli geçimsizlik faktörü yer almıştır. Bu faktörün alt değişkenleri arasında ise evlenecek kişilerin evliliğe dair onayı, bireylerin ailelerindeki boşanma oranı, evlenen bireylerin köken aile uyumları, eşlerin birbirlerinin değişimine dair beklenti içinde olması ve çiftlerin ailelerinden gelen müdahalelerinin olduğu bulunmuştur.

Massoglia, Remster ve King (2011) tarafından yapılan araştırma ile çiftlerin boşanmasını fiziksel ayrılık süresinin mi yoksa boşanmış olmaya dair alınan resmi kararın mı belirlediğine bakılmıştır. Araştırma için Amerika'da yapılmış olan Ulusal Boylamsal Gençlik Araştırması sonuçlarından yararlanılmıştır. Bu sonuçlar arasında hapis cezası almış evli erkeklerin boşanmalarında ayrı kalma sürelerinin etken olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla boşanma sürecinde fiziksel ayrı kalmanın önemli bir faktör olduğu sonucu elde edilmiştir. Diğer taraftan hapis cezası almış olan bireylerin mahkum olma sürecini evliliklerini sürdürerek yaşadıklarında daha kolay atlattıkları da ortaya konmuştur. Bu bulgu zorlu yaşam olayları sırasında eş desteğinin önemini de ortaya koymaktadır.

2.5.2.2. Boşanma Sürecinin Etkilerine Dair Araştırmalar

Arıkan (1996) tarafından yapılan araştırma sonucunda, boşanma sonrasında hem kadın hem erkeklerin ruhsal problemler yaşadıkları, yalnız hissettikleri, aile ve çevre baskısı yaşadıkları, ekonomik zorluklar yaşadıkları, varsa çocukları ile ilgili özlem duyma, velayet problemleri yaşama, ev ya da bireysel süreçlerinde sorumluluklarını yerine getirmekle ilgili problemler yaşadıkları tespit edilmiştir.

Lorenz, Wickrama, Conger ve Elder, (2006) yaptıkları araştırma ile boşanmanın psikolojik rahatsızlıklara ve uzun vadede de fiziksel rahatsızlıklara neden olduğunu ortaya koyan bir araştırma yapmıştır. Boşanmış ve evli olan toplam 416 kadın ile 1990'ların başında yapılan ilk görüşmenin ardından 2001 yılında tekrar görüşme sağlanmıştır. Boşanmanın hemen ardından 1990'lı yıllarda boşanmış kadınların evli olanlara göre daha fazla psikolojik rahatsızlık ifade ederken fiziksel rahatsızlıklarda fark olmadığı gözlenmiştir. 2001 yılında yapılan görüşmeler sonucunda boşanmış kadınların evli olanlara göre daha fazla stresli yaşam olayı, depresif belirtiler ve fiziksel rahatsızlıkları ifade ettikleri gözlenmiştir.

Demircioğlu (2000) yaptığı araştırma ile boşanma sonrasında kadının arkadaş çevresinde daralma olduğuna dair bulgulara yer vermiştir. Evlilikte eşle birlikte kurulan çevrenin kaybının buna yol açtığını ifade etmiştir. Bunun nedenini ise İlbars (2007) sosyo-kültürel yapının kadına yüklemiş olduğu aile içi roller ve sosyoekonomik açıdan erkeğe bağımlılık ile açıklamıştır. Aynı konuda İçli (2007) ise artan oranda meslek ve kariyer gelişimlerine rağmen kadının arkadaşlık ilişkilerini eşinden bağımsız kurup geliştirmediği için boşanma sonrasında da bu ilişkilerin büyük kısmını kaybettiğini ifade etmiştir.

Clarke-Stewart ve Brentano (2006) tarafından yapılan araştırma boşanmış bireylerin sosyal çevrelerindeki değişiklik üzerinde çift olan bireylerle kurulan ilişkiye uyum sağlayamayacaklarını düşünme, boşanmadan dolayı yargılanacaklarını düşünme, çiftlerin mutluluğunu kıskanıp mutsuz hissetme, boşanmanın ardından bu konunun konuşulmasından kaçınma gibi nedenlerle de eski arkadaş ilişkilerini sürdürmediklerini göstermektedir. Özellikle çocuğu olan boşanmış kadınların çocukları için tam aile yapısında olan arkadaş ilişkilerini, çocuğun babası ile ilgili eksiklik hissetmemesi için sonlandırabildiği görülmüştür. Aynı zamanda boşanmış kadınların çevrenin kendisiyle ilgili dedikodu yapacağı, dış çevreyi tehdit olarak görmesi nedeniyle iş yerinde ya da yaşadığı çevrede özellikle erkeklerle ilişki kurmaktan kaçındıkları tespit edilmiştir.

Sosyal çevredeki bu değişimlerin gerçekleşmesi tüm bu nedenler dışında evliliğin sona ermesinin yarattığı doğal bir sonuç da olabilmektedir. Clarke-Stewart ve Brentano (2006) yaptıkları çalışmada boşanmanın etkilerinin olumlu sonuçları üzerinde de durmuşlardır. Boşanma sonrasında kadınlar boşanmanın iyi tarafı olarak gördükleri bağımsızlık duygusu ve kendine güven deneyimini yaşadıklarını ifade etmektedirler. Ayrıca yeni bir evlilik deneyimini de bir yapılanma olarak yaşayabilmektedirler.

Coates (2008) tarafından yapılan bir araştırmada boşanmış kadınlarda yeniden evlenme kararı almada kadınların yaşları ilerledikçe azalma olduğu şeklinde sonuçlar elde dilmiştir. Yaşın boşanmadan etkilenme açısından da bir faktör olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Genç boşanmış kadınlar boşanmayı hayata daha olumlu bakacak bir fırsat olarak görüp kişisel gelişimlerini tamamladıkları bir süreç olarak değerlendirebilmektedir. Orta yaş üzeri kadınlarda ise süreç daha stresli geçebilmektedir. Bu yaş grubundaki kadınlar boşanmalarının ardından doyum sağladıkları bir iş bulmakta zorlanabilmekte ve yalnızlık kaygısını daha yoğun yaşayabilmektedir.

Yılmaz ve Fidan (2006) tarafından yapılan araştırma boşanma sonrasında kadınların kötü giden evliliklerinden sonra bireyselleşmesi beklenirken aksine kendilerini en çok kendilerinin kısıtladığını bulmuşlardır. 50 boşanmış kadınla yaptıkları nitel çalışma sonucunda sosyal yaşamda, iş yaşamında yeni koşullara uyum sağlamalarında kadını kısıtlayan faktörlerin başında %40 oranında kendilerinin geldiği bulunmuştur. Diğer faktörlerin ise aileleri (anne, baba, kardeş, akraba), toplum ve boşanmış oldukları eşleri şeklinde sıralandığı görülmüştür. Kadınların kendilerini kısıtlamalarının altında diğer faktörlerden gelen müdahaleleri ve baskıları engelleme isteğinin yattığı görülmüştür. Bu faktörlere rağmen kadınların zaman içerisinde eşlerinden bağımsız bir hayat kurabildiklerini gördükleri, stres faktörlerinin azalmasıyla daha huzurlu oldukları sonucu da elde edilmiştir.

Brownridge, Chan, Hiebert-Murphy, Ristock, Tiwari, Leung ve Santos (2008) tarafından yapılan araştırmanın amacı, boşanmış kadınlara eski kocaları tarafından uygulanan şiddet ve evli kadınlara kocaları tarafından uygulanan şiddet uygulamalarının farklı dinamiklerini ortaya çıkarmak olmuştur. Boşanmış kadınların yaşadıkları şiddet daha yaygın alanlarda tanımlanmış ve aynı zamanda evli kadınlardan dört kat daha fazla şiddet gördükleri sonucu elde edilmiştir. Ayrıca bu araştırmada bulunan evli kadınların yaşadığı şiddetin yordayıcıları olan ataerkil egemenlik, cinsel kıskançlık ve sahiplenme boşanmış kadın için şiddetin yordayıcıları olarak görülmemiştir. Sonuçlar, Kanada'da

ayrılmış ve boşanmış kadınların evli kadınlara göre daha yüksek bir şiddet riski bildirdiklerini göstermiştir. Çok değişkenli analiz, eğitimin herhangi bir grup için kadınların şiddet olasılığı üzerinde hiçbir etkisi olmadığını göstermiştir. İstihdamın şiddet ihtimalini etkilediği kadınların boşanmış kadınlar olduğu görülmüştür. Çalışan boşanmış kadınların, işsiz boşanmış kadınlara kıyasla son bir yılda eski eşlerinden şiddet görme olasılıkları %63 daha düşük bulunmuştur. Verilerle tespit etmek mümkün olmasa da, bu bulgunun olası bir açıklaması, işsiz boşanmış kadınların eski kocalarının boşanma sonrasında kendilerine destek olmak zorunda kaldıkları için misilleme olarak eski eşlerine şiddet uyguluyor olabileceğidir.

Bulut (2008), tarafından yapılan araştırmada, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Bölümü ve Sosyal Sigortalar Kurumu, Etlik Eğitim Hastanesi, Psikiyatri Servisinde, ruhsal çöküntü tanısı alan, boşanmış 40 kadın ile görüşme yapılmıştır. Araştırmanın amacı; boşanma ile kültür ilişkisini ortaya koymaktır. Bu araştırma ile çoğu üniversite mezunu olan kadının eşinin şiddetine maruz kaldığı, çocuklarının geleceği ve sosyal çevrenin boşanmış kadına yönelik tepkilerinden çekindikleri için 1-12 yıl arası değişen sürelerde boşanmak için beklediği görülmüştür. Araştırmanın bulguları arasında kadınların boşandıktan sonra ekonomik durumlarının zayıfladığı ve çevreleriyle bağlarının koptuğu da yer almıştır. Ailelerin, boşanmış kızlarının yanında yer alarak maddi ve duygusal destek olmalarının yanı sıra denetimlerini sürdürdükleri de bulgular arasında yer almıştır. Kültürel değerlerden kaynaklanan kadınların yetişkin bile olsalar kontrol edilmelerinin gerekliliğine olan inanç, boşanmış kadınlara baskı olarak ortaya çıkmaktadır. Kültürel değerlerden kaynaklanan, boşanmış kadına yönelik çevresel baskılar, önyargılar, ailelerinin denetimi, ekonomik sıkıntı ve çevreye güvensizlik gibi etmenlerin boşanmış kadınların yaşadığı zorluklar olarak sıralandığı görülmüştür. Evli kalmaya ve evliliği sürdürmeye dair toplumsal gelenekler nedeniyle, kadınların şiddete rağmen evliliklerini sürdürme eğiliminde oldukları görülmüştür.

Kalmijn (2009) tarafından yapılan çalışmada toplumsal farklılıklar hakkındaki üç hipotezi test etmek için, 38 gelişmiş ülke kapsamında çok düzeyli modeller kullanılmıştır. Sonuçlar, çoğu ülkede boşanmış bireylerin evli bireylere göre refah düzeylerinin daha düşük olduğunu göstermiştir. Aile kavramına verilen değerin güçlü olduğu ülkelerde boşanmanın etkilerinin de daha güçlü yaşandığı; boşanmanın daha yaygın olduğu ülkelerde boşanmaya dair etkilerin de zayıfladığı sonuçları ortaya çıkmıştır. Boşanma sonrası süreçte aileye dair değerlerin güçlü olduğu toplumlarda boşanma sonrası süreçte daha fazla aile desteğinin alındığı görülmüştür. Bu etkinin

yorumu, ailelerin özellikle ihtiyaç zamanlarında üyelerine destek sağladıkları ve ailevi değerlerin güçlü olduğu toplumlarda ailenin bu destekleyici rolünün daha güçlü olduğu şeklindedir (Kalmijn ve Saraceno, 2008). Bu yorum, boşanma zamanlarında aile üyelerinin, özellikle ebeveynlerin rolünün önemini gösteren araştırma bulgularıyla da desteklenmektedir (Miller ve diğerleri, 1998; Smerglia, Miller ve Kort-Buller, 1999).

Öngider (2010) tarafından yapılan araştırma ile boşanmış anne ve çocuklarının üzerindeki etkiyi görmek amaçlanmıştır. Araştırmada boşanmış aile çocukları ve anneleri ile evli olan aile çocukları ve annelerinin kaygı düzeyleri karşılaştırılmıştır. Araştırma örneklemini oluşturan 3. ve 6. sınıf düzeyindeki anne-babaları evli olan çocukların durumluk- sürekli kaygı ölçeği düzeylerinin anne-babası boşanmış olan çocuklara göre daha düşük olduğu bulunmuştur. Bununla tutarlı şekilde evli annelerin durumluk-sürekli kaygı ölçeği düzeylerinin boşanmış olanlara göre daha düşük düzeyde olduğu bulunmuştur.

Aktaş (2011) tarafından yapılan araştırma ile boşanma olgusunun nedenlerini ve boşanan bireylerin yaşadıkları güçlükleri ortaya koymak amaçlanmıştır. Hem kadın hem erkeklerden oluşan araştırma örneklemini İzmir'de yaşayan Aile Mahkemeleri'ne başvurarak boşanmış olan bireyler oluşturmuştur. Araştırma ile zina, fiziksel şiddet, kötü alışkanlıklar ve maddi konuların boşanma nedeni olarak kadınlar tarafından daha yüksek düzeyde algılandığı bulunmuştur. Evi terk etme, akrabaların ilişkiye müdahalesi ve fikir ayrılığı gibi nedenler açısından da erkeklerin algısının daha yüksek düzeyde olduğu sonucu elde edilmiştir. Evliliğini şiddet nedeniyle sonlandıran bireylerin boşanma sonrasında daha yüksek oranda psikolojik destek aldığı bulunmuştur. Boşanma sonrası süreçte kadınların ekonomik sıkıntı, konut bulma sıkıntısı ile çevre ve aile baskısı yaşama oranlarının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Boşanmış bireylerin eğitim düzeyleri arttıkça ekonomik sıkıntı yaşama oranlarının düştüğü sonucu elde edilmiştir. Boşanmış bireylerden çocuğu olmayanların, olanlara göre daha fazla psikolojik sıkıntı yaşadığı bulunmuştur.

Zafar ve Kausar (2014) tarafından yapılan araştırmada, boşanmış kadınlar ile evli kadınların yaşamış oldukları duygusal ve sosyal sorunları karşılaştırmak amaçlanmıştır. Kırk boşanmış kırk evli kadın ile yapılan araştırmada kadınların depresyon, anksiyete, yalnızlık, sosyal etkileşim, durumluk sürekli öfke, çok boyutlu algıladıkları sosyal destek ve sosyo-ekonomik durumlarına ilişkin düzeylerine bakılmıştır. Bulgular, boşanmış kadınların evli kadınlara göre daha fazla depresyon, anksiyete, stres, yalnızlık, sosyal etkileşim kaygısı ve yüksek düzeyde öfke, dışa dönük öfke ve tam öfke

yaşadığını göstermiştir. Sonuçlar kadınlarda duygusal ve sosyal sorunlar arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. Sonuçlar ayrıca, sosyal desteğin depresyon, stres ve yalnızlığı yordadığını ve arkadaşların sosyal desteğinin kadınlarda depresyon ve yalnızlığı yordadığını göstermiştir.

Jojo ve Sathiyaseelan (2019) tarafından yapılan araştırmada aile içi şiddet nedeniyle boşanmış olan kadınların evliyken yaşadıkları travmatik sürecin boşanma sonrası yaşadıkları strese etkisini araştırmak amaçlanmıştır. Bu sebeple boşanma sürecine girmeden en az bir yıl boyunca travmatik yaşantısı olan yedi kadın ile görüşmeler yapılarak veriler elde edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre bireylerin travmatik geçmişlerinin yaşayacakları stres miktarını artırdığı görülmüştür. Evlilik sürecinde yaşanan travmanın yarattığı stresle baş etmede, kadının almış olduğu aile desteği, hukuki destek, sosyal destek, çocukların varlığı, alınan boşanma kararının olumlu etkileri olduğu bulunmuştur. Bu süreçte yaşanan korku, güvensizlik ve kederin üstesinden gelme sürecinde, bu kadınların sosyal destek ve aile desteğinden yararlandığı sonucu elde edilmiştir. Boşanma kararını alma ve boşanma sürecinde yaşanan kaygıyı artıran faktörler arasında da çocuğun velayeti ile hukuki konuların yer aldığı görülmüştür. Bu kadınların yaşadıkları kaygıda etken olan faktörler arasında boşanma kararını rasyonelleştirme yeteneği, yeniden evlenme ve çocukların geleceği, kariyer planlarındaki belirsizlik gibi faktörlerin de yer aldığı görülmüştür.

2.5.2.3. Boşanma Sonrası Uyum Sürecine Dair Araştırmalar

Sidle (1997), yaptığı araştırma ile orta yaş grubunda yer alan boşanmış kadınların romantik ilişkilerini incelemeyi amaçlamıştır. Romantik ilişkinin, başka birini sevme deneyiminin travma sonrası büyümede katkı sağlayan önemli bir destek kaynağı olduğu varsayılmıştır. Araştırma ile 40 ile 65 yaş arasında değişen 17 boşanmış kadınla görüşülmüştür. Katılımcılar 1 Afro-Amerikan, 1 yerli Amerikan ve 15 Kafkasya asıllı kadından oluşmuştur. Yarı-yapılandırılmış görüşme sürecinde her katılımcıya geçmiş aşk deneyimleri ve gelecekteki aşk umutları sorulmuştur. Yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen veriler değerlendirilerek her bir katılımcıya dair profiller oluşturulmuştur. Bunun ardından katılımcılara tekrar izlenimleri sorulmuştur. Görüşmelerde ortaya çıkan temalar arasında şunlar yer almıştır: 1) Eski başarısız ilişki kalıplarını kırma arzusu, 2) Travma sonrası büyümede önemli görülen kendini anlama ve iyileşme sürecinde yalnızlığa duyulan ihtiyaç, 3) Başarılı bir romantik ilişki için

kendini sevmenin önemi, 4) Evliliğin mutsuzlukla sona ermesine rağmen, yeni bir aşka olan inanç ve umudun psikolojik iyileşme sürecinde önemli olduğu görülmüştür. Bu çalışma ile orta yaş grubunda boşanmış kadınların romantik ilişki ile boşanma sonrası sürece nasıl uyum sağladıklarına dair sonuçlar elde edilmiştir.

Demircioğlu (2000) tarafından yapılan araştırma sonucunda öğretim üyesi, doktor, avukat gibi profesyonel meslek çalışanı kadınların ailelerinin boşanma konusunda kızlarını destekler bir tavır içinde oldukları görülmüştür. Boşanma konusundaki tutumların eğitim düzeyi, mesleki statü ve sosyal sınıflara göre farklılaştığı bulunmuştur. Alt-orta sınıf statüde olan bir kadının üst-orta sınıf statüde olan bir kadına göre boşanmasının daha zor kabul gördüğü sonucu elde edilmiştir.

Kimball (2001), 1997'de doktora programına alınmış olan iki kadın terapistin Evlilik ve Aile Terapisi Kliniğinde boşanmış bir kadın grubu ile yaptıkları çalışmalara dair deneyimlerini araştırmayı amaçlamıştır. Araştırmanın temel amacını hem kadın grup katılımcılarının hem de kadın terapistlerin grup çalışmalarını nasıl deneyimlediklerini ortaya koymak oluşturmuştur. Araştırmaya 6 kadın terapist ve 6 boşanmış kadın katılımcı dahil edilmiştir. Çalışma nitel görüşmeler yoluyla katılımcı ve terapist olan her bir kadın ile vaka çalışması oluşturacak şekilde planlanmıştır. Vaka çalışmaları kadınların ortaya çıkan kalıplar, grup süreçlerine ilişkin deneyimleri ve grup bağlamındaki bireysel deneyimleri dahil olmak üzere üç farklı perspektiften incelenmiştir. Tüm niteliksel veriler (seçilen videoya kaydedilmiş grup oturumları, odak grup görüşmeleri ve bireysel görüşmeler), Spradley'in (1979, 1980) Gelişimsel Araştırma Dizisi (DRS) tarafından özetlenen yönergelere göre kopyalanmış ve analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda grup deneyiminde işbirliğinin önemli olduğu, grup ortamının güvenli algılandığı ve terapistlerin cinsiyetinin kadın olmasının da süreçte olumlu olduğu yönünde veriler elde edilmiştir. Araştırma ile bireysel terapiye kıyasla grup terapisinin etkilerinin zenginliği, grup sürecinde cinsiyetin etkisi ve sonlandırma sürecinde araştırma amacıyla bir erkeğin katılımının etkisi de ele alınmıştır. Bu araştırmada kuramsal temelde yer alan işbirlikçi bir dil oluşturan özgün olmayan etki faktörlerini ele alan kuramsal yapıdaki dilin böyle bir terapi programındaki etkisi de değerlendirilmiştir.

Amato (2010) tarafından yapılan çalışma ile boşanma ile ilgili 2000-2010 yılları arasını içeren derlemede, boşanmanın yordayıcıları, boşanma ile çocukların ve eski eşlerin yaşam memnuniyetleri arasındaki ilişkiler ile boşanmış ailelere yönelik müdahaleler üzerinde tartışmalara yer vermiştir. On yıl içinde yapılan araştırmaların

boylamsal, ulusal temsili örneklere dayandığı görülmüştür. Literatüre bakıldığında yapısal eşitlik modeline dayalı, büyüme eğrisi analizi, eğilim skoru analizi, zaman serileri analizi ve sabit etki modellerine dayalı yöntemlerin kullanıldığı araştırmalar olduğu görülmüştür. Bu derleme ile ayrılık sonrası aile nasıl yapılanıyor, ayrılık sonrası boşanma nasıl gerçekleşiyor buna odaklı çok araştırma örneğine rastlanmamıştır. Araştırmalara göre, boşanmanın çocuklar ve yetişkinler için sonuçlarının, evliliklerin sona ermesinden önceki aile ilişkilerinin kalitesine bağlı olduğunu gösterdiği ifade edilmiştir. Boşanma sonucunda yaşam doyumunun arttığı yönünde araştırma bulguları elde edilmiştir. Boşanma öncesi aile ortamının kalitesinin boşanma sonrası sonuçları nasıl etkilediğini ele alan daha boylamsal araştırmalara ihtiyacı vurgulamıştır.

Akmaniş (2010) tarafından yapılmış olan araştırmaya göre bireyin yaşamında geleceğe umutla bakması için eş desteği önemli bir faktör olarak bulunmuştur. Araştırmada elde edilen bulgularda bireylerin umutsuzluk düzeyi ve sosyal destek algıları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Sosyal destek, evlilik sürecinde bireylerin yaşadıkları zorluklarla başa çıkma becerilerini artırmalarında önemli bir faktördür (Carlson ve Perrewe, 1999). Aynı zamanda evlilik, sosyal destek kaynaklarından en güçlü olanlardan birisidir. Eliüşük (2008) tarafından yapılan araştırma da sosyal ağın büyük bir kısmını aile ve akrabaların oluşturduğu ve kriz zamanlarında da en fazla desteğin aile üyeleri tarafından sağlandığını ortaya koymuştur. Boşanma süreci ile de önemli bir destek kaynağı alanında kayıp yaşandığı anlamına gelmekte ve bu nedenle de sürece uyum sağlamak güçleşmektedir. Boşanma sonrası süreçte eski eşle ilişkinin nasıl yapılandırıldığı bu noktada önem kazanmaktadır.

Steiner, Suarez, Sells ve Wykes (2011) tarafından yapılan araştırmada, boşanma sonrası uyum sürecinde yaş, eşin sadakatsizliği, psikolojik iyi olma hali ve kadının boşanmaya karar veren kişi olup olmaması faktörlerinin etkisi incelenmiştir. Amerika'da 133 boşanmış kadın ile yapılan araştırma sonucunda boşanma sonrası uyumda etken olan faktörlerden uyumu sağlayan en güçlü faktörün psikolojik iyi olma olduğu görülmüştür. Peck ve Manocherian (1989) ile Sakraida (2005) tarafından yapılan araştırmada da boşanma kararını verme durumuna göre kadının boşanma sonrası uyumuna bakılmıştır. Ancak çıkan sonuçlar Steiner vd. (2011) tarafından yapılan araştırmada bu uyuma bu faktörün etki etmediğini gösterirken daha önceki araştırma bulgularına göre kararı kadın almışsa uyumu daha kolay sağladığı bulgusu elde edilmiştir. Bu farkın boşanma kararını almaya yüklenilen anlama göre değişebileceği ifade edilmiştir.

Yine Steiner, Suarez, Sells ve Wykes (2011) tarafından yapılan araştırma bulguları ile tutarlı olmayan kadının orta yaş grubunda boşanma sonrası uyumunun zorlu olduğunu gösteren Bogolub (1991) ve Wallerstein (1986) tarafından yapılan araştırmalar da yer almaktadır. Bu araştırmada ise, yaşın ilişkili bir faktör olmadığı sonucu elde edilmiştir. Bu farklılığın değişen toplum yapısı ile oluşmuş olabileceği ifade edilmiştir. Yine boşanma sonrası süreci bu araştırmada olduğu gibi zorlu atlatmaya dair faktörlerden birisi olarak eşin aldatmasını ele alan araştırmalar arasında Allen ve Atkins (2005) ile Gordon, Baucom ve Snyder (2005) tarafından yapılan araştırma bulguları da yer almaktadır. Bu araştırmada, diğer araştırmaların aksine eşin aldatması yordayıcı bir faktör olarak görülmemiştir. Psikolojik iyi olmanın boşanma sonrası süreçteki etkisini inceleyen ve bu araştırma ile benzer bulgular ortaya koyan araştırmalar arasında Bohlmann (2000) ve Sakraida (2005) tarafından yapılan araştırmalar yer almaktadır.

Kulik ve Heine-Cohen (2011) tarafından yapılan araştırmada, sosyoekonomik kaynakların (eğitim düzeyi ve ekonomik durumun değerlendirilmesi), bilişsel kaynakların (bütünlük duygusu), duygusal kaynakların (eski eşle ilişkinin niteliği ve yeni bir eşin varlığının) nasıl olduğunu incelemek amaçlanmıştır. Boşanma sonrası süreçte 114 boşanmış Yahudi kadının uyumu, kadının boşanmayı kendi içinde kabul etmesi, aşk ilişkisinin çözümlenmesi, keder süreci ve kadının kendini değerlendirmesi boyutları incelenmiştir. Araştırma sonucunda, boşanma sürecindeki kullanılan kaynaklarda tutarlılık duygusunun boşanmaya uyumu açıklamaya katkısı özellikle önemli görülmüştür ve bu bulguyu ikinci sırada yeni bir romantik ilişkinin varlığı takip etmiştir. Ayrıca, bu kaynakların kadınların boşanmaya uyumunu açıklamada algılanan stres ile etkileşime girdiği bulunmuştur. Kadınların ayrıca destek kaynakları arasında da farklılıklar olduğu bulunmuştur. Kadınların bilişsel kaynaklarının önemli düzeyde yüksek olduğu; ancak duygusal kaynaklarının ise düşük olduğu sonucu elde edilmiştir. Kadınlardan çoğunun yeni bir romantik ilişkisinin olmadığı ve eski eşleriyle ilişkilerinin niteliğini olumsuz algıladıkları görülmüştür. Kadınların çoğunun ekonomik durumunu zayıf olarak algıladığı görülmüştür. Bu araştırma ile boşanma sonrasında uyumu sağlayacak baş etme yollarında her bireyin kaynaklarını farklı şekilde kullandığı, her birinin krizle baş etmede benzersiz özgün bir yapıda olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Parise, Pagani, Bertoni ve Iafrate (2012) tarafından yapılan araştırma ile boşanma sonrasında bireylerin sosyal ilişkilerinde olumsuz sonuçlar yaşayabilecekleri üzerinde durulmuştur. Aynı zamanda boşanma sonrası süreçte uyum noktasında sosyal ilişkiler,

koruyucu kaynak olarak da kullanılabilmektedir. Araştırmada boşanmaya gönüllü olan ve olmayan bireylerden oluşan bir katılımcı grubuyla çalışılmıştır. Katılımcıların sosyal ilişkilerine ait ağ boyutu, temas sıklığı ve sosyal destek özellikleri arasındaki farka bakılmıştır. Bu özelliklerin gönüllülüğün yaşam doyumu, depresif belirtiler ve üretkenlik gibi farklı refah boyutlarıyla ilişkisine bakılmıştır. Sonuçlar, gönüllülerin gönüllü olmayanlara göre arkadaşlarıyla daha sık temas kurduklarını ve akraba ve arkadaşlarından daha yüksek düzeyde sosyal destek aldıklarını ortaya koymuştur. Arkadaşlarla temas sıklığının gönüllülük ile yaşam doyumu ve depresif belirtiler arasındaki bağlantıyı açıkladığını; sosyal desteğin ise gönüllülük ve üretkenlik arasındaki ilişkiye moderatör olduğunu ortaya koymuştur.

Hasanvandi, Valizade, Mehrabizade ve Mohammadesmaeel (2013) tarafından yapılan araştırma ile boşanma sonrasında kadınların ruh sağlığını iyileştirmede bilişsel davranışçı stres yönetimi grup eğitiminin etkisi incelenmiştir. 42 boşanmış kadın ile oluşturulan deney ve kontrol grubu ile ön test ve izleme aşamaları olan yarı deneysel bir yöntem tasarlanmıştır. Deney grubu ile haftada iki saatlik 8 seanstan oluşan program uygulanmıştır. Uygulama sonucunda deney ve kontrol grubundaki kadınların stres yönetimi puanlarında deney grubu lehine anlamlı bir fark elde edilmiştir. Bu sonuç ile boşanma sonrası kadınların iyileşme sürecinde stres yönetiminin önemli bir payı olduğu görülmüştür. Stres yönetiminin ayrıca deney grubundaki kadınlarda beden semptomları, anksiyete, uykusuzluk ve depresyonu anlamlı düzeyde azalttığı da bulunmuştur.

Rogers (2013) tarafından yapılan araştırma ile lider konumunda olan boşanmış kadınların yaşam doyumlarını incelemek amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında yaşları 40 ile 55 arasında değişen boşanmış beş Afro-Amerikan bekar lider pozisyonunda çalışan kadınla yaşam memnuniyetlerini nasıl değerlendirdikleri ile ilgili görüşmeler yapılmıştır. Yapılan görüşmeler sonucunda bu kadınların öncelikle yaşamlarına dair belirlemiş oldukları bir amacın varlığına olan inançlarının yaşam doyumlarında önemli bir etken olduğu görülmüştür. İkinci olarak yaşam doyumlarına atfettikleri tutarlı faktörler arasında kişinin eğitimi, ailesi (ebeveyn veya çocuklar) ve arkadaş desteği ve inandığı amacı yer almıştır. Bu kadınlarla yapılan görüşmeler sonucunda yaşam doyumları üzerinde başkalarının algısının etkili olmadığını ifade ettikleri görülmüştür. Bu kadınlar, yaşam amaçları ile bağlantılı olan çalışma hedeflerinin yaşam doyumlarını artırdığını ifade etmişlerdir. Bu araştırma ile bu yönden boşanma sürecine rağmen bu kadınların kendileri ile ilgili algılarının değişmemiş olması önemli bir bulgudur.

Liderlerin daha üretken olabilmeleri için psikolojik iyi olma halinin gerekli olması nedeniyle bu bulgu önemli görülmüştür.

Koivunen ve Postmus (2013) tarafından yapılan araştırma ile kadınların boşandıktan sonra ekonomik olarak kendilerine yetebilmeleri, onları destekleyen program ve devlet desteğine duydukları ihtiyacı azaltmaya dair çıkarımlar elde edilmiştir. Bu araştırma, boşanmış kadınların ekonomik olarak kendi kendisine yetmesine destek olan ve bunu engelleyen faktörleri tanımlamaktadır. Bu araştırma ile boşanmış kadınların sahip olduğu gelir, yaş, ekonomik olarak özyeterlik gibi faktörlerin kendi kendine yetebilmesini yordayıp yordamadığı araştırılmıştır. Bu kadınların %74 gibi önemli bir kısmı gelirlerini yetersiz buldukları için kendi kendilerine yeterliklerine dair düzeyleri azalmıştır. Boşanma sonrası kadınların gelirlerini yönetme konusunda alacakları eğitime dair bir programın geliştirilmesi gereken bir alan ortaya çıkmıştır. Daha yüksek gelirin kadınlardaki bu algıyı artırdığını gösteren araştırma bulguları olmasına rağmen, kadınların gelirlerini yönetebileceklerine dair algılarını artırmanın da önemli bir katkı sağlayacağı sonucu elde edilmiştir.

Öngider (2013) tarafından yapılan bir araştırma ile boşanmış kadınlarla bilişsel davranışçı terapi yaklaşımına dayalı yardım sürecinin etkisi incelenmiştir. Boşanma süresi üzerinden iki yıla kadar zaman geçmiş olan, özel aile danışma merkezine boşanma sonrasında anksiyete, depresyon ve yalnızlık yakınmalarıyla başvuran yedi kadın arasından örneklem seçimi gerçekleştirilmiştir. Bu kadınlarla terapi öncesi ve sonrasında anksiyete, depresyon ve yalnızlık düzeyleri ölçülmüştür. Terapi süreci sonucunda belirlenen değişkenlere dair ölçüm sonuçlarında anlamlı düşüşler olduğu görülmüştür.

Öngider (2013) tarafından yapılan araştırma ile benzer şekilde kadınların boşanmanın ardından depresif semptomlar ve kaygı düzeyinin evli kadınlara göre daha yüksek düzeyde olduğunu gösteren araştırma bulguları da mevcuttur (Kitson ve Morgan 1990, Gottman ve Levenson 2000, Hughes ve Kirby 2000). Boşanmanın ardından depresyon, intihar, alkolizm gibi psikolojik sağlık problemlerinin çokça yaşandığı çeşitli araştırma bulguları da mevcuttur (Amato 2000, Booth ve Amato 1991, Caughlin ve ark. 2002, DeGarmo ve Kitson 1996, Denton ve ark. 2003, Fokkema 2002, Gale ve ark. 2002, Hopper 2001, Huston 2001). Öngider tarafından önceki bölümde ele alınan araştırma sonucuna göre hem kadın hem da çocuklarına dair sonuçlar elde edilmiştir. Bu araştırmaya göre boşanma sonrasında kadınların kendileri için zor olan bir süreçte çocukla ilgili sorunların da süreçlerini zorlaştırdığı sonucu elde edilmiştir. Bu durumda

olan kadınların eski eşin desteğini alıp almamasına göre de süreci yaşama zorluğunun değiştiği sonucu elde edilmiştir (Uçan, 2007).

Uğur (2014) tarafından yapılan araştırmada, toplumsal değişme sürecinde aile ve evlilik kurumunun işleyişi ve boşanma olgusunun ortaya çıkışı, gelişimi ve sonuçları tartışılmıştır. Çalışmada kullanılan veriler Akdeniz Üniversitesi'nde çalışan boşanmış akademisyen kadınlarla yapılan derinlemesine görüşmelerden elde edilmiştir. Bu kadınların evlilik ve boşanma süreçlerine ilişkin veriler toplanarak boşanmalarının ardında yatan nedenler belirlenmiş, ayrıca boşanma sonrası süreçte yaşamlarında ne tür etkiler gördükleri ve boşanma sonrası uyum süreçleri incelenmiştir. Eğitimli, çalışan ve şehirli kadının boşanması, kadının özgürleşmesinin bir göstergesi gibi algılansa da, geleneksel değerlerin tam olarak terk edilip modern tutumların benimsenmediği bir toplumda kadınların boşanmanın ardından ne kadar yüksek bir statüye sahip olsalar da, olumsuz yaklaşımlarla karşılaştıkları ve bunun da yaşamlarını etkilediği, pek çok açıdan hayatlarını sınırladığı belirlenmiştir. Örneklem içinde yer alan kadınların hepsi, aynı koşullar altında bugün de boşanacaklarını belirtmişlerdir. Araştırmanın bu bulgusu, kadınların boşanmayı algılamalarıyla ilgili de bir fikir vermektedir. Yüksek eğitim düzeyine sahip akademisyen kadınların boşanmayı evliliğin tüm çabalara rağmen bir çıkmaza girdiği anlarda başvurulabilecek sağlıklı bir son çare olarak değerlendirdikleri ve boşanma karşısında daha olumlu bir tutum sergiledikleri sonucuna varılmıştır.

Özabacı, Gamsız, Biçen, Altınok, Dursun, Sandıkçı, Altınbaş ve Ağcagil (2015) tarafından yapılan çalışma, boşanma sonrası sorunlar ile baş etmede zorlanan kadınların duygusal, sosyal ve ekonomik açılardan sorun yaşadıkları düşünülerek, boşanmış kadınların boşanmamış kadınlara göre sosyal destek ve umutsuzluk açısından yaşayabilecekleri durumları araştırmayı amaçlamıştır. Araştırmanın çalışma grubunu; Türkiye'nin çeşitli illerinde ikamet eden boşanmış ve boşanmamış olmak üzere toplam 430 kadın oluşturmuştur. Bu araştırmada elde edilen bulgulara göre boşanmış kadınlar arasında % 37.1' inin şiddetli geçimsizlik, %32.6' sının uyumsuzluk ve %22. 9' unun şiddet faktörü nedeniyle boşandığı bulunmuştur. Eğitim düzeyi yükseldikçe, aileler arası yaşam tarzı farklılığı görülme oranının arttığı ve buna bağlı olarak bireylerin sosyal destek düzeylerinin değişkenlik gösterdiği sonuçlar elde edilmiştir. Çok boyutlu sosyal destek ölçeğine göre, evli olanların aile, arkadaş, özel bir insan alt ölçeği puanları boşanmış olanlardan daha yüksek bulunmuştur. Boşanmış ve evli kadınların Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ) aile alt boyutu ile ÇBASDÖ arkadaş alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Aile

sosyal desteği arttıkça, arkadaş sosyal desteğinin de arttığı görülmüştür. Araştırmaya katılan boşanmış ve evli kadınların aile sosyal desteği ile özel bir insan sosyal desteği arasındaki ilişkinin ise doğru orantılı olarak değiştiği görülmüştür. Ayrıca araştırmaya katılan boşanmış ve evli kadınların arkadaş sosyal desteği arttıkça, özel bir insan sosyal desteğinin de arttığı görülmüştür.

Richardson (2016) tarafından, boşanmış kadınlarla değil; ancak 11 Eylül Dünya Ticaret Merkezi saldırılarında itfaiyeci kocalarını kaybeden 55 kadın ile bir araştırma yapılmıştır. Bu kadınlarda sosyal destek ve travma sonrası büyüme arasındaki ilişkiyi gösteren bulgular elde edilmiştir. Bu kadınlardan %73'ünün birbirleriyle bir araya gelerek birbirlerine destek oldukları ya da bireysel terapi süreçlerine katıldıkları belirlenmiştir. Travma sonrası büyümede terapi desteği almalarının ve birbirlerinden sosyal destek kaynakları olarak faydalanmalarının etkili olduğunu gösteren bulgular elde edilmiştir.

Kolodziej ve Basista (2016) tarafından yapılan araştırmada evliliğin sona ermesiyle yaşadığı kayıpla ilgili boşanan kadınların psikolojik iyi oluşlarında algıladıkları sosyal desteğin aracı rolünü doğrulamak amaçlanmıştır. Boşanma sonrası, aile sisteminin yeniden yapılandığı ve değişikliklere uyum sağlanan bir geçiş dönemidir. Psikolojik iyilik, uyum için önemli bir göstergedir. Bu iyi olma haline ulaşmak, yaşanılan kayıp ve hissedilen duygusal deneyimler nedeniyle kolay değildir. Bu kriz sürecinde boşanma sonrası hayata uyum sağlamada sosyal destek önemli bir ilişkisel kaynaktır. Hem kadın hem de erkeklerde bu çalışma sonucunda yaşanan kayıp, yas duygusunu algılanan sosyal desteğin azalttığı bulunmuştur.

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmanın modeli betimsel ve gömülü çoklu vaka analizi olarak tasarlanmıştır. Vaka analizi yoluyla evrene istatistik genellemeler yapmak yerine analitik genellemeler yapılarak kuramsal önermelerde bulunmak amaçlanmaktadır (Yin, 2003). "Hipotezlerin sınandığı tek vaka (olgu) çalışmalarında her bir bireyin belirli bir özelliği veya davranış kalıpları test edilmektedir; ancak bir vaka için yapılan sınama kendi içerisinde değerlendirilmektedir" (Bortz ve Döring, 2006; s. 580). Bu sayede bireye özgü hipotezler geliştirilerek kuramsal önermelerde bulunmak mümkün olmaktadır. Bu amaç beraberinde elde edilen bulguların genellenebilir (nomotetik) olmasına engel bir yapıda olduğu için araştırma iç geçerliğe odaklı olan idiyografik bir karakter taşımaktadır.

Bağlılık ağı testi ile katılımcılara ait bağlılık ağlarının dağılımları, algıladıkları destek kaynağı sayısı, algıladıkları zorluk sayısı, algıladıkları destek kaynaklarına ve algıladıkları zorluklara dair dağılımlar, katılımcıların bağlılık ağlarındaki dağılımın ayrımlaşıp ayrımlaşmadığı, katılımcıların algıladıkları sosyal destek kaynaklarına dair dağılım ve derinlik sonuçları ile bu sosyal destek kaynakları arasındaki hiyerarşik ilişkileri gösteren analiz yöntemleri kullanılmıştır. Bu yöntemler aşağıda detaylandırılmıştır. Tüm katılımcıların bağlılık ağı analizleri tek tek yapılarak hem grup içi hem de bireysel olarak sonuçları değerlendirilmiştir.

3.2. Katılımcı Grubu

Araştırmada bağlılık ağı formunun uygulanması için katılımcı sayısı boşanma sonrası süreçte olan 10 kadın olarak belirlenmiştir. Katılımcı sayısını belirleme konusunda bağlılık ağı analizlerinin çeşitlenmesi ve geliştirilmesi konusunda önemli katkısı olan Richard Bell tarafından verilen öneri dikkate alınmıştır. Bell ile elektronik posta yoluyla iletişim kurulmuş ve süreçle ilgili dönütler alınmıştır. Ayrıca araştırmanın yöntemi itibariyle bu sayının uygun olduğuna karar verilmiştir (Madill, Gough, Lawton, ve Stratton, 2005; Winter, 2003). Katılımcılara ait kişisel bilgiler bulgular kısmında betimlenmiştir.

Araştırmada elde edilen sonuçların genelleştirilmesi gibi bir amaç güdülmemiştir. Araştırmanın önceliği büyük bir örnekleme ulaşmaktan ziyade başarılı bir örneklemle çeşitliliği ve derinliği olan sonuçlara ulaşmak olmuştur.

Dahil Etme ve Dışlama Kriterleri:

- Boşanmasının ardından 2-5 yıl arası süre geçmiş olan kadınların katılımına karar verilmiştir. Yapılan araştırmalara göre özellikle boşanma sonrasındaki ilk 2 yılda psikolojik semptomların daha fazla olduğu yani boşanmanın ardından travmatik bir süreç yaşandığı; ancak 3. yılda bu etkilerin giderek azaldığı bulunmuştur (McKenry ve ark. 1999, Walton ve ark. 1999, Amato 2000, Hughes ve Kirby 2000). 5 yıldan fazla süre geçtiği zaman da yaşanan zorlu yaşam olaylarının etkisinin azalması sonucu bireyin bağlılık ağ yapısının tam yansımayabileceği düşünülmüştür. Bu konuya da Kelly formun kullanımına ilişkin açıklamalarında yer vermiştir (Kelly, 1955/1991).
- En az lise mezunu ve gönüllü boşanmış kadınlar arasıdan katılımcılar belirlenmiştir. Katılımcılar psikolojik danışma sürecine başvuran danışanlar arasından, araştırmacının sosyal çevresinde yer alan kişiler ve bu kişilerin de çevrelerinde yer alan mevcut kriterleri taşıyan kişiler arasından gerekli katılımcı sayısına ulaşılmıştır.

Araştırmada katılımcı seçerken amaca uygun bir örneklem seçmeye özen gösterilmiştir. Dahil etme ve dışlama kriterlerini taşıyan bireylere ulaşmak için danışma sürecinde olan ya da araştırmacının sosyal çevresinde bulunan bireylere yüzyüze görüşmeler ya da telefonla ulaşım sağlanmıştır. Araştırma sürecine katılmak isteyen bireylerle randevu oluşturularak yüzyüze görüşmeler sağlanmıştır. Araştırma sürecinde öncelikle 3 katılımcıdan oluşan pilot uygulama ile Bağlılık ağının kullanıma hazır hale gelmesi sağlanmıştır. Bağlılık ağı uygulaması üç kişiyle bir pilot uygulamada denenmiş ve ardından 10 kişiyle uygulamasına başlanmıştır.

Pilot uygulamalar sonucunda katılımcılardan gelen geribildirimler, uygulama sürecindeki deneyimler ve tez komitesinin geribildirimleri sonucunda bağlılık ağı formu yeniden düzenlenmiştir. Bağlılık ağının elektronik versiyonunun pratik ve zaman kazandıran bir özelliğe sahip olabileceği not alınmıştır. Bilgisayarda ağın görünümünde farklı renkler kullanmak da doldurulmasını kolaylaştıracak bir faktör olarak not

alınmıştır.

Katılımcılar için belirlenen kriterler sonucunda Tablo.1'de 10 katılımcıya ait yaş, eğitim düzeyi, meslek ve boşanma sonrası geçen süre ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

Tablo 1.

Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler Tablosu

Katılımcı	**Yaş**	**Eğitim Düzeyi**	**Meslek**	**Boşanma Sonrası Geçen Süre**
1	29	Lisans	Psikolojik Danışman	5 yıl
2	48	Lisans	Doktor	4 yıl
3	31	Yüksek lisans	İnsan Kaynakları Uzmanı	3 yıl
4	29	Lisans	Psikoterapist	3,5 yıl
5	37	Yüksek lisans	Psikolojik Danışman	4 yıl
6	38	Lisans	Öğretmen	5 yıl
7	33	Yüksek lisans	Öğretmen	2 yıl
8	43	Lisans	Doktor	4 yıl
9	36	Lisans	Hasta Hakları Sorumlusu	5 yıl
10	40	Ön lisans	Muhasebeci	4

3.3. Veri Toplama Araçları

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Görüşmenin temel aracı yarı yapılandırılmış görüşme tekniğidir. Yarı-yapılandırma için kişisel bilgi formu ve bağlılık ağı formu kullanılmıştır. Kişisel bilgi formunda katılımcılara ait demografik bilgiler arasında yaş, eğitim düzeyi, köken aile öyküsü, evlilik kararının nasıl alındığı, boşanma kararının nasıl alındığı ve boşanma süreci ve boşanma sonrası geçen süre ile ilgili bilgiler yer almıştır. Kişisel bilgi formu ekte yer almaktadır (bkz.Ek.2). Diğer araç olan bağlılık ağı formu da aşağıda açıklanmıştır.

3.3.2. Bağlılık Ağı Formu

Bağlılık ağı formu, sütunlarda zor zamanlarda destek olan kişilerin listelendiği; satırlarda ise boşanma sürecinde yaşanan zorlukların listelendiği bir matris şeklinde hazırlanmıştır. Bu form yarı-yapılandırılmış görüşme sağlayan bir araç olarak kullanılmıştır. Ağ, destekleyici ilişkiler ve zorluklar arasındaki algılanan ilişkiyi kolayca kaydetmenin bir yolu olarak somutlaştırılmıştır. Formdaki zorluklar sırasında belirlediği

kişilerden destek alıyorsa kesişim noktasındaki kutuya 1 değilse 0 kodlanarak formun doldurulması sağlanmıştır.

Ağın tamamlanması, görüşmeci ve katılımcı arasında bilgi toplamaya odaklanmayı sağladığı için, görüşme sürecine faydalı bir yapı sağlamıştır. Bağlılık ağı tekniği, zorluklar ve destek kaynakları arasındaki ilişki örüntülerinde bulunan gizli yapıları ortaya çıkarmak için yarı yapılandırılmış bir görüşme tekniği olarak kullanılmıştır.

Şekil 1. Bağlılık Ağı Formu Örneği

Ad-Soyad:	**Algılanan Sosyal Destek Kaynakları**	**Algılanan Sosyal Destek Kaynakları**	**Algılanan Sosyal Destek Kaynakları**	**Algılanan Sosyal Destek**
1)Eş rolüyle vedalaşma sürecinde yaşanan zorluklar				
2)Eski eşin yaşattığı fiziksel şiddete dayalı zorluklar				
3)Eski eşin yaşattığı psikolojik şiddete dayalı zorluklar				
4)Eski eşin yaşattığı ekonomik şiddete dayalı zorluklar				
5) Eski eşle boşanma sonrasında var olan ilişkiyi yapılandırmada yaşanan zorluklar				
6) Ev değişikliği ya da var olan evde yeni bir sistem oluşturmada yaşanan zorluklar				
7) Yeni bir düzende eski eşin sorumluluğunda olan görevlerle ilgili zorluklar				
8) Yeni oluşturulan sistemde varsa çocukla sürdürülen ilişkiyi yapılandırmada yaşanan zorluklar				
9) Eski eşle nafaka ya da mal paylaşımı gibi yasal konularda yaşanan zorluklar				
10) Eski eşle çocuğun sorumluluğu ve velayeti konularında yaşanan zorluklar				
11) Çocukla ilgili ebeveyn rollerinde işbirliğini sağlamaya dayalı zorluklar				
12) Yalnız ve izole hayatın getirdiği zorluklar				
13) Yaşanan fiziksel/psikolojik sağlık sorunlarıyla ilgili zorluklar				
14) Köken ailede boşanmış kadın rolünün kabulüyle ilgili yaşanan zorluklar				
15) Boşanmış kadın olmakla ilgili kişisel algının yarattığı				

zorluklar				
16) Eski eşin ayrı bir ev ve düzen oluşturma sürecinde çıkardığı zorluklar				
17) Köken ailenin ayrı bir ev ve düzen oluşturma sürecinde çıkardığı zorluklar				
18) Evliyken kurulmuş olan sosyal çevre ilişkilerinin yürütülmesinde yaşanan zorluklar				
19) Yeni bir arkadaş çevresinin oluşturulmasında yaşanan zorluklar				
20) Erkeklerin boşanmış kadına önyargılı bakış açısıyla ilgili yaşanan zorluklar				
21) Romantik ilişkilerde güven duygusu geliştirmede yaşanan zorluklar				
22) Romantik ilişki yürütme sürecinde yaşanan zorluklar				
23) Boşanmış kadın olarak cinsel yaşam alanında yaşanan zorluklar				
24) Kendi algısı açısından boşanmış kadının yeniden evlilik düşüncesine dair yaşanan zorluklar				
25) Toplumsal açıdan boşanmış kadının yeniden evlilik düşüncesine dair yaşanan zorluklar				
26) Sevgilisi açısından boşanmış kadının yeniden evlilik düşüncesine dair yaşanan zorluklar				
27) Toplumun boşanmış kadınla ilgili olumsuz önyargılarına dayalı zorluklar				
28) Boşanma sonrası iş bulma, iş değişikliği, kariyer alanlarında yaşanan zorluklar				
29) Boşanma nedeniyle yaşanan ekonomik zorluklar				
30) Sosyal destek kaynaklarından yararlanmaya dair yaşanan zorluklar				
31) İçsel destek kaynaklarını kullanmaya dair yaşanan zorluklar				

3.3.2.1. Madde Seçimi

Öncelikle George Kelly'nin (1955) orijinal bağlılık ağı formu ve Walker (2005) tarafından değiştirilmiş versiyonu incelenmiştir. Bu bağlılık ağ formları yetişkinlerde kullanılmak üzere geliştirildiği için uygun örnekler olarak faydalanılmıştır.

Kelly'nin orijinal bağlılık ağı oluşturma prosedüründe katılımcının zorluklar listesi onunla yapılan görüşme sonrası oluşturulmaktadır ve bu nedenle bir kişinin sosyal desteğinin değerlendirilmesinde kullanılan ağ benzersizdir. Bu, vaka araştırmaları desenine uygun bir yapı olarak ortaya çıkmaktadır. Fakat bu araştırma için oluşturulan

yarı-yapılandırılmış görüşme formlarında zorluklar literatür incelenerek oluşturulmuştur (bkz. Ek-4). Bu şekilde bir liste oluşturulurken amaç, var olan araştırma bulgularının toplu halde daha derinlikli incelenmesini sağlamak ve aynı zamanda katılımcılarla uygulama sürecinde zaman kazanmaktır.

3.4. Araştırmanın Yürütülmesi ve Verilerin Toplanması

Bağlılık ağı testi klasik bir anket türü değildir. Yarı-yapılandırılmış şekilde yüzyüze görüşmelerle tamamlanmaktadır. Bu yöntemle farklı sayısal veriler elde edilmektedir.

Araştırma sürecinde veri toplarken bağlılık ağı testi, araştırmacıya soruları takip ederken ayrıntı alabilecek esnekliği verdiği için katılımcılar daha iyi anlaşılabilmiştir. Yüzyüze görüşme katılımcının süreci anlamasını kolaylaştırmış, ağın tamamlanmasına yönelik izleme ve geribildirim almayı da sağlamıştır. Bunlar bulguların geçerliliğini artırmak için önemli ayrıntılar olarak deneyimlenmiştir.

Araştırmaya konu olan alan, doğası gereği katılımcıların psikolojik danışma ya da psikoterapi sürecine ilişkin yardım ihtiyacını ortaya çıkarabilecek özelliktedir. Bu yönü nedeniyle katılımcılar yaşayabilecekleri huzursuzluk ya da rahatsızlık durumlarında araştırmacı ile iletişime geçebilecekleri konusunda bilgilendirilmiştir. Katılımcıların terapi sürecine ihtiyacının belirlenmesi ve yönlendirilmesi konusunda araştırmacı aynı zamanda uygulamacı rolü ile katılımcıların psikolojik açıdan korunmaları yönünde tedbir almıştır. Bu tedbirin oluşturulması yönünde tez izleme komitesi sürecinde alınan karar, bu kararın uygulanmasına temel teşkil etmiştir

Kişisel bilgi formu yarı-yapılandırılmış görüşme formu şeklinde hazırlanmış olan bağlılık ağı formundan oluşan araçlarla bir saatlik görüşmeler, randevular oluşturularak planlanmıştır. Görüşmeler 2019 yılının Eylül ayı içerisinde her bir katılımcı ile ayrı günlerde 1 saatlik sürelerde gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara ulaşma noktasında tanıdıkların aracılığı ile ulaşılan iki katılımcı adayı ile görüşme için randevu oluşturmakta sorun yaşanmıştır. Yaşanan sorunlar arasında bir katılımcının farklı bir şehirde çalışmasından kaynaklı yoğunluğu ve diğer bir katılımcının da görüşme ortamına uygun bir fiziksel mekanda görüşmeyi kabul etmemesi yer almıştır. Bu nedenle bu kişiler katılımcı grubuna dahil edilememiştir. Katılımcılardan 9 katılımcı ile görüşmeler psikolojik danışma odası özelliği taşıyan iki ayrı mekanda

gerçekleştirilmiştir. Bir katılımcı ile de farklı bir şehirde olmasından dolayı çevrimiçi psikolojik danışma sürecine uygun şekilde görüşme süreci tamamlanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi ve Analiz Sonuçlarının Yorumu

3.5.1. Betimsel İstatistikler

Bireysel ağlardan alınan nicel veriler, betimsel istatistikler kullanılarak analiz edilmiştir. Bar grafikleri yardım alma davranışının sıklığı ve her bir zorlukta yardımcı olan destek kaynağı sayılarının frekanslarını içermektedir.

3.5.2. Bağlılık Ağı Testi

Her bir ağın istatistik analizi GRIDSTAT 5 (Bell,2009)ile hesaplanmıştır. Bu program, bağlılık ağları ve repertuar ağlarının analizleri için geliştirilmiş bir MS-DOS programıdır. Literatürde de ifade edildiği gibi GRIDSTAT 5, dağılımın üç türünü hesaplamaktadır;

-Bağlılığın dağılım indeksi (DDI),
-Belirsizlik indeksi (UI) ve belirsizlik katsayısı (UC),
-Kısmi sıralama skalogramı dağılımı ve derinliği (POSAC Dispersion ve POSAC Depth)

GRIDSTAT 5 kısmi sıralama skalogramını kullanarak bağlılık ağı verisindeki hiyerarşik örüntüleri ortaya çıkarmaktadır (Bell ve diğerleri, 2010).

3.5.3. Bağlılık Ağı Analiz Yöntemleri

Ağlar, GRIDSTAT 5 (Bell, 2009) ve MATLAB programları gibi bilgisayarda kullanılan istatistik programları ile görsel analizden, betimsel ve karmaşık analizlere kadar geniş yelpazede bir dizi yolla analiz edilmiştir.

Walker (1997), bağlılık ağı analizi verileri kullanılarak yapılan ölçümlerin ne gibi sonuçlar vereceğini şöyle özetlemiştir:

1) Toplam bağlılık-ağdaki işaret sayısı,
2) Algılanan sosyal destek kaynaklarının sayısı (ağ genişliği),

3) Her durumda ortalama bağlılık sayısı-Her bir ağdaki toplam bağlılık sayısının zorluk/durum sayısına bölünmesi,
4) Problem durumlarının sayısı (algılanan zorluk sayısı),
5) Kullanılan ağ büyüklüğü (algılanan sosyal destek kaynaklarının kullanım oranına bağlı olarak ortaya çıkan bağlılık dağılımı),
6) Mevcut ağ büyüklüğü (Sosyal destek kaynak sayısının zorluk sayısı ile çarpımı,
7) Zorluk başına düşen ortalama bağlılık sayısı (herbir ağdaki toplam bağlılık sayısının zorluk sayısına bölünmesi).

3.5.3.1. Bağlılık Ağı Dağılım İndeksi (DDI-Index of Dispersion Dependency-DDI)

Bağlılık ilişkilerinin nasıl dağılım gösterdiği kişisel yapılar kuramının temeli ile çok uyumlu olduğu ve aynı zamanda bağlılık ağı yapısı temel çekirdek yapılardan birisi olduğu için araştırmacılar için bağlılık ağı yapılarına dair örüntüleri ölçmek oldukça cazip bir konu haline gelmiştir. Bağlılık ağı verilerini analiz etmek için Walker, Ramsey ve Bell (1988), istatistiksel bir yöntem tanımlamıştır. Bağlılık ağı dağılım indeksi adını verdikleri bu yöntem aslında Smith ve Grassle (1977) tarafından biyoloji alanında farklı alanlardaki farklı türleri karşılaştırmak için geliştirilmiş olan bir yöntemdir. Bağlılık ağı dağılım indeksi (DDI), yaygın olarak bağlılık ağlarında bireysel ve grup farklılıklarını incelemek için kullanılmaktadır. Bağlılık ağı dağılım indeksi ile bireyin hem algıladığı zorluk sayısına bağlı hem de sosyal destek kaynağı olarak algıladığı kişi sayısına dair yardım aldığı en kaba dağılımlara dair sayısal sonuçlar elde edilmektedir. Fakat, bağlılık ağı dağılım indeksi (DDI) ile ilgili problemlerden birisi örneklem büyüklüğü ve zorluk sayısından etkilenen bir değer olmasıdır. Bunun anlamı, farklı araştırmalardaki bağlılık ağı dağılım indeksi (DDI) sonuçlarını karşılaştırmanın her zaman mümkün olmadığı şeklindedir (Bell, 2001; Walker, 1997).

Bağlılık ağı dağılım indeksi değerleri araştırma kapsamında çalışılan katılımcı grup içerisindeki diğer katılımcıların değerleri ve algıladıkları zorluklara göre bir sıralama yapmayı sağlamaktadır. Elde edilen sayısal değerler standardize edilmemiş olan en kaba dağılım sonuçlarıdır. Her bir katılımcının algılamış olduğu zorluklar içerisinde ve algılamış olduğu sosyal destek kaynakları içerisinde yardım aldıkları zorluk türleri ve yardım aldıkları sosyal destek kaynakları hakkında bir dağılım vermektedir. Elde edilen sayısal değerler sadece içinde olunan grup içerisinde bir

sıralama yapmayı sağlamaktadır. Bu nedenle elde edilen sayısal değerlerin standardize yorum yapmayı sağlayan kesme noktaları yoktur.

3.5.3.2. Belirsizlik İndeksi (Uncertainty Index-UI)

Belirsizlik İndeksi (Bell, 2001), bağlılığın dağılımını ölçmek için alternatif bir içeriktir. Belirsizlik indeksi, zorluklar ve yardım edenler arasındaki ilişkileri değerlendirir ve bu ilişkileri 0 ile 1 arasında bir ölçek üzerinde raporlandırır. Bell'e göre (2001), bağlılık ilişkileri dağılmadığında Belirsizlik indeksi 0 olacaktır. Tüm zorluklar esnasında tüm bağlılık ilişkileri tek bir yardım edende toplandığında belirsizlik indeksi de 0 olacaktır. Fakat tüm yardım edenlerden yardım alındığında belirsizlik indeksi 1 olacaktır. Herhangi bir sosyal destek kaynağı herhangi bir durumda kullanıldığı takdirde belirsizlik indeksi 1 olacaktır. Diğer bir ifadeyle belirsizlik indeksindeki dağılım bağlılık ağı dağılım indeksi içinde yer alan sosyal destek kaynaklarının zorluklarda ne çeşitlilikte kullanıldığına dair dağılımını göstermektedir. Belirsizlik indeksinin bağlılık ağı dağılım indeksine (DDI) göre en büyük avantajı, örneklem büyüklüğünden etkilenmemesidir ve birtakım ağlar arasındaki dağılımı karşılaştırmak için standardize bir indeks sunmasıdır (Bell,2001).

Belirsizlik indeksi, bağlılık ağı dağılım indeksi (DDI) gibi, ağlardaki dağılımın genişliği ve darlığını gösterir. Fakat dağılımın sağlıklı olup olmadığını ayırt etmekte ve ayrımlaşmamış ağı açıklamakta yetersizdir. İkinci olarak birey yardım davranışlarını ayrımlaştırmadığında, bir problem sırasında herhangi birini veya her sosyal destek kaynağını yardım için kullandığında sosyal destek kaynağının yeterli olup olmamasına bakılmaması da alınan yardımın niteliğinde sorunlar oluşturabilmektedir. Bu ayrımı bireyin yapmaması, başlı başına bir problem haline gelebilmektedir. Literatürde böyle bir örüntü bireyde olgunlaşmamışlığın işareti veya bağlılık ağındaki yapılandırmanın karmaşıklığından kaynaklı bir eksiklik olarak görülmüştür (Walker, 2005).

3.5.3.3. Belirsizlik Katsayısı (Uncertainty Coefficient-UC)

Bell (2001,2009), Belirsizlik İndeksi'ne ek bir istatistik olarak Belirsizlik Katsayısı'nı tanımlamıştır. Belirsizlik Katsayısı, ayrımlaşmış ağ ve ayrımlaşmamış bir ağ arasındaki ayrımı yapabilmektedir. Belirsizlik katsayısı iki nominal değişken arasındaki ilişkinin bir indeksidir ve simetrik ve asimetrik formlarda rapor edilmektedir. Bu sayede asimetrik katsayı tarafından daralmış ağ yapısı tespit edilmektedir. Bir skor

yüksek diğeri düşük ise bu bize ağ yapısının daralmış olduğu bilgisini vermektedir. Bu daralma bireyin yardım arama davranışında bir ayrımlaşma olduğu anlamına gelmektedir. İki değişken (zorluk-destek) arasındaki ilişkinin zayıf olması, yardım arama davranışındaki ayrımlaşmamayı yansıtmaktadır. Belirsizlik katsayısında simetrik ve asimetrik skorların ikisi de düşükse bu sonuçlar bağlılık ağı ilişkilerinin zayıf olduğunu göstermektedir.

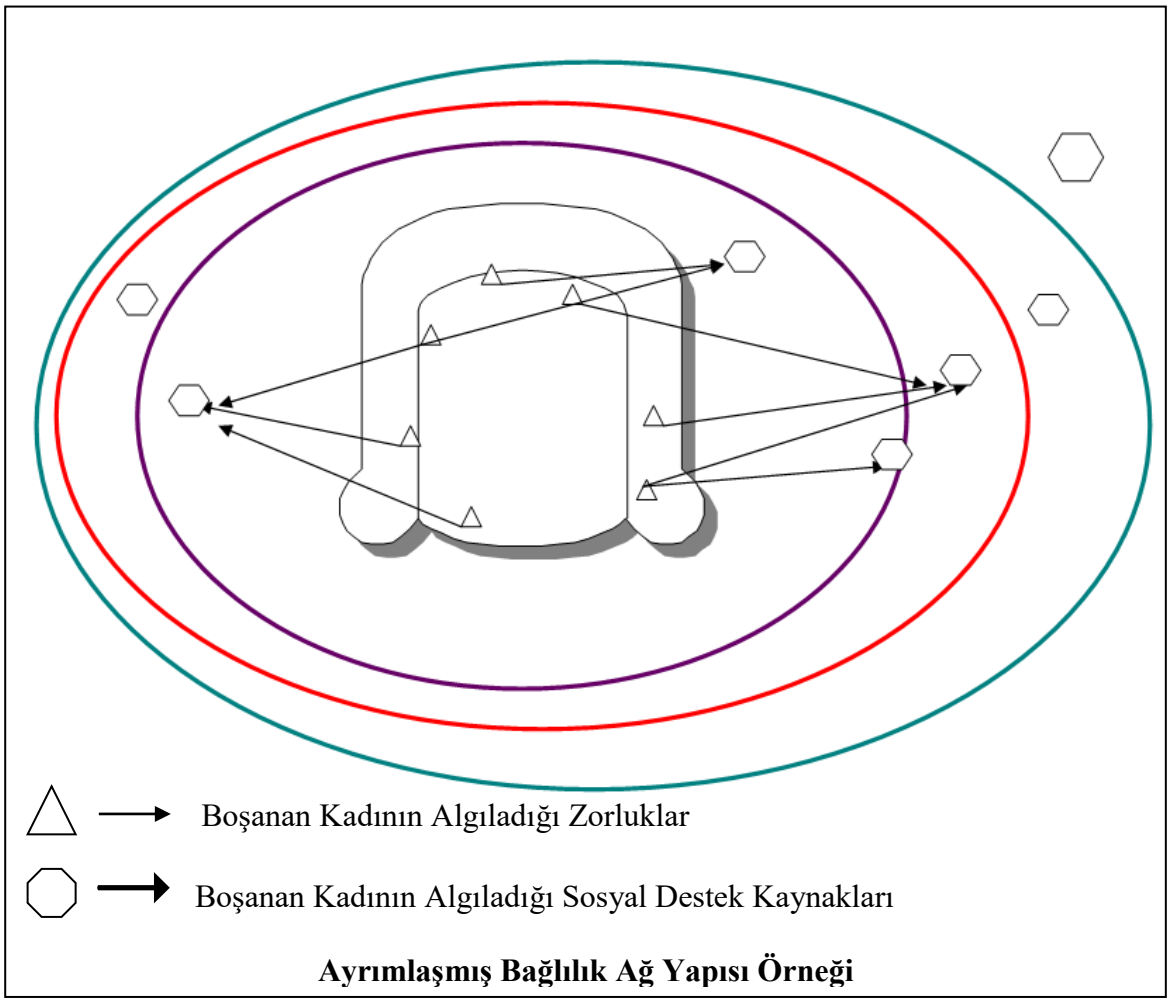

Şekil 2. Ayrımlaşmış Bağlılık Ağ Yapısı Örneği

Şekil 2'deki kadının algıladığı farklı zorluklar sırasında farklı sosyal destek kaynakları ile bağlantı kurduğu görülmektedir. Yardım alınan kaynaklar arasında yardım alma miktarları açısından da farklılık olduğu görülmektedir. Bu ayrımlar nedeniyle bu kadının bağlılık ağ yapısının ayrımlaşmış bir görüntüye sahip olduğu ifade edilebilir.

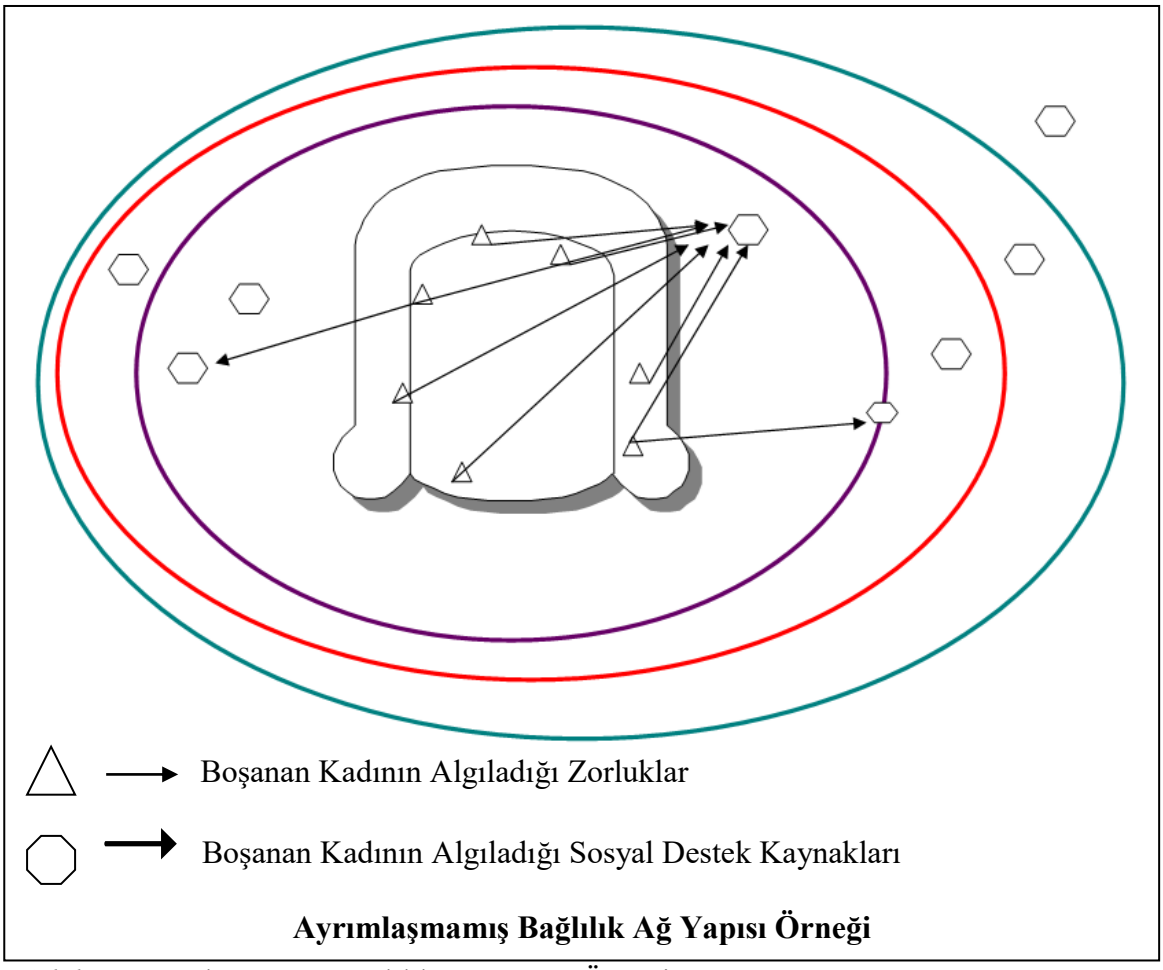

Şekil 3. Ayrımlaşmamış Bağlılık Ağ Yapısı Örneği

Şekil 3'deki kadının algıladığı farklı zorluklar sırasında farklı sosyal destek kaynakları ile bağlantı kurmadığı görülmektedir. Algıladığı zorlukların büyük kısmında tek bir sosyal destek kaynağından yardım aldığı görülmektedir. Bu nedenle bu kadının bağlılık ağ yapısının ayrımlaşmamış bir görüntüye sahip olduğu ifade edilebilir.

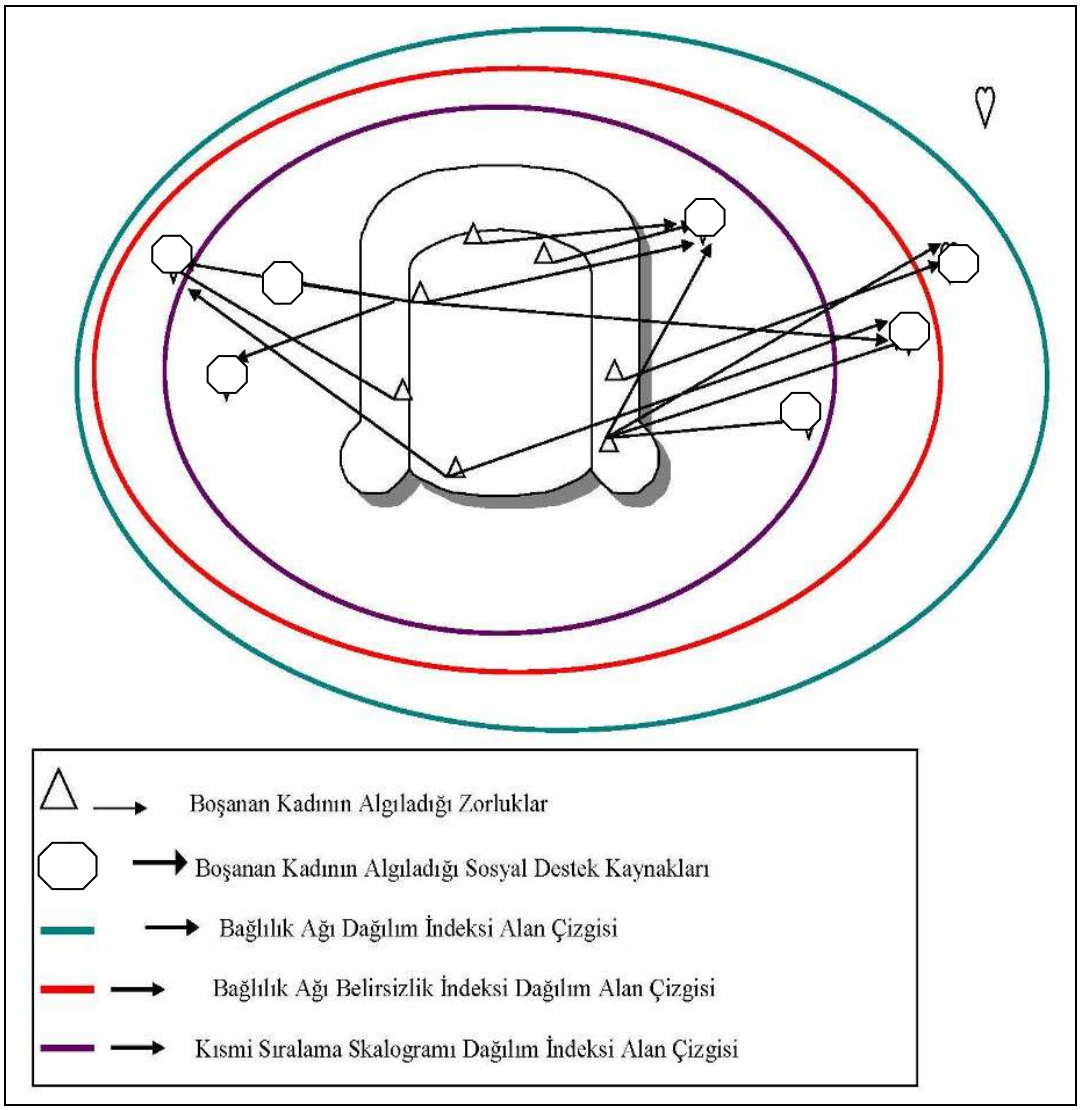

Şekil 4. Ayrımlaşmamış Bağlılık Ağ Yapısı Örneği

Şekil 4'deki kadının algıladığı farklı zorluklar sırasında neredeyse tüm sosyal destek kaynakları ile bağlantı kurduğu görülmektedir. Algıladığı zorlukların büyük kısmında tüm sosyal destek kaynaklarından yardım aldığı görülmektedir. Bu nedenle bu kadının bağlılık ağ yapısının ayrımlaşmamış bir görüntüye sahip olduğu ifade edilebilir.

3.5.3.4. Kısmi Sıralama Skalogramı Kısmi Sıralama Skalogramı Dağılım İndeksi (Index of Dispersion Partial Order Scalogram Analysis by Coodinates-Index of Dispersion POSAC) Kısmi Sıralama Skalogramı Derinlik İndeksi (Index of Depth Partial Order Scalogram Analysis by Coodinates-Index of Depth POSAC

Bell, Winter ve Bhandri (2010) tarafından bağlılık ağı verilerini kullanarak hiyerarşik yapıları incelemek için ortaya konan bir yöntemdir. Shye (1985) tarafından geliştirilen bu teknik, kısmi sıralama skalogramı (POSAC) analizi olarak bilinmektedir. Kısmi sıralama skalogramı (POSAC), bir sıralama faktör analizi formu olarak tanımlanabilir (Raveh ve Landau,1993). Daha önce bu yöntem suç ve suçlu davranış örüntülerini temel alan potansiyel liderleri incelemek için araştırmalarda kullanılan bir yöntemdir ve bağlılık ağındaki verileri temel alarak en üst ve en alt seviyedeki ilişkileri ortaya çıkarma gücüne sahiptir (Bell, Winter ve Bhandri, 2010). Kısmi sıralama skalogramı (POSAC), sosyal destek kaynaklarının farklı profillerini oluşturan ikili verileri alır ve toplam puanlarına göre sıralar. Örneğin 11101 olarak görünen bir profil 10000 olarak görünen bir profilden daha büyüktür. POSAC toplam puanla benzer şekilde niteliksel farklılıkları da hesaplamaktadır. Örneğin 11101 toplam skoru 4 olmakla birlikte niteliksel olarak 01111 görünümünde olan profilden farklıdır.

POSAC, her bir yardımcının profilini, her bir yardımcının destek olduğu mevcut zorluk sayısı ve benzerlik veya karşılaştırılabilirlik derecesi açısından karşılaştırır ve sıralar. Ardından herbir sosyal destek kaynağının profili için iki puan atar. Dikey eksen bir yardımcının kaç zorluk sırasında yardımcı olduğu sayıyı; yatay eksen ise aynı profiller arasındaki niteliksel farkları göstermektedir. Böylece, çok sayıda zorluk için yardım sağlayan sosyal destek kaynakları, koordinat düzleminin tepesine yakın konumlandırılır ve az sayıda zorluk sırasında yardımcı olanlar ise alt taraflarda konumlandırılır. Sosyal destek kaynaklarının X ekseni boyunca konumu, herbir sosyal destek kaynağı için durum profilindeki benzerlik veya farklılık derecesini göstermektedir.

Kısmi sıralama skalogramı (POSAC) konfigürasyonunda iki ölçüm tanımlanabilir. Bunlardan birisi bağlılık ağı dağılım indeksi ile benzerdir ve kısmi sıralama skalogramı (POSAC) dağılımı olarak adlandırılmaktadır. POSAC dağılım indeksi sonucu 0 ile 1 arasında bir sonuç vermektedir ve 1'e yaklaştıkça dağılımın yükseldiği yönünde bir yorum yapmayı sağlamaktaır. Algılanan sosyal destek kaynaklarından alınan yardıma göre en hassas dağılımları kısmi sıralama skalogramı (POSAC) dağılımı

göstermektedir. Alınan sosyal destek yardımları arasındaki farklılaşma ve kayma bu dağılımda engellenmektedir. Diğer ölçüm ise kısmi sıralama skalogramı (POSAC) derinliği olarak ifade edilir ve herbir sosyal destek kaynağının kapsama alanındaki çeşitliliğini göstermektedir (Bell vd.,2010). Bu çeşitlilik ile kastedilen yardım için kaç çeşit zorlukta bu kaynaktan yararlanıldığıdır. POSAC derinliği ile ilgili sonuçlar da 0 ile 1 arasında sonuç vermekte ve 1'e yaklaştıkça derinliğin arttığı, yani yardım alınan zorluk çeşidinin arttığı yönünde yorum yapmayı sağlamaktadır.

Kısmi sıralama skalogramı (POSAC) yönteminin en büyük avantajı, bağlılık ağları arasındaki yapısal farklılıkları ortaya çıkarmasıdır. Benzer dağılıma sahip değerler arasındaki niteliksel farkı ortaya koymaktadır. Bu yöntemin bu avantajı ise kişisel yapılar kuramının doğasındaki organizasyonel yön ile tutarlı bir sonuç almayı sağlamaktadır (Bell ve diğerleri, 2010).

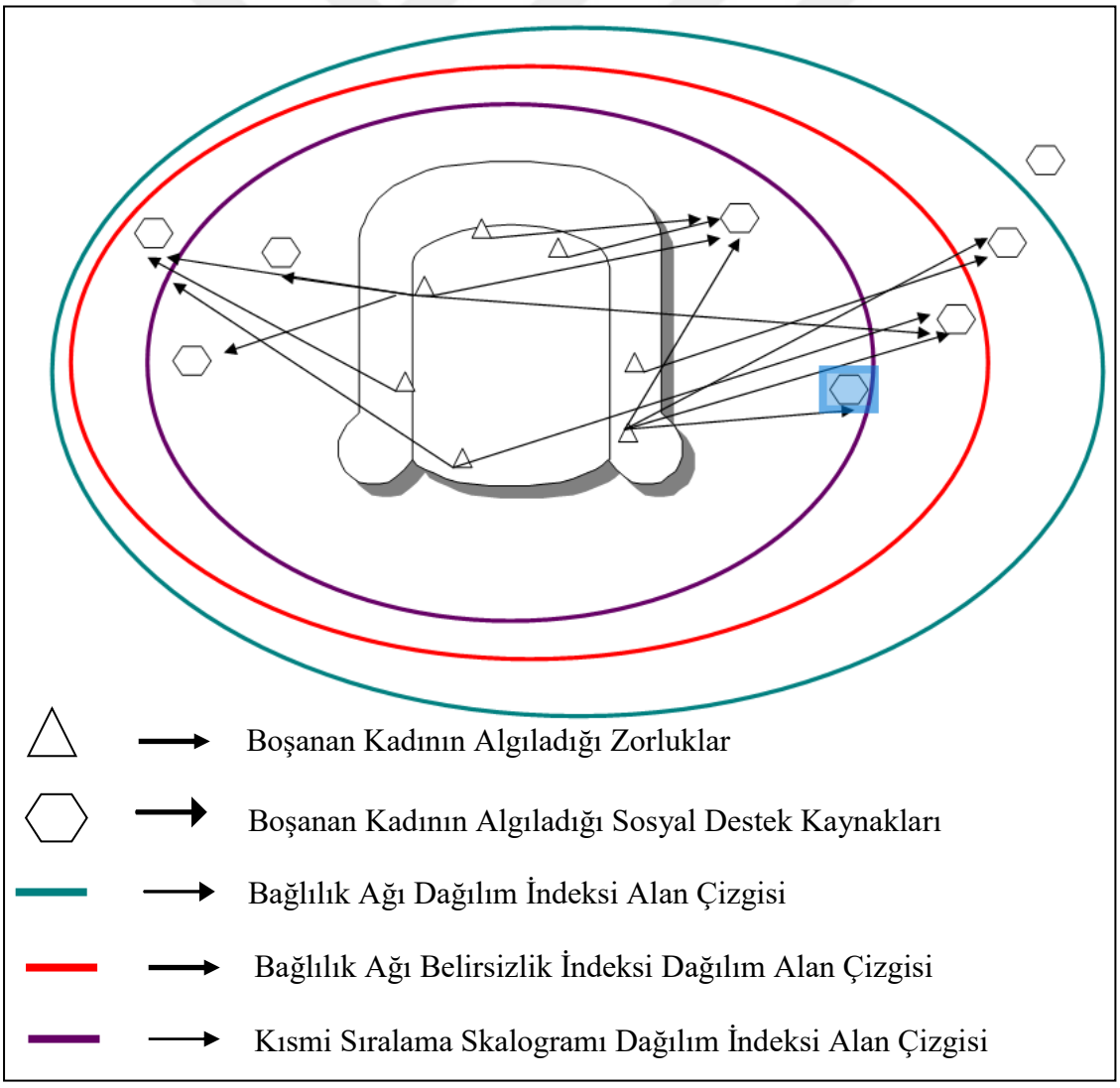

Şekil 5. Bağlılık Ağı Dağılım Çeşitleri

Şekil 5'te bir kadının bağlılık ağı dağılım türlerine dair ayrımlar görülmektedir. En dıştaki mavi halka sınırları DDI için çizilmiştir. Bu sınır içindeki yardım bağlantıları DDI dağılımını vermektedir. Ortadaki kırmızı halka sınırları UI için çizilmiştir. Bu sınır içindeki yardım bağlantıları UI dağılımını vermektedir. En içteki mor halka sınırları POSAC-Dağılımı için çizilmiştir. B sınır içindeki yardım bağlantıları POSAC-Dağılımını vermektedir.

Tablo 2.

Bağlılık Ağı Analiz Yöntemleriyle Elde Edilen Sonuçları Yorumlama

Psikolojik Tanılama Aracı	**Boyut**	**Elde Edilen Sonuçlar ve Yorumlanması**
Bağlılık Ağı Testi	Destek Kaynağı Sayısı (Network Size)	Her bir katılımcının algıladığı toplam sosyal destek kaynağı olan kişi sayısını gösteren sayısal değerdir. Katılımcılar arasında sıralama yapmak için kullanılmaktadır.
Bağlılık Ağı Testi	Kullanılan Ağ Yüzdesi	Her bir katılımcının algıladığı sosyal destek kaynaklarından yardım alma miktarlarını yüzde olarak gösteren değerdir. Yüzde değeri arttıkça yardım alma miktarının arttığı sonucu elde edilmekte ve katılımcı grup içerisinde bir sıralama yapılabilmektedir.
Bağlılık Ağı Testi	Bağlılık Ağı Dağılım İndeksi (DDI)	Her bir katılımcı için hem algıladıkları sosyal destek kaynağı hem de algıladığı zorluk açısından sayısal bir değer vermektedir. Elde edilen sayısal değerler algılanan sosyal destek kaynağı ve algılanan zorluklar içerisinde yardım alma durumuna göre nasıl bir dağılım olduğuna dair bir sonuç vermektedir. Bu sonuçlar standardize edilmeden algılanan sayısal değerler üzerinden elde edilen sayısal sonuçlardır ve katılımcıların algıladıkları sayısal değerler ile yardım aldıkları sayısal değerler arasındaki farkı ve katılımcı grup içerisindeki sıralamaları hakkında yorum yapmamızı sağlamaktadır.
Bağlılık Ağı Testi	Belirsizlik İndeksi (UI)	Her bir katılımcı için hem algıladıkları sosyal destek kaynağı hem de algıladığı zorluk açısından standardize edilmiş sayısal bir değer vermektedir. Katılımcıların algıladıkları sosyal destek kaynakları ve algıladıkları zorluklardan yardım alma durumlarına göre dağılım sonuçlarını vermektedir. 0 ile 1 arasında değişen sonuçlar elde edilmektedir. 1 algılanan sosyal destek kaynaklarının hepsinden yardım alındığı ya da algılanan tüm zorluklar sırasında yardım alındığı şeklinde yorum yapmayı sağlamaktadır. Sonuçlar grup içerisinde ve grup dışında sıralama için de standardizasyonu sağlamaktadır. Sonuçlar 0'a yaklaştıkça yardım alınan kişilerin ve zorlukların dağılımının daraldığı şeklinde yorum yapılabilmektedir.
Bağlılık Ağı Testi	Belirsizlik Katsayısı (UC)	Bağlılık ağ yapısındaki dağılımın daralan ya da genişleyen yapısı ve bu daralma ya da genişelemenin sosyal destek boyutunda mı yoksa zorluklar boyutunda mı olduğu hakkında yorum yapmayı sağlamaktadır. Belirsizlik katsayısı sosyal destek kaynağı (sütun) ve zorluk(satır) puanları arasında bir asimetri varsa bu bize ağ yapısının daralan yapıda olduğu bilgisini vermektedir.

		Asimetri yoksa daralma olmadığı yorumu yapılabilmektedir. Buradaki sayısal değerler 0 ile 1 arasında sonuç vermekte ve 1'e yakın değerler aynı zamanda yardım alma açısından sıklığı göstermektedir. Belirsizlik katsayısı simetrik ilişki puanı da yine 0 ile 1 arasında değerler vermektedir ve 1'e yaklaşan değerler ağ yapısındaki daralma ya da genişlemeye dair ilişkilerin güçlü olduğu şeklinde yorum yapmayı sağlamaktadır.
Bağlılık Ağı Testi	POSAC Dağılım İndeksi	Katılımcıların algıladığı sosyal destek kaynağı olan kişiler içerisinde daha yoğun yardım aldıkları kişilere dair daha hassas dağılım sonucunu elde etmemizi sağlamaktadır. 0 ile 1 arasında elde edilen sonuçlarda 1'e yakın değerler dağılımın artması şeklinde yorumlanmaktadır. POSAC dağılım puanı ile POSAC derinlik puanları arasındaki asimetri deyine ağ yapısındaki daralma ya da genişleme hakkında fikir vermektedir.
Bağlılık Ağı Testi	Bağlılık Ağı Derinlik İndeksi	Katılımcıların en hassas dağılım sonuçları içerisinde yardım aldıkları kişilerden ne tür zorluklarda yardım aldıklarına dair en hassas sonuçları elde etmemizi sağlamaktadır. 0 ile 1 arasında elde edilen sonuçlarda 1'e yakın değerler derinliğin, yani yardım alınan zorluk türlerinin ve miktarının artması şeklinde yorumlanmaktadır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde boşanma sonrası süreçteki kadınların bağlılık ağ yapıları incelenerek sosyal destek kaynakları ile ilişkilerindeki anlamlı örüntüler ortaya konmuştur. Bu bölüm katılımcı grubun bağlılık ağ yapılarına bakılarak üç kategoride ele alınmıştır. İlk kategoride katılımcıların bağlılık ağ yapılarıyla ulaşılan ilişki örüntülerinin grup içi karşılaştırmalarına dayalı bulgulara yer verilmiştir.

İkinci kategoride her bir katılımcının bağlılık ağ yapılarıyla ulaşılan ilişki örüntülerinin birey içi karşılaştırmalarına dayalı bulgulara yer verilmiştir. Bu bulgular her bir katılımcıya dair olgu analizi oluşturacak şekilde sunulmuştur. Her bir olgunun algıladığı zorluklar sırasında algıladıkları sosyal destek kaynağı olan kişilerin en kapsamlı dağılımı (DDI), algıladığı tüm zorluklar sırasında yardım aldıkları sosyal destek kaynağı olan kişilerin dağılımı (UI), daha sık yardım aldığı sosyal destek kaynaklarının dağılımı (POSAC-Dağılım) ve daha sık yardım aldığı sosyal destek kaynaklarından daha çok hangi zorluk türlerinde yardım aldığı (POSAC-Derinlik) ve bağlılık ağ yapısının yardım alma davranışı açısından ayrımlaşmış özelliklere sahip olup olmadığına (UC) dair bulgular sunulmuştur. Bu kategoride her bir olgunun algıladığı sosyal destek kaynaklarının her birine göre algıladığı zorlukların neler olduğu, algıladığı zorlukların her birine göre algıladığı sosyal destek kaynaklarının neler olduğu ve yardım aldığı sosyal destek kaynakları arasındaki hiyerarşik ilişkiler (POSAC) sunulmuştur.

Üçüncü kategoride ise olgu analizlerine dair bulgular özet halinde sunulmuştur. İlk olarak tüm katılımcıların algıladığı zorluklar sırasında algıladıkları sosyal destek kaynağı olan kişilerin en kapsamlı dağılımlarına (DDI) dair bulgular ve algıladıkları tüm zorluklar sırasında yardım aldıkları sosyal destek kaynağı olan kişilerin dağılımları (UI) karşılaştırılarak sunulmuştur. İkinci olarak tüm katılımcıların yardım aldıkları sosyal destek kaynaklarından ne sıklıkta yardım aldıklarına (POSAC-Dağılım ve POSAC-Derinlik) dair bulguları karşılaştırılarak sunulmuştur. Üçüncü olarak, tüm katılımcıların yardım aldıkları sosyal destek kaynaklarının üç dağılım türü (DDI, UI, POSAC-Dağılım) açısından sıralaması sunulmuştur. Son olarak tüm katılımcıların bağlılık ağ yapısının yardım alma davranışı açısından ayrımlaşmış özelliklere sahip olup olmadığına (UC) dair bulguların karşılaştırılması sunulmuştur.

4.1. Katılımcıların Bağlılık Ağ Yapılarıyla Ulaşılan İlişki Örüntülerinin Grup-İçi Karşılaştırmalarına Dayalı Bulgular

Bu kısımda katılımcı grubun algıladığı sosyal destek kaynağı sayısına göre yardım alma davranışının nasıl değiştiği ile ilgili bulgular sunulmuştur. Tablo.3'te her bir katılımcıya ait sosyal destek kaynağı olan kişi sayısı (ağ büyüklüğü), kullanılan ağ yüzdesi (toplam bağlılık yüzdesi) ve kullandıkları ortalama sosyal destek kaynağı sayısı verilmiştir. Bu değerler açısından aralarındaki farklar karşılaştırma yolu ile değerlendirilmiştir.

Tablo 3.

Sosyal Desteğin Kullanımı ve Ağ Büyüklüğü

Olgu	**Destek Kaynağı Sayısı (Ağ Büyüklüğü)**	**Kullanılan Ağ Yüzdesi (Toplam Bağlılık)**	**Herbir Katılımcı Tarafından Kullanılan Ortalama Sosyal Destek Kaynağı Sayısı**
1	12	%11.3	2.6
2	3	%9.7	1.8
3	9	%30.5	4.2
4	8	%16.1	2.4
5	6	%28	2.6
6	14	%25.8	3.9
7	23	%8.1	3.4
8	6	%8.6	2
9	8	%8.5	1
10	11	%23.5	3

Tablo.3'te her bir olguya ait algıladığı sosyal destek kaynağı sayıları, bu sosyal destek kaynakları ile oluşturulan ağların kullanım yüzdesi ve her bir olgunun algıladığı sosyal destek kaynaklarından ortalama kaçından yardım aldığını gösteren bulgular yer almaktadır. Bu bulgulara bakıldığında sosyal destek kaynağı sayısı (ağ büyüklüğü) en yüksek olan katılımcı Olgu 7 (23) iken; en düşük olan ise Olgu 2'dir (2). Bu sayılar değer olarak katılımcıların algıladığı sosyal destek kaynağı sayılarını ham bir şekilde yansıtmaktadır. Bu kaynaklardan ortalama yardım alınma durumuna göre ise kaynaklarını en fazla kullanan katılımcı Olgu 3 (4.2) iken; en az kullanan ise Olgu 9 (1) olarak görülmektedir. Algıladıkları sosyal destek kaynakları ile kurabilecekleri ağ yüzdesi içerisinde en yüksek yüzde ile ilişkide olan katılımcı ise Olgu 3 (%30.5) iken; en düşük yüzde ile en az ilişkide olan katılımcı ise Olgu 7 (%8.1) olarak görülmektedir.

Bu bulguların yanı sıra katılımcıların ağ büyüklüklerini oluşturan algıladıkları sosyal destek kaynakları ile destek aldıkları ortalama kişi sayıları arasındaki ilişki de katılımcı grubun yardım alma davranışının daha çok nasıl şekillendiğini gösteren bir bulgu vermektedir. Katılımcılara ait ağ büyüklükleri ve destek aldıkları ortalama kişi sayılarını gösteren değerler arasındaki ilişkinin karşılaştırılması için Spearman rho değeri ile iki değişken arasındaki ilişkinin nasıl değiştiğine non-parametrik olarak bakılmıştır. Yapılan analiz sonucunda bu katılımcı grubunda ağ büyüklüğü ile yardım aldıkları ortalama sosyal destek kaynağı sayısı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Spearman rho sonucunda r değeri 0,535 bulunmuştur. Tek-kuyruklu test sonucunda .055 düzeyinde bulunan ilişkinin de anlamsız olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar doğrultusunda kişilerin ağ büyüklüğü arttıkça yardım alma seviyelerinin de arttığı gibi bir sonuç çıkarılamayacağı görülmüştür. Bunun anlamı katılımcıların algıladıkları sosyal destek kaynaklarının sayısı yardım aldıkları sosyal destek kaynakları sayısı ile aynı değildir. Katılımcıların algıladıkları sosyal destek kaynaklarının sayısı ile yardım aldıkları kaynaklar arasındaki ilişkiler aşağıda olgu düzeyinde tek tek verilmiştir.

4.2. Katılımcıların Bağlılık Ağ Yapılarıyla Ulaşılan İlişki Örüntülerinin Birey-İçi Karşılaştırmalarına Dayalı Bulgular

Bu kısımda her bir katılımcının tek tek bağlılık ağ yapılarını ortaya koyan olgu analizlerine dair bulgular sunulmuştur. Bu bulgular ile her bir olgunun algıladığı ve yardım aldığı sosyal destek kaynaklarına dair ilişki örüntülerine dair bulgular sırasıyla aşağıda ele alınmıştır. Bu bulgular her bir katılımcıya ait yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplanmış olan bağlılık ağı testi verileri analiz sonuçları ve grafiklerden oluşmaktadır.

4.2.1 .Olgu 1

Biyografik Bilgi

Olgu 1 29 yaşında, psikolojik danışma bölümünden lisans düzeyinde mezun olmuş, mesleki anlamda hem hemşire hem de psikolojik danışman ünvanına sahip bir kadındır. Olgu 1 hemşire olarak çalışmaktadır. Köken ailesi aslen doğulu olmakla birlikte kendisi Adana'da doğmuş ve yetişmiştir. İki çocuklu bir ailenin büyük kızı olarak dünyaya gelmiştir. Annesi ilkokul; babası lise mezunudur.

Olgu 1 köken ailesinin öyküsünü kısaca şöyle anlatmıştır: "Annem bulunduğu köken aileden uzaklaşmak için evlenmek istemiştir. Dedemden dolayı evliliğe soğuk bakmasına rağmen; babamın sakin, kendi halinde, güven veren yapısı anneme evlilik konusunda cesaret vermiştir. Annemle babamın evliliği belki yıllarca bu temel neden ile devam edebilmiştir. "

Olgu 1 lise yıllarından itibaren karşı cinsle ilişkiler konusunda rahat ve kendine güvenli bir tutum benimsemiştir. 22 yaşında çalışma hayatına girdikten sonra aldığı evlenme kararında daha önce yaşadığı ilişkilere dair pişmanlıkları etken olmuştur. Bu evlilik ile bu pişmanlıkları azaltabileceğini umut etmiştir.

Olgu 1 iki yıl süren evlilik sürecinde eski eşiyle ekonomik konularda şeffaf olmayan yaşantılar sonucunda problemler yaşamaya başlamıştır. Eşinin kendisinden gizli yatırımlarını farketmesi üzerine karşılıklı tartışmanın boyutu fiziksel şiddete varınca, boşanmaya karar vermiştir. Bu kararı aldıktan sonra evden ayrılarak bir süre beklemiştir. Ardından Olgu 1'in ebeveynleri eski eşine ve ailesine ulaşmaya çalışmıştır. Bu çabalar sonuçsuz kalmış ve Olgu 1 avukat desteği ile evlilik sürecini sonlandırmıştır.

Olgu 1 boşandıktan sonra beş yıllık bir süre geçmiştir. Olgu 1'in bu süre içerisinde eski eşinin pişmanlık ve dönme isteği, tesadüfen birkaç kez karşılaşmış olmaları dışında ilişkilerini boşanma sonrası yapılandırma ve sürdürme istek ve ihtiyacı olmamıştır.

4.2.1.1. Olgu 1 Bağlılık Ağı Analiz Bulguları

Olgu 1 bağlılık ağı testi analiz sonuçlarına ait sayısal değerler Tablo.4'te verilmiştir. Olgu 1'in algıladığı sosyal destek kaynağı ve zorluk sayısına ilişkin dağılım, algıldığı sosyal destek ve zorluklar içerisinde yardım aldıklarının dağılımı, algıladığı sosyal destek kaynaklarından sıklıkla yardım aldıklarının dağılımı ve sıklığı ile sosyal destek kaynaklarını organize ederken bağlılık ağ yapısının ayrımlaşıp ayrımlaşmadığını gösteren sonuçlar ele alınmıştır.

Tablo 4.

Olgu 1 Bağlılık Ağı Analiz Bulguları ve Yorumu

Bağlılık Ağı Dağılım İndeksi		**Belirsizlik İndeksi**		**Kısmi Sıralama Skalogramı (POSAC)**		**Belirsizlik Katsayısı Puanları**		
Sosyal Destek	**Zorluk**	**Sosyal Destek**	**Zorluk**	**Dağılım**	**Derinlik**	**Sosyal Destek**	**Zorluk**	**Simetrik İlişki**
6.65	14.03	0.90	0.79	0.59	0.82	0.55	0.45	0.49

Olgu 1 bağlılık ağı analiz sonuçları bireysel olarak değerlendirildiğinde mevcut sayısal verilerin anlamı ve birbiriyle ilişkisi şu şekilde ifade edilebilir: Olgu 1 doldurmuş olduğu bağlılık ağı formu içeriğine göre hem algıladığı zorluklar hem de yardım aldığı sosyal destek kaynakları açısından genişleyen-ayrımlaşmış özellikler gösteren bir ağ yapısı olduğu yorumu yapılabilir.

Olgu 1'in DDI puanları en kaba şekilde yardım aldığı sosyal destek kaynağı ve zorluk sayısına dair sonuçları vermektedir. Bu sonuçlara göre Olgu 1 içinde bulunduğu grup içerisinde 31 zorlu yaşam olayı içerisinde 14.03 düzeyinde zorluk sırasında yardım almış ve 6.65 düzeyinde sosyal destek kaynağından faydalanmıştır. Olgu 1 UI puanı da DDI puanlarına göre yardım aldığı zorluk ve sosyal destek kaynaklarının yoğun bir şekilde ne kadarından yardım aldığı ile ilgili yorum yapmayı sağlamaktadır. Olgu 1 UI zorlu yaşam olayları puanı .79; UI sosyal destek kaynağı sayısı puanı .90 değerinde dağılımlara sahiptir. 1'e yakın değerler olması nedeniyle Olgu 1'in algıladığı zorluklar sırasında yardım için çoğu kaynağını işe koştuğu şeklinde yorum yapılabilir.

Olgu 1'in algıladığı sosyal destek kaynaklarından yardım almasına dair diğer bir dağılım ölçüsü olan POSAC dağılım puanı 0.59 olarak bulunmuştur. Bu değerle ilgili algıladığı sosyal destek kaynakları içerisinde daha sıklıkla ve homojen şekilde yardım aldığı sosyal destek kaynağı aralığı yorumu yapılabilir. POSAC derinlik puanı 0.82 ile daha sınırlı bir alandaki sosyal destek kaynaklarından daha fazla ve daha çeşitli zorluklar sırasında yardım aldığı yorumu yapılabilir. POSAC değerlerindeki asimetrik ilişkiyle ilgili de Olgu 1'in ağ yapısının kısmen daralan bir yapıda yorumu yapılabilir.

Olgu 1'in belirsizlik katsayısında yer alan simetrik ilişki puanı 0.49 olması algıladığı zorluk ve algıladığı sosyal destek puanları arasındaki asimetrik ilişkinin orta düzeyde bir güçlükte olduğu şeklinde yorumlanabilir. Olgu 1'in algıladığı zorluk ve algıladığı sosyal destek kaynakları arasındaki ilişkiye bakıldığında belirsizlik katsayısı

puanlarının 0.45 ve 0.55 şeklinde olması asimetrik bir ilişkinin olmadığı ve Olgu 1'in ağ yapısının genişleyen bir yapıda olduğu şeklinde yorumlanabilir. Olgu 1'in ağ yapısındaki genişleme ve skalogram yapısı ile ortaya konan hiyerarşik ilişkileri de bağlılık ağı ilişkilerindeki ayrımlaşma olduğu şeklinde ifade edilebilir. Bu ayrımlaşma farklı zorluk türlerinde farklı sosyal destek kaynaklarından yardım alarak zorlukların üstesinden geldiği şeklinde yorumlanabilir.

4.2.1.2. Olgu 1'in Algılamış Olduğu Sosyal Destek Kaynaklarının Her Birine Göre Algıladığı Zorluklar

Olgu 1'in algılamış olduğu sosyal destek kaynaklarının her birine göre algıladığı zorluk sayıları değişmektedir. Bu değişime dair bulgular Şekil 6'da gösterilmiştir.

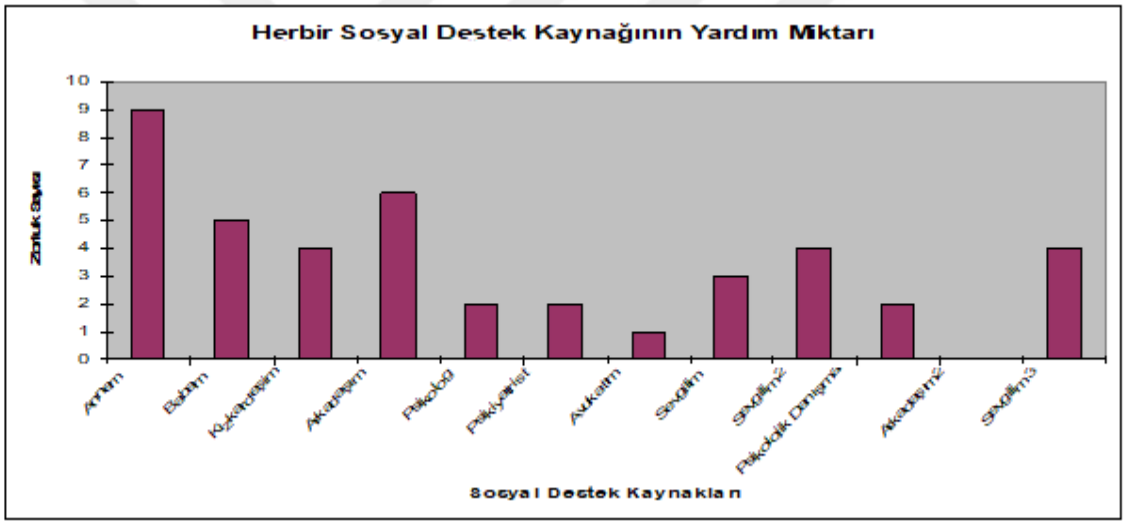

Şekil 6. Olgu 1'in Algılamış Olduğu Sosyal Destek Kaynaklarına Göre Algıladığı Zorluk Sayıları Grafiği

Olgu 1 boşanma sonrası yaşanma olasılığı söz konusu olan 31 zorlu yaşam olayından 16 tanesinde seçtiği 11 sosyal destek kaynağı olan kişiden yardım almıştır. Bu kişiler içerisinde en fazla yardım aldığı kişi grafikte de görüldüğü üzere annesidir. Annesinin ardından Arkadaşım ikinci sırada yer almıştır. Üçüncü sırada ise babası yer almıştır. Sonrasında eşit miktarlarda yardım aldığı Kardeşim, Sevgilim 2 ve Sevgilim 3 yer alırken; ardından gelen sırayı ise Psikolog, Psikiyatrist ve Psikolojik Danışman paylaşmıştır. En az destek aldığı kaynak ise Avukatım olarak son sırada yerini almıştır.

4.2.1.3. Olgu 1'İn Algılamış Olduğu Zorluklara Göre Yardım Aldığı Sosyal Destek Kaynakları

Olgu 1'in algılamış olduğu her bir zorluk türüne göre yardım aldığı sosyal destek kaynağı sayısı da değişmektedir. Bu değişikliğin nasıl olduğu ise Şekil 7'de gösterilmiştir.

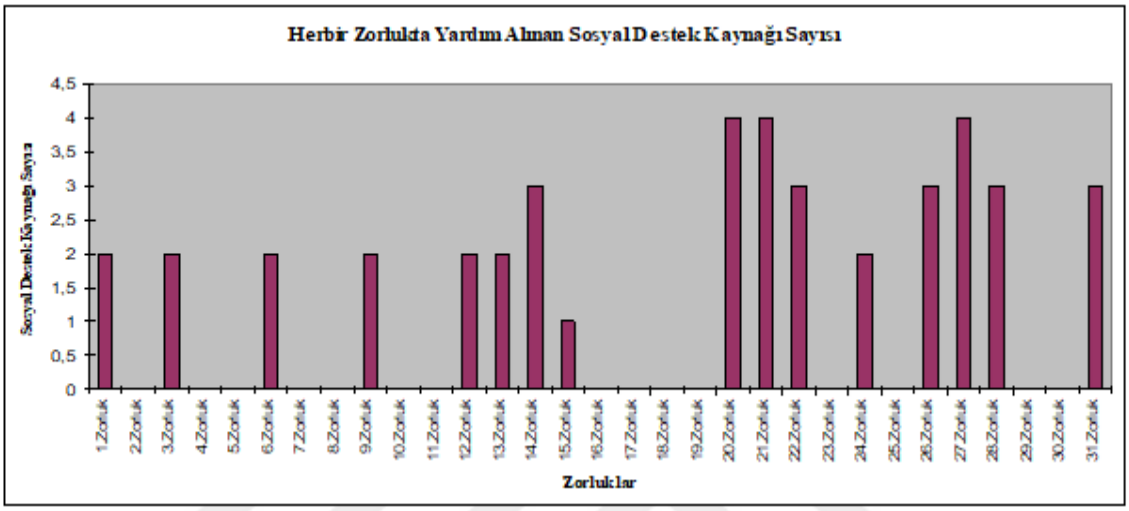

Şekil 7. Olgu 1'İn Algılamış Olduğu Zorluklara Göre Yardım Aldığı Sosyal Destek Kaynağı Sayısı Grafiği

Grafiğe göre Olgu 1'in 16 zorluk türünde sosyal destek kaynaklarından yardım aldığı görülmektedir. Yardım almadığı diğer 15 zorlu yaşam olaylarının bir kısmını zorluk olarak algılamadığını; bir kısmı ile de sosyal destek kaynağı kullanmadan baş ettiğini ifade etmiştir.

En fazla sosyal destek kaynağı kullandığı zorluklar 20 numaralı " Erkeklerin boşanmış kadına önyargılı bakış açısıyla ilgili yaşanan zorluklar", 21 numaralı " Romantik ilişkilerde güven duygusu geliştirmede yaşanan zorluklar" ve 27 numaralı " Toplumun boşanmış kadınla ilgili olumsuz önyargılarına dayalı zorluklar" olmak üzere ilk sırada yer almıştır. kinci sırada ise 14 numaralı " Köken ailede boşanmış kadın rolünün kabulüyle ilgili yaşanan zorluklar", 22 numaralı " Romantik ilişki yürütme sürecinde yaşanan zorluklar", 26 numaralı " Sevgilisi açısından boşanmış kadının yeniden evlilik düşüncesine dair yaşanan zorluklar", 28 numaralı " Boşanma sonrası iş bulma, iş değişikliği, kariyer alanlarında yaşanan zorluklar" ve 31 numaralı " İçsel destek kaynaklarını kullanmaya dair yaşanan zorluklar" zorluklar yer almıştır.

Üçüncü sırada ise eşit miktarda sosyal destek kaynağından yardım aldığı 1 numaralı " Eş rolüyle vedalaşma sürecinde yaşanan zorluklar", 3 numaralı " Eski eşin yaşattığı psikolojik şiddete dayalı zorluklar", 6 numaralı " Ev değişikliği ya da var olan evde yeni bir sistem oluşturmada yaşanan zorluklar ", 9 numaralı " Eski eşle nafaka ya da mal paylaşımı gibi yasal konularda yaşanan zorluklar", 12 numaralı " Yalnız ve izole hayatın getirdiği zorluklar", 13 numaralı " Yaşanan fiziksel/psikolojik sağlık sorunlarıyla ilgili zorluklar" ve 24 numaralı "Kendi algısı açısından boşanmış kadının yeniden evlilik düşüncesine dair yaşanan zorluklar" zorluklar yer almıştır. Son olarak ise en az yardım aldığı 15 numaralı " Boşanmış kadın olmakla ilgili kişisel algının yarattığı zorluklar" zorluk grafikte yerini almıştır.

4.2.1.4. Olgu 1 Kısmi Sıralama Skalogramı Grafiği ve Yorumları

Kısmi sıralama skalogramı ile Olgu 1'in yardım aldığı sosyal destek kaynakları arasında hiyerarşik ilişki örünütülerine ulaşılmıştır. Olgu 1'in kısmi sıralama skalogramı grafiği Şekil 8'de gösterilmiştir.

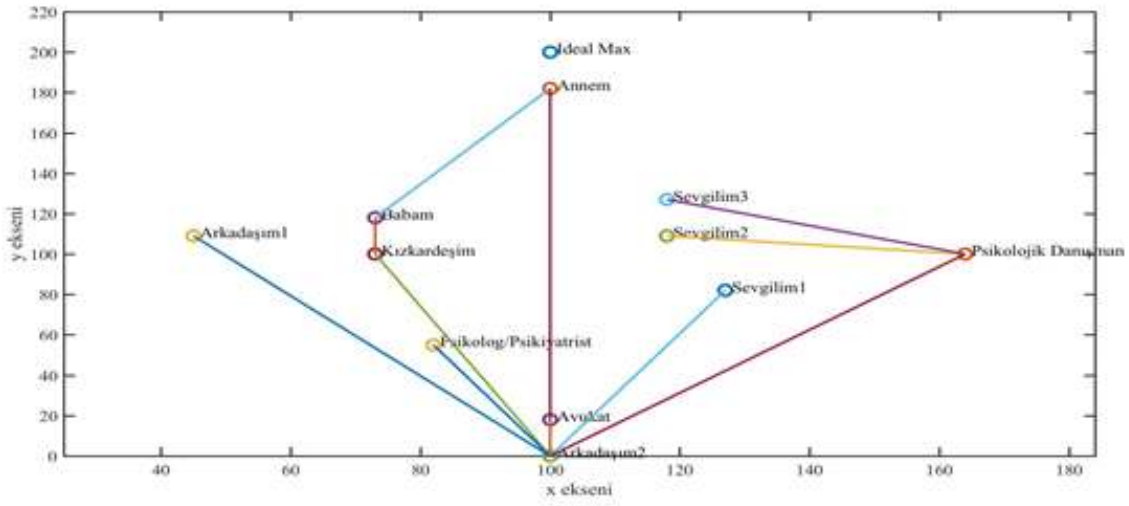

Şekil 8. Olgu 1 Kısmi Sıralama Skalogramı Grafiği

Olgu 1'in kısmi sıralama skalogramına bakıldığı zaman en geniş hiyerarşik ilişki ağının tepesinde annenin ve sırayla hiyerarşide Babam, Kız kardeşim, Avukatım ve en tabanda Arkadaşım 2'nin yer aldığı görülmektedir. Bu hiyerarşik yapıyla ilgili bu sosyal destek kaynaklarının benzer zorluklarda bu sıralama ile işe koşulduğu şeklinde yorumlanabilir.

Olgu 1'in ikinci sırada en güçlü sosyal destek kaynağının Arkadaşım 1 olduğu ve bağımsız zorluk gruplarında destek sağladığı yorumu yapılabilir. Olgu 1'in üçüncü sırada yer alan sosyal destek kaynağının Sevgilim 3 olduğu ve bu kaynağın Psikolojik Danışmanın destek olduğu zorluk alanlarını da kapsadığı yorumu yapılabilir. Sevgilim 2 ve Psikolojik Danışman kaynakları için de benzer miktarlarda ve benzer zorluk alanlarında destek kaynağı olarak yararlanıldığı yorumu yapılabilir. Birbirinden bağımsız zorluklarda destek kaynağı olarak 5.sırada Sevgilim 1; 6. sırada ise Psikolog/Psikiyatrist yer aldığı yorumu yapılabilir. Sonuç olarak Olgu 1'in hiyerarşik ilişkilerinde bir ayrımlaşma olduğu ve bu sosyal destek kaynaklarından da farklı sıklıkta yardım aldığı şeklinde bir yorum yapılabilir.

4.2.2. Olgu 2

Biyografik Bilgi

Olgu 2, 48 yaşında, tıp fakültesi mezunu ve doktor olarak çalışan bir kadındır. Köken ailesine bakınca anne Kilis, baba Tekirdağ'lı olan Olgu 2, İskenderun'da doğmuş büyümüştür. İki çocuklu bir ailenin büyük kızı olarak dünyaya gelmiştir. Anne lise; baba öğretmen okulu mezunudur.

Olgu 2, köken ailesinin öyküsünü kısaca şöyle anlatmıştır: "Annem lisedeyken babam öğretmen okulundan çıkıp öğretmen olarak çalışmaya başladığı yerde annemi görüp beğenmiş. Üç yıl boyunca annemi istemiş ve annem liseyi bitirince de evlenmelerine izin vermişler."

Olgu 2 lisans yıllarında aşık olduğu eşiyle çıkmaya başlamış ve mezun olduktan sonra da evlenmiştir. 17 yıl süren evlilik sonrasında boşanmışlardır. Aslında boşanma kararını evliliğin üçüncü yılında almış olmalarına rağmen evlilik süreçleri devam etmiştir. Çocuklarının olmasıyla devam eden evlilik süreci 17 yıl sonunda Olgu 2'nin isteği ile sonra ermiştir. Olgu 2 evlilik sürecinde haksızlığa uğradığı ve ezildiği düşüncesi ile mücadele etmek yerine ayrılığı tercih ettiğini ifade etmiştir. Olgu 2 boşanma konusunda temel etkenin kişilik çatışması ve uyuşmazlığının olduğunu ifade etmiştir. İlişkide şefkat, sevgi ve paylaşımın bitmiş olması nedeniyle evliliğin devamı için neden kalmadığını ifade etmiştir. Ebeveyn tutumları konusunda da yaşadıkları çatışmaların etken olduğunu ifade etmiştir.

Boşanma sonrası süreçte uyum sağlamakta çok zorlanmadıklarını ifade etmiştir. Çocukların uyum sürecinde dahi öngördüklerinin aksine daha kolay bir uyum süreci

geçirdiklerini ifade etmiştir. Boşanma süreci bunlara rağmen zorlu olsa bile sonrasında daha huzurlu hissettiğini ifade etmiştir. İlişkilerinin ebeveyn rolleri çerçevesinde devam ettiğini ifade etmiştir.

4.2.2.1. Olgu 2 Bağlılık Ağı Analiz Bulguları ve Yorumları

Olgu 2 bağlılık ağı testi analiz sonuçlarına ait sayısal değerler Tablo.5'te verilmiştir. Olgu 2'in algıladığı sosyal destek kaynağı ve zorluk sayısına ilişkin dağılım, algıldığı sosyal destek ve zorluklar içerisinde yardım aldıklarının dağılımı, algıladığı sosyal destek kaynaklarından sıklıkla yardım aldıklarının dağılımı ve sıklığı ile sosyal destek kaynaklarını organize ederken bağlılık ağ yapısının ayrımlaşıp ayrımlaşmadığını gösteren sonuçlar ele alınmıştır.

Tablo 5**.**

Olgu 2 Bağlılık Ağı Analiz Sonuçları ve Yorumu

Bağlılık Ağı Dağılım İndeksi		**Belirsizlik İndeksi**		**Kısmi Sıralama Skalogramı**		**Belirsizlik Katsayısı Puanları**		
Sütun	**Satır**	**Sütun**	**Satır**	**Dağılım**	**Derinlik**	**Sütun**	**Satır**	**Simetrik İlişki**
1.38	0	0.85	0.46	0	0.33	0.34	0.20	0.25

Olgu 2 bağlılık ağı analiz sonuçları bireysel olarak değerlendirildiğinde mevcut sayısal verilerin anlamı ve birbiriyle ilişkisi şu şekilde ifade edilebilir: Olgu 2'nin doldurmuş olduğu bağlılık ağı formu içeriğine göre hem algıladığı zorluklar hem de algıladığı sosyal destek kaynakları açısından daralan bir ağ yapısına sahip olduğu yorumu yapılabilir. Olgu 2'nin DDI sonucuna bakıldığında algıladığı zorluklara ilişkin puanının 0 olması algıladığı zorlukların çok sınırlı sayıda olduğu ve dağılım göstermediği şeklinde yorumlanabilir. Yine DDI sonucuna bakıldığında algıladığı sosyal destek puanının 1.38 olması da sosyal destek kaynaklarına dair de ağ yapısında dağılım olmadığı şeklinde yorumlanabilir. UI puanlarında da algıladığı zorlukların 0.46 algıladığı sosyal destek puanının 0.85 olması ise Olgu 2'nin algıladığı sosyal destek kaynakları sınırlı olsa da onlardan yardım isteme konusunda sınırlı sayıda zorlukta sıklıkla yardım istediği şeklinde yorumlanabilir.

Olgu 2'nin algıladığı sosyal destek kaynaklarının dağılımına dair diğer bir puan türü de POSAC dağılım puanıdır ve tabloda 0 olarak görülmektedir. Bu değer Olgu 2'nin sosyal destek kaynaklarından yardım isterken geniş bir zorluk alanında farklı konularda onlardan yardım istemediği şeklinde yorumlanabilir. POSAC derinlik puanı olan 0.33 de algıladığı sosyal destek kaynaklarından yardım alma miktarının düşük seviyede olduğu şeklinde yorumlanabilir. Olgu 2'nin POSAC dağılım ve derinlik puanları arasındaki asimetrik ilişki bağlılık ağ yapısının daralan ve zayıf güçlükte bağları olan bir yapı sergilediği şeklinde ifade edilebilir.

Olgu 2'nin UC puanlarından simetrik ilişki puanı 0.25 olması belirsizlik katsayısı asimetrik ilişkisindeki gücün zayıf olduğu şeklinde yorumlanabilir. UC algıladığı zorluklar 0.20 ve algıladığı sosyal destek kaynakları 0.34 olması da ağ yapısındaki ilişkilerin zayıf olduğu şeklinde yorumlanabilir. Bu değerler arasında bir asimetrik ilişki olmakla birlikte ilişkiler zayıf olarak yorumlanabilir. Bu asimetrik ilişkiye göre Olgu 2'nin bağlılık ağı yapısı daralan ve ayrımlaşmamış bir ağ yapısı olarak değerlendirilebilir. Olgu 2 çok sınırlı bir zorluk alanında çok sınırlı sayıda kişiden yardım alma davranışı sergilediği için farklı zorluk alanlarında bu daralan ağ yapısının onu savunmasız bırakması olasılığı olduğu yorumu yapılabilir. Bu alanda zorluk algılamamış olması ise savunmasız bir durum olmama ihtimali olduğu şeklinde de yorumlanabilir.

4.2.2.2. Olgu 2'nin Algılamış Olduğu Sosyal Destek Kaynaklarının Her Birine Göre Algıladığı Zorluk Sayıları

Olgu 2'in algılamış olduğu sosyal destek kaynaklarının her birine göre algıladığı zorluk sayıları değişmektedir. Bu değişime dair bulgular Şekil 9'da gösterilmiştir.

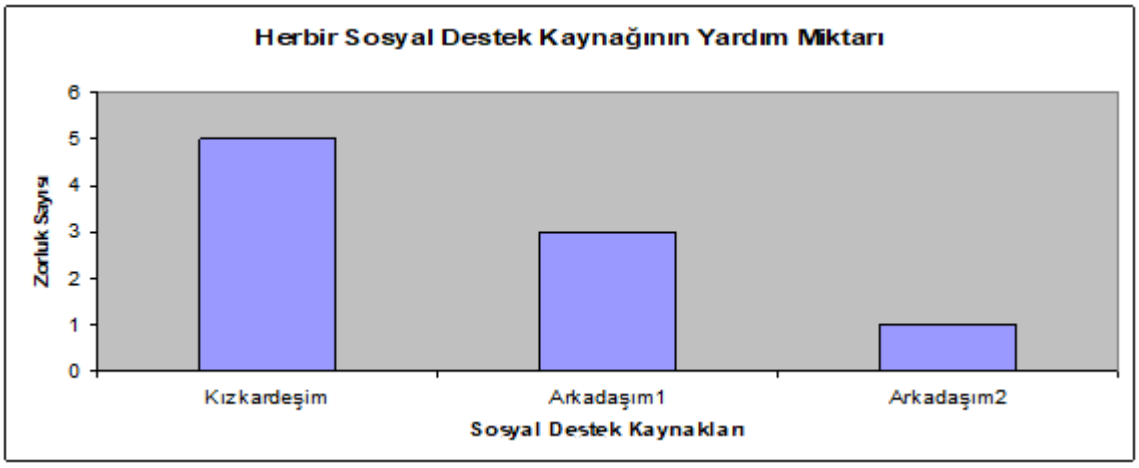

Şekil 9. Katılımcı 2'nin Algılamış Olduğu Sosyal Destek Kaynaklarına Göre Algıladığı Zorluk Sayıları Grafiği

Olgu 2 boşanma sonrası yaşanma olasılığı söz konusu olan 31 zorlu yaşam olayından 5 tanesinde seçtiği 3 sosyal destek kaynağı olan kişiden yardım almıştır. Bu kişiler içerisinde en fazla yardım aldığı kişi grafikte de görüldüğü üzere kız kardeşidir. Kız kardeşinin ardından ikinci sırada Arkadaşım 1, üçüncü sırada ise Arkadaşım 2 yer almaktadır.

4.2.2.3. Olgu 2'nin Algılamış Olduğu Zorluklara Göre Yardım Aldığı Sosyal Destek Sayıları

Olgu 2'in algılamış olduğu her bir zorluk türüne göre yardım aldığı sosyal destek kaynağı sayısı da değişmektedir. Bu değişikliğin nasıl olduğu ise Şekil 10'da gösterilmiştir.

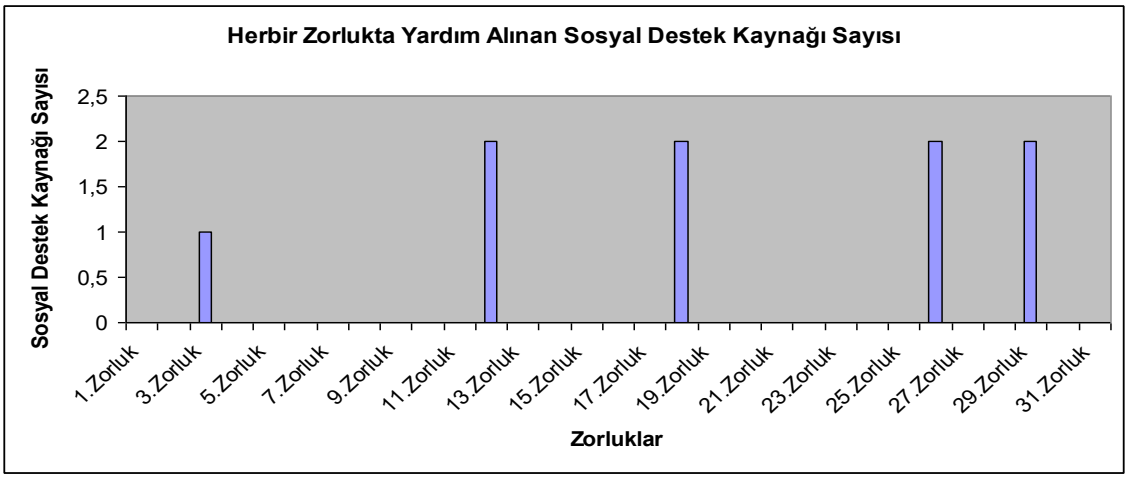

Şekil 10. Olgu 2'nin Algılamış Olduğu Zorluklara Göre Yardım Aldığı Sosyal D estek Kaynağı Sayısı Grafiği

Grafiğe göre Olgu 2'nin 5 zorluk türünde sosyal destek kaynaklarından yardım aldığı görülmektedir. Yardım almadığı zorluk türlerinden bir kısmını zorluk olarak algılamadığını, bir kısmını da sosyal destek almadan atlattığını ifade etmiştir.

Sosyal destek kaynağı kullandığı zorluklar en fazla 12 numaralı " Yalnız ve izole hayatın getirdiği zorluklar" , 18 numaralı " Evliyken kurulmuş olan sosyal çevre ilişkilerinin yürütülmesinde yaşanan zorluklar" , 26 numaralı " Sevgilisi açısından boşanmış kadının yeniden evlilik düşüncesine dair yaşanan zorluklar" ve 29 numaralı " Boşanma nedeniyle yaşanan ekonomik zorluklar " şeklinde sıralanmıştır. 3 numaralı " Eski eşin yaşattığı psikolojik şiddete dayalı zorluklar" zorluk ise daha sınırlı sosyal destek kullandığı zorluk olarak yerini almıştır.

4.2.2.4. Olgu 2 Kısmi Sıralama Skalogramı Grafiği ve Yorumları

Kısmi sıralama skalogramı ile Olgu 2'nin yardım aldığı sosyal destek kaynakları arasında hiyerarşik ilişki örünütülerine ulaşılmıştır. Olgu 2'nin kısmi sıralama skalogramı grafiği Şekil 11'de gösterilmiştir.

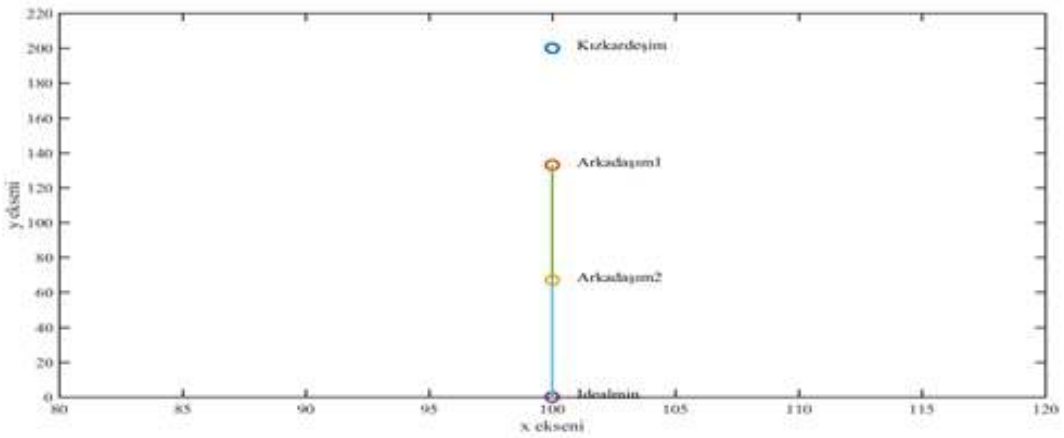

Şekil 11. Olgu 2 Kısmi Sıralama Skalogramı Grafiği

Olgu 2'nin kısmi sıralama skalogramına bakıldığı zaman hiyerarşik ilişkinin tek eksen üzerinde yerleşmiş olduğu görülmektedir. Bu ilişkinin tepesinde yer alan kız kardeşim isimli sosyal destek kaynağının en güçlü kaynak olduğu yorumu yapılabilir. Tek eksen üzerinde sosyal destek kaynaklarının yer alması, destek alınan zorluk türleri açısından da sosyal destek kaynaklarının örtüştükleri şeklinde yorumlanabilir. Bu eksende yardım aldığı kaynaklardan yardım alma oranına göre ikinci sırada Arkadaşım 1 ve üçüncü sırada Arkadaşım 2 yer almaktadır. Hiyerarşik ilişkilerine bakıldığında ağ yapısındaki daralma ve ayrımlaşmamışlığın farklı zorluk alanlarında Olgu 2 için savunmasız bir hal oluşturabileceği yorumu yapılabilir.

4.2.3. Olgu 3

Biyografik Bilgi

Olgu 3, 31 yaşında, insan kaynakları alanında yüksek lisans eğitimini tamamlamış ve satış pazarlama alanında çalışmaktadır. Köken ailesi aslen Adana Tufanbeyli ilçesinden olan Olgu 3, ailenin ikinci çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Annesi ilkokul; babası lise mezunudur.

Olgu 3 köken ailesinin öyküsünü kısaca şöyle anlatmıştır: " Aynı köyden olan anne babam aslen akrabalık bağlarıyla bağlıdır ve aile büyüklerinin de uygun görmesi ile bir araya gelmiş ve evlenmişler. Babam Almanya'da çalışıyorken annemle evlenmiş. Anne babam arasında geleneksel bir sevgi ve işbirliği ruhu olduğunu düşünüyorum. Biz de Almanya'da doğmuşuz ve ben 5 yaşına kadar Almanya'da büyüdüm."

Olgu 3, üniversitedeyken evlenmiş olduğu kişiyle tanışmıştır. Bu tanışma üzerinden 4 yıl geçtikten sonra yine tesadüf bir araya gelmişler. Ayrılma sürecinde

olduğu bir zamanda eski eşi ile vakit geçirmenin iyi geldiği bir süreç geliştiğini ifade etmiştir. Bu süreçte Almanya'ya gidip gelmiş ve ilişkinin devamı için Olgu 3 yaşam planlarını değiştirdiğini ifade etmiştir. Eski eşinin ilişkinin devamı için ona böyle yükler yüklediğini ve ilişkinin bu nedenle ona ağır geldiğini ifade etmiştir. Bir yıl içerisinde evlendiklerini ifade etmiştir. Evlenme kararını korku ile karışık birtakım duygularla vermiştir. Almanya'da kalmak istediği halde, sonrasında bir süre köken ailesiyle yaşamak istediği halde evliliği seçmiş olmasının asıl istediği şey olmadığını ifade etmiştir.

Olgu 3, evlilik sürecinde de yaşadığı karmaşık duygular nedeniyle ayrılmaya karar vermiştir. 2.5 yıl evli kaldıktan sonra bu kararı almış ve eski eşinin çıkardığı zorluklara rağmen boşanmıştır. Bu kararda evlilik sürecinde köken ailelerin de yer almasıyla bu karar oluşmuştur. Eski eşinin çıkardığı olaylar sonucunda ayrılık kararı netleşmiştir. Eski eşiyle tanışmasına aracılık eden arkadaşlarının arabuluculuğuna rağmen ilişkileri son bulmuştur. Boşanma süreci zorlu ve ailelerin de çokça karıştığı bir süreç olarak gelişmiştir.

Olgu 3 boşandıktan sonra üç yıl geçmiştir. Olgu 3 boşanma sonrası süreçte yaptığı paylaşımlar nedeniyle hayal kırıklığı yaşamış ve sonrasında eski eşiyle görüşmemiştir.

4.2.3.1. Olgu 3 Bağlılık Ağı Analiz Sonuçları ve Yorumları

Olgu 3 bağlılık ağı testi analiz sonuçlarına ait sayısal değerler Tablo.6'da verilmiştir. Olgu 3'ün algıladığı sosyal destek kaynağı ve zorluk sayısına ilişkin dağılım, algıldığı sosyal destek ve zorluklar içerisinde yardım aldıklarının dağılımı, algıladığı sosyal destek kaynaklarından sıklıkla yardım aldıklarının dağılımı ve sıklığı ile sosyal destek kaynaklarını organize ederken bağlılık ağ yapısının ayrımlaşıp ayrımlaşmadığını gösteren sonuçlar ele alınmıştır.

Tablo 6.

Olgu 3 Bağlılık Ağı Analiz Sonuçları

Bağlılık Ağı Dağılım İndeksi		**Belirsizlik İndeksi**		**Kısmi Sıralama Skalogramı**		**Belirsizlik Katsayısı Puanları**		
Sütun	**Satır**	**Sütun**	**Satır**	**Dağılım**	**Derinlik**	**Sütun**	**Satır**	**Simetrik İlişki**
3.9	16.48	0.95	0.84	0.29	0.71	0.24	0.18	0.20

Olgu 3 bağlılık ağı analiz sonuçları bireysel olarak değerlendirildiğinde, mevcut sayısal verilerin anlamı ve birbiriyle ilişkisi şu şekilde ifade edilebilir: Olgu 3'ün doldurmuş olduğu bağlılık ağı formu içeriğine göre hem algıladığı zorluklar hem de algıladığı sosyal destek kaynakları açısından daralan yapıda bir dağılım gösterdiği yorumu yapılabilir. Olgu 3'ün algıladığı zorluklara ilişkin DDI sonucunun 16.48 olduğu; algıladığı sosyal destek kaynaklarına dair DDI ise 3.9 olarak görülmektedir. Olgu 3'ün UI puanlarındaki dağılımlara bakıldığında algıladığı zorluklar içerisindeki dağılımın 0.84 olduğu görülmektedir. Bu değer, algıladığı zorluklar içerisinde önemli bir bölümünde yardım alma davranışı içerisinde olduğu şeklinde yorumlanabilir. UI algıladığı sosyal destek kaynağı dağılım puanının ise 0.95 olması algıladığı sosyal destek kaynaklarına sıklıkla başvurduğu şeklinde yorumlanabilir.

Olgu 3'ün algıladığı sosyal destek kaynaklarına dair diğer bir dağılım ölçüsü olan POSAC dağılım puanı 0.29 olarak Olgu 3'ün algıladığı sosyal destek kaynakları içerisinden çok az bir kısmından çok daha sıklıkla yardım aldığı şeklinde yorumlanabilir. Yine Olgu 3'ün derinlik puanı 0.71 ise dağılımda sıklıkla yardım alınan sosyal destek kaynaklarından üst düzeyde yarar sağladığı şeklinde yorumlanabilir. Olgu 3'ün kısmi sıralama skalogramındaki bu asimetrik ilişki bağlılık ağı yapısında daralma olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Olgu 3'ün UC simetrik puanının 0.20,zorluklar için UC 0.18 ve algıladığı sosyal destek kaynakları için UC puanı da 0.24 şeklinde olması ağ yapısındaki ilişkilerin zayıf olduğu şeklinde yorumlanabilir. Bu puanlar arasında asimetri olmayışı ağ yapısının dağılım gösterdiği ve ayrımlaşmış olduğu şeklinde değerlendirilebilir. Kısmi sıralama skalogramındaki ağın daralması ve hiyerarşik ilişkilerin görüntüsü de zayıf ağ ilişkilerini desteklediği şeklinde yorumlanabilir.

4.2.3.2. Olgu 3'ün Algılamış Olduğu Sosyal Destek Kaynaklarının Her Birine Göre Algıladığı Zorluk Sayıları

Olgu 3'ün algılamış olduğu sosyal destek kaynaklarının her birine göre algıladığı zorluk sayıları değişmektedir. Bu değişime dair bulgular Şekil 12'de gösterilmiştir.

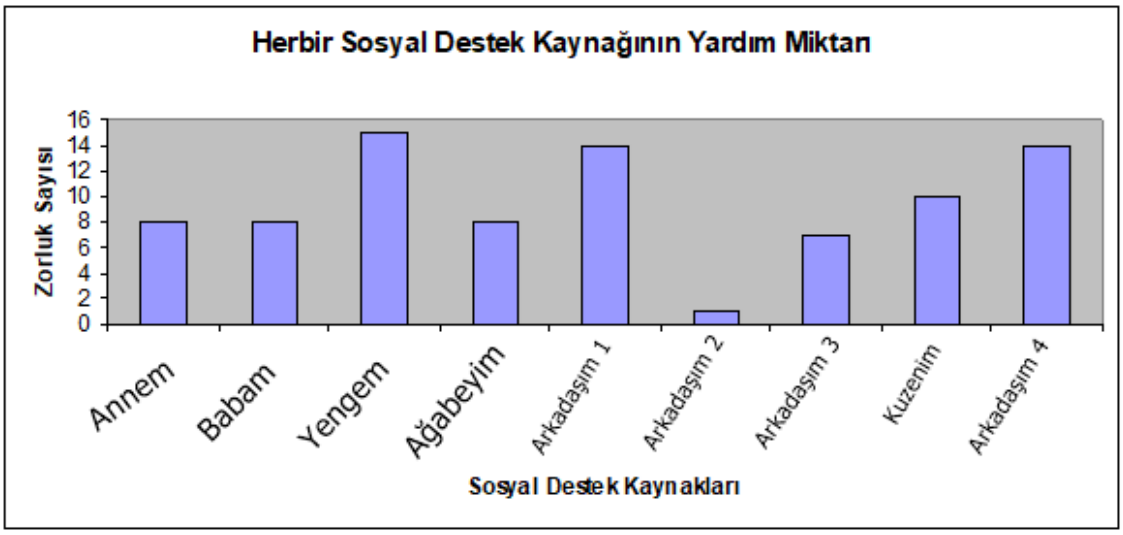

Şekil 12. Olgu 3'ün Algılamış Olduğu Sosyal Destek Kaynaklarına Göre Algıladığı Zorluk Sayıları Grafiği

Olgu 3 boşanma sonrası yaşanma olasılığı söz konusu olan 31 zorlu yaşam olayından 20 tanesinde seçtiği 9 sosyal destek kaynağı olan kişiden yardım almıştır. Bu kişiler içerisinde en fazla yardım aldığı kişi grafikte de görüldüğü üzere yengesidir. Yengesinin ardından Nermin ve Halide yer almıştır. Ardından Ferah ve onun ardından da annesi, babası ağabeyi ve Emine yer almıştır.

4.2.3.3. Olgu 3'ün Algılamış Olduğu Zorluklara Göre Yardım Aldığı Sosyal Destek Sayıları

Olgu 3'ün algılamış olduğu her bir zorluk türüne göre yardım aldığı sosyal destek kaynağı sayısı da değişmektedir. Bu değişikliğin nasıl olduğu ise Şekil 13'de gösterilmiştir.

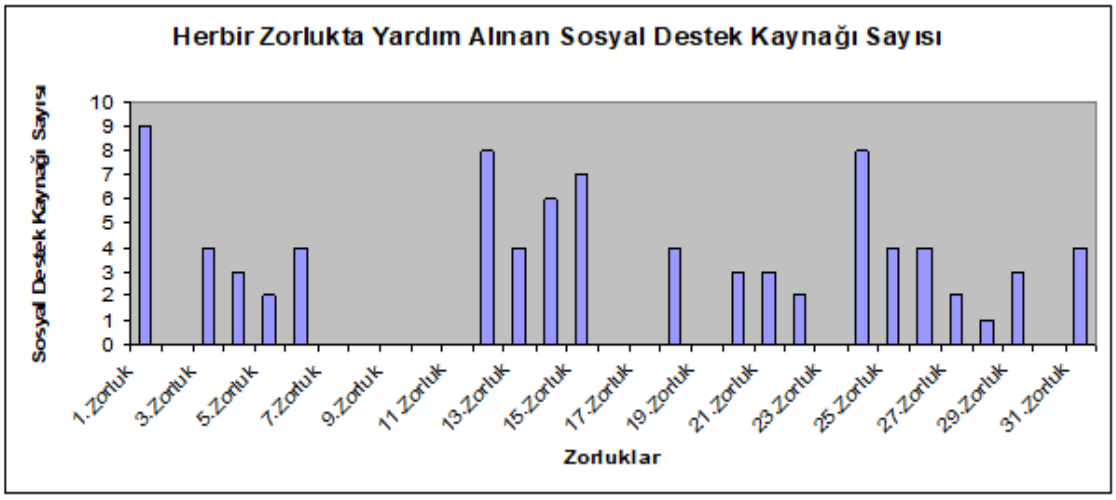

Şekil 13. Olgu 3'ün Algılamış Olduğu Zorluklara Göre Yardım Aldığı Sosyal Destek Kaynağı Sayısı Grafiği

Grafiğe göre Olgu 3'ün 20 zorluk türünde sosyal destek kaynaklarından yardım aldığı görülmektedir. Yardım almadığı diğer 11 zorlu yaşam olaylarının bir kısmını zorluk olarak algılamadığını; bir kısmı ile de sosyal destek kaynağı kullanmadan baş ettiğini ifade etmiştir. En fazla sosyal destek kaynağı kullandığı zorluklar ilk sırada 1.Zorluk "Eş rolüyle vedalaşma sürecinde yaşanan zorluklar" yer almaktadır. kinci sırada 12.Zorluk "Yalnız ve izole hayatın getirdiği zorluklar" ve 24.Zorluk "Kendi algısı açısından boşanmış kadının yeniden evlilik düşüncesine dair yaşanan zorluklar " şeklinde sıralanmıştır. çüncü sırada ise, 15. Zorluk " Boşanmış kadın olmakla ilgili kişisel algının yarattığı zorluklar " olarak yer almıştır.

4.2.3.4. Olgu 3 Kısmi Sıralama Skalogramı Grafiği ve Yorumları

Kısmi sıralama skalogramı ile Olgu 3'ün yardım aldığı sosyal destek kaynakları arasında hiyerarşik ilişki örünütülerine ulaşılmıştır. Olgu 3'ün kısmi sıralama skalogramı grafiği Şekil 14'de gösterilmiştir.

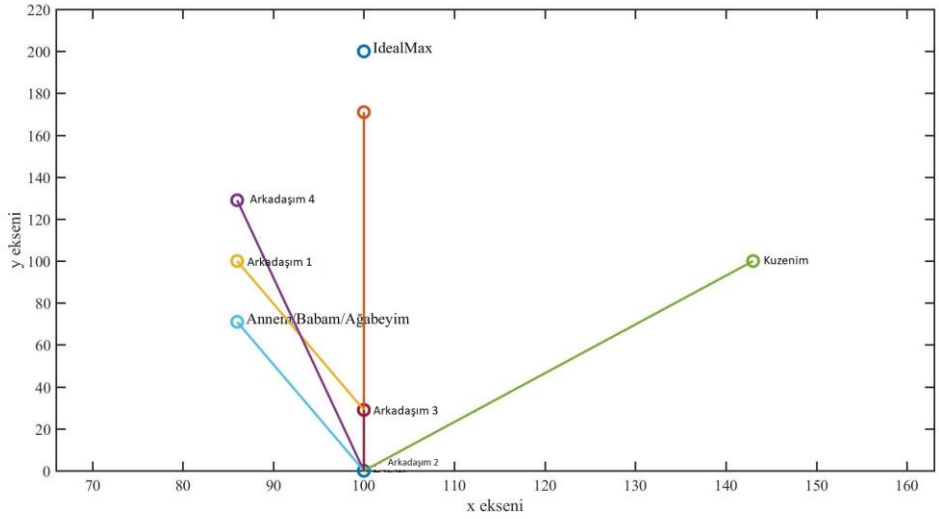

Şekil 14. Olgu 3 Kısmi Sıralama Skalogramı Grafiği

Olgu 3'ün kısmi sıralama skalogramına bakıldığı zaman sosyal destek kaynakları arasında tek bir eksen üzerinde oluşan hiyerarşi dışında hiyerarşik ilişki olmadığı görülmektedir. Mevcut hiyerarşide tepede yengesi yer alırken aynı doğrultuda destek aldığı diğer kişiler ise Arkadaşım 3 ve Arkadaşım 2 olarak yerini almıştır. Diğer sosyal destek kaynaklarının bağımsız görüntüsü, yardım kaynaklarından farklı zorluklarda yardım aldığı şeklinde yorumlanabilir. Bu zorluklar sırasında da sırasıyla Arkadaşım 4, Arkadaşım 1 ve Kuzenim yer almaktadır. Anne, baba ve ağabey ise aynı zorluklar sırasında örtüşen bir yapıda yardım alınan kaynaklar olarak görülmektedir. Bağlılık ağı ilişkilerinde ve hiyerarşilerinde bir ayrımlaşma olmakla birlikte ağ yapısındaki ilişkilerde bir zayıflık olduğu şeklinde yorum yapılabilir.

4.2.4. Olgu 4

Biyografik Bilgi

Olgu 4, 29 yaşında, psikolojik danışma bölümünden lisans düzeyinde mezun olmuş ve okul psikolojik danışmanı ve psikoterapist olarak çalışmalarını sürdürmektedir. Köken ailesi aslen Niğde'li olan Olgu 4 Almanya'da doğmuş, büyümüştür. Annesi ilkokul; babası lise mezunudur.

Olgu 4 köken ailesinin öyküsünü kısaca şöyle anlatmıştır: "Akrabalık ilişkisi olan anne babam arasında evlilik öncesi bir mektuplaşma dönemi olmuş ve aşk ilişkisi gelişmiş. Ardından evlenmişler ve Almanya'da yaşamışlar. Bizler orada doğduk, büyüdük."

Olgu 4, eski eşi ile bir arkadaşı aracılığı ile tanışmış ve sanal ortamda konuşmaya başlamıştır. İlişkileri hızlı gelişmiş ve ani bir evlilik kararı ile evlenmişlerdir. Düzen kurmak için evlenmek istemiştir. Ancak hızlı olması nedeniyle, bu karar köken ailesinin çok sıcak baktığı bir karar olmamıştır.

Olgu 4 resmi olarak 2 yıl evli kalmıştır. Evliliğin nasıl devam edeceğine dair bir resim göremediğini farkedince Olgu 4 buna karar vermiştir. Tartışmalarında eski eşinin sıkça ifade etmesi sonucunda Olgu 4 buna net bir şekilde karar vermiştir.

Olgu 4 net kararını verdikten sonra bunu ailesi ile paylaşmıştır. Bunun ardından eski eşi birleşme çabasında olmuştur. Ancak Olgu 4 istemediğine emin olduğu için bu çabalar sonuçsuz kalmıştır. Boşanmanın üzerinden 3.5 yıl geçmiştir. Eski eşiyle de görüşmese bile olumsuz duygularla ayrılmamıştır.

4.2.4.1. Olgu 4 Bağlılık Ağı Analiz Sonuçları ve Yorumları

Olgu 4 bağlılık ağı testi analiz sonuçlarına ait sayısal değerler Tablo.7'de verilmiştir. Olgu 4'ün algıladığı sosyal destek kaynağı ve zorluk sayısına ilişkin dağılım, algıldığı sosyal destek ve zorluklar içerisinde yardım aldıklarının dağılımı, algıladığı sosyal destek kaynaklarından sıklıkla yardım aldıklarının dağılımı ve sıklığı ile sosyal destek kaynaklarını organize ederken bağlılık ağ yapısının ayrımlaşıp ayrımlaşmadığını gösteren sonuçlar ele alınmıştır.

Tablo 7.

Olgu 4 Bağlılık Ağı Analiz Sonuçları ve Yorumu

Bağlılık Ağı Dağılım İndeksi		**Belirsizlik İndeksi**		**Kısmi Sıralama Skalogramı**		**Belirsizlik Katsayısı Puanları**		
Sütun	**Satır**	**Sütun**	**Satır**	**Dağılım**	**Derinlik**	**Sütun**	**Satır**	**Simetrik İlişki**
4.02	14.72	0.91	0.79	0.28	0.78	0.49	0.34	0.40

Olgu 4, bağlılık ağı analiz sonuçları bireysel olarak değerlendirildiğinde mevcut sayısal verilerin anlamı ve birbiriyle ilişkisi şu şekilde ifade edilebilir: Katılımcı 4'ün doldurmuş olduğu bağlılık ağı formu içeriğine göre hem algıladığı zorluklar hem de yardım aldığı sosyal destek kaynakları açısından genişleyen bir dağılım göstermediği yorumu yapılabilir. Bu dağılım açısından ölçüm sonuçları hem DDI hem de UI ile

yapılmıştır. Bu sonuçlara göre Olgu 4, algıladığı zorluklara göre DDI puanı 14.72 olarak görülmektedir. Katılımcı 4 için bu zorluklar sırasında algıladığı sosyal destek kaynaklarına dair DDI ise 4.02 olarak görülmektedir. Olgu 4'ün hem algıladığı zorluklar açısından hem de algıladığı sosyal destek kaynakları açısından katılımcı grup içerisinde ortalama değerlere sahip olduğu ifade edilebilir. Olgu 4'ün algıladığı zorluklarda ne kadarına yardım için başvurduğu sonucunun UI dağılım puanı olan 0.79 ile görmek mümkündür. Yine Olgu 4'ün algıladığı sosyal destek kaynaklarından bu zorluklar sırasında ne kadarından yardım istediğine dair UI dağılım puanı da 0.91 olarak bulunmuştur. Bu dağılımlardaki yüksek değerler algıladığı zorluklar sürecinde algıladığı sosyal destek kaynaklarının çoğunu işe koştuğu şeklinde yorumlanabilir.

Olgu 4'ün 0.28 olan POSAC dağılım puanı, kullandığı sosyal destek kaynaklarının az bir bölümünü çok daha sık kullandığı şeklinde yorumlanabilir. Olgu 4'ün algıladığı sosyal destek kaynaklarına dair 0.78 olan derinlik puanı ise sosyal destek kaynaklarından yüksek düzeyde yararlandığı anlamına şeklinde yorumlanabilir. Kısmi sıralama skalogramındaki bu dağılım ve derinlik puanları arasındaki asimetri Olgu 4'ün ağ yapısının daralan tipte bir ağ olduğu şeklinde değerlendirilebilir.

UC puanlarına göre, Olgu 4'ün belirsizlik katsayısı simetrik ilişki puanının 0.40 olduğu sonucu bulunmuştur. Bu değer algıladığı zorluk türü belirsizlik katsayısı puanı ile algıladığı sosyal destek kaynakları belirsizlik katsayısı puanı arasındaki asimetrik ilişkinin zayıf olduğu şeklinde yorumlanabilir. Algıladığı zorluk türleri UC puanı 0.34 ve algıladığı sosyal destek kaynakları UC puanı da 0.49 puanları arasında zayıf bir asimetrik ilişki olduğu yorumu yapılabilir. Asimetrik ilişki olması tıpkı kısmi sıralama skalogramında olduğu gibi daralan bir ağ yapısı şeklinde yorumlanabilir. Bu ağ yapısı aynı zamanda ağ yapısındaki ayrımlaşmamışlık şeklinde de yorumlanabilir. Bu ayrımlaşmayan yapı yorumu, skalogramdaki hiyerarşik ilişkilere bakıldığında yapılabilir. Bu ayrımlaşmama Olgu 4 için bu zorluklar sırasında savunmasız kalabileceği bir durum olarak değerlendirilebilir.

4.2.4.2. Olgu 4'ün Algılamış Olduğu Sosyal Destek Kaynaklarının Her Birine Göre Algıladığı Zorluk Sayıları

Olgu 4'ün algılamış olduğu sosyal destek kaynaklarının her birine göre algıladığı zorluk sayıları değişmektedir. Bu değişime dair bulgular Şekil 15'de gösterilmiştir.

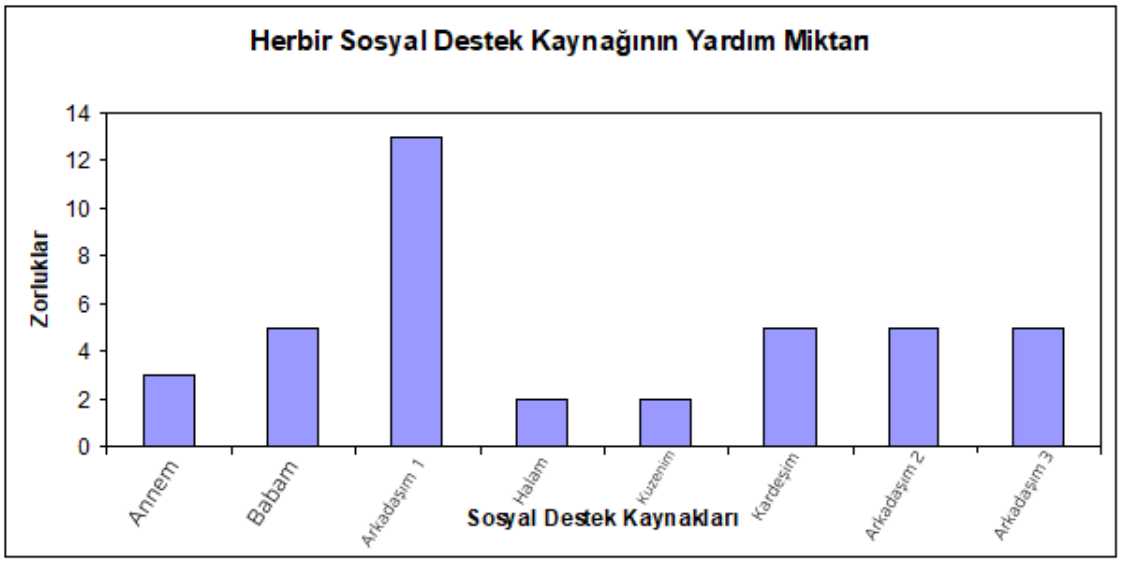

Şekil 15. Olgu 4'ün Algılamış Olduğu Sosyal Destek Kaynaklarına Göre Algıladığı Zorluk Sayıları Grafiği

Olgu 4, boşanma sonrası yaşanma olasılığı söz konusu olan 31 zorlu yaşam olayından 17 tanesinde seçtiği 8 sosyal destek kaynağı olan kişiden yardım almıştır. Bu kişiler içerisinde en fazla yardım aldığı kişi grafikte de görüldüğü üzere Fatoş'tur. İkinci sırada yardım aldığı kişiler M.Ali, Mert, Murat ve Babam olarak yer alırken; üçüncü sırada ise, Annem yer almıştır.

4.2.4.3. Olgu 4'ün Algılamış Olduğu Zorluklara Göre Yardım Aldığı Sosyal Destek Sayıları

Olgu 4'ün algılamış olduğu her bir zorluk türüne göre yardım aldığı sosyal destek kaynağı sayısı da değişmektedir. Bu değişikliğin nasıl olduğu ise Şekil 16'da gösterilmiştir.

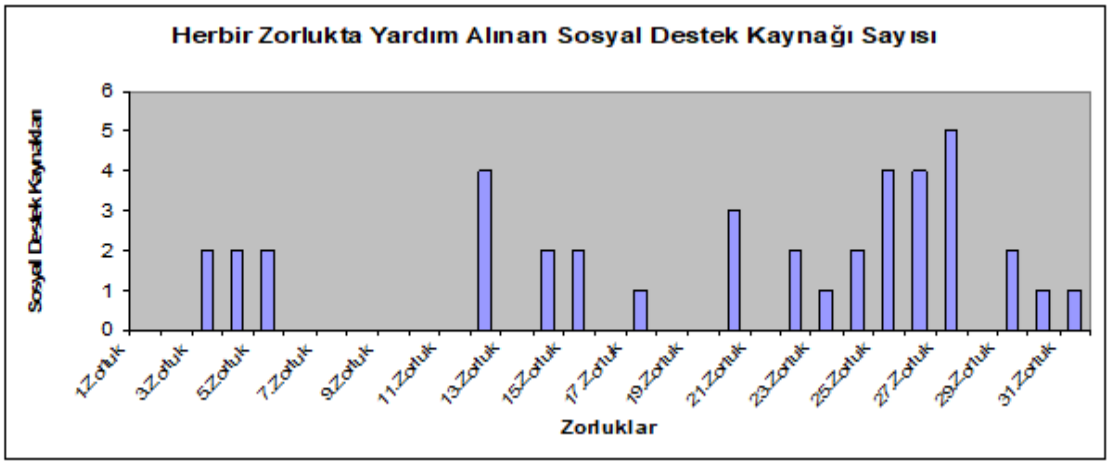

Şekil 16. Olgu 4'ün Algılamış Olduğu Zorluklara Göre Yardım Aldığı Sosyal Destek Kaynağı Sayısı Grafiği

Grafiğe göre Olgu 4'ün 17 zorluk türünde sosyal destek kaynaklarından yardım aldığı görülmektedir. Yardım almadığı diğer 14 zorlu yaşam olaylarının bir kısmını zorluk olarak algılamadığını; bir kısmı ile de sosyal destek kaynağı kullanmadan baş ettiğini ifade etmiştir. En fazla sosyal destek kaynağı kullandığı zorluk 27 numaralı " Toplumun boşanmış kadınla ilgili olumsuz önyargılarına dayalı zorluklar" şeklinde ilk sırada yer almıştır. İkinci sırada ise 12 numaralı " Yalnız ve izole hayatın getirdiği zorluklar" zorluk, 25 numaralı " Toplumsal açıdan boşanmış kadının yeniden evlilik düşüncesine dair yaşanan zorluklar" zorluk ve 26 numaralı "Sevgilisi açısından boşanmış kadının yeniden evlilik düşüncesine dair yaşanan zorluklar " zorluk şeklinde yer almaktadır. Üçüncü sırada ise 20 numaralı "Erkeklerin boşanmış kadına önyargılı bakış açısıyla ilgili yaşanan zorluklar " zorluk yer almaktadır.

4.2.4.4. Olgu 4 Kısmi Sıralama Skalogramı Grafiği ve Yorumları

Kısmi sıralama skalogramı ile Olgu 4'ün yardım aldığı sosyal destek kaynakları arasında hiyerarşik ilişki örünütülerine ulaşılmıştır. Olgu 4'ün kısmi sıralama skalogramı grafiği Şekil 17'de gösterilmiştir.

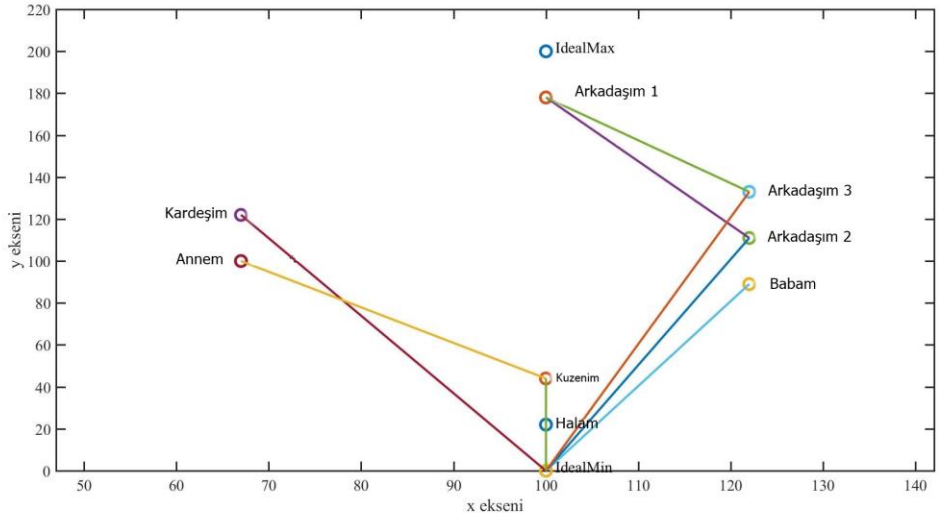

Şekil 17. Olgu 4 Kısmi Sıralama Skalogramı Grafiği

Olgu 4'ün farklı hiyerarşik ilişkilere sahip olduğu görülmektedir. Arkadaşım 3 ve Arkadaşım 2'nin ayrı ayrı dahil olduğu iki hiyerarşik ilişkinin de tepesinde Arkadaşım 1'in yer aldığı görülmüştür. Diğer bir eksen üzerinde yer alan ilişkide ise annenin dahil olduğu ve tepede olduğu bir hiyerarşi olduğu görülmektedir. Baba ve Kardeşim ise bağımsız zorluk alanlarında özgün destek kaynakları olarak skalogramda yerlerini almaktadır. Hiyerarşik ilişkilerde zayıf bir ayrımlaşmama ve daralan bir ağ yapısı olduğu şeklinde yorum yapılabilir.

4.2.5. Olgu 5

Biyografik Bilgi

Olgu 5, 37 yaşında psikolojik danışma bölümünde yüksek lisansını tamamlamış ve psikolojik danışman olarak çalışmaktadır. Köken ailesi aslen Gazi Antep'li olan Olgu 5 Adana'da doğmuş, büyümüştür. Anne-babası ilkokul mezunudur.

Olgu 5 köken ailesinin öyküsünü kısaca şöyle anlatmıştır: "Anne-babam görücü usulü evlenmiştir. Annem küçük yaşta babasını kaybedince 15 yaşında evlendirilmiş. Ağabeyinin yanında büyüyen annemi okutmamışlar. Dayım tüm ailesine bakmış."

Olgu 5, 16 yaşındayken eski eşi ile tanıştığını ifade etmiştir. Eski eşi, psikolojik danışman olarak atanmış ve çalışıyorken komşu olarak tanıştıklarını ifade etmiştir. Olgu 5 üniversite sınavına hazırlanırken eşi ona destek olmuş ve yıllar süren bir aşk ilişkisi yaşadıklarını ifade etmiştir. Olgu 5, üniversite sınavını kazanıp, üniversiteyi okuduktan

sonra evlenmeye karar verdiklerini ifade etmişler. Bu kararı köken ailesinin desteklememesine rağmen evlendiklerini ifade etmişlerdir.

Olgu 5, 10 yıl süren evlilik sürecinde eşinin aldatmalarına tanık olduğunu ifade etmiştir. Bu tanık olduğu süreçlere ilave eski eşinin evle ilgili sorumluluklarını yerine getirmeyişi, şiddet eğilimi sonucunda Olgu 5 boşanma kararı almıştır. Bu kararı eski eşi kabul etmemiş ve tehditlerde bulunmuştur. En sonunda anlaşmalı boşandıklarını ifade etmiştir.

Olgu 5 boşandıktan sonra dört yıllık bir süre geçmiştir. Olgu 5 şu anda eski eşi ile ebeveyn rolleri çerçevesinde görüştüğünü ifade etmiştir.

4.2.5.1. Olgu 5 Bağlılık Ağı Analiz Sonuçları ve Yorumu

Olgu 5 bağlılık ağı testi analiz sonuçlarına ait sayısal değerler Tablo.8'de verilmiştir. Olgu 5'in algıladığı sosyal destek kaynağı ve zorluk sayısına ilişkin dağılım, algıldığı sosyal destek ve zorluklar içerisinde yardım aldıklarının dağılımı, algıladığı sosyal destek kaynaklarından sıklıkla yardım aldıklarının dağılımı ve sıklığı ile sosyal destek kaynaklarını organize ederken bağlılık ağ yapısının ayrımlaşıp ayrımlaşmadığını gösteren sonuçlar ele alınmıştır.

Tablo 8.

Olgu 5 Bağlılık Ağı Analiz Sonuçları

Bağlılık Ağı Dağılım İndeksi		**Belirsizlik İndeksi**		**Kısmi Sıralama Skalogramı**		**Belirsizlik Katsayısı Puanları**		
Sütun	**Satır**	**Sütun**	**Satır**	**Dağılım**	**Derinlik**	**Sütun**	**Satır**	**Simetrik İlişki**
2.96	18.47	0.98	0.81	0.36	0.59	0.33	0.21	0.26

Olgu 5 bağlılık ağı analiz sonuçları bireysel olarak değerlendirildiğinde, mevcut sayısal verilerin anlamı ve birbiriyle ilişkisi şu şekilde ifade edilebilir: Olgu 5'in doldurmuş olduğu bağlılık ağı formu içeriğine göre hem algıladığı zorluklar hem de yardım aldığı sosyal destek kaynakları açısından daralan bir dağılım gösterdiği yorumu yapılabilir. Olgu 5 içinde bulunduğu grup içerisinde 31 zorlu yaşam olayı içerisinde algıladığı zorlukların DDI dağılım puanı 18.47 olarak; algıladığı sosyal destek kaynakları DDI dağılım puanı ise 2.96 olarak bulunmuştur. Olgu 5 algıladığı zorluk

sayısı dağılımı açısından grup içerisinde üst sıralarda yer alırken algıladığı sosyal destek kaynağı dağılımı açısından grupta alt sıralarda yer almıştır. Olgu 5'in UI puanına göre dağılım puanlarına bakıldığında algıladığı zorlukların UI dağılımı 0.81, algıladığı sosyal destek kaynakları UI dağılımı da 0.98 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlardan yola çıkarak Olgu 5'in algıladığı zorluklar sırasında sıklıkla yardım aldığı ve aynı zamanda algıladığı sosyal destek kaynaklarının neredeyse hepsine de yardım için başvurduğu şeklinde yorum yapılabilir.

Olgu 5'in algıladığı sosyal destek kaynaklarından yardım almasına dair diğer bir dağılım ölçüsü olan POSAC dağılım puanı 0.36 ve POSAC derinlik puanı 0.59 olarak bulunmuştur. POSAC dağılım puanının düşük olması algıladığı sosyal destek kaynaklarından az bir kısmından sıklıkla yardım aldığı şeklinde yorumlanabilir. POSAC derinlik puanının kısmen yüksek olması da sıklıkla yararlanılan algıladığı sosyal destek kaynaklarına çokça zorluk sırasında başvurduğu şeklinde yorumlanabilir. Olgu 5'in POSAC dağılım ve derinlik puanlarındaki asimetri ağ yapısındaki daralma şeklinde değerlendirilebilir.

Olgu 5'in UC simetrik ilişki puanına bakıldığında 0.26 olduğu görülmüştür. Bu puan ile Olgu 5'in algıladığı zorluk UC puanı olan 0.21 ile algıladığı sosyal destek UC puanı olan 0.33 arasındaki asimetrik ilişkinin zayıf olduğu yorumu yapılabilir. Bu puanlar arasındaki ağ yapısının ayrımlaşmama açısından da zayıf hiyerarşik ilişkilere sahip olduğu ifade edilebilir. Bu ayrımlaşmama ve daralan ağ yapısı farklı zorluklar sırasında Olgu 5 için savunmasız bir durum yaratabileceği şeklinde yorumlanabilir. Bağlılık ağ ilişkilerinin zayıf olmasının da bu savunmasızlığa katkı sağladığı yorumu yapılabilir.

4.2.5.2. Olgu 5'in Algılamış Olduğu Sosyal Destek Kaynaklarının Her Birine Göre Algıladığı Zorluk Sayıları

Olgu 5'in algılamış olduğu sosyal destek kaynaklarının her birine göre algıladığı zorluk sayıları değişmektedir. Bu değişime dair bulgular Şekil 18'de gösterilmiştir.

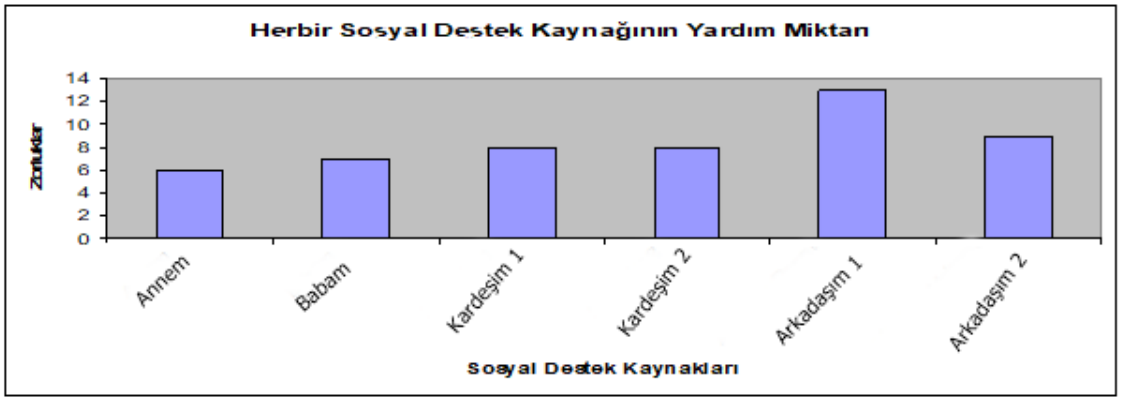

Şekil 18. Olgu 5'in Algılamış Olduğu Sosyal Destek Kaynaklarına Göre Algıladığı Zorluk Sayıları Grafiği

Olgu 5, boşanma sonrası yaşanma olasılığı söz konusu olan 31 zorlu yaşam olayından 20 tanesinde seçtiği 6 sosyal destek kaynağı olan kişiden yardım almıştır. Bu kişiler içerisinde en fazla yardım aldığı kişi grafikte de görüldüğü üzere ArkadaşımDemet'tir. İkinci sırada ArkadaşımMehmet; üçüncü sırada ise Kardeşim1 ve Kardeşim2 yer almaktadır.

4.2.5.3. Olgu 5'İn Algılamış Olduğu Zorluklara Göre Yardım Aldığı Sosyal Destek Sayıları

Olgu 5'in algılamış olduğu her bir zorluk türüne göre yardım aldığı sosyal destek kaynağı sayısı da değişmektedir. Bu değişikliğin nasıl olduğu ise Şekil 'da gösterilmiştir.

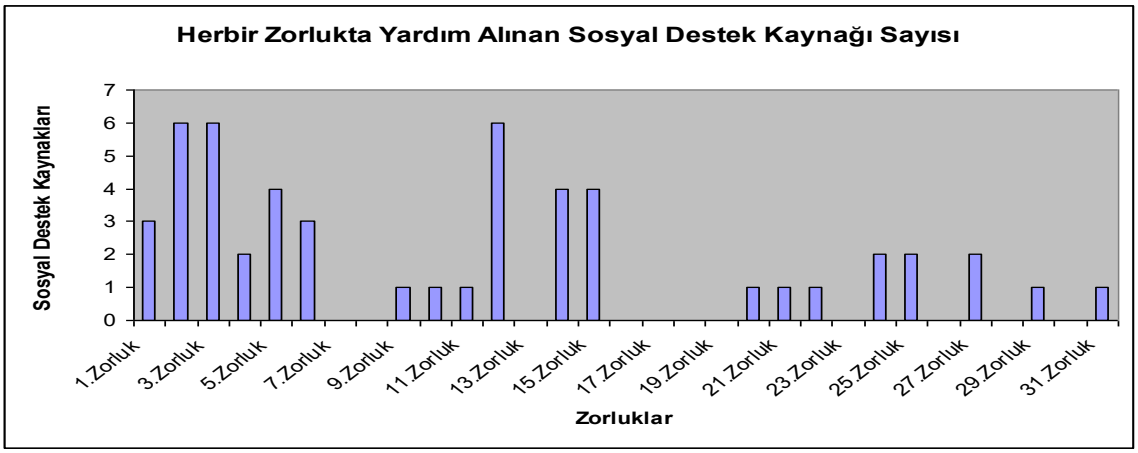

Şekil 19. Olgu 5'in Algılamış Olduğu Zorluklara Göre Yardım Aldığı Sosyal Destek Kaynağı Sayısı Grafiği

Grafiğe göre Olgu 5'in 20 zorluk türünde sosyal destek kaynaklarından yardım aldığı görülmektedir. Yardım almadığı diğer 11 zorlu yaşam olaylarının bir kısmını zorluk olarak algılamadığını; bir kısmı ile de sosyal destek kaynağı kullanmadan baş ettiğini ifade etmiştir. En fazla sosyal destek kaynağı kullandığı zorluklar 2 numaralı "Eski eşin yaşattığı fiziksel şiddete dayalı zorluklar" zorluk, 3 numaralı " Eski eşin yaşattığı psikolojik şiddete dayalı zorluklar" zorluk ve 12 numaralı "Yalnız ve izole hayatın getirdiği zorluklar" zorluk olarak görülmektedir. İkinci sırada ise 5 numaralı "Eski eşle boşanma sonrasında var olan ilişkiyi yapılandırmada yaşanan zorluklar" zorluk , 14 numaralı "Köken ailede boşanmış kadın rolünün kabulüyle ilgili yaşanan zorluklar" zorluk ve 15 numaralı "Boşanmış kadın olmakla ilgili kişisel algının yarattığı zorluklar" zorluk yer almaktadır. Üçüncü sırada ise, 1 numaralı "Eş rolüyle vedalaşma sürecinde yaşanan zorluklar" zorluk ve 6 numaralı "Ev değişikliği ya da var olan evde yeni bir sistem oluşturmada yaşanan zorluklar" zorluk yer almaktadır.

4.2.5.4. Olgu 5 Kısmi Sıralama Skalogramı Grafiği ve Yorumları

Kısmi sıralama skalogramı ile Olgu 5'in yardım aldığı sosyal destek kaynakları arasında hiyerarşik ilişki örünütülerine ulaşılmıştır. Olgu 5'in kısmi sıralama skalogramı grafiği Şekil 20'de gösterilmiştir.

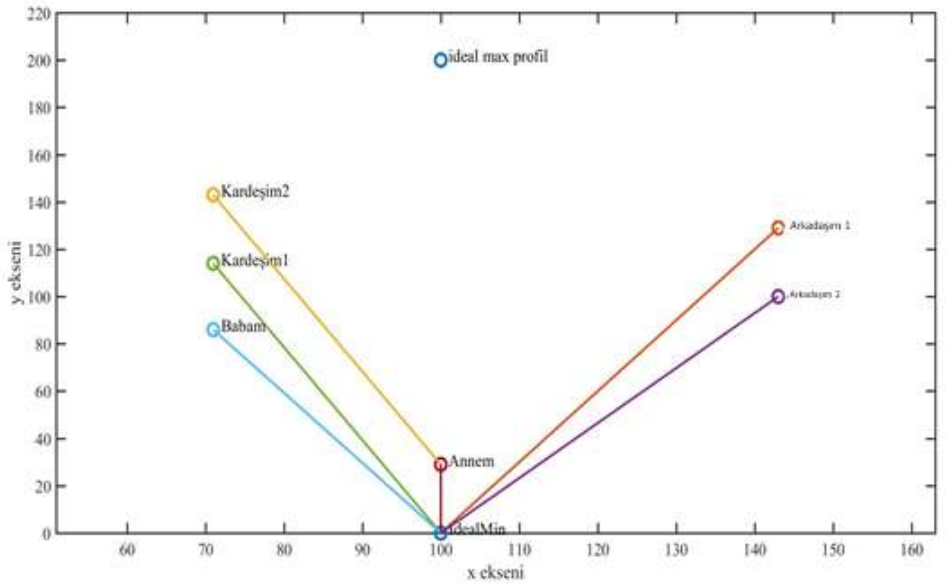

Şekil 20. Olgu 5 Kısmi Sıralama Skalogramı Grafiği

Olgu 5'in kısmi sıralama skalogramına bakıldığı zaman tek hiyerarşik ilişkide Annem ve Kardeşim2 kaynakları yer almakta ve Kardeşim2 hem hiyerarşide hem de genel skalogramda en üst seviyede yer almaktadır. Diğer kaynakların ise birbirinden bağımsız farklı zorluklar için kaynak olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu bağımsız görüntü içerisinde Arkadaşım 1, Kardeşim1, Arkadaşım 2 ve Babam yer almaktadır. Hiyerarşik ilişkilerin zayıf bağlantılarının olması nedeniyle ayrımlaşmanın zayıf olduğu şeklinde yorumlanabilir.

4.2.6 .Olgu 6

Biyografik Bilgi

Olgu 6, 38 yaşında lisans mezunu ve öğretmen olarak çalışmaktadır. Olgu 6, köken ailesinde anne Kırım; baba Şam asıllı ve kendisi doğma büyüme Adana'lıdır. Üç çocuklu bir ailenin en büyük kızıdır.

Olgu 6 köken ailesinin öyküsünü kısaca şöyle anlatmıştır: "Anne-babam tanıdıklar vesilesi ile tanıştırılmış ve görücü usulü ile evlenmişler.

Olgu 6, eski eşi ile aile tanıdıkları aracılığı ile tanıştırılmıştır. Bu tanıştırmada ısrar ettikleri için görüşmeyi kabul etmiştir. Farklı bir şehirde görev yaparken telefonla görüşerek başladığı süreçte ilk etapta Olgu 6 istemediğini ifade etmiştir. Ailenin baskısı

ve ısrarı nedeniyle, farklı şehirde de olması nedeniyle evlenmeyi kabul ettiğini ifade etmiştir. Üç ay gibi kısa bir süre sonra evlendiklerini ifade etmiştir.

Olgu 6, 6 yıl evli kaldıklarını ifade etmiştir. Bu 6 yıl içerisinde şiddet içerikli olaylar yaşadığını ifade etmiştir. Boşanma isteğine rağmen eski eşinin kabul etmemekte ve tehdit etmekte olduğunu ifade etmiştir. Sonrasında eşinin bir şiddet olayı sonucu ailesinin de haberdar olması ile boşanma süreci başlamıştır.

Olgu 6 boşandıktan sonra 5 yıl geçtiğini ifade etmiştir. Çocukların sorumluluğu ile ilgili sınırlı alanlarda eski eşiyle iletişimlerinin sürdüğünü ifade etmiştir.

4.2.6.1. Olgu 6 Bağlılık Ağı Analiz Sonuçları ve Yorumları

Olgu 6 bağlılık ağı testi analiz sonuçlarına ait sayısal değerler Tablo.9'da verilmiştir. Olgu 6'nın algıladığı sosyal destek kaynağı ve zorluk sayısına ilişkin dağılım, algıldığı sosyal destek ve zorluklar içerisinde yardım aldıklarının dağılımı, algıladığı sosyal destek kaynaklarından sıklıkla yardım aldıklarının dağılımı ve sıklığı ile sosyal destek kaynaklarını organize ederken bağlılık ağ yapısının ayrımlaşıp ayrımlaşmadığını gösteren sonuçlar ele alınmıştır.

Tablo 9.

Olgu 6 Bağlılık Ağı Analiz Sonuçları

Bağlılık Ağı Dağılım İndeksi		**Belirsizlik İndeksi**		**Kısmi Sıralama Skalogramı**		**Belirsizlik Katsayısı Puanları**		
Sütun	**Satır**	**Sütun**	**Satır**	**Dağılım**	**Derinlik**	**Sütun**	**Satır**	**Simetrik İlişki**
6.67	16.26	0.81	0.94	0.63	0.59	0.30	0.20	0.24

Olgu 6, bağlılık ağı analiz sonuçları bireysel olarak değerlendirildiğinde, mevcut sayısal verilerin anlamı ve birbiriyle ilişkisi şu şekilde ifade edilebilir: Olgu 6'nın doldurmuş olduğu bağlılık ağı formu içeriğine göre hem algıladığı zorluklar hem de yardım aldığı sosyal destek kaynakları açısından genişleyen bir dağılım gösterdiği yorumu yapılabilir. Olgu 6, içinde bulunduğu grup içerisinde 31 zorlu yaşam olayı içerisinde DDI puanı 16.26, sosyal destek kaynaklarına dair DDI puanının 6.67 olduğu görülmektedir. Katılımcı 6'nın algıladığı zorluklara dair UI dağılım puanı 0.94 iken algıladığı sosyal destek kaynaklarına dair UI dağılım puanı ise 0.81 olarak bulunmuştur.

Bu sonuçlar Olgu 6 tarafından hem algıladığı zorluklar sırasında sıklıkla yardım almak için başvurduğu hem de sosyal destek kaynaklarının çoğunluğunu da zorluklar sırasında sıklıkla kullandığı şeklinde yorumlanabilir.

Olgu 6'nın algıladığı sosyal destek kaynaklarından yardım almasına dair diğer bir dağılım ölçüsü olan POSAC dağılım puanı 0.63 ve derinlik puanı da 0.59 olarak bulunmuştur. Bu değerler de algıladığı sosyal destek kaynaklarından homojen olarak yardım aldığı kaynakların miktarını ve bu kaynaklardan yararlanma miktarını göstermektedir. Bu iki değerin birbirine yakın olması Olgu 6'nın ağ yapısının genişleyen bir yapıda olduğu şeklinde değerlendirilebilir.

Olgu 6'nın UC simetrik ilişki puanına bakıldığında bu değerin 0.24 olduğu görülmektedir. Bu değer Olgu 6'nın algıladığı zorluk UC puanı olan 0.20 ile algıladığı sosyal destek belirsizlik katsayısı puanı olan 0.30 arasındaki simetrik ilişkinin zayıf olduğu şeklinde yorumlanabilir. Olgu 6'nın ağ yapısı genişleyen ve ayrımlaşmış özellik göstermekle birlikte bu özelliklerin zayıf ilişki düzeyinde olduğu ifade edilebilir. Olgu 6'nın skalogramda görülen hiyerarşik ilişkileri için de ayrımlaşmada yaşadığı zayıf ilişkilerle tutarlı olduğu yorumu yapılabilir. Ancak zayıf da olsa ağ yapısında ayrımlaşmanın olması olası zorluklar sırasında savunmasını güçlendirecek bir faktör olarak değerlendirilebilir.

4.2.6.2. Olgu 6'nın Algılamış Olduğu Sosyal Destek Kaynaklarının Her Birine Göre Algıladığı Zorluk Sayıları

Olgu 6'nın algılamış olduğu sosyal destek kaynaklarının her birine göre algıladığı zorluk sayıları değişmektedir. Bu değişime dair bulgular Şekil 21'de gösterilmiştir.

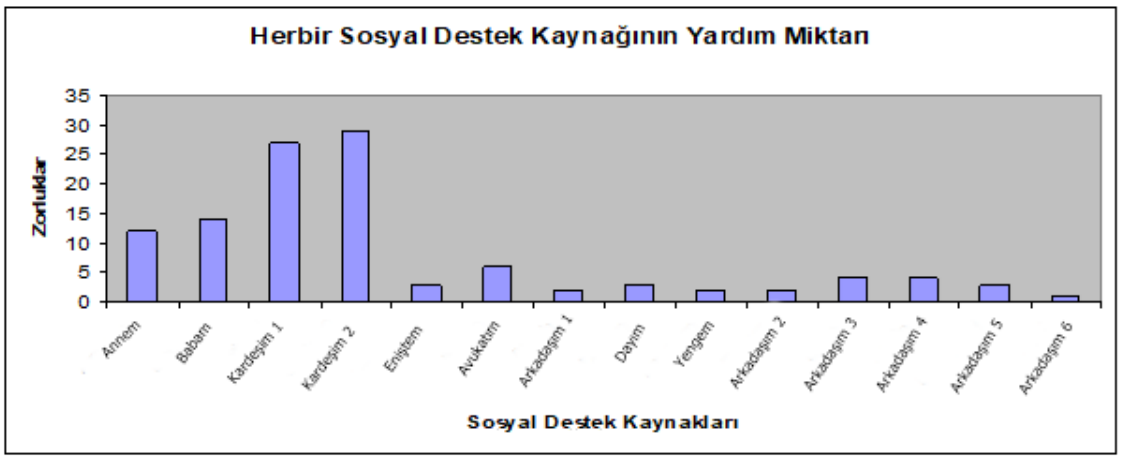

Şekil 21. Olgu 6'nın Algılamış Olduğu Sosyal Destek Kaynaklarına Göre Algıladığı Zorluk Sayıları Grafiği

Olgu 6, boşanma sonrası yaşanma olasılığı söz konusu olan 31 zorlu yaşam olayından 29 tanesinde seçtiği 14 sosyal destek kaynağı olan kişiden yardım almıştır. Bu kişiler içerisinde en fazla yardım aldığı kişi grafikte de görüldüğü üzere Kardeşim2'dir. Bunun ardından ikinci sırada Kardeşim1 yer alırken, üçüncü sırada ise Babam yer almaktadır.

4.2.6.3. Olgu 6'nın Algılamış Olduğu Zorluklara Göre Yardım Aldığı Sosyal Destek Sayıları

Olgu 6'nın algılamış olduğu her bir zorluk türüne göre yardım aldığı sosyal destek kaynağı sayısı da değişmektedir. Bu değişikliğin nasıl olduğu ise Şekil 22'de gösterilmiştir.

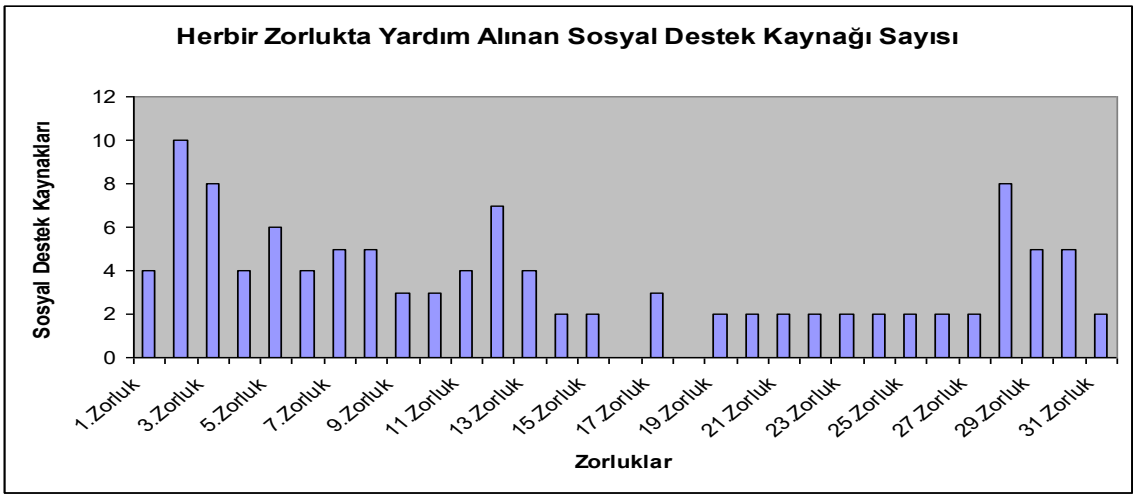

Şekil 22. Olgu 6'nın Algılamış Olduğu Zorluklara Göre Yardım Aldığı Sosyal Destek Kaynağı Sayısı Grafiği

Grafiğe göre Olgu 6'nın 29 zorluk türünde sosyal destek kaynaklarından yardım aldığı görülmektedir. Yardım almadığı diğer 2 zorlu yaşam olayında ise bunları zorluk olarak algılamadığını ya da sosyal destek kaynağı kullanmadan baş ettiğini ifade etmiştir. En fazla sosyal destek kaynağı kullandığı zorluk 2 numaralı "Eski eşin yaşattığı fiziksel şiddete dayalı zorluklar" zorluk olarak yerini almıştır. İkinci sırada ise 3 numaralı "Eski eşin yaşattığı psikolojik şiddete dayalı zorluklar" zorluk ile 28 numaralı "Boşanma sonrası iş bulma, iş değişikliği, kariyer alanlarında yaşanan zorluklar" zorluk olarak yerini almıştır. Üçüncü sırada ise, 12 numaralı "Yalnız ve izole hayatın getirdiği zorluklar" zorluk olarak yerini almıştır.

4.2.6.4. Olgu 6 Kısmi Sıralama Skalogramı Grafiği ve Yorumları

Kısmi sıralama skalogramı ile Olgu 6'nın yardım aldığı sosyal destek kaynakları arasında hiyerarşik ilişki örünütülerine ulaşılmıştır. Olgu 6'nın kısmi sıralama skalogramı grafiği Şekil 23'de gösterilmiştir.

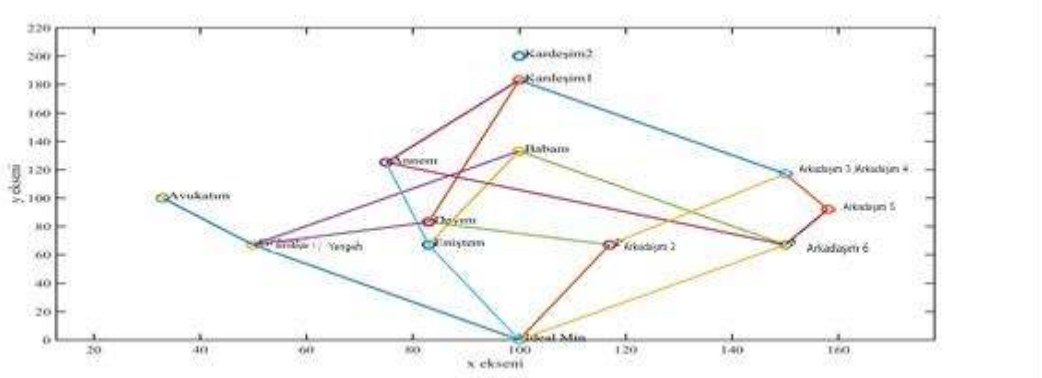

Şekil 23. Olgu 6 Kısmi Sıralama Skalogramı Grafiği

Olgu 6'nın kısmi sıralama skalogramına bakıldığı zaman en geniş hiyerarşik ilişkilerin oldukça karmaşık bir yapı sergilediği yorumu yapılabilir. Skalograma bakıldığı zaman tüm hiyearşilerin tepesinde en üst seviyede yer alan kaynak Kardeşim 2 ideal maksimum yardım seviyesinde yer alırken, Kardeşim 1 de hemen onun altında hiyerarşik tablolar içinde zirvede yerini almıştır. Avukatım ile olan bağımsız yardım ilişkisinde Arkadaşım 1/Yengem alt düzeyde bu ilişkide yer almaktadır. Bu ilişki dışında yer alan hiyerarşik ilişkilerin birbiriyle içiçe yapılar sergilediği görülmektedir. Bu hiyerarşik ilişkileri Arkadaşım1/Yengem-Dayım-Arkadaşım2, Arkadaşım1/Yengem-Babam-Arkadaşım6, Eniştem-Annem-Arkadaşım6, Eniştem-Annem-Kardeşim1-Arkadaşım3/Arkadaşım4-Arkadaşım5-Arkadaşım6, Eniştem-Babam-Mehmet, Arkadaşım2- Arkadaşım3/Arkadaşım4- Arkadaşım5- Arkadaşım6 zincirleme şekilde göstermek mümkündür. Bu ilişkilere bakıldığında pek çok hiyerarşik yapı içerisinde en geniş kapsamlı olan tepede yer alan hiyerarşide Kardeşim 1, onun altında ise Annem, Babam ve Arkadaşım 3/Arkadaşım 4 isimli kaynakların yer aldığı hiyerarşik ilişkiler ikinci sırada yer almaktadır. Bunları bağımsız bir alanda Avukatım ve onu da diğer bir hiyerarşik ilişkide Dayım kaynaklarının tepede yer aldığı ilişkiler takip etmektedir. Hiyerarşik ilişkilerdeki karmaşa ayrımlaşmanın zayıf olduğu şeklinde yorumlanabilir.

4.2.7. Olgu 7

Biyografik Bilgi

Olgu 7, 33 yaşında, felsefe öğretmenliği alanından yüksek lisans düzeyinde mezun olmuş ve rehber öğretmen olarak çalışmaktadır. Katılımcı 7, aslen Mardin'li

olduklarını ve kendisinin Adana'da doğup büyüdüğünü ifade etmiştir. Anne-babasının ilkokul mezunu olduğunu ifade etmiştir.

Olgu 7 köken ailesinin öyküsünü kısaca şöyle anlatmıştır: "Anne-babam görücü usulü evlendirilmiş. Annem 13, babam 24 yaşındaymış ve babam hiç istememiş. 24 yıl evli kaldılar ve şiddet bu evlilikte sürekli vardı. Ben lisedeyken anne-babam boşandı. "

Olgu 7, ailede okuyan tek kadın olduğunu ifade etmiştir. Üniversite 3.sınıftayken eski eşi ile tanıştığını ifade etmiştir. O dönemde de eski eşiyle anlaşamadığını ifade etmiştir. Köken ailesi tarafından evlenmesi yönünde çokça baskı yapıldığı için eski eşiyle evlenmeye karar verdiğini ifade etmiştir.

Olgu 7, 8 yıl süren evlilik sürecinden sonra ayrılmaya karar vermiştir. Evlendikten sonra eski eşinin baskıcı yönünü farketmeye başladıkça ayrılık fikrinin oluşmaya başladığını ifade etmiştir. Sonrasında şiddet eğilimleri de gelişince ayrılık sürecine girdiklerini ifade etmiştir.

Olgu 7, boşandıktan sonra iki yıllık bir süre geçmiştir. Olgu 7 eski eşi ile çocukların velayeti konusunda hala devam eden anlaşmazlıklar içerisinde olduğunu ifade etmiştir.

4.2.7.1. Olgu 7 Bağlılık Ağı Analiz Sonuçları ve Yorumları

Olgu 7 bağlılık ağı testi analiz sonuçlarına ait sayısal değerler Tablo.10'da verilmiştir. Olgu 7'nin algıladığı sosyal destek kaynağı ve zorluk sayısına ilişkin dağılım, algıldığı sosyal destek ve zorluklar içerisinde yardım aldıklarının dağılımı, algıladığı sosyal destek kaynaklarından sıklıkla yardım aldıklarının dağılımı ve sıklığı ile sosyal destek kaynaklarını organize ederken bağlılık ağ yapısının ayrımlaşıp ayrımlaşmadığını gösteren sonuçlar ele alınmıştır.

Tablo 10.

Olgu 7 Bağlılık Ağı Analiz Sonuçları ve Yorumu

Bağlılık Ağı Dağılım İndeksi		**Belirsizlik İndeksi**		**Kısmi Sıralama Skalogramı**		**Belirsizlik Katsayısı Puanları**		
Sütun	**Satır**	**Sütun**	**Satır**	**Dağılım**	**Derinlik**	**Sütun**	**Satır**	**Simetrik İlişki**
12.98	16.96	0.92	0.71	0.68	0.83	0.44	0.52	0.47

Olgu 7, bağlılık ağı analiz sonuçları bireysel olarak değerlendirildiğinde, mevcut sayısal verilerin anlamı ve birbiriyle ilişkisi şu şekilde ifade edilebilir: Olgu 7'nin doldurmuş olduğu bağlılık ağı formu içeriğine göre hem algıladığı zorluklar hem de yardım aldığı sosyal destek kaynakları açısından genişleyen bir dağılım gösterdiği yorumu yapılabilir. Olgu 7, içinde bulunduğu grup içerisinde 31 zorlu yaşam olayı içerisinde DDI puanı 16.66, algıladığı sosyal destek kaynağı DDI puanı 12.98 olarak bulunmuştur. Algıladığı zorluklara dair UI dağılımı 0.71 iken algıladığı sosyal destek kaynaklarına dair dağılımı da 0.92 olarak bulunmuştur. Bu puanlar algıladığı zorlukların büyük bir kısmında yardım aldığını ve algıladığı sosyal destek kaynaklarını da yaşadığı zorluklar sırasında çoğunlukla kullandığı şeklinde yorumlanabilir.

Olgu 7'nin algıladığı sosyal destek kaynaklarından yardım almasına dair diğer bir dağılım ölçüsü olan POSAC dağılım puanı 0.68 ve derinlik puanı 0.83 olarak bulunmuştur. Bu değerler de algıladığı sosyal destek kaynaklarından çoğuna yardım için başvurduğunu ve aynı zamanda zorlukların çoğunda tüm kaynakları kullandığı şeklinde değerlendirilebilir. Katılımcı 7'nin ağ yapısında algıladığı sosyal destek kaynaklarını sıklıkla tüm zorluklarda kullanması ağ yapısının genişleyen bir özellik gösterdiği şeklinde yorumlanabilir.

Olgu 7'nin UC simetrik ilişki puanı 0.47 olarak bulunmuştur. Bu değer, algıladığı zorluklara dair UC puanı olan 0.52 ile algıladığı sosyal destek kaynaklarına dair UC puanı olan 0.44 arasındaki orta düzey simetrik ilişki olduğunu göstermektedir. Olgu 7'nin algıladığı zorluklar ve sosyal destek kaynaklarına dair UC puanları arasındaki simetrik ilişki kısmi sıralama skalogramı ile elde edilen ağ yapısını destekler özellikte olduğu yorumu yapılabilir. Olgu 7'nin ağ yapısı genişleyen özellikte olmakla birlikte ayrımlaşma özelliğine sahip olmadığı yorumu yapılabilir. Tüm zorluklar sırasında tüm sosyal destek kaynaklarına başvurması ayrımlaşmamış bir ağ yapısı olduğu şeklinde değerlendirilebilir. Kısmi sıralama skalogramındaki hiyerarşik ilişkilere bakıldığında ayrımlaşma olmadığı ve tüm zorluklar sırasında algıladığı sosyal destek kaynakları arasında ayrımlaşma sağlamadan yardım alma davranışı sergilediği şeklinde yorumlanabilir. Bu görüntü, Olgu 7'nin yardım alma sürecinde aldığı yardımları etkili bir şekilde organize edemediği şeklinde değerlendirilebilir. Bu görüntü Olgu 7'nin olası zorluklar sırasında sosyal destek kaynaklarını etkili şekilde kullanamama riski olduğu anlamına gelebilir.

4.2.7.2. Olgu 7'nin Algılamış Olduğu Sosyal Destek Kaynaklarının Her Birine Göre Algıladığı Zorluk Sayıları

Olgu 7'nin algılamış olduğu sosyal destek kaynaklarının her birine göre algıladığı zorluk sayıları değişmektedir. Bu değişime dair bulgular Şekil 24'te gösterilmiştir.

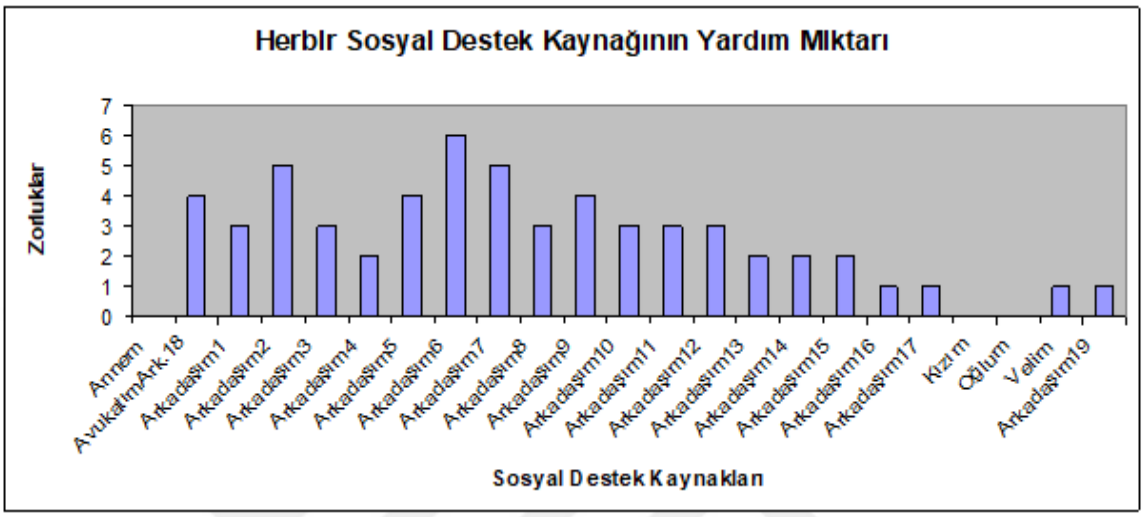

Şekil 24. Olgu 7'nin Algılamış Olduğu Sosyal Destek Kaynaklarına Göre Algıladığı Zorluk Sayıları Grafiği

Olgu 7, boşanma sonrası yaşanma olasılığı söz konusu olan 31 zorlu yaşam olayından 17 tanesinde seçtiği 20 sosyal destek kaynağı olan kişiden yardım almıştır. Bu kişiler içerisinde en fazla yardım aldığı kişi grafikte de görüldüğü üzere Arkadaşım6 olarak yer almıştır. İkinci sırada Arkadaşım 7 ve üçüncü sırada ise Arkadaşım 2 yer almıştır.

4.2.7.3. Olgu 7'nin Algılamış Olduğu Zorluklara Göre Yardım Aldığı Sosyal Destek Sayıları

Olgu 7'nin algılamış olduğu her bir zorluk türüne göre yardım aldığı sosyal destek kaynağı sayısı da değişmektedir. Bu değişikliğin nasıl olduğu ise Şekil 25'de gösterilmiştir.

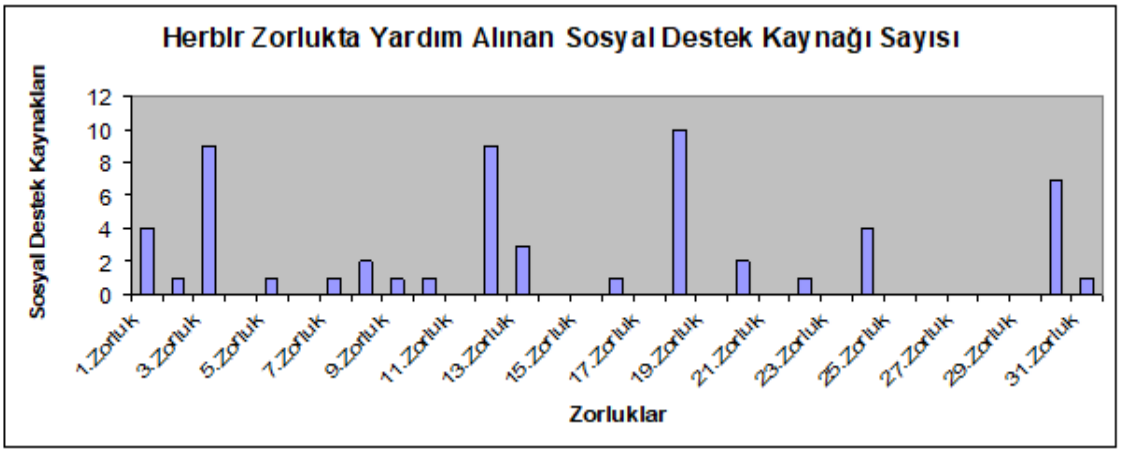

Şekil 25. Olgu 7'nin Algılamış Olduğu Zorluklara Göre Yardım Aldığı Sosyal Destek Kaynağı Sayısı Grafiği

Grafiğe göre Olgu 7'nin 17 zorluk türünde sosyal destek kaynaklarından yardım aldığı görülmektedir. Yardım almadığı diğer 14 zorlu yaşam olaylarının bir kısmını zorluk olarak algılamadığını; bir kısmı ile de sosyal destek kaynağı kullanmadan baş ettiğini ifade etmiştir. En fazla sosyal destek kaynağı kullandığı zorluklar 18 numaralı "Evliyken kurulmuş olan sosyal çevre ilişkilerinin yürütülmesinde yaşanan zorluklar" yer almaktadır. İkinci sırada ise 3 numaralı "Eski eşin yaşattığı psikolojik şiddete dayalı zorluklar" zorluk ve 12 numaralı "Yalnız ve izole hayatın getirdiği zorluklar" zorluk yer almaktadır. Üçüncü sırada ise 30 numaralı "Sosyal destek kaynaklarından yararlanmaya dair yaşanan zorluklar" zorluk yer almaktadır.

4.2.7.4. Olgu 7 Kısmi Sıralama Skalogramı Grafiği ve Yorumları

Kısmi sıralama skalogramı ile Olgu 7'nin yardım aldığı sosyal destek kaynakları arasında hiyerarşik ilişki örünütülerine ulaşılmıştır. Olgu 7'nin kısmi sıralama skalogramı grafiği Şekil 26'da gösterilmiştir.

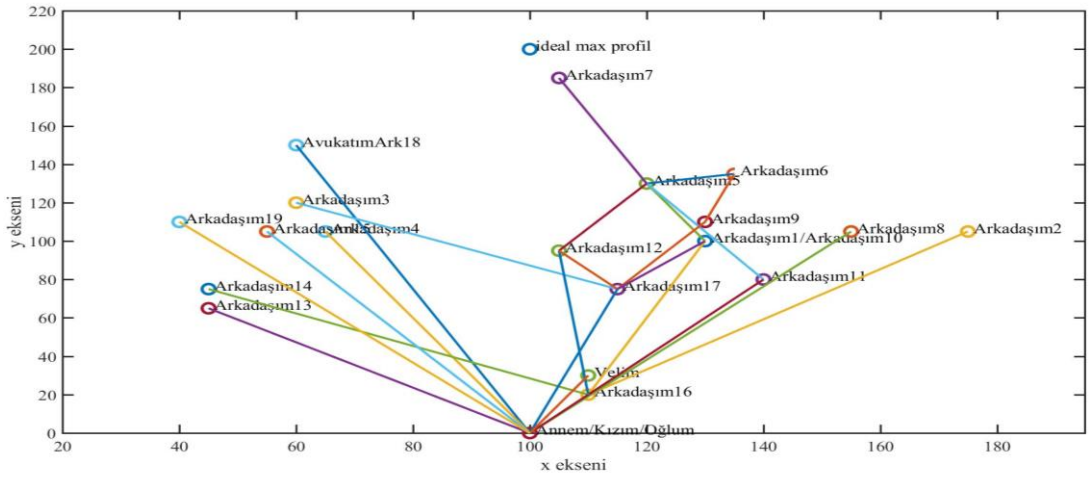

Şekil 26. Olgu 7 Kısmi Sıralama Skalogramı Grafiği

Olgu 7'nin kısmi sıralama skalogramına bakıldığı zaman oldukça karmaşık yapıda hiyerarşik ilişkilere sahip olduğu yorumu yapılabilir. İlişkiler ağında bağımsız olarak kullanılan destek kaynakları olduğu da görülmektedir. Bağımsız olarak özgün zorluk alanlarında yardım aldığı destek kaynakları miktarlarına göre en üstten aşağıya doğru AvukatımArkadaşım18, Arkadaşım 19, Arkadaşım4, Arkadaşım 15, Arkadaşım 13 olarak sıralanmıştır. En alt düzeyde ideal minimum seviyede Annem/Kızım/Oğlum kaynaklarını konumlandırdığı görülmektedir. Yardım miktarı açısından ve hiyerarşik olarak en tepede Arkadaşım7'nin yer aldığı görülmektedir. Pek çok hiyerarşik ilişki içerisinde Arkadaşım 7-Arkadaşım1Arkadaşım10-Arkadaşım11, Arkadaşım5-Arkadaşım1Arkadaşım10-Arkadaşım11, Arkadaşım5, Arkadaşım5-Arkadaşım1Arkadaşım10-Arkadaşım12-Arkadaşım11, Arkadaşım12-Arkadaşım16-Arkadaşım17, Arkadaşım17-Arkadaşım12-Arkadaşım3-Annem/Kızım/Oğlum, Arkadaşım6-Arkadaşım5-Arkadaşım9 gibi hiyerarşik ilişkiler sıralanabilmektedir. Bu skalogram yapısı ile hangi zorluk türlerinde sosyal destek kaynaklarının nasıl karmaşık kombinasyonlar halinde kullanıldığı şeklinde değerlendirilebilir. Aynı zamanda buradaki hiyerarşik ilişkiler bağlılık ağı yapısında yer alan alt ve üst düzey ilişki yapılanmalarını da göstermektedir. Örneğin buradaki Arkadaşım 7'nin en üstte yer alan ve altındaki diğer hiyeraşik yapıları kapsayan bir özellik gösterdiği yorumu yapılabilir. Hiyerarşik ilişkilerdeki karmaşa, ağ yapısının ayrımlaşmamış olduğu şeklinde değerlendirilebilir.

4.2.8. Olgu 8

Biyografik Bilgi

Olgu 8, 43 yaşında tıp fakültesi mezunu ve doktor olarak çalışmaktadır. Olgu 8, aslen Niğde'li olmakla birlikte Adana'da doğmuş büyümüştür. İki çocuklu bir ailenin ikinci kızıdır. Annesi ilkokul mezunu; babası öğretmendir.

Olgu 8 köken ailesinin öyküsünü kısaca şöyle anlatmıştır: "Babam öğretmen okulundan mezun olmuş. Annem tanınmış bir ailenin kızıymış ve güzel bulunurmuş. Babamın ailesi annemi görüp beğenmiş. Babam aslında çalışan birini istemiş. Ancak sonradan birbirlerini sevmişler."

Olgu 8, eski eşi ile tıp fakültesinde sınıf arkadaşı olarak tanıştıklarını ifade etmiştir. Dördüncü sınıfta ilişkilerinin başladığını ifade etmiştir. Mezun olduktan sonra evlenip 12 yıl evli kalmışlardır.

Olgu 8, boşanma kararını eski eşinin verdiğini ifade etmiştir. Kendisi de eşinin ilgisinin başkalarına kaydığını farkedince bu durumu kabullendiğini ifade etmiştir.

Olgu 8, boşandıktan sonra dört yıllık bir süre geçmiştir. Şu anda eski eşiyle ebeveynlik rolleri ve arkadaş olarak ilişkilerinin devam ettiğini ifade etmiştir.

4.2.8.1. Olgu 8 Bağlılık Ağı Analiz Sonuçları ve Yorumu

Olgu 8 bağlılık ağı testi analiz sonuçlarına ait sayısal değerler Tablo.11'de verilmiştir. Olgu 8'in algıladığı sosyal destek kaynağı ve zorluk sayısına ilişkin dağılım, algıldığı sosyal destek ve zorluklar içerisinde yardım aldıklarının dağılımı, algıladığı sosyal destek kaynaklarından sıklıkla yardım aldıklarının dağılımı ve sıklığı ile sosyal destek kaynaklarını organize ederken bağlılık ağ yapısının ayrımlaşıp ayrımlaşmadığını gösteren sonuçlar ele alınmıştır.

Tablo 11.

Olgu 8 Bağlılık Ağı Analiz Sonuçları ve Yorumu

Bağlılık Ağı Dağılım İndeksi		**Belirsizlik İndeksi**		**Kısmi Sıralama Skalogramı**		**Belirsizlik Katsayısı Puanları**		
Sütun	**Satır**	**Sütun**	**Satır**	**Dağılım**	**Derinlik**	**Sütun**	**Satır**	**Simetrik İlişki**
3.29	14.53	0.60	0.59	0	0.33	0.30	0.16	0.21

Olgu 8 bağlılık ağı analiz sonuçları bireysel olarak değerlendirildiğinde, mevcut sayısal verilerin anlamı ve birbiriyle ilişkisi şu şekilde ifade edilebilir: Olgu 8'in doldurmuş olduğu bağlılık ağı formu içeriğine göre hem algıladığı zorluklar hem de yardım aldığı sosyal destek kaynakları açısından daralan bir dağılım gösterdiği yorumu yapılabilir. Olgu 8 içinde bulunduğu grup içerisinde 31 zorlu yaşam olayı içerisinde DDI puanının 14.53, algıladığı sosyal destek kaynakları açısından DDI puanı 3.29 olarak bulunmuştur. Olgu 8'in algıladığı zorluklara dair UI dağılım puanı 0.59 olarak bulunmuştur ve bu değer algıladığı sosyal destek kaynaklarının yarıdan fazlasında yardım için algıladığı sosyal destek kaynaklarına başvurduğunu şeklinde yorumlanabilir. Olgu 8'in algıladığı sosyal destek kaynakları açısından UI dağılım puanı 0.60 olarak bulunmuştur. Bu değer de algıladığı sosyal destek kaynaklarının yarısından çoğunu algıladıkları zorluklar sırasında değerlendiği şeklinde yorumlanabilir.

Olgu 8'in algıladığı sosyal destek kaynaklarından yardım almasına dair diğer bir dağılım ölçüsü olan POSAC dağılım puanı 0 ve derinlik puanı 0.33 olarak bulunmuştur. Bu değerler de algıladığı sosyal destek kaynaklarından aynı tür zorluklarda sınırlı şekilde yardım aldığı şeklinde yorumlanabilir. Hem POSAC dağılım puanı hem de derinlik puanı zayıf olmakla birlikte daralan bir ağ yapısı olduğu şeklinde bir değerlendirme yapılabilir.

Olgu 8'in ağ yapısı hakkında bilgi veren diğer bir ölçüm olan UC puanlarından UC simetrik ilişki puanının 0.21 olduğu görülmektedir. Bu puan algıladığı zorluklara dair UC puanı olan 0.16 ile algıladığı sosyal destek kaynakları UC puanı olan 0.30 arasındaki asimetrik ilişkinin zayıf olduğunu göstermektedir. Belirsizlik katsayısı puanları arasındaki asimetri ve zayıf ilişki de Olgu 8'in ağ yapısında zayıf bir ayrımlaşmamışlık olduğu şeklinde yorumlanabilir. Bu ayrımlaşmamış ağ yapısının olası zorluk durumlarında Olgu 8 için savunmasız bir hal oluşturabileceği yorumunlanabilir.

4.2.8.2. Olgu 8'in Algılamış Olduğu Sosyal Destek Kaynaklarının Her Birine Göre Algıladığı Zorluk Sayıları

Olgu 8'in algılamış olduğu sosyal destek kaynaklarının her birine göre algıladığı zorluk sayıları değişmektedir. Bu değişime dair bulgular Şekil 27'de gösterilmiştir.

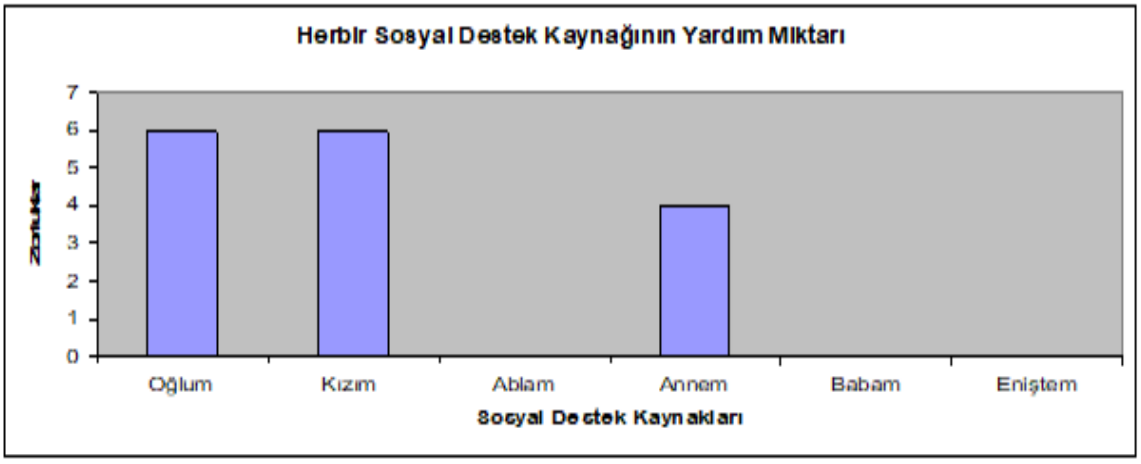

Şekil 27. Olgu 8'nin Algılamış Olduğu Sosyal Destek Kaynaklarına Göre Algıladığı Zorluk Sayıları Grafiği

Olgu 8, boşanma sonrası yaşanma olasılığı söz konusu olan 31 zorlu yaşam olayından 8 tanesinde seçtiği 6 sosyal destek kaynağı olan kişiden üçünden yardım almıştır. Bu kişiler içerisinde en fazla yardım aldığı kişi grafikte de görüldüğü üzere Oğlum ve Kızım iken diğer ikinci sıradaki kişi ise Annem olarak yer almaktadır.

4.2.8.3. Olgu 8'in Algılamış Olduğu Zorluklara Göre Yardım Aldığı Sosyal Destek Sayıları

Olgu 8'in algılamış olduğu her bir zorluk türüne göre yardım aldığı sosyal destek kaynağı sayısı da değişmektedir. Bu değişikliğin nasıl olduğu ise Şekil 28'de gösterilmiştir.

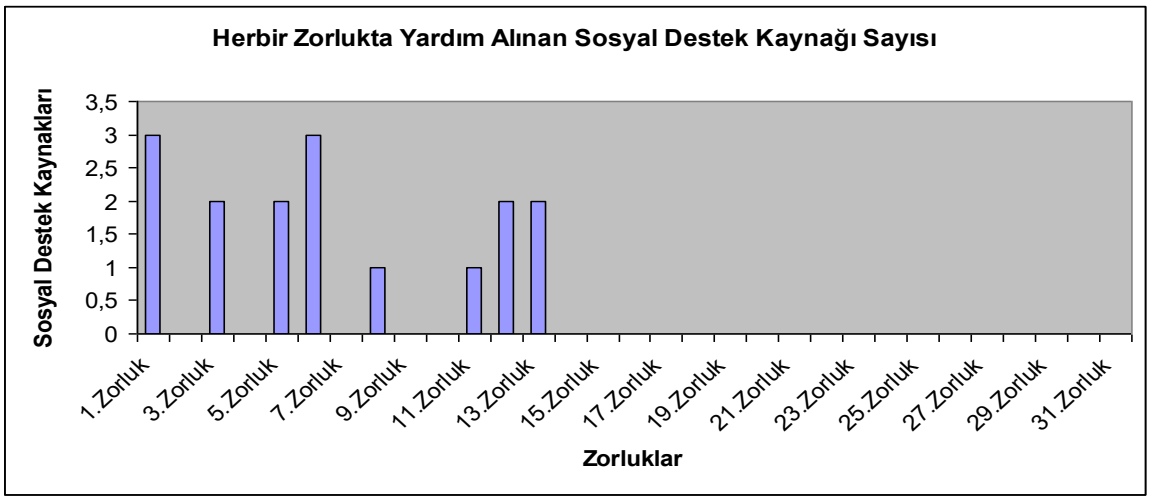

Şekil 28. Olgu 8'in Algılamış Olduğu Zorluklara Göre Yardım Aldığı Sosyal Destek Kaynağı Sayısı Grafiği

Grafiğe göre Olgu 8'in 8 zorluk türünde sosyal destek kaynaklarından yardım aldığı görülmektedir. Yardım almadığı diğer 23 zorlu yaşam olaylarının bir kısmını zorluk olarak algılamadığını; bir kısmı ile de sosyal destek kaynağı kullanmadan baş ettiğini ifade etmiştir. En fazla sosyal destek kaynağı kullandığı zorluklar 1 numaralı "Eş rolüyle vedalaşma sürecinde yaşanan zorluklar" zorluk ile 6 numaralı "Ev değişikliği ya da var olan evde yeni bir sistem oluşturmada yaşanan zorluklar" zorluk olarak yer almaktadır. İkinci sırada ise 3 numaralı "Eski eşin yaşattığı psikolojik şiddete dayalı zorluklar" zorluk, 5 numaralı "Eski eşle boşanma sonrasında var olan ilişkiyi yapılandırmada yaşanan zorluklar" zorluk, 12 numaralı "Yalnız ve izole hayatın getirdiği zorluklar" zorluk ve 13 numaralı "Yaşanan fiziksel/psikolojik sağlık sorunlarıyla ilgili zorluklar" zorluk yer almaktadır. Üçüncü sırada ise, 8 numaralı "Yeni oluşturulan sistemde varsa çocukla sürdürülen ilişkiyi yapılandırmada yaşanan zorluklar" zorluk ile 11 numaralı "Çocukla ilgili ebeveyn rollerinde işbirliğini sağlamaya dayalı zorluklar" zorluk yer almaktadır.

4.2.8.4. Olgu 8 Kısmi Sıralama Skalogramı Grafiği ve Yorumları

Kısmi sıralama skalogramı ile Olgu 8'in yardım aldığı sosyal destek kaynakları arasında hiyerarşik ilişki örünütülerine ulaşılmıştır. Olgu 8'in kısmi sıralama skalogramı grafiği Şekil 28'de gösterilmiştir.

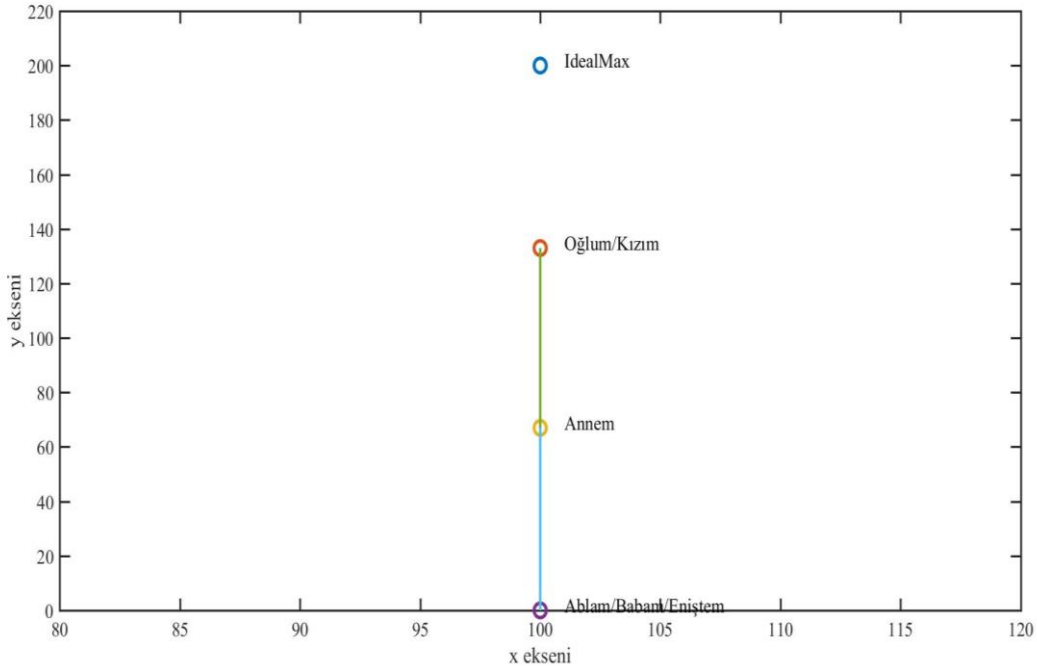

Şekil 29. Olgu 8 Kısmi Sıralama Skalogramı Grafiği

Olgu 8'in kısmi sıralama skalogramına bakıldığı zaman tek eksen üzerinde bir hiyerarşi oluştuğu görülmektedir. Bu ilişki ağının tepesinde Oğlum/Kızım yer alırken ikinci sırada Annem kaynakları yer almaktadır. En alt ideal minimum seviyede ise varlığını ifade edip kullanmadığı Ablam/Babam/Eniştem kaynakları yer almaktadır. Hiyerarşik ilişkilerdeki tek düzlem üzerinde gerçekleşen görüntü Olgu 8'in ağ yapısındaki ayrımlaşmamışlık şeklinde yorumlanabilir.

4.2.9. Olgu 9

Biyografik Bilgi

Olgu 9, 36 yaşında lisans mezunu ve hastanede hasta hakları sorumlusu olarak çalışmaktadır. Köken ailesi Maraş'lıdır ve kendisi de orada doğup büyümüştür.

Olgu 9, köken ailesinin öyküsünü kısaca şöyle anlatmıştır: "Anne-babam görücü usulü evlenmiş ve annem ben çok küçükken vefaat etmiştir. Babam da bize bakamadığı için ikinci bir evlilik yapmıştır. Bizleri üvey annem büyütmüştür. Dört kardeşiz ve ben en büyüğüm."

Olgu 9 lise yıllarında tanıştığı eski eşi ile aşık olup evlenmiştir. Evlilik sürecinde çok sessiz kalıp onu idare etmiştir. Ancak aldatma ve şiddet olaylarının artması ile boşanmaya karar vermiştir.

Olgu 9, 5 yıl süren evliliğini ailesinin ve eşinin istememesine rağmen bitirmiştir. Kızıyla birlikte yaşarken aynı zamanda çalışmaya başlamıştır.

Olgu 9 boşandıktan sonra beş yıllık bir süre geçmiştir. Olgu 9 eski eşiyle ebeveynlik rolleri çerçevesinde eski eşiyle ilişkilerini sürdürdüklerini ifade etmiştir.

4.2.9.1. Olgu 9 Bağlılık Ağı Analiz Sonuçları ve Yorumları

Olgu 9 bağlılık ağı testi analiz sonuçlarına ait sayısal değerler Tablo.12'de verilmiştir. Olgu 9'un algıladığı sosyal destek kaynağı ve zorluk sayısına ilişkin dağılım, algıldığı sosyal destek ve zorluklar içerisinde yardım aldıklarının dağılımı, algıladığı sosyal destek kaynaklarından sıklıkla yardım aldıklarının dağılımı ve sıklığı ile sosyal destek kaynaklarını organize ederken bağlılık ağ yapısının ayrımlaşıp ayrımlaşmadığını gösteren sonuçlar ele alınmıştır.

Tablo 12.

Olgu 9 Bağlılık Ağı Analiz Sonuçları

Bağlılık Ağı Dağılım İndeksi		**Belirsizlik İndeksi**		**Kısmi Sıralama Skalogramı**		**Belirsizlik Katsayısı Puanları**		
Sütun	**Satır**	**Sütun**	**Satır**	**Dağılım**	**Derinlik**	**Sütun**	**Satır**	**Simetrik İlişki**
4.59	11.12	0.9	0.87	0.28	0.78	0.96	0.61	0.74

Olgu 9 bağlılık ağı analiz sonuçları bireysel olarak değerlendirildiğinde, mevcut sayısal verilerin anlamı ve birbiriyle ilişkisi şu şekilde ifade edilebilir: Olgu 9'un doldurmuş olduğu bağlılık ağı formu içeriğine göre hem algıladığı zorluklar hem de yardım aldığı sosyal destek kaynakları açısından daralan bir dağılım gösterdiği yorumu yapılabilir. Olgu 9 içinde bulunduğu grup içerisinde 31 zorlu yaşam olayı içerisinde DDI 11.12, algıladığı sosyal destek açısından DDI değeri de 4.59 olarak bulunmuştur. Olgu 9'un algıladığı zorluklar açısından UI dağılım puanının 0.87 olduğu görülmüştür. Olgu 9'un algıladığı sosyal destek kaynaklarına dair UI dağılım puanı ise 0.90 olarak bulunmuştur. Bu değerler algıladığı zorlukların büyük kısmında algıladığı sosyal destek kaynaklarının büyük kısmından yardım aldığı şeklinde yorumlanabilir.

Olgu 9'un sosyal destek kaynaklarından yardım almasına dair diğer bir dağılım ölçüsü olan POSAC dağılım puanı 0.28 ve derinlik puanı 0.78 olarak bulunmuştur. Bu

değerler de algıladığı sosyal destek kaynaklarının az bir kısmını daha sıklıkla kullandığı şeklinde yorumlanabilir. Bu değerler arasındaki daralan ağ yapısı da belirli sosyal destek kaynaklarını daha sıklıkla kullandığını şeklinde değerlendirilebilir.

Olgu 9'un UC puanlarından simetrik ilişki puanının 0.74 olduğu görülmüştür. Bu puan, Olgu 9'un algıladığı zorluklara dair UC puanı olan 0.61 ile Olgu 9'un algıladığı sosyal destek kaynaklarına dair UC puanı olan 0.96 arasındaki asimetrik ilişkinin güçlü olduğunu şeklinde yorumlanabilir. Bu puanlardaki asimetrik ilişkinin de kısmi sıralama skalogramı sonuçlarının ortaya koyduğu daralan ağ yapısını destekler nitelikte olduğu yorumu yapılabilir. Olgu 9'un ağ yapısının ayrımlaşmamış ve daralan yapıda olduğu sonucu farklı zorluk türlerinde onu savunmasız bırakacak bir yapı olarak değerlendirilebilir.

4.2.9.2. Olgu 9'un Algılamış Olduğu Sosyal Destek Kaynaklarının Her Birine Göre Algıladığı Zorluk Sayıları

Olgu 9'un algılamış olduğu sosyal destek kaynaklarının her birine göre algıladığı zorluk sayıları değişmektedir. Bu değişime dair bulgular Şekil 30'da gösterilmiştir.

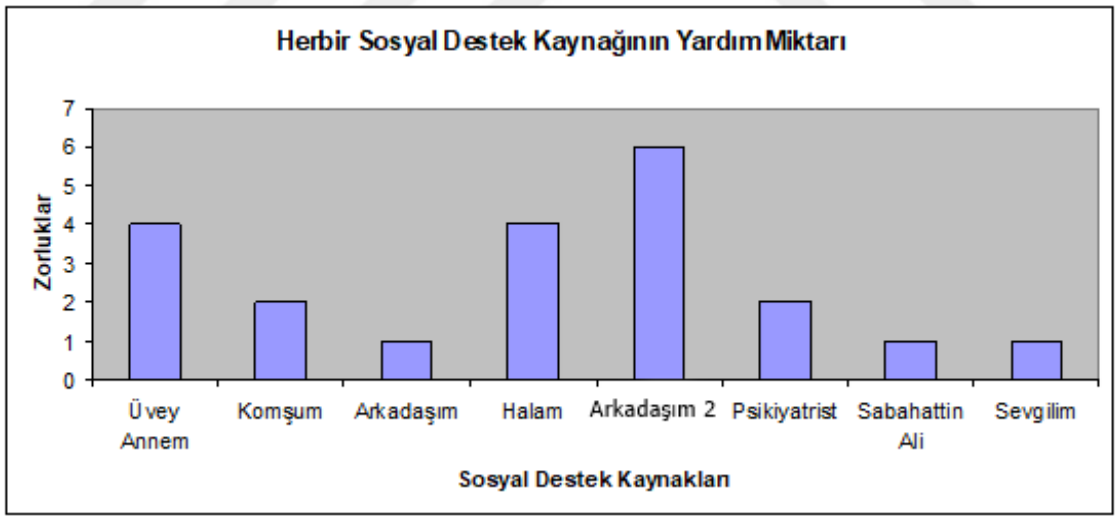

Şekil 30. Olgu 9'un Algılamış Olduğu Sosyal Destek Kaynaklarına Göre Algıladığı Zorluk Sayıları Grafiği

Olgu 9, boşanma sonrası yaşanma olasılığı söz konusu olan 31 zorlu yaşam olayından 20 tanesinde seçtiği 8 sosyal destek kaynağı olan kişiden yardım almıştır. Bu kişiler içerisinde en fazla yardım aldığı kişi grafikte de görüldüğü üzere Selami'dir.

İkinci sırada Üvey annem ve Halam kaynakları yer almaktadır. Üçüncü sırada ise Komşum ve Psikiyatrist yer almaktadır.

4.2.9.3. Olgu 9'un Algılamış Olduğu Zorluklara Göre Yardım Aldığı Sosyal Destek Sayıları

Olgu 9'un algılamış olduğu her bir zorluk türüne göre yardım aldığı sosyal destek kaynağı sayısı da değişmektedir. Bu değişikliğin nasıl olduğu ise Şekil 31'de gösterilmiştir.

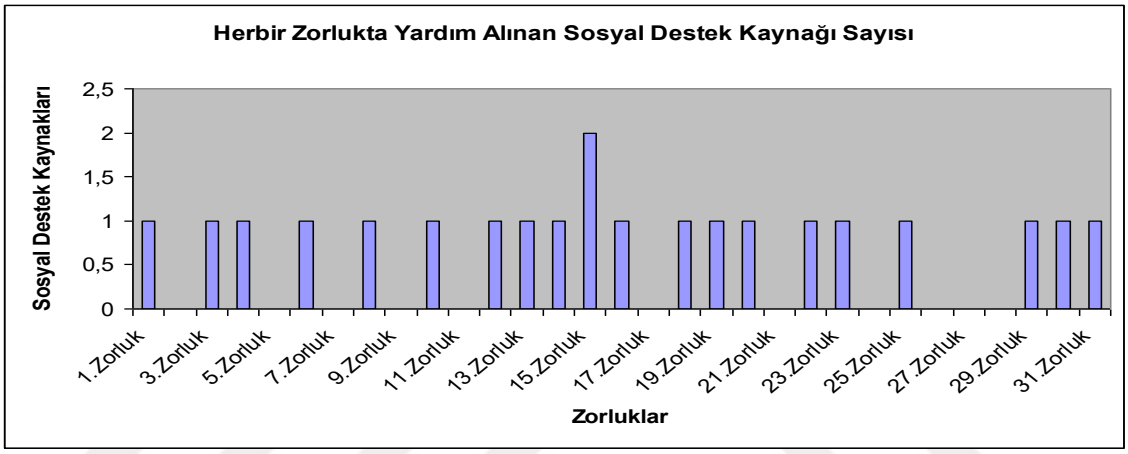

Şekil 31. Olgu 9'un Algılamış Olduğu Zorluklara Göre Yardım Aldığı Sosyal Destek Kaynağı Sayısı Grafiği

Grafiğe göre Olgu 9'un 20 zorluk türünde sosyal destek kaynaklarından yardım aldığı görülmektedir. Yardım almadığı diğer 11 zorlu yaşam olaylarının bir kısmını zorluk olarak algılamadığını; bir kısmı ile de sosyal destek kaynağı kullanmadan baş ettiğini ifade etmiştir. En fazla sosyal destek kaynağı kullandığı zorluklar 15 numaralı "Boşanmış kadın olmakla ilgili kişisel algının yarattığı zorluklar" zorluk olarak yer almıştır. Diğer 19 zorluk türünde ise eşit miktarda destek aldığı görülmektedir. Bunlardan birkaçını 1 numaralı "Eş rolüyle vedalaşma sürecinde yaşanan zorluklar" zorluk, 31 numaralı "İçsel destek kaynaklarını kullanmaya dair yaşanan zorluklar" zorluk ve 19 numaralı "Yeni bir arkadaş çevresinin oluşturulmasında yaşanan zorluklar" zorluk olarak sıralamak mümkündür. Son olarak ise en az yardım aldığı 15 numaralı " Boşanmış kadın olmakla ilgili kişisel algının yarattığı zorluklar" zorluk grafikte yerini almıştır.

4.2.9.4. Olgu 9 Kısmi Sıralama Skalogramı Grafiği ve Yorumları

Kısmi sıralama skalogramı ile Olgu 9'un yardım aldığı sosyal destek kaynakları arasında hiyerarşik ilişki örünütülerine ulaşılmıştır. Olgu 9'un kısmi sıralama skalogramı grafiği Şekil 32'de gösterilmiştir.

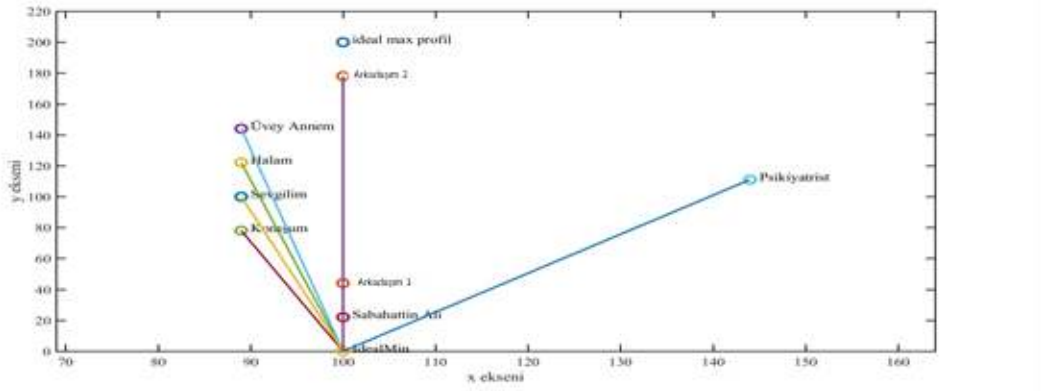

Şekil 32. Olgu 9 Kısmi Sıralama Skalogramı Grafiği

Olgu 9'un kısmi sıralama skalogramına bakıldığı zaman en geniş hiyerarşik ilişki ağlarının yoğunlaşmadığı şeklinde bir değerlendirme yapılabilir. Tek hiyerarşik ilişki ekseninde en tepede Arkadaşım 2 ve onu takip eden Arkadaşım 1 ve Sabahattin Ali kaynakları yer almaktadır. Diğer kaynaklardan bağımsız olarak farklı zorluk türlerinde yararlandığı yorumu yapılabilir. Bu bağımsız ilişkilerde de Üvey Annem, Halam, Psikiyatrist, Sevgilim ve Komşum şeklinde bir sıralama geliştiği görülmektedir. Hiyerarşik ilişkilerine dair tek düzlem üzerinde yoğunlaşan ayrımlaşmamış, daralan bir ağ yapısı şeklinde yorum yapılabilir.

4.2.10. Olgu 10

Biyografik Bilgi

Olgu 10, 40 yaşında, ön lisans muhasebe mezunudur. Olgu 10 bir çocuk sahibidir ve 15 yıl kendi alanında çalışmıştır. Şu anda çalışmamaktadır. Köken ailesi Adana'lı ve kendisi de Adana doğumludur. Dört kardeşten en büyük olan çocuktur. Anne-babası ilkokul mezunudur.

Olgu 10 köken ailesinin öyküsünü kısaca şöyle anlatmıştır: "Aralarında yaş farkı çokmuş. Babam annemden hoşlanıyor ve mektup yazıyor. Sonra söz olmasın diye

nişanlanıyorlar. Üç yıl nişanlı kalıyorlar. Annemi aslında babaannem istemiyor. Ama sonra babam annemi kaçırıyor."

Olgu 10, eski eşiyle onun askerliği sırasında tanıştığını anlatmıştır. Dört yıl süren bir aşk ilişkisi sonrası evlilik kararı verdiklerini ifade etmiştir.

Olgu 10, kendisi ayrılmaya karar vermiştir. Bu ayrılık çokça dile getirildiği için eski eşinin ciddiye almadığını ifade etmiştir. Ancak süreç gerçekleşince eski eşi de kabul etmiştir. Resmi süreçten sonra da bir süre aynı evde kalıp sonra fiziki olarak da ayrıldıklarını dile getirmiştir.

Olgu 10 boşandıktan sonra dört yıllık bir süre geçtiğini ifade etmiştir. Ebeveynlik rolleri çerçevesinde görüşmeye devam ettiklerini ifade etmiştir.

4.2.10.1. Olgu 10 Bağlılık Ağı Analiz Sonuçları ve Yorumu

Olgu 10 bağlılık ağı testi analiz sonuçlarına ait sayısal değerler Tablo.13'ta verilmiştir. Olgu 3'ün algıladığı sosyal destek kaynağı ve zorluk sayısına ilişkin dağılım, algıldığı sosyal destek ve zorluklar içerisinde yardım aldıklarının dağılımı, algıladığı sosyal destek kaynaklarından sıklıkla yardım aldıklarının dağılımı ve sıklığı ile sosyal destek kaynaklarını organize ederken bağlılık ağ yapısının ayrımlaşıp ayrımlaşmadığını gösteren sonuçlar ele alınmıştır.

Tablo 13.

Olgu 10 Bağlılık Ağı Analiz Sonuçları ve Yorumu

Bağlılık Ağı Dağılım İndeksi		**Belirsizlik İndeksi**		**Kısmi Sıralama Skalogramı**		**Belirsizlik Katsayısı Puanları**		
Sütun	**Satır**	**Sütun**	**Satır**	**Dağılım**	**Derinlik**	**Sütun**	**Satır**	**Simetrik İlişki**
5.06	17.24	0.87	0.90	0.70	0.68	0.39	0.26	0.31

Olgu 10 bağlılık ağı analiz sonuçları bireysel olarak değerlendirildiğinde, mevcut sayısal verilerin anlamı ve birbiriyle ilişkisi şu şekilde ifade edilebilir: Olgu 10'un doldurmuş olduğu bağlılık ağı formu içeriğine göre hem algıladığı zorluklar hem de yardım aldığı sosyal destek kaynakları açısından genişleyen bir dağılım gösterdiği yorumu yapılabilir. Olgu 10 içinde bulunduğu grup içerisinde 31 zorlu yaşam olayı içerisinde DDI puanının 17.24, algıladığı sosyal destek kaynakları açısından DDI puanı

ise 5.06 olarak bulunmuştur. Olgu 10'un algıladığı zorluklara dair UI dağılım puanının 0.87 olduğu görülmüştür. Bu puan, algıladığı zorlukların büyük kısmında yardıma başvurduğu şeklinde yorumlanabilir. Olgu 10'un algıladığı sosyal destek kaynaklarına dair UI dağılım puanının 0.90 olduğu görülmüştür. Bu puan, algıladığı sosyal destek kaynaklarının büyük çoğunluğuna algıladığı zorluklar sırasında başvurduğ şeklinde yorumlanabilir.

Olgu 10'un algıladığı sosyal destek kaynaklarından yardım almasına dair diğer bir dağılım ölçüsü olan POSAC dağılım puanı 0.70 ve derinlik puanı 0.68 olarak bulunmuştur. Bu değerler de algıladığı sosyal destek kaynaklarından büyük oranda yardım aldığını ve bu kaynakları da zorlukların büyük kısmında kullandığını şeklinde yorumlanabilir. Olgu 10'un POSAC dağılım ve derinlik puanlarındaki bu simetri ağ yapısının genişleyen özellik sergilediği şeklinde değerlendirilebilir.

Olgu 10'un UC puanlarından simetrik ilişki puanına bakıldığında puanın 0.31 olduğu görülmektedir. Bu puan, Olgu 10'un algıladığı sosyal destek kaynağı UC puanı olan 0.39 ile algıladığı zorluklar UC puanı olan 0.26 arasındaki simetrik ilişkinin zayıf olduğu şeklinde değerlendirilebilir. Bu zayıf ilişki de kısmi sıralama skalogramındaki genişleyen ağ özelliğini destekleyen bir yapı olarak yorumlanabilir. Olgu 10'un kısmi sıralama skalogramındaki hiyerarşik ilişkilerine de bakıldığında ayrımlaşmanın olduğu yorumu yapılabilir. UC puanlarının zayıf da olsa ayrımlaşmanın görüntüsüne yansıdığı ifade edilebilir.

4.2.10.2. Olgu 10'un Algılamış Olduğu Sosyal Destek Kaynaklarının Her Birine Göre Algıladığı Zorluk Sayıları

Olgu 10'un algılamış olduğu sosyal destek kaynaklarının her birine göre algıladığı zorluk sayıları değişmektedir. Bu değişime dair bulgular Şekil 33'de gösterilmiştir.

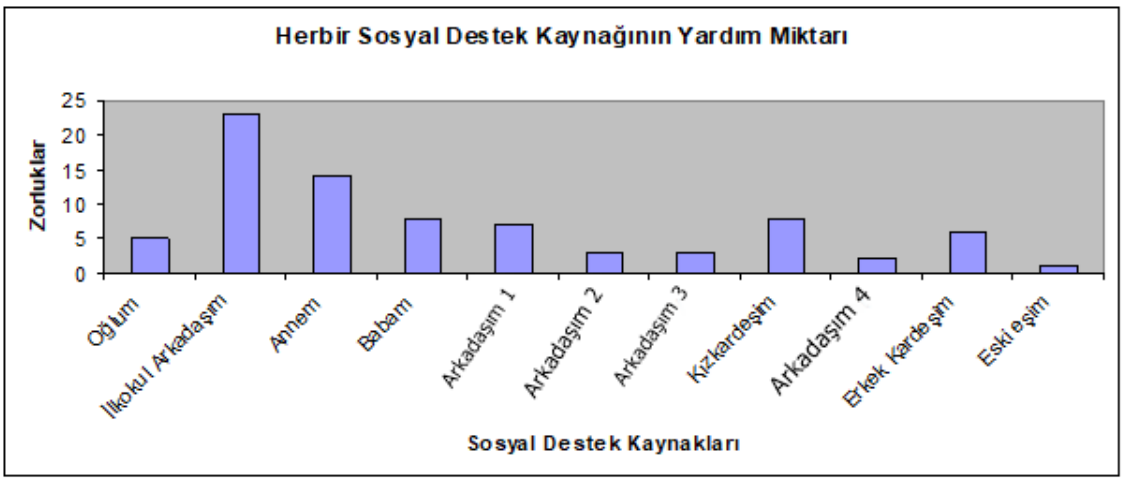

Şekil 33. Olgu 10'un Algılamış Olduğu Sosyal Destek Kaynaklarına Göre Algıladığı Zorluk Sayıları Grafiği

Olgu 10, boşanma sonrası yaşanma olasılığı söz konusu olan 31 zorlu yaşam olayından 27 tanesinde seçtiği 11 sosyal destek kaynağı olan kişiden yardım almıştır. Bu kişiler içerisinde en fazla yardım aldığı kişi grafikte de görüldüğü üzere İlkokul Arkadaşım'dır. Bunun ardından Annem yer almaktadır. Üçüncü sırada ise Kızkardeşim ve Babam yer almaktadır.

4.2.10.3. Olgu 10'İn Algılamış Olduğu Zorluklara Göre Yardım Aldığı Sosyal Destek Sayıları

Olgu 10'un algılamış olduğu her bir zorluk türüne göre yardım aldığı sosyal destek kaynağı sayısı da değişmektedir. Bu değişikliğin nasıl olduğu ise Şekil 34'te gösterilmiştir.

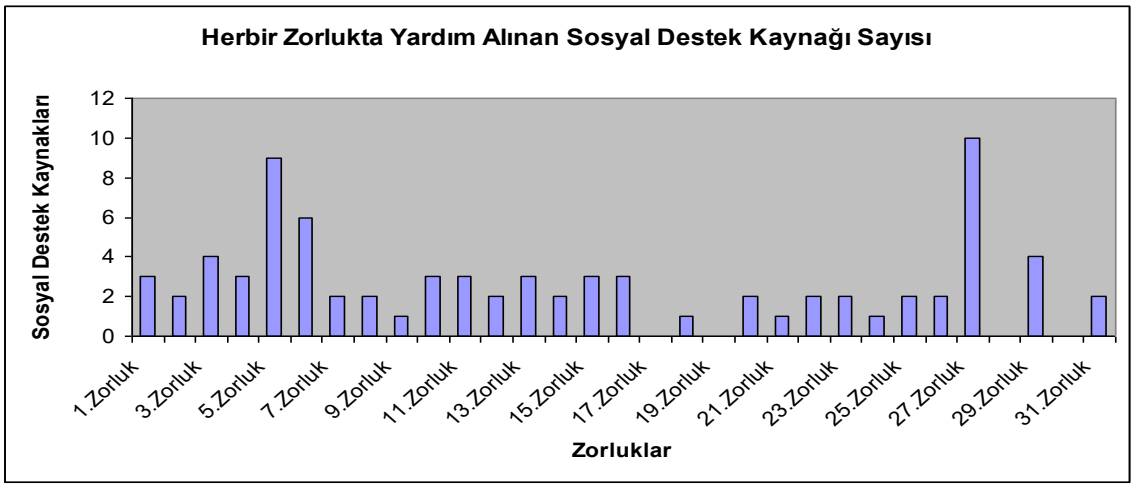

Şekil 34. Olgu 10'un Algılamış Olduğu Zorluklara Göre Yardım Aldığı Sosyal Destek Kaynağı Sayısı Grafiği

Grafiğe göre Olgu 10'un 27 zorluk türünde sosyal destek kaynaklarından yardım aldığı görülmektedir. Yardım almadığı diğer 4 zorlu yaşam olayının bir kısmını zorluk olarak algılamadığını; bir kısmı ile de sosyal destek kaynağı kullanmadan baş ettiğini ifade etmiştir. En fazla sosyal destek kaynağı kullandığı zorluk, 27 numaralı "Toplumun boşanmış kadınla ilgili olumsuz önyargılarına dayalı zorluklar" zorluk olarak ilk sırada yer almıştır. İkinci sırada, 5 numaralı "Eski eşle boşanma sonrasında var olan ilişkiyi yapılandırmada yaşanan zorluklar" zorluk yer almıştır. Üçüncü sırada ise 6 numaralı "Ev değişikliği ya da var olan evde yeni bir sistem oluşturmada yaşanan zorluklar" zorluk yer almıştır.

4.2.10.4. Olgu 10 Kısmi Sıralama Skalogramı Grafiği ve Yorumları

Kısmi sıralama skalogramı ile Olgu 10'un yardım aldığı sosyal destek kaynakları arasında hiyerarşik ilişki örünütülerine ulaşılmıştır. Olgu 10'un kısmi sıralama skalogramı grafiği Şekil 35'te gösterilmiştir.

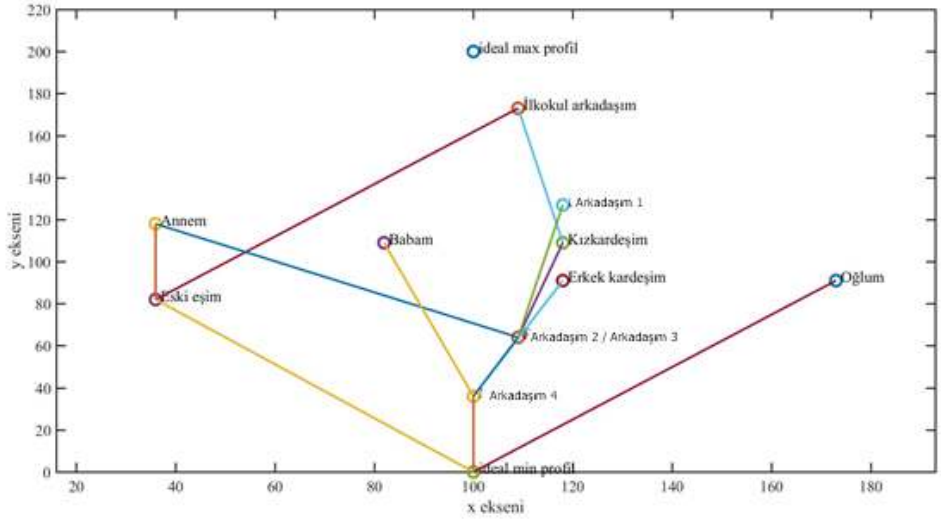

Şekil 35. Olgu 10 Kısmi Sıralama Skalogramı Grafiği

Olgu 10'un kısmi sıralama skalogramına bakıldığı zaman farklı hiyerarşik ilişkilerin olduğu görülmektedir. Bu ilişkiler içerisinde en tepede İlkokul Arkadaşım yer almaktadır. Tek hiyerarşi dışında yer alan sosyal destek kaynağı ayrı bir zorluk alanını temsil eden Oğlum kaynağıdır. Hiyerarşik ilişkiler arasında İlkokul arkadaşım-Eski Eşim-Kızkardeşim-Arkadaşım2/Arkadaşım3- Arkadaşım4, Arkadaşım1-Kızkardeşim-Erkek Kardeşim- Arkadaşım2/ Arkadaşım3, Annem- Arkadaşım2/ Arkadaşım3-Kızkardeşim-İlkokul Arkadaşım, İlkokul Arkadaşım-Kızkardeşim- Arkadaşım2/ Arkadaşım3- Arkadaşım4, Babam- Arkadaşım4, Annem-Eski eşim şeklinde ilişkiler sayılabilir. Bu ilişkiler arasında üst yapıda olan ilişkiler ve alt yapıda olan ilişkiler yer almaktadır. Arkadaşım2/ Arkadaşım3, İlkokul arkadaşım, Arkadaşım4 hiyerarşiler içerisinde üst konumda yer alırken, yer yer Eski eşim, Kızkardeşim, Erkek kardeşim alt konumda yer almaktadır. Hiyerarşik ilişkilerde zayıf da olsa ayrımlaşma olduğu yorumu yapılabilir.

4.3. Bulguların Özeti

Bu kısımda tüm katılımcıların algıladığı zorluklar sırasında algıladıkları sosyal destek kaynağı olan kişilerin en kapsamlı dağılımlarına (DDI) dair bulgular ve algıladıkları tüm zorluklar sırasında yardım aldıkları sosyal destek kaynağı olan kişilerin dağılımlarının (UI) karşılaştırılması, yardım aldıkları sosyal destek kaynaklarından ne sıklıkta yardım aldıklarına (POSAC-Dağılım ve POSAC-Derinlik) dair bulguları, yardım aldıkları sosyal destek kaynaklarının üç dağılım türü (DDI, UI,

POSAC-Dağılım) açısından sıralaması ve katılımcılar arasında bağlılık ağ yapısının yardım alma davranışı açısından ayrımlaşmış özelliklere sahip olup olmadığına (UC) dair bulgularının karşılaştırılması yoluyla katılımcı grubun bulguları özetlenmiştir.

4.3.1. Tüm Katılımcıların Algıladıkları Zorluklar Sırasında Algıladıkları ve Yardım Aldıkları Sosyal Destek Kaynağı Olan Kişilere Dair DDI ve UI Dağılımlarının Karşılaştırılması

Katılımcıların algıladıkları tüm sosyal destek kaynaklarının olduğu alan, en geniş dağılım alanını (DDI) oluşturmaktadır. Bu dağılım alanında yer alan sosyal destek kaynaklarından yardım alınan tüm sosyal destek kaynaklarının oluşturduğu daha sınırlı alanı ise UI alanı oluşturmaktadır. Tablo.14'de her bir katılımcının bağlılık ağına ait dağılım indeksi ve belirsizlik indeksi puanları verilmiştir.

Tablo 14.

Bağlılığın Dağılım İndeksi (DDI) ve Belirsizlik İndeksi(UI) Puanları

Katılımcılar	**Bağlılığın Dağılım İndeksi (DDI) (Dispersion of Dependency)**		**Belirsizlik İndeksi (UI) (Uncertainty Index)**	
	Yardım Alınan Sosyal Destek Kaynağı Puanı	**Yardım Alınan Zorluk Puanı**	**Yardım Alınan Sosyal Destek Kaynağı Puanı**	**Yardım Alınan Zorluk Puanı**
1	6.65	14.03	0.90	0.79
2	1.38	0	0.85	0.46
3	3.9	16.48	0.95	0.84
4	4.02	14.72	0.91	0.79
5	2.96	18.47	0.98	0.81
6	6.67	16.26	0.81	0.94
7	12.98	16.96	0.92	0.71
8	3.29	14.53	0.60	0.59
9	4.59	11.12	0.90	0.87
10	5.06	17.24	0.87	0.90

Bu tabloda yer alan 10 Olgu arasındaki puan farkları tabloda görüldüğü şekildedir. DDI puanlarına bakıldığı zaman gerek sosyal destek kaynağı sayısı açısından gerekse yardım alınan zorluklar açısından algılanan ham sayılar içerisindeki kaba dağılımı gösteren puanlar elde edilmiştir. Olgular standardize olmayan bu puanlar açısından kendi aralarında sıralanmışlardır. Bu ham puanlar açısından yardım aldığı sosyal destek

açısından en yüksek puana Olgu 7 (12.98) sahipken; en düşük puana ise Olgu 2 (1.38) sahiptir. Yardım aldıkları zorlukların dağılımı açısından Olgu 5 (18.47) sahipken; en düşük puana ise Olgu 2 (0) sahiptir. DDI sosyal destek kaynağı dağılımları açısından Olgu 1, Olgu 6, Olgu 10 ve Olgu 9 birbirine yakın puanlara sahiptir. DDI zorlukların dağılımları açısındna Olgu 2 haricinde katılımcıların birbirini takip edecek şekilde bir dağılım sergiledikleri görülmektedir. Bağlılık ağı dağılım indeksi puanları kabaca hem sosyal destek kaynağı sayısı hem de algılanan zorlukların sayısına ilişkin standardize olmayan şekilde en kaba dağılım sonuçlarını vermiştir.

UI puanları ise 0 ile 1 arasında yer alan sonuçlarla açıklanmıştır. UI ile elde edilen puanlar olguların yardım aldıkları zorlukların dağılımı için ayrı ve sosyal destek kaynaklarının dağılımı için de ayrı sayısal değerler vermiştir. 0 ile 1 arasında bulunan sayısal değerler 1'e yaklaştıkça dağılımın arttığı şeklinde yorum yapmayı sağlamaktadır. Dağılımın 1 olması algılanan tüm zorluklar için yardım alındığı ya da algılanan tüm sosyal destek kaynaklarından da yardım alındığı anlamına gelmektedir. UI sayısal değerlerine bakıldığında Olgu 8 (.60) haricindeki tüm olguların algıladıkları tüm sosyal destek kaynaklarından algıladıkları zorluklar sırasında,1'e yakın sayısal değerler nedeniyle, yardım aldıkları şeklinde yorum yapılabilmektedir. Olgu 8'in ise algıladığı tüm sosyal destek kaynaklarına algıladığı zorluklar sırasında yardım için başvurmadığı anlamı çıkarılmaktadır. Olguların algıladıkları zorluklar açısından ise 1'e daha yakın değerlere Olgu 3 (.84), Olgu 5 (.81), Olgu 6 (.94), Olgu 9 (.87) ve Olgu 10'un (.90) sahip olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar bu katılımcıların algıladıkları zorlukların büyük kısmında yardım aldıklarını göstermektedir.

Tüm bu sayısal bulgular olguların algıladıkları zorluklar sürecinde yardım aldıkları sosyal destek kaynakları arasında bir ayrımlaşma yaşayıp yaşamadıkları noktasında bir fikir vermemektedir. Elde edilen dağılım sonuçları algılanan sosyal destek kaynakları ve zorluklar içerisinde toplamda ne kadarının yardım sürecinde yer aldığı hakkında yorum yapmamızı sağlamaktadır. Hangi sosyal destek kaynaklarının daha çok kullanıldığı ya da hangi zorluk türlerinde daha sık yardım alındığına dair yorumlar mevcut bulgularla yapılamamaktadır. Bağlılık ağ yapısındaki daralma ve genişleme ile ayrımlaşmaya dair yorumlar aşağıda yer alan POSAC dağılım ve POSAC derinlik puanları ve de UC puanlarıya yapılabilmektedir.

4.3.2. Olguların Yardım Aldıkları Sosyal Destek Kaynaklarından Yardım Alma Çeşitliliği

Bu kısımda tüm katılımcıların algıladıkları sosyal destek kaynaklarını hangi zorluk türlerinde daha sıklıkla kullandıklarına dair bulgular (POSAC-Dağılım ve POSAC-Derinlik) yer almaktadır. Tablo.15'te kısmi sıralama skalogramına (POSAC-Dağılım ve POSAC-Derinlik) ait dağılım ve derinlik puanları yer almaktadır.

Tablo 15.

Kısmi Sıralama Skalogramının Dağılım ve Derinlik Puanları

Katılımcılar	Kısmi Sıralama Skalogramının Dağılımı (Breath)	Kısmi Sıralama Skalogramının Derinliği (Depth)
1	0.59	0.82
2	0	0.33
3	0.29	0.71
4	0.28	0.78
5	0.36	0.59
6	0.63	0.59
7	0.68	0.83
8	0	0.33
9	0.28	0.78
10	0.70	0.68

POSAC dağılım vePOSAC derinlik puanları sosyal destek kaynaklarını kullanım açısından ağ yapılarının daralan ya da genişleyen yapıda olduğu ile ilgili yorum yapmayı sağlamakta, sosyal destek kaynakları arasındaki yardım alma sıklığına göre en hassas dağılıma dair yorum ve yoğun olarak yardım alınan sosyal destek kaynaklarının ne sıklıkta, farklı zorluk türlerinde kullanıldığını gösteren derinliğe dair yorum yapmayı sağlamaktadır. Bu tabloda POSAC dağılım ve derinlik puanları arasındaki simetri-asimetri önemlidir. Bu fark ağ yapısının daralan mı genişleyen yapıda mı olduğunu Olguların POSAC dağılım puanlarına bakıldığında en yüksek puanlara Olgu 10 (.70), Olgu 7 (.68), Olgu 6 (.63) ve Olgu 1 (.59)'in sahip olduğu görülmektedir. Bu dört katılımcının POSAC derinlik puanlarına bakıldığında Olgu 7 (.83) ve Olgu 1 (.82)'in derinlik puanlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bunun anlamı bu olguların

diğer olgulara göre daha fazla sosyal destek kaynağından, daha fazla sıklıkta ve daha zorluk türünde yardım aldıkları şeklinde ifade edilmektedir.

Olgular arasında asimetrik ilişkinin en güçlü olduğu olgular ise Olgu 3 (.29-.71), Olgu 4 (.28-.78) ve Olgu 9 (.28-.78) olarak sıralanmaktadır. Bu olguların puanları arasındaki asimetri, olguların sınırlı sayıda sosyal destek kaynağından çok sayıda zorluk türünde yardım aldığı şeklinde yorumlanmaktadır. Böyle bir sonuç bu olguların daralan bir ağ yapısına sahip olduğu anlamına gelmektedir. Bu daralan ağ yapısı aynı zamanda ayrımlaşmamış ağ yapısı olduğu yorumunu da getirmektedir.

Tablo.5'e bakıldığında dağılımın olmadığı derinlik puanının olduğu iki olgunun Olgu 2 (0-.33) ve Olgu 8 (0-.33) olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar aynı sosyal destek kaynaklarının aynı sınırlı sayıda zorluk sırasında kullanıldığı anlamına gelmektedir. Tabloda ayrıca asimetrik ilişkide dağılım puanının bariz şekilde yüksek; derinlik puanının ise düşük olduğu bir katılımcı olmadığı görülmektedir. Bunun anlamı çok sayıda sosyal destek kaynağı ihtiyacı sırasında çok az sayıda sosyal destek kaynağı kullanan bir olgu olmadığı anlamına gelmektedir. Tablo.5'e bakıldığında 0'a yakın sonuçların sosyal destek kaynağı açısından da algılanan zorluklar açısından da yardım alma davranışının dağılımının ve sıklığının düşük olduğunu göstermektedir. Bu açıdan bakınca da Olgu 2 ve Olgu 8 iki açıdan da düşük puana sahiptir. Dolayısıyla bu alanda ağ yapıları arasındaki ilişkilerin zayıf olduğu yorumu yapılabilir.

DDI ve UI'de olduğu gibi POSAC dağılım puanı, ağın dağılımındaki gerçek varyasyonu yansıtmamaktadır. Bu üç dağılıma ait sıralamaya Tablo.6'da bakılmıştır.

4.3.3. Olguların Yardım Aldıkları Sosyal Destek Kaynaklarının Dağılım Türlerine Göre Sıralanması

Olguların algıldıkları sosyal destek kaynakları ve zorluklar ile yardım aldıkları sosyal destek kaynakları ve zorluklar arasında farklılık olduğundan bahsedilmiştir. Bu farklılığı ortaya koymak için Tablo 16'da olguların ağ yapılarındaki dağılımlara ait üç tür dağılım puanı olan POSAC dağılım puanı, UI ve DDI puanlarına ait sıralamaları görülmektedir.

Tablo 16.

Dağılım Ölçümlerine Göre Olguların Sıralanması

Sıralama	Kısmi Sıralama Skalogramı Dağılım Puanına Göre Olgular	Sıralama	Belirsizlik İndeksi Puanına Göre Olgular (Sosyal Destek)	Sıralama	Bağlılığın Dağılım İndeksi Puanına Göre Olgular (Sosyal Destek)
1	Olgu 10	**1**	Olgu 5	**1**	Olgu 7
2	Olgu 7	**2**	Olgu 3	**2**	Olgu 6
3	Olgu 6	**3**	Olgu 7	**3**	Olgu 1
4	Olgu 1	**4**	Olgu 4	**4**	Olgu 10
5	Olgu 5	**5**	Olgu 1	**5**	Olgu 9
6	Olgu 3	**6**	Olgu 9	**6**	Olgu 4
7	Olgu 4	**7**	Olgu 10	**7**	Olgu 3
8	Olgu 9	**8**	Olgu 2	**8**	Olgu 8
9	Olgu 2	**9**	Olgu 6	**9**	Olgu 5
10	Olgu 8	**10**	Olgu 8	**10**	Olgu 2

Her bir ağda mevcut olan dağılım derecesini değerlendirmede 3 dağılım ölçümünün farklı olduğu görülmektedir. Dağılımlar içerisinde DDI dağılım sıralamalarının Tablo.2'deki destek kaynağı sayısı (ağ büyüklüğü) ile ilişkisi olduğu görülmektedir. Üç dağılım ölçümü arasında bir karşılaştırma yapılacak olursa POSAC dağılımının daha az karmaşık olduğu söylenebilir. DDI ve UI puanları daha fazla varyasyon içermektedir. DDI puanındaki sıralama ile Tablo.2'de yer alan destek kaynağı sayısı sıralamasının aynı olduğu ve bu puanların dağılımdaki en kaba sonuçları gösterdiği görülmektedir. DDI puanları açısından ilk sırada Olgu 7 yer alırken son sırada ise Olgu 2 yer almıştır. UI puanlarıyla 10 kişiden oluşan katılımcı grubuna ilişkin daha standardize olmuş sayısal değerler elde edilmiştir. Bu açıdan bakıldığında en yüksek dağılıma Olgu 5 sahipken en düşük dağılıma ise Olgu 8 sahip görünmektedir. POSAC dağılımları ise daha hassas ölçüm sonuçlarını göstermektedir. Daha hassas ölçüm sonuçları katılımcıların en sıklıkla yardım aldığı güçlü kaynakların dağılımını vermektedir. Olguların sosyal destek kaynakları arasındaki yardım alma miktarlarında yoğunlaştıkları dağılım aralığına dair sayısal değerleri verdiği için POSAC dağılım değerleri daha homojen dağılım alanını göstermektedir. Bu değerler açısından bakıldığında en yüksek dağılım gösteren olgu bu kez Olgu 10 olarak ilk sırada yer alırken; Olgu 8 ise son sırada yer almıştır.

Olguların sosyal destek kaynaklarından aldıkları yardımı nasıl düzenlediği yaşadıkları zorlukları atlatabilmeleri açısından önemli bulgular vermektedir. Bu bulgulara aşağıdaki başlıkta yer verilmiştir.

4.3.4. Olguların Yardım Aldıkları Sosyal Destek Kaynaklarını Yardım Sürecinde Nasıl Düzenlediklerine İlişkin Bulgular

UC puanı ve UC Simetrik İlişki puanı bağlılık ağındaki katılımcıların aldıkları yardımı nasıl düzenlediği hakkında yorum yapmayı sağlamaktadır. Olguların yardım alma açısından bağlılık ağ yapılarının daralan-genişleyen, hangi yönde daralan ya da ayrımlaşıp-ayrımlaşmadığı hakkında bilgi vermektedir.

Tablo 17.

Olguların Belirsizlik Katsayısı ve Simetrik İlişki Puanları

Olgular	Belirsizlik Katsayısı Puanları (Uncertainty Coefficient)		Belirsizlik Katsayısı Simetrik İlişki Puanı
	Sosyal Destek	Zorluk	
1	0.55	0.45	0.49
2	0.34	0.20	0.25
3	0.24	0.18	0.20
4	0.49	0.34	0.40
5	0.33	0.21	0.26
6	0.30	0.20	0.24
7	0.44	0.52	0.47
8	0.30	0.16	0.21
9	0.96	0.61	0.74
10	0.39	0.26	0.31

UC puanları ile ağ yapılarının daralan-genişleyen, hangi yönde daralan ya da genişleyen ya da ayrımlaşma-ayrımlaşmama özelliklerine dair bulgular elde edilmiştir. UC sosyal destek ve zorluk puanları arasındaki asimetri ağ yapısındaki ayrımlaşma-ayrımlaşmama ve daralma-genişleme hakkında yorum yapmayı sağlarken; UC simetrik ilişki puanı da bu özelliklerin ne kadar güçlü olduğu hakkında yorum yapmayı sağlamaktadır. Tablo.17'ye baktığımızda Olgu 9 asimetrik ilişki açısından Sosyal Destek (.96)-Zorluk (.61) ilk sırada yer almaktadır. Bu bulgu Olgu 9 için daralan bir ağ yapısına sahip olduğu, ayrımlaşmanın olmadığı ve simetrik ilişki puanının da (.74) ile bu özelliklerin güçlü olduğu yorumunu elde etmemizi sağlamaktadır. Olgu 9 yaşadığı zorluklarda az sayıda, sınırlı sosyal destek kaynağından yardım almaktadır. Bu ayrımlaşmamanın sağlıklı olup olmadığı sonucu ise daha hassas ölçüm sonuçlarını ve hiyerarşik ilişkileri de gösteren kısmi sıralama skalogramı değerleri ile yapılabilecektir. Tablo 5'te yer alan sonuçlara bakıldığında Olgu 9'un sosyal destek kaynaklarından yardım alma açısından oldukça daralan bir ağ yapısına sahip olduğu görülmektedir.

Bunun anlamı algıladığı zorluklar sırasında çok az sayıda sosyal destek kaynağından yoğun şekilde yardım aldığı şeklinde yorumlanmaktadır. Buradaki ayrımlaşmamış ağ yapısı, Olgu 9 için yardım ihtiyacında savunmasız bir durum yaratabileceği anlamına gelmektedir. Tablo 6'ya bakıldığında simetrik ilişkiye (.49) dair ikinci yüksek puana Olgu 1'in sahip olduğu görülmektedir. Olgu 1'in algıladığı zorluklar (.45) ve algıladığı sosyal destek kaynaklarına (.55) ilişkin asimetrik puan ilişkisinin zayıf olduğu görülmektedir. Bu Olgu 1'in algıladığı zorluklar sırasında algıladığı tüm sosyal destek kaynaklarından yardım aldığı anlamına gelmektedir. Buradaki sonuç, Olgu 1'in ağ yapısının genişleyen özellik gösterdiği ve ayrımlaşmanın da olduğu anlamına gelmektedir. Buradaki ayrımlaşmanın sağlıklı olup olmadığına dair yorumlar da yine kısmi sıralama skalogramı değerleri ile yapılebilecektir. Tablo 5'e bakıldığında dağılım ve derinlik puanlarının birbirine yakın olması da ağ yapısının ayrımlaşmış olduğu anlamına gelmektedir. Bu ağ yapısı da Olgu 1 için yaşadığı zorluklar sırasında kaynaklarını farklı şekillerde ve farklı sıklıklarda kullanabilmesi nedeniyle yaşadığı zorluklarda baş etmek için güçlendirici bir faktör olarak değerlendirilebilmektedir. Tablo 6'da belirsizlik katsayısı simetrik ilişki puanlarına bakıldığında Olgu 7'nin (.47) üçüncü sırada simetrik ilişkiye dair bir puana sahip olduğu görülmektedir. Olgu 7'nin ağ yapısındaki asimetrik ilişki çok güçlü olmamakla birlikte diğer katılımcılardan farklı yönde bir ilişki seyri olduğu görülmektedir. Diğer katılımcıların aksine algıladığı zorluk sayısı (.52) için algıladığı sosyal destek kaynağı sayısının (.44) diğer katılımcılara kıyasla daha sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Olgu 7'nin kısmi sıralama skalogramı puanlarındaki asimetri de ağ yapısının dağılımının genişlediğini göstermekle birlikte sosyal destek kaynaklarını da sıklıkla kullandığını ortaya koymaktadır. Olgu 7'nin ağ yapısındaki bu dağılmanın da ayrımlaşmamış bir dağılma olduğu sonucunu vermektedir. Olgu 7'nin algıladığı zorluklar sırasında sosyal destek kaynakları arasında bir ayrım yapmadığı ve tüm kaynakları kullandığı sonucu elde edilmektedir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Bu araştırma ile boşanma sonrası süreçte olan kadınların bağlılık ağ yapıları incelenmiştir. Bağlılık ağ yapısı ile boşanma sonrası süreçteki kadınların sosyal destek kaynakları ile ilişkilerindeki anlamlı örüntüleri tanımlanmıştır. Bu ilişki örüntüleri ile ilgili bulgular grup içi ve birey içi sonuçları yansıtacak şekilde değerlendirilmiştir.

Boşanma değişkeninin birey tarafından travmatik olarak yaşanabileceğine dair araştırma bulgularından önceki bölümlerde bahsedilmiştir. Kelly'e (1955) göre anlam yaratma süreci psikolojik yaşamın özüdür. Bireyin tehdit altında hissettiği bir durumda bu anlam yaratma süreci geçici olarak durabilir. Bu süreçte birey, karşı karşıya kaldığı durumla ilgili anlamların varlığına tahammül edemediği için geçici olarak deneyim sürecini unutmaktadır. Kelly (1955) bu deneyim sürecinin durmasını travma olarak adlandırmıştır. Kelly (1955) bu tür olayları sadece acı verici ve tehdit edici olmaktan öte dayanılmaz şekilde tehdit edici ve travmatik olarak tanımlamıştır. Ancak aynı zamanda anlam yaratma sürecinin geçici olarak durmadığı olayların da travmatik olabileceğini vurgulamıştır. Travmatik bir süreçte birey canlı bir şekilde anlam yaratmak yerine hissiz bir şekilde varlığını sürdürebilmektedir (Neimeyer ve Raskin, 2000).

Anlam yaratma sürecinin durması Leitner (1999) tarafından donma olarak ifade edilmiştir. Psikolojik travma deneyimi (fiziksel ve cinsel saldırı, yas, doğal afet vb.) yaşamın olay örgüsünü bozmakla kalmaz; aynı zamanda varsayımsal temellerine de meydan okur. Adil bir evren, öngörülebilir bir gelecek, yardımsever bir sosyal çevre ve koruyucu bir Tanrı'ya dair inançları geçersiz kılınan travmatize birey, ona yön vermiş olan bu inançların sürdürülemezliği ile karşı karşıya kalmaktadır. Bireyin anlam oluşturma sürecinin harekete geçmesi için sosyal destek kaynaklarını etkili bir şekilde belirleyerek aktive etmesi bu süreci atlatması için önemlidir (Neimeyer ve Raskin, 2000).

Kelly travmatik süreçleri terapide değerlendirmek için bağlılık ağ yapısına ulaşmanın önemli olduğunu savunmuş ve klinik uygulamalarında Durum Kaynakları Testi'ni kullanarak danışanlarının bağlılık ağ yapılarına ulaşmaya çalışmıştır. Bağlılık ağ yapısına ulaşarak bireyin sosyal destek kaynaklarını nasıl konumlandırdığını farkedip, yapılandırması üzerine çalışmıştır. Yapılandırmacı yaklaşımla çalışan klinisyenler de yaşamdaki zorlu dönemlerin kişinin hikayesindeki boşluklarla

karakterize olduğunu savunmuştur (Gustafson 1995). Bu boşluklara dair ilişki örüntülerine de bağlılık ağ yapısı ölçümü ile ulaşmanın mümkün olduğunu savunmuşlardır. Kelly (1955)'den sonra Bağlılık Ağı Testi adı altında, eklenen yeni analizler ile (ve ulaşılan yeni ilişki örüntüleri ile) bu araç kullanılmaya devam edilmiştir (Neimeyer ve Raskin, 2000).

Boşanma gibi bir sürecin travmatik olarak algılanıp algılanmadığı öncelikle önem taşımaktadır. Nasıl algılanırsa algılansın uyum sürecinde sosyal destek kaynakları önem taşımakta ve süreci yönetmekte önemli olmaktadır. Sosyal destek birey travmatik olarak algılıyorsa ana etki modeli ile devrede olurken; travmatik olarak algılanmıyorsa tampon-koruyucu etki modeli ile süreçte işe koşulabilmektedir (Cohen ve Wills, 1985). Sosyal desteğin kavramsallaştırılması ve ölçümündeki farklılık gibi sosyal desteğin doğrudan etki modeli ile mi tampon etki modeli ile mi kaynak oluşturduğuna dair ampirik veriler de karmaşık sonuçlar içermektedir (Cohen ve Wills, 1985; Malecki ve Demeray, 2010). Bağlılık ağ yapısı ile elde edilen sonuçlar boşanma sürecinin nasıl algılandığına bağlı olarak tartışmayı sağlayacak nitelik ve niceliktedir.

Bir bireyin sosyal destek ağının bütünlüğü ve yapısını değerlendirmek çok da basit değildir. Bireyin sosyal destek ağında olan kaynaklarını bir ölçümle görmesi, avantaj olabileceği gibi o kaynaklar içerisinde bazılarını görmek, birey için stres kaynağı da olabilmektedir. Bu noktada birey için destek kaynağı olan kişilerden ziyade ilişkinin iyi oluşunda etken bir faktör olabileceği düşünülmektedir (Rook,1990). Bu çerçevede alınan sosyal destek ile algılanan sosyal destek arasındaki farkı görmeyi sağlayacak çerçevede bir tartışma ile sosyal destek alanına ilişkin yeni hipotezler keşfetmeyi sağlayacaktır.

Bu araştırma ile boşanma sonrası süreci kadınların nasıl anlamlandırdığı ve yaşamlarını sürdürmeye dair yıkılan inançlarını yapılandırmaları için kimlerden, nasıl yardım aldıklarını ve alabileceklerini görmek için bağlılık ağ yapılarına ulaşılmıştır. Bağlılık ağ yapıları aynı zamanda bu kadınların çok erken gelişim dönemlerinden beri onlara eşlik eden yapıları olduğu için yardım alma konusundaki gelişimlerine de ulaşılmıştır. Bu sonuçlara ulaşmak için Bağlılık Ağı Testi uygulama sürecinde GRİDSTAT-5 programını öncelikli olarak anlamak ve çözümlemek gerekmiştir. Programın kullanıcı dostu olmadığı Richard Bell (2006) tarafından yazım kılavuzunda da belirtilmiştir. Teknik anlamda bu program kişisel yapılar kuramının temelinde yatan iki uçlu felsefe gibi ilkel bir işletim sistemi olan Dos işletim sisteminde geliştirilmiştir. Ancak programa uygun dosya oluşturmak için ayrı bir yazılım geliştirerek metin

dosyası şeklinde alınan analiz sonuçlarını anlaşılır hale getirmek için post-modern bilgisayar programlarından yararlanmak gerekmiştir. Bu hazırlıklar araştırma sürecinin yaklaşık üçte ikilik bir kısmını oluşturmuştur.

Araştırma sonucunda araştırmaya katılan boşanma sonrası süreci yaşayan 10 kadına ilişkin grup içi sonuçlar ağ büyüklüğü, ortalama yardım alma miktarı, sosyal destek kaynaklarıyla kurdukları ağ yüzdesi ve ağ büyüklüğü ile ortalama yardım alma miktarı arasındaki ilişki çerçevesinde değerlendirilmiştir. Elde edilen sonuçlara bakıldığında sosyal destek kaynaklarını %30.5 ile %8.1 arasında değişen bir ağ yüzdesi oranında kullandıkları görülmektedir. Bu sonuçlara paralel olarak katılımcı grubun sosyal destek kaynağı sayısına göre yardım alma miktarının artmadığı sonucu da elde edilmiştir.

Yapılan araştırma sonucunda olgular genişleyen-ayrımlaşmış (Olgu 1), genişleyen-zayıf ayrımlaşmış (Olgu 3, Olgu 6, Olgu 10), daralan-zayıf ayrımlaşmış (Olgu 4, Olgu 5, Olgu 8, Olgu 2, Olgu 9) ve genişleyen-ayrımlaşmamış (Olgu 7) ağ yapıları şeklinde dört kategoride sınıflanmıştır. Bu ağ yapıları içerisinde yaşanan uyum sürecinde genişleyen ayrımlaşmış ağ yapısının uyumunun daha kolay olması beklenmektedir. Zayıf ağ bağlantısı olan ağ yapılarında bu uyumun daha zayıf düzeyde gelişmesi olasıdır. Daralan ağ yapılarında ya da ayrımlaşmamış ağ yapılarının ise birey için savunmasız durumlar yaratabileceği yorumu yapılabilir.

Araştırma sonucunda olgu düzeyinde ulaşılan sonuçlar geniş bir çerçevede bulgular kısmında verilmiştir. Tartışma kısmında boşanma sonrası süreçte kadını konu alan literatür çerçevesinde elde edilen sonuçlar tartışılmıştır. Bu tartışma süreci olguların oluşturduğu grup içi sonuçlar ve olgu düzeyindeki birey içi sonuçlar çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Aşağıda bu iki bölüm sırayla verilmiştir.

5.1. Boşanma Sonrası Süreçteki Kadınların Grup-İçi Bağlılık Ağı Yapısı Test Sonuçlarının Tartışılması

Bu araştırma ile katılımcıların 31 zorluk içerisinde algıladıkları zorlukların belirsizlik indeksi dağılım değerlerinin 0.46-0.94 arasında değişen bir aralıkta olduğu görülmektedir. Algıladığı zorluk dağılımı 0.46 olan Olgu 2'nin sonucuyla ilgili algıladığı zorluklar sırasında çok sayıda kişiden yardım almadığı yorumu yapılabilir. Bu sonucu destekler şekilde Olgu 2, boşanma kararını 17 yıl süren evlilik sürecinde çok önceden almış olduğu için boşanma sonrası süreçte çok zorluk algılamadığını ifade

ederek de desteklemiştir. Bu nedenle diğer katılımcılar ile arasında böyle bir fark oluşmuş olabilir. Diğer katılımcılar arasındaki dağılımlar ise birbirine yakın sonuçlar vermiştir. Bu yakın sonuçlar katılımcıların benzer zorluk alanlarına dair algıları olduğunu göstermektedir. Bu katılımcılar için bu zorluklar travmatik ya da stres faktörü olarak algılanmıştır. Yapılan araştırma ile elde edilmiş olan sonuçların boşanmanın bir stres faktörü olduğu, travmatik olabildiği, boşanma sonrasına uyum için farklı zorlukların atlatılması gerektiği, boşanmış kadınların kaygı, öfke, yalnızlık, stres, depresyon düzeylerinin evli olanlara göre daha yüksek olduğuna dair çeşitli araştırma bulguları ile tutarlı olduğu görülmektedir (Holmes ve Rahe,1967; Arıkan, 1996; Lorenz ve arkadaşları, 1997; Öngider, 2010; Zafar ve Kausar, 2014).

Bu araştırma ile boşanma sonrası süreçteki kadınların algıladıkları sosyal destek kaynakları sayısı ile ortalama yardım alma davranışları arasındaki ilişkiye Sperman rho ile bakılmış ve bu değer .535 düzeyinde anlamsız bulunmuştur. Bunun anlamı yardım alınan sosyal destek kaynak sayısının sayısının fazla olmasının kişinin yardım ihtiyacını karşılamada yetersiz olabileceği şeklindedir. Bu sınırlı katılımcı grup çerçevesindeki sonucun tersine literatür incelendiğinde bağlılık ağı testi, ilişkilerdeki hiyeraşik yapıyı veren kısmi sıralama sklagoramı (POSAC) analizini de yaptığı için çeşitli araştırmalarda büyük örneklem gruplarında da kullanılmıştır. Raveh ve Landeu (1993) tarafından Amerika'daki eyaletlerin suç örüntülerini çıkarmak için; Walker ve Stevens (1996) tarafından büyük bir lisans grubu öğrencinin uyumuna dair hiyerarşik ilişkileri incelemek için; Cohen (2003) tarafından Doğu Almanya ve İsrail'de yaşayan ergenlerin sosyal adalet yargıları açısından sahip oldukları hiyerarşik ilişkileri incelemek için; Mitchell ve Latchford (2010) tarafından Amerika'da bir hapishanedeki mahkumların yardım alma davranışları arasındaki hiyerarşik ilişkilere ulaşmak için bu analiz kullanılmıştır. Hiyerarşik ilişkiler büyük gruplardaki kategorileri ortaya çıkardığı gibi vaka analizlerinde de bireyin kendi içindeki kategorileri ve bu kategorilerin düzlemsel ya da boylamsal düzeyde ilişkilerini ortaya koymaktadır. Bu araştırma ile de her bir olgunun ilişkilerindeki hiyerarşiyi görmek diğer analiz bulgularını güçlendiren ve detaylandıran bir görüntü oluşturmuştur.

Olguların bağlılık ağ yapılarındaki algıladıkları sosyal destek kaynağı sayısı, bu kaynaklarla oluşturdukları ağ yüzdeleri, ortalama yardım alma miktarları, DDI, UI, POSAC-Dağılım, POSAC-Derinlik ve UC sayısal değerlerinin her birinin farklı olduğu görülmüştür. Bu farklılık her bir olgunun bağlılık ağı yapısının benzersiz ve özgün olduğunu göstermektedir. Her bir olgunun bağlılık ağı yapılarında benzerlik olsa bile

hiyerarşik ilişkilerinde ya da ilişkilerdeki ayrımlaşmanın güçlü ya da zayıf olması noktasında tüm olguların analizlerindeki sayısal değerlerin değiştiği görülmüştür. Kişisel yapılar kuramı çerçevesinde yapılan en eski araştırma bulgusuna bakıldığında, Warner (1951) tarafından yapılan araştırma ile bireyin uyarıcıya yüklediği anlamın değişebileceği ve bireyin çözüm yollarının da sonsuz kombinasyonlarla ortaya çıkabileceği sonucu elde edilmiştir. Yapılan bu araştırma sonucunda da bağlılık ağ yapısının her bir olguda farklılaştığı gibi yapılandırılması için de sonsuz farklı yollar olabileceği yorumu yapılabilir.

Warner (1951) ile başlayan ve kişisel yapılar kuramını temel alan benzer araştırmalar arasında, Boose (1984) tarafından oluşturulan bilgisayar programı etkisinin incelenmesi; Winter (2003) tarafından repertuar ağı testinin psikoterapideki etkisinin incelenmesi; Kreber (2003) tarafından lisans öğrencilerinin repertuar ağı testi ile öğrenmelerinin incelenmesi; Tanhan (2013) tarafından öğretmenlerin psikolojik danışmanlarının niteliklerine dair bilişsel kurgularının repertuar ağı testi ile incelenmesi; Beattie (2014) tarafından 4-6 yaş arasındaki çocukların doğayla ilgili kişisel yapılarının repertuar testi ile incelenmesi; Jankowicz (2015) tarafından konut inşaa endüstrisinde gönüllü çevre programına katılan mühendislerin kişisel yapılarının repertuar ağı testi ile incelenmesi; Çağlayan ve Sanberk (2021) tarafından ergenlik çağındaki öğrencilerin benlik entegrasyonlarının repertuar testi ile incelenmesi; Winter ve Reed (2016) tarafından kişisel yapıların yapılandırma sürecinde deneyim döngüsünün nasıl işlediğinin incelenmesi; Felix (2016) tarafından bireylerin bilgi sistmeleri ve bilişsel haritalarının RepGrid ile incelenmesi; Marsden ve Marsden (2016) tarafından tüketicilerin tüketim deneyimlerine ilişkin yapılarının PREFAN analizi ile incelenmesi; Sanberk (2016) tarafından psikolojik danışmanların psikolojik danışman olmaya dair kişisel yapılarının repertuar ağı testi ile incelenmesi gibi araştırmalar da eklenebilir. Bu araştırmaların her biri ayrı ayrı değişkenleri temel alarak benzer idiyografik süreçlerle kişisel yapılar kuramına katkı sağlayacak yeni hipotezler oluşturmuş araştırmalardır. Kişisel yapılar kuramının temel önermelerinden biri olan iki-uçluluk (ikilik) önermesinde olduğu gibi birbirinden bağımsız, özgün birer araştırma olmalarına rağmen; aynı temelden yola çıkıp aynı araştırma süreçlerinden geçmiş bir o kadar benzer araştırmalardır. Her bir araştırma ile yapılan bu araştırmada olduğu gibi farklı kişisel yapıların olduğu sonuçlar elde edilmiştir. Hatta burada Boose (1984) tarafından yapılmış olan araştırma ile kişisel yapı değil; bir bilgisayar programına dair yapılara ulaşmak amaçlanmıştır. Bu da Kelly tarafından yapı sistemi olarak ifade edilen daha

geniş bir kavramı doğrulayan bir araştırma olarak görülebilir. Bu farklılığa rağmen ortak bir süreçte buluşan bu araştırma süreçleri kişisel yapılar kuramının benzerlik önermesi ile ilişkilendirilebilir. Tüm bu araştırma sonuçları ile elde edilen her bir yapıya dair özgünlük de kendi içinde kişisel yapılar kuramının bireysellik önermesini doğrulamaktadır.

Yapılan araştırma sonucunda olgular genişleyen-ayrımlaşmış (Olgu 1), genişleyen-zayıf ayrımlaşmış (Olgu 3, Olgu 6, Olgu 10), daralan-zayıf ayrımlaşmış (Olgu 4, Olgu 5, Olgu 8, Olgu 2, Olgu 9) ve genişleyen-ayrımlaşmamış (Olgu 7) ağ yapıları şeklinde dört kategoride sınıflanmıştır. Olguların ağ yapısının genişlemesi yardım alınacak sosyal destek kaynaklarının dağılımındaki genişlemeyi gösterirken; ayrımlaşma ise zorluk türlerine göre yardım alınan sosyal destek kaynaklarında ayrım yaptıklarını göstermektedir. Kelly(1955), bağlılık ağ yapılarında ayrımlaşmanın olmadığı ve daralmanın olduğu ağ yapılarının bireyi savunmasız bırakacağını ifade etmiştir. Literatür incelendiğinde bireydeki kişisel yapıların yapılandırma sürecini ele alan araştırmalar arasında Harris (1954) tarafından yapılmış olan kişisel yapı türleri arasında değişimin hangi yapı türünde zor olduğunu ortaya koymak için yapılan araştırma ve Jennings (1963) tarafından bireyin yaratıcı döngü ile problem çözümünü ele alan araştırmalarla karşılaşılmaktadır. Bağlılık ağ yapısının geçirgen olup olmaması, daralan ya da genişleyen yapıda olması ya da ayrımlaşma özelliği açısından nasıl olduğunu bilmek yapılandırılması için önemli bilgiler almayı sağlamaktadır. Bu araştırmayla da Harris (1954) ve Jennings (1963) tarafından yapılan araştırmalarda olduğu gibi yapılandırma sürecine dair bilgiler toplanmıştır.

Bu araştırma ile sınırlı katılımcı sayısına rağmen, bağlılık ağ yapıları dört ayrı kategoride sınıflanan grup için bu sınıflama sayısı, yüksek bir sayı olarak değerlendirilebilir. Kelly (1955/1991), her bireyin kişisel yapılarını organize ederken sonsuz farklılıkta kombinasyona ulaştığına vurgu yapmıştır. Kelly'nin bu vurgusu ile bu araştırmada katılımcılarla ilgili dört ayrı kategoriye ulaşılması tutarlı bir sonuç olarak yorumlanabilir. Bağlılık ağ yapısına ulaşmayı terapi süreci için klinik düzeyde önemli gören Kelly(1955) gibi, Fransella ve Bannister (1977), Browning (1988) ve Walker (1997) tarafından terapi sürecine yönelik yapılan çeşitli çalışmalarda da desteklemiştir. Bu çalışmalar sayesinde bireye özgü terapi sürecinde bireye özgü sonuçlar elde edildiği görülmüştür. Mevcut araştırma sonuçlarındaki farklılıkların zenginliği, terapi sürecinde bağlılık ağ yapısına ulaşmanın önemini ortaya koyan yeni bir sonuç olarak önceki araştırma sonuçlarını güçlendirmektedir.

Bu araştırma ile bağlılık ağı testinin boşanma sonrası süreçteki kadınları değişken olarak alması, araştırmaya katılan olguların bu yöndeki bağlılık ağ yapılarını ortaya koymaktadır. Literatür incelendiğinde bağlılık ağı testinin araç olarak kullanıldığı farklı değişkenleri olan birçok araştırma bulgusu olduğu görülmüştür. Goldberg saldırganlık problemi yaşayan bireylerin bağlılık ağ yapılarına ulaşmak için; Lester (1969) intihar eğilimi olan bireylerin bağlılık ağ yapılarına ulaşmak için; Davis (1985) eğitim sürecindeki hemşirelerin bağlılık ağ yapılarına ulaşmak için; Nagy (1988) uzuv amputasyonu yaşayan bireylerin bağlılık ağ yapılarına ulaşmak için; Smith, Stefan, Kovaleski ve Jhonson (1991) psikiyatrik bir rahatsızlığı olan bireylerin bağlılık ağ yapılarına ulaşmak için; Farrel (2005) Amerika'da bulunan erkek polis memurlarının iyi oluşlarını sosyal destek kaynaklarının nasıl etkilediğini incelemek için; Rosotti, Winter ve Watts (2006) yaşlı ve genç yetişkinlerde bağlılık ve güven ilişkisini incelemek için; Jones (2009) 11 klinik psikoloji öğrencisinin sosyal destek algısını incelemek için; Pezzullo ve DeFlippo (2009) 47 tehlikeli araç kullanan bireyin emniyet sürecine ilişkin bağlılık ağ yapısını incelemek için; Cipoletta, Beccarello ve Galan (2012) miyodopi rahatsızlığı olan bireylerin bağlılık ağ yapılarına ulaşmak için; Cipolatte, Shams, Tonello ve Pruneddu (2013) kanserli hastaların bakımını üstlenen aile üyelerinin anksiyete, depresyon ve bağlılık ilişkilerini incelemek için; Powell (2013) koruyucu aile bakımında olan ergenlerin sosyal destek ve bağlılık ilişkilerini araştırmak için; Cridland, Caputi, Walker, Jones, ve Magee (2015) otizm spektrum bozukluğu olan üç ergenin aileleriyle olan bağlılık ağı ilişkilerini incelemek için bağlılık ağı testini kullanmışlardır. Bu araştırma, tüm bu araştırmalara farklı bir bağlılık ağ yapısı boyutu kazandırmıştır. Tüm bu sonuçlar bağlılık ağ yapısının Kelly (1955) tarafından ifade edilmiş olan kaleydeskop benzetmesini desteklediği görülmektedir. Bu çeşitlilikten yola çıkarak terapi sürecinde de bireysel farklılıklara hizmet edecek bir araç olabileceği düşünülmektedir.

5.2. Boşanma Sonrası Süreçteki Kadınların Birey-İçi Bağlılık Ağı Yapısı Test Sonuçlarının Tartışılması

Bu araştırma ile Olgu 8 haricindeki tüm katılımcılar için geçimsizlik bir neden olarak ifade edilmiştir. Olgu 6 ve Olgu 7 fiziksel şiddet içeren olayları da neden olarak ifade etmiştir. Bu iki katılımcının bağlılık ağ yapılarında da benzer şekilde genişleme ve zayıf ayrımlaşma olduğu görülmüştür. Bu benzerliğin yaşanan fiziksel şiddetin etkisi ile

boşanmayı daha travmatik algılamış olabilcekleri ile ilişkisi kurulabilir. Böyle travmatik bir süreçte bireyin yardım arayışında da dağılan yapıyı nasıl organize edeceğini bilemediği bir görüntü ortaya çıkmış olabilir. Boşanmanın nedenleri, boşanma sürecine dair karar verme ve boşanmaya yüklenilen anlamlara dair yapılan araştırmalarla boşanma nedeni için şiddetli geçimsizlik en güçlü faktör olarak bulunmakla birlikte; boşanmanın kadınlar için gelişimlerini sağlayacak bir mutluluk arayışı olarak da şekillendiği sonucuna ulaşılmıştır (Demirkan ve arkadaşları, 2009; Hortaçsu, 1991; Uğur, 2014). Bu araştırmalarla benzer şekilde tüm katılımcılar için boşanma bir mutluluk arayışı olabileceği gibi; Olgu 6 ve Olgu 7 için öncelikle hayatta kalma (bedensel, zihinsel ve duygusal bütünlük) sürecinde bir gereklilik şeklinde yorumlanabilir.

Yapılan araştırmada katılımcılar arasında Olgu 6 ve Olgu 8 hariç tüm katılımcıların boşanma kararını kendisinin verdiği görülmüştür. Bu ortak faktörle beraber ağ yapılarında bireysel olarak özgün farklılıklar olduğu da görülmüştür. Steiner ve arkadaşları (2011) tarafından yapılmış olan araştırma sonuçları da benzer şekilde boşanma kararını vermenin boşanma sonrası uyuma etkisinin olmadığını göstermektedir. Parise ve arkadaşları (2012) tarafından yapılan araştırma ise boşanma sonrası sürece uyumda kararı bireyin vermesinin kolaylaştırıcı bir faktör olduğunu ortaya koymuştur.

Yapılan araştırmada katılımcılar Olgu 2 ve Olgu 8 hariç tüm katılımcıların da gelişim dönemi itibariyle genç yetişkinlik döneminde oldukları görülmüştür. Bu iki olgunun ağ yapılarında da benzerlik olduğu görülmüştür. Bu katılımcıların çok az sayıda zorluk algılamış olmaları ve bağlılık ağlarının desenindeki zayıf görüntü aslında yaşları itibariyle içinde bulundukları gelişim dönemi özelliklerinden kaynaklı da olabilir. Gelişim dönemleri ve mesleki statüleri itibariyle üretken bir evrede olmaları fazla zorluk algılamamış olmalarında bir etken olarak yorumlanabilir. Coates (2008)'in araştırma bulguları ile zıt yönde bir sonuç elde edilmiştir. Steiner ve arkadaşları (2011) tarafından yapılan araştırmada ise yaşın uyum sürecinde bir etkisinin olmadığı görülmüştür.

Bu araştırma sonucunda olguların birey içi sonuçları karşılaştırıldığında çocuğu olan olguların çocukla ilgili kısımda zorluk algılayanların Olgu 5, Olgu 6, Olgu 7 ve Olgu 9 olduğu; çocuklarıyla ilgili zorluklardan ziyade onları algıladığı sosyal destek kaynakları arasında gören olgular arasında Olgu 8'in olduğu görülmüştür. Olgu 2 ve Olgu 10 çocuklarla ilgili zorluk algılamamakla birlikte; zorluk olduğunda eş desteği

almaktadır. Bu katılımcıların ağ yapıları daralan ve genişleyen şekilde farklılık göstermektedir. Aktaş (2011) tarafından yapılan araştırma ile boşanma nedenleri ve boşanma sonrasında kadınların nasıl etkilendiğine dair sonuçlar arasında çocuğu olan kadınların olmayanlara göre boşanma sonrasında daha güç uyum sağladıkları yer almıştır. Bu araştırma sonucu ile hem tutarlı hem zıt yönde sonuçlar elde edilmiştir.

Yapılan araştırma sonucunda Olgu 3, Olgu 4, Olgu 5 ve Olgu 9'un daralan Olgu 6 ve Olgu 10'un ise genişleyen ve ayrımlaşmanın zayıf olduğu ağ yapılarına sahip oldukları görülmektedir. Değişen toplumsal roller ile algılanan sosyal destek kaynakları da değiştiği için bağlılık ağ yapıları da buna göre şekil almış olabilir. Literatürde de boşanma sonrası süreçte kadınların arkadaş çevrelerinde daralmanın olduğuna dair çeşitli araştırma bulgularına rastlanmıştır (Clarke-Stewart ve Brentano, 2006; Demircioğlu, 2000). Bu araştırmada katılımcıların bağlılık ağ yapıları ile ilgili elde edilen sonuçlar bu bulgularla tutarlılık göstermetedir.

Yapılan araştırma ile boşanma sonrası süreçteki kadınların yardım aldıkları sosyal destek kaynakları ile aralarındaki ilişkilerdeki hiyerarşik örüntülere ulaşılmıştır. POSAC Skalogramları incelendiğinde Olgu 2, Olgu 8 ve Olgu 9 için elde edilen skalogramlarda hiyerarşik ilişkilerin oldukça zayıf olduğu görülmektedir. Bunun anlamı bu yapının zorlu zamanlarda birey için destekleyici yeterlikte olmayabileceği şeklinde yorumlanabilir. Kelly (1955), kişisel yapıların hiyerarşik bir düzende yapılandığını ifade etmiştir. Kişisel yapılardaki hiyerarşiyi ortaya çıkarmak için Hinkle (1965) geliştirmiş olduğu merdiven tekniğini kullanmıştır. Aynı teknikle ikinci çalışma ise Bell, Caputi ve Miller (2016) tarafından yapılmıştır. Bu araştırmada da benzer şekilde hiyerarşik ilişkileri ortaya çıkarmak için POSAC skalogramından yararlanılmıştır.

Bu araştırmaya konu olan bağlılık ağ yapısının temel çekirdek bir yapı olduğu düşünülecek olursa hiyerarşik ilişkilerin yoğun olması beklenir. Bu olgularda görülen zayıf hiyerarşik ilişkiler, bu zorluk alanında bu desenin ortaya çıkması olarak da yorumlanabilir. Farklı bir zorluk söz konusu olsaydı belki bağlılık ağ yapısı farklı şekilde ortaya çıkabilirdi. Bağlılık ağ yapısındaki bu değişen çeşitliliği Kelly (1955) , kaleydeskopla her bakıldığında farklı kesitlerin gözlenmesine benzetmiştir. Bu zorluk alanında yukarıda bahsedilen olguların bağlılık ağ yapılarının sabit kişisel yapı türlerine benzerlik göstermesi nedeniyle bu katılımcılarda bağlılık ağ yapısında değişimin daha zor olabileceği düşünülebilir.

Araştırma sonuçları incelendiğinde 10 olgu arasında Olgu 7'nin belirsizlik katsayılarındaki değerlere bakıldığında algıladığı sosyal destek puanının .44; algıladığı

zorluklara ilişkin puanının .52 olduğu görülmektedir. Bu puanlar diğer tüm olgulardan farklı şekilde zorluklar lehine bir asimetri oluşturmakta ve zorlukları daha ön plana çıkarmaktadır. Literatüre bakıldığında, Bell ve Vince (2002) tarafından yapılan bir araştırma ile repertuar ağı testinde kişisel yapıların mı yoksa elementlerin mi daha önemli olduğuna cevap aranmıştır. Bell ve Vince araştırmalarında hem kişisel yapıların hem de elementlerin önemlerinin birbirleriyle kıyaslanamayacak şekilde önemli olduğuna dair bulgular elde etmişlerdir. Yapılmış olan araştırma ile de 10 olgu arasında algılanan zorlukların ya da algılanan sosyal destek kaynaklarının yer değiştirebileceği görülmüştür. Dolayısıyla bağlılık ağı yapısındaki iki boyutta önemlidir. Bu önemin bireye göre değişimi de kişisel yapılar kuramı çerçevesinde bireysellik önermesi ile tutarlı bir sonuç ortaya koymuştur.

Bu araştırmada daralan ağ yapısına sahip olan olgular Olgu 2, Olgu 4, Olgu 5, Olgu 8 ve Olgu 9 olarak sıralanmıştır. Bu olgulardan algıladıkları zorluklara göre bir sıralama yapılacak olursa Olgu 2 ve Olgu 8 daha sınırlı sayıda zorluk algılamıştır. Bu nedenle bu olgular için bu daralan yapı savunmasızlık anlamına gelmeyebilir. Bunun aksine literatürde, Diamond (1990) tarafından yapılmış olan bir olgu analizine rastlanmıştır. Bu olguda ağ yapısındaki daralma, stres yönetimindeki etkili olmayan özellikleri ile örtüşen bir sonuç olarak değerlendirilmiştir. Benzer şekilde Talbot ve arkadaşları (1991) tarafından yapılan bir araştırmada da klinik ve kontrol grubunun bağlılık ağ yapılarının karşılaştırıldığı bir araştırmada klinik grupta etkili olmayan yapılar olduğu görülmüştür. Bell, Winter ve Bhandari (2009) tarafından yapılan bir araştırmayla da yine çocukken cinsel istismara uğramış bir kadın grubu ile kontrol grubu arasındaki bağlılık ağı yapıları arasında istismara uğrayan grubun ağ yapısının daralan yapıda olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Daralan ağ yapısını Kelly patoloji olarak tanımlamamıştır. Ancak bu yapının bireyi ilgili zorluk alanında savunmasız bırakabileceğine vurgu yapmıştır (Walker, 2003).

Bu araştırmada ulaşılan bağlılık ağ yapıları bağlanma teorisi temel alınarak gruplanacak olursa genişleyen-ayrımlaşmış ağ yapısı (güvenli bağlanma), genişleyen-zayıf ayrımlaşmış ağ yapısı (güvensiz-kararsız bağlanma), daralan-zayıf ayrımlaşmış ağ yapısı ya da daralan-ayrımlaşmamış ağ yapısı (güvensiz-kaçınan bağlanma) olarak üç grupta kategorik hale getirmek mümkündür. Olgu 7'nin bağlılık ağ yapısı ise genişleyen-orta düzey ayrımlaşmış yapısı ve karmaşık hiyerarşik ilişki örüntüleri ile bağlanma teorisi dışında dördüncü bir kategori oluşturmaktadır.

Bağlanma teorisine göre oluşturulan ilk kategoride yer alan genişleyen ve ayrımlaşmış ağ yapısında olan Olgu 1'in algıladığı sosyal destek kaynakları arasında her iki ebeveyni de yer almaktadır. Her ikisinden de yardım aldığı zorluklar farklılaşmakla birlikte; yardım alma miktarı açısından birbirlerinden uzak olmadıkları görülmektedir. Bu açıdan Olgu 1 için ebeveyn bağlılık ilişkileri güvenli bağlanma türünde ele alınabilecek özellik göstermektedir.

Bağlanma teorisine göre oluşturulan ikinci kategoride yer alan Olgu 3, Olgu 6 ve Olgu 10'un ağ yapıları genişleyen bir özellik göstermekle birlikte ayrımlaşma düzeyinin zayıf olduğu görülmektedir. Olgu 3 yaşadığı zorluklarda sıklıkla anneye başvururken; Olgu 6 ve Olgu 10 ayırmaksızın algıladıkları zorluklarda sıklıkla aile bireylerine başvurmaktadır. Algıladığı zorluklarda sıklıkla anneye başvurmanın Kelly (1955) tarafından ifade edildiği gibi annenin kopyasını aramak şeklinde yorumlanması mümkündür. Olgu 3, Olgu 6 ve Olgu 10'nun olduğu grup ise güvensiz-kararsız bağlanma kategorisine yakın değerlendirilebilir.

Bağlanma teorisine göre oluşturulan üçüncü kategoride daralan ve zayıf ayrımlaşmış yapıda olan ya da daralan ve ayrımlaşmamış yapıda olan Olgu 4, Olgu 5, Olgu 8, Olgu 2 ve Olgu 9'un ağ yapılarına bakıldığında ebeveynleri algıladıkları sosyal destek kaynakları arasında çok sınırlı zorluklarda ve sınırlı miktarda yer almakta ya da hiç yer almamaktadır. Bu grupta bulunan olguların bağlılık ağ yapılarının güvensiz-kaçınan grupla benzer yapıda olduğu söylenebilir. Bu grubu bağlanma teorisi temelinde bu şekilde değerlendirmekle birlikte iki ayrı farklı kategori olarak ele almak da mümkündür.

Olgu 7 ise ağ yapısı ile algıladığı sosyal destek kaynağı olarak annesini seçmiş olmakla birlikte yardım alamadığı bir görüntü ortaya çıkmaktadır. Olgu 7'nin genişleyen ve orta düzeyde ayrımlaşmış ve hiyerarşik ilişkileri karmaşık yapıda olan ağ yapısı annenin kopyasını ararken yaşadığı karmaşayı yansıtıyor olabilir. Bu kategori bağlanma teorisini temel alan bir yaklaşım dışında bir yapı ortaya koymaktadır. Bu farklı kategoriye benzer bir kategori Chari ve meslektaşları (1994) tarafından yapılan araştırma sonucuyla benzemektedir.

Chari ve meslektaşları (1994) tarafından yapılan araştırmayla da Ainsworth ve diğerleri (1978) tarafından belirlenmiş olan güvenli, güvensiz-kararsız ve ve güvensiz-kaçınan kategorilere ilave dördüncü kategoride anneye ve kendisine yüksek bağlı; ancak babaya düşük bağlı olan bir kategori oluşmuştur. Bu araştırmalardan elde edilen sonuçlar, Kelly'nin tüm psikolojik yaklaşımları bir psikolojik yapı sistemi olarak kabul

etmesiyle tutarlıdır. Bu araştırma sonuçları bağlanma kuramını bir psikolojik yapı sistemi olarak temel alarak, elde ettikleri sonuçları bu çerçevede değerlendirmişlerdir. Ancak, aynı zamanda buldukları sonuçlara yeni bir kategori daha ekleyerek kişisel yapılar kuramına göre de bir değerlendirme oluşturmuşlardır. Kişisel yapılar kuramı çerçevesinde yapılan her farklı araştırmada farklı kategoriler oluşması beklendik bir sonuçtur. Bu sonuç kişisel yapılar kuramının temel felsefi yapısıyla uyumlu bir sonuç olarak değerlendirilebilir.

Bu araştırmanın bağlanma teorisi çerçevesinde değerlendirilmesi sonucunda oluşturulan tüm kategorilerde ebeveyn desteğinin farklı algılandığı ve bağlılık ağ yapılarında farklı yorumlandığı sonucu görülmektedir. Kaljmin (2009) tarafından yapılan araştırma bulgusu ise boşanma sonrası süreçte aile değerlerinin ve aile desteğinin boşanma sonrası sürece uyumda önemli bir faktör olduğunu ortaya koymuştur. Dolayısıyla, bu araştırmadaki sonuçlar ile Kaljmin tarafından ortaya konmuş olan sonuçlar örtüşmemektedir. Bu sonuç aynı zamanda nomotetik bir araştırmanın bulguları ile idiyografik bir araştırma bulgularının arasındaki farkı da ortaya koymaktadır.

Bu araştırmada eski eşin çıkardığı zorlukları algılamayan katılımcılar arasında Olgu 2, Olgu 4, Olgu 8 yer almaktadır. Diğer tüm katılımcılar için boşanma sonrası süreçte eş zorluk yaratan bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıldığı eşini algıladığı sosyal destek kaynakları arasında gören tek katılımcı ise Olgu 10 olarak görülmüştür. Olgu 10'un bağlılık ağ yapısındaki genişleme üzerinde bu da katkı sağlayan bir faktör olarak değerlendirilebilir. Eş desteğinin zorlu yaşam olayları sırasında etkili olduğuna dair araştırma bulguları (Akmaniş, 2010; Massoglia, 2011) dikkate alınacak olursa Olgu 10 için bu desteği kaybetmemiş olmak güçlendirici bir faktörün varlığını koruması olarak da değerlendirilebilir.

Bu araştırma sonucunda tüm katılımcıların çalıştığı ve bazılarının ailelerini sosyal destek kaynağı olarak görürken bazılarının ise aileye dair zorluklar yaşadığı görülmüştür. Örneğin Olgu 7 aile desteğini alamadığı gibi aile ile ilgili zorlukları da yaşamaktadır. Diğer katılımcılar açısından zorlukların algılanmadığı görülmektedir. Demircioğlu (2000), Kulik ve Heine-Cohen (2011), Özabacı ve arkadaşları (2015), Richardson (2016) ve Koldziej ve Basista (2016) tarafından yapılmış olan, boşanma sonrası süreçte aile ve arkadaş desteğinin etkilerinin olduğu ve uyumu kolaylaştırdığı yönünde bulguları olan araştırmalarla kıyaslandığında bu sonuç tezat yaratmaktadır. Yapılmış olan araştırmalar sonucunda meslek sahibi olan kadınların ailelerinin boşanma

sonrası süreçte onları kabul ettiği ve daha fazla destek olduğu da görülmüştür. Mevcut araştırma sonuçları ile bu sonuç arasında bir tutarlılık olduğu görülmektedir.

Boşanma sonrası süreçte romantik ilişki desteğinin etkisine dair yapılan araştırma açısından bakıldığında Olgu 1'in bu sosyal destek kaynağını kullandığı ve ağ yapısının da genişleyen ve ayrımlaşmış bir özellik gösterdiği görülmektedir. Diğer katılımcılar sosyal destek kaynakları arasında romantik bir ilişki göstermemiştir. Sidle (1997) tarafından yapılmış olan araştırma sonucunda da benzer şekilde romantik ilişki desteğinin uyumu kolaylaştırdığı sonucu elde edilmiştir.

Yapılmış olan araştırma sonuçlarına bakıldığında en az zorluk algılayan olguların Olgu 2 ve Olgu 8 olmasında bu kadınların mesleklerinin de etkisi olabileceği yorumu yapılabilir. Bulunulan toplumsal yapıda doktorluğun saygın bir meslek olması beraberinde bu kadınların yaşadıkları toplumsal zorlukları azaltmış olabilir. Rogers (2013) tarafından lider konumunda olup boşanmış kadınlara yönelik yapılmış olan araştırma sonucunda, bu kadınların kendileri ile ilgili algılarının değişmediği görülmüştür. Lider olmak psikolojik iyi olmayı gerektirdiği için bu sonucun alınmış olabileceği üzerinde durulmuştur. Bu araştırmada da katılımcı kadınların toplumda öncü görülmeleri benzer algıları yaratmış olabilir.

Literatür incelendiğinde boşanma sonrası süreçte kadınların yaşadıkları stresi daha iyi yönetmeleri için Hasanvandia ve arkadaşları (2012); depresyonu azaltmaları için Öngider (2013); para yönetiminde beceri geliştirmeleri amacıyla Koivunen ve Postmus (2013) tarafından geliştirilen programlara ve uygulama sonucundaki etkilerini ortaya koyan deneysel çalışmalara rastlanmıştır. Yapılan bu araştırma sonucunda elde edilen bulgular, bu tür deneysel programların uygulanma sürecinde grup üyelerinin sosyal destek ihtiyaçlarını belirleme noktasında bir ölçüm aracı olarak kullanılabilecek yapıdadır. Bağlılık ağ testi ile elde edilen bulgular aynı zamanda her bir katılımcıya dair yeni bilgiler elde etmeyi de sağlayacak niteliktedir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma sonucunda boşanma sonrası süreçteki 10 kadının bağlılık ağ yapıları ortaya konmuştur. Bağlılık ağ yapısının kişisel yapılar kuramını çok iyi temsil ettiği düşünüldüğünden araştırmanın kuramsal boyutta bu öneme hizmet ettiği sonuçlar elde edilmiştir. Bu sonuçlar sayesinde bağlılık ağı testinin kullanımı ve elde edilen analizlerin yorumlanarak bu aracın terapi sürecinde de kullanımı mümkün olacaktır.

Araştırma sonucunda 29-48 yaş aralığında yer alan bu 10 kadın katılımcının algılamış olduğu sosyal destek kaynağı sayısının 3-14 arasında değiştiği sonucu elde edilmiştir. Bu kadınların bu sosyal destek kaynaklarından yardım alma oranını gösteren bağlılık ağı yüzdelerinin de %8.1-%30.5 arasında değiştiği görülmüştür. Bu katılımcıların algıladıkları sosyal destek kaynakları ile ortalama yardım aldıkları sosyal destek kaynağı sayısı arasındaki ilişkiye de Spearman-Rho değeri ile bakılmış ve bulunan değerin(.55) istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Mevcut katılımcı grubunda algılanan sosyal destek kaynaklarının ya da bağlılık ağı büyüklüklerinin yardım alma davranışlarını belirlemediği sonucu elde edilmiştir. Bu sonuç, formu doldurma aşamasında tüm katılımcıların algıladıkları zorlukların bir kısmında kendi içsel kaynakları ile baş ettiklerini ifade etmiş olmaları ile tutarlı bir sonuçtur.

Katılımcı grubun bağlılık ağ yapılarına baktığımızda genişleyen ve ayrımlaşmış yapıda olan katılımcı sayısı 1; genişleyen ve zayıf ayrımlaşmış yapıda olan katılımcı sayısı 3; genişleyen ve orta düzeyde ayrımlaşmış ve hiyerarşik ilişkileri karmaşık yapıda olan katılımcı sayısı 1; daralan ve zayıf ayrımlaşmış yapıda olan katılımcı sayısı 3; daralan ve ayrımlaşmamış yapıda olan katılımcı sayısı ise 2 olarak sınıflandırılabilir. Bu araştırma sonucunda boşanma sonrası süreçte 10 kadının bağlılık ağ yapıları incelenerek her birinin algıladığı zorlukların da sosyal destek kaynaklarının da değiştiği görülmüştür. Amato (2010) tarafından yapılmış olan bir çalışma ile on yıl içerisinde boşanma demografik değişkenine dayalı olan tüm araştırmaları içine alan derleme bir makale yapılmıştır. Bu çalışmada boşanma üzerine yapısal eşitlik modeline dayalı büyüme eğrisi analizi, zaman serileri analizi, eğilim skoru analizi ve sabit etki modellerine dayalı yöntemlerin kullanıldığı araştırmalar olduğu ortaya konmuştur. Boşanma sonrası süreçte bağlılık ağı testi gibi bireysel farklılıkları ortaya çıkaran bir

araştırma sürecine ise literatürde rastlanmamıştır. 2010 yılı sonrasında yapılmış olan araştırma bulguları arasında da idiyografik karakterde yapılmış araştırma bulgularına rastlanmamıştır. Bu araştırma ile farklı bir araştırma deseni kullanılarak literatüre katkı sağlanmıştır.

Araştırma sonucunda oluşan öneriler hem uygulama alanında hem de araştırma alanında çalışanlar için ortak öneriler olarak ele alınabilir. Çünkü bağlılık ağı testi kullanımı doğası itibarilye psikoterapi sürecine uygun bir araç olduğu için böyle bir ayrım yapmanın doğru olmayacağı düşünülmüştür. Önerileri aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür:

1. Büyük katılımcı gruplarında bağlılık ağı testi uygulaması ile bu gruptaki algılanan yardım kaynakları ile yardım aldıkları kaynaklar arasındaki ilişkiye bakılabilir. Bu çerçevede boşanma sonrası süreçte kadını konu alan daha büyük bir araştırma grubu oluşturularak bir araştırma planlanabilir. Alınan yardım ile algılanan yardım arasındaki ilişki ortaya koyulabilir. Aradaki farkın nedenleri araştırılabilir. Bu, büyük gruplardaki hiyerarşik ilişkileri ortaya çıkarmak için de kullanılabilir (Raveh ve Landeu, 1993; Walker ve Stevens, 1996; Cohen, 2003; Mitchell ve Latchford, 2010).
2. Bu araştırma ile sosyal desteğin alınan ve algılanan boyutlarda ölçümünün yanı sıra her bir katılımcıdan da bu desteğe dair ayrıntılı ilişkileri gösteren bağlılık ağı yapıları elde edilmiştir. Farklı araştırmalarda bir örneklem grubuna uygulanacak nomotetik bir ölçüm aracı bulguları ile bağlılık ağı testi bulguları arasındaki ilişkiler ortaya konabilir. Nomotetik ve idiyografik ölçümleri birleştiren bir araştırmanın birbirini tamamlayan zengin içerikte bulgular verebileceği düşünülmektedir.
3. Araştırma alanında bağlılık ağı testi ile ölçülen algılanan zorluk ve algılanan sosyal destek kaynaklarının arasında hangisinin önemli olduğunu anlamaya ihtiyaç duyulması halinde de bu ölçümden faydalanılabilir (Bell ve Vince, 2002). Bireylerin yardım alacak kaynaklarını sınırlı algılayıp algılamadığı ya da zorlukları ne düzeyde algıladığı gibi sonuçlar geniş gruplarda odaklanılması gereken alanı belirlemekte yardımcı olabilir.
4. Kişisel yapılar kuramı tüm psikolojik yaklaşımları, farklı birer psikolojik yapı sistemi olarak kabul etmiştir. Her bir psikolojik yapı sistemini de temel aldığı bakış açısı çerçevesinde doğru kabul etmiştir. Bu bütünleyici bakış açısı ile

kişisel yapılar kuramı kendi temel çerçevesi ile diğer yaklaşımların çerçevesini ayırmakla birlikte bireye birden fazla çerçeve ile bakış açısı da sunmaktadır. Bu açıyla oluşacak yeni araştırma desenleri ile kişisel yapılar kuramı ile farklı psikolojik yapı sistemlerini birleştiren araştırmalar yapılabilir. Tıpkı Chari ve arkadaşları (1994) ve Powell (2013) tarafından yapılan araştırmalarda olduğu gibi bağlanma ya da sosyal desteği temel alan farklı araştırmalar desenlenebilir.

5. Kişisel yapılar kuramındaki idiyografik ölçümler bireyin kişisel yapılarını ve yapılandırma süreçlerini anlamayı sağladığı için bu sonuçlar psikoterapi alanında bireyde değişim, gelişim sağlamak için hem bilgi toplamayı hem de yapılandırma için hedef oluşturmayı sağlayan araçlardır. Bağlılık ağı testinin bu amaçla psikoterapi alanında kullanılması ile kişisel yapılar kuramı perspektifi ile çalışırken hem nitel hem nicel sonuçlar almayı sağlayacaktır. Bu sonuçlar terapi sürecinde hem bir planlama, yapılandırma sağlayacak; hem de sürecin akışında bireye özgü bir akış sağlayacaktır. Nihayetinde bireyin bağlılık ağı yapılandırma sürecinin tamamlanması ile psikoterapi sürecinin de değerlendirilmesi ve ihtiyaca göre sonlandırılması da sağlanacaktır (Kelly, 1955/1966; Harris, 1954; Jennings, 1963; Hinkle, 1965; Walker, 2000; Fransella ve Bannister, 1977; Browning, 1988; Walker, 1997). Bu etkiyi ortaya koyan terapi sürecine dayalı araştırmalar planlanabilir. Bu araştırma sonrasında bu araç ülkemizde de terapide kullanılabilecek bir araç olarak değerlendirilebilir.
6. Terapi sürecinde birey için travmatik yaşantılar üzerinde çalışırken iki temel alanın düzenlenmesi üzerinde durulur. Bu alanlardan birisi sosyal destek alanı; diğeri bireyin psikolojik dayanıklılığını oluşturan içsel alandır. Bağlılık ağı testi ile sosyal destek alanı ölçümü, bağlılık ağ yapısı ortaya konmaktadır. Aynı ölçümle bireyin içsel kaynakları çerçevesinde gerçekleştirilerek bireye ait bir içsel kaynaklar ağı da oluşturulabilir. Kelly ya da bağlılık ağı ile çalışmış olan bilim insanlarının bu yönde bir çalışmasına rastlanmamıştır. Ancak bağlılık ağını oluşturmak için geliştirilen test ve analizlerin hepsi bireyin içsel ağ yapısını ortaya çıkarmak için de kullanılabilir. Oluşacak ağ yapısının ismi farklı olabilir. Ancak bireyin içsel kaynaklarını somut olarak görmesi ve organize etmesi için etkili bir yol olabilir. Böyle bir ağ yapısı Kelly tarafından oluşturulan örgütleme önermesi çerçevesinde yapılar arası

ilişkileri açıklayan özellikte olabilir. Bu çalışma terapi sürecinde denenip ardından bu konuda bilimsel içerikte vaka analizi türünde bir araştırma deseni de oluşturulabilir.

7. Bağlılık ağı testinin terapi sürecinde kullanımı esnasında yine idiyografik ve nomotetik araçlar arasındaki ilişkiyi görmeyi sağlayacak araştırma desenleri oluşturulabilir. Bireydeki depresyon, kaygı, öfke, travma sonrası stres bozukluğu gibi farklı psikolojik rahatsızlık durumlarında ilgili nomotetik ölçüm ve bağlılık ağı testi ölçümleri arasındaki ilişkilerle terapi sürecindeki gelişim değerlendirilebilir. Aynı zamanda bu farklı değişkenlerle nomotetik-idiyografik araştırma desenleri oluşturulabilir (Bell, Winter ve Bhandri, 2009)
8. Uygulama alanında bağlılık ağı testinin terapi sürecinde kullanımına dair danışanların görüşlerine dair bir araştırma desenlenebilir.
9. Boşanma ya da farklı travma grupları ile uygulama programı geliştirmek ve programın katılımcılar üzerindeki etkisini değerlendirmek için bağlılık ağı testi kullanılabilir.
10. Bireyin boşanmaya yüklediği anlamı ortaya çıkarmak için farklı içerikte bağlılık ağ formları oluşturularak bağlılık ağ yapısındaki farklı desenlerin incelendiği araştırmalar planlanabilir. Birey boşanmayı travmatik algılamıyorsa boşanma sonrası yaşadığı pozitif olaylar listesi oluşturularak bu yönde bağlılık ağ yapısı deseni çıkarılabilir. Pozitif durumlar için de bağlılık ağı testinin uygulanabileceği Walker (1997) tarafından da ifade edilmiştir. Boşanma sürecinin hem travmatik hem travmatik olmayan desenler açısından iki ayrı bağlılık ağı formu ile ölçümleri yapılarak iki ayrı desen arasındaki farklar da incelenebilir.
11. Boşanma sonrası sürece bireyin uyum sağlamasında bağlılık ağı yapısının etkisinin nasıl olduğunu incelemek amacıyla bağlılık ağı testi sonuçları ile uyumu nomotetik olarak ölçen sonuçların karşılaştırıldığı araştırmalar desenlenebilir.
12. Bu araştırma dezavanatajlı olması nedeniyle kadını değişken olarak almıştır. Ancak erkeklerin de bu süreci nasıl algıladığı, bağlılık ağ yapılarının nasıl çeşitlilik gösterdiği önemli bir araştırma değişkeni olabilecek niteliktedir. Hatta kadın ve erkek bağlılık ağı yapılarının incelenerek karşılaştırıldığı araştırma desenleri de oluşturulabilir.

13. Mevcut araştırma aynı zamanda birçok farklı kültürel ögenin değişken olarak ele alındığı ve karşılaştırıldığı bağlılık ağ yapılarına ulaşmayı hedefleyen yeni araştırma desenlerine uyarlanabilir.
14. Boşanma olmaksızın duygusal açıdan boşanmış, ihmal-istismar yaşayan evli kadın ve erkeklerin bağlılık ağ yapılarının incelenmesi için de yeni araştırmalar desenlenebilir.
15. Bağlılık ağ yapısı temel çekirdek yapıdır ve diğer yapıların gelişiminde görev almaktadır. Bu kuramsal çerçeveden hareketle bağlılık ağ yapısı ile boşanma sonrası süreçteki bireyin farklı temel rol yapılarına ilişkin yapılacak idiyografik ölçümler arasındaki ilişkilere yönelik olgu analizi şeklinde farklı araştırmalar desenlenebilir. Rol yapıları arasında bağlılık ağ yapısının düzenleyici bir rolü olup olmadığına dair sonuçlar elde edilebilir (Butler ve Green, 2007).
16. Bağlılık ağı formu hipotetik sorularla da oluşturulabilir (Fransella ve Bannister; Talbot vd., 1991). Bu şekilde elde edilecek bağlılık ağı yapısı deseni ile bağlılık ağı yapısının ne yönde yapılandırılabileceğine yönelik bilgiler elde edilebilir. Böyle bir inceleme hem bir araştırma deseni için hem de terapötik uygulama sürecini yürütmek için yararlanılabilecek sonuçlar elde etmeyi sağlayabilecektir.
17. Birey için idealindeki bağlılık ağı yapısını ortaya koyacak içerikte bağlılık ağı formu oluşturularak da bir araştırma süreci desenlenebilir (Brinckley, 1992).

KAYNAKÇA

Ainsworth, M. D. S, Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. (1978). Patterns of attachment: Assesed in the strange situation and at home. Hillsdale, NJ: Erlbaum.

Akmaniş, B. (2010). Otistik çocuğu olan annelerin algıladıkları sosyal desteğe göre umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.

Aktaş, Ö. (2011). Boşanma Nedenleri ve Boşanma Sonrasında Karşılaşılan Güçlükler. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Anabilim Dalı Programı Yüksek Lisans Tezi.

Allen, E. S., & Atkins, D. C. (2005). The multidimensional and developmental nature of infidelity: Practical applications. Journal of Clinical Psychology, 61, 1371–1382.

Amato, P. R. (2000). The Consequences of Divorce for Adults and Children. *Journal of Marriage and Family, 62/49, 1269-1287.*

Amato, P. R. (2010). *Journal of Marriage and Family*, 72: 650 – 666. doi:10.1111/j.1741-3737.2010.00723.

Arıkan, Ç. (1996). *Halkın boşanmaya yönelik tutumları araştırması*. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.

Arpacı, F., & Tokyürek, S. (2012). Boşanmış Bireylerin Yeniden Evlilik Konusundaki Görüşlerinin İncelenmesi. *Akademik Bakış Dergisi,* 31, 1-15.

Bannister, D. & Fransella, F. (2003). Inquiring Man: The Psychology Constructs. Taylor & Francis e-Library.

Bannister, D. (2003) The Logic of Passion. In F. Fransella (Ed.), *International handbook of personal construct psychology*. Chichester: John Wiley and Sons. Capter 6/ syf 67-72

Barrera, M. J., & Ainley, S. L. (1983). The structure of social support: A conceptual and empirical analysis. *Journal of Community Psychology, 11*(2), 133-143.

Barrera, M. J. (1986). Distinctions between social support concepts, measures and models. *American Journal of Community Psychology, 14*, 413-445. 291

Barrera, M. J. (2000). Social support research in community psychology. In J. Rappaport & E. Seidman (Eds.), *Handbook of community psychology* (pp. 215-245). New York: Plenum.

Beail, N., & Beail, S. (1985). Evaluating dependency. In N. Beail & S. Beail (Eds.), *Repertory grid technique and personal constructs: Applications in clinical and educational settings*. London: Croom Helm.

Beattie, A. E. (2014). Assessing Young Children's Personal Consructs of 'Nature' Using A Modified Repertory Grid Test: A Case Study. Master of Arts, University of British, Columbia.

Bell, R. C. (1988). Theory-appropriate analysis of repertory grid data. *International Journal of Personal Construct Psychology, 1*, 101-118.

Bell, R. C. (1995). The analysis of multi-occasion multi-grid data: An application of the OVERALS algorithm. *Paper presented at the Eleventh International Congress on Personal Construct Psychology.* Barcelona, July 3–7, 1995.

Bell, R. C. (2001). Some new measures of the dispersion of dependency in a situation-resource grid. *Journal of Constructivist Psychology, 14*, 227-234.

Bell, R. C. (2009). GRIDSTAT5: A program for analysing the data of repertory grid [computer software]. Melbourne Australia.

Bell, R. C., Winter, D., & Bhandari, S. (2009). Hierarchical relationships in dependency grids: Explorations in survivors of childhood sexual abuse. *Journal of Constructivist Psychology, 23*, 102-117.

Bell, R. C. , Caputi, P. & Miller, L. M. (2016). Modeling hierarchical relationships in Hinkle's implications grid data. *Journal of Constructivist Psychology*, 29 (4), 407-416.

Bell, R. C. , Vince, J. & Costigan, J. (2002). Which Vary More In Repertory Grid Data: Constructs Or Elements? . *Journal of Constructivist Psychology, 15:305–314.* doi: 10.1080/1072053029010051 4.

Berktay, F. (2000) Tektanrılı Dinler Karşısında Kadın, Metis Yayınları, II. Basım, Ankara

Blain, M. D., Whiffen, V. E., & Thompson, J. M. (1993). Attachment and perceived social support in adolescence: The interaction between working models of self and others. *Journal of Adolescent Research, 8*(2), 226-241.

Bogolub, E. B. (1991). Women and midlife divorce: Some practice issues. *National Association of Social Workers*, *36*, 428–433.

Bohlmann, S. E. (2000). *Coping mechanisms of women divorcing after long-term marriage*. Unpublished doctoral dissertation, California State University, Long Beach. (UMI No. 1400773).

Boose, J. H. (1984). Personal Construct Theory and The Transfer of Human Expertise. Boeing Computer Services, 7A-03, PO Box 24346, Seattle, Washington, 98124. AAAI (www.aaai.org).

Booth, A. and Amato, P. (1991). Divorce and psychological stress. *Journal of Health Social Behavior*, 32, 396–407.

Bortz, J., & Döring, N. (2006). Forschungsmethoden und evaluation für Human und sozialwissenschaftler. Heidelberg: Springer.

Boşanma Nedenleri Araştırması (2009). Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları.

Bowlby, J. (1982). Attachment and loss: Attachment. New York: Basic Books.

Bowlby, J. (1988). A Secure base: Clinical applications of attachment theory. London: Routledge.

Böker, H. (1999). Selbstbild und Objektbeziehungen bei Depressionen: Untersuchungen mit Der Repertory-Grid-Technik und dem Gießen-Test an 139, Patienteninnen mit depressiven Erkrankungen. Darmstadt: Steinkopff.

Böker, H., Hell, D., Budischewski, K., Eppel, A., Härtling, F., Rinnert, J., Schmeling v., C., Will, H., Schoeneich, F., & Northoff, G. (2000c). Personality and object relations in patients with affective disorders: Idiografic reseach by means of repertory grid technique. J. Affect. Disord. 60, 53-60.

Brinckley, J. A. (1992). A personal construct exploration of social support, dependency and the elderly. Unpublished honours thesis. University of Woolongong.

Brown, G. & Harris, T. (1978). The social origins of depression. New York: Free Press.

Brownridge, D. A. , Chan, K. L., Hiebert-Murphy, D. , Ristock, J. , Tiwari, A. , Leung, W. & Santos, S. (2008). The Elevated Risk for Non-Lethal Post-Separation Violence in Canada A Comparison of Separated, Divorced, and Married Women. *Journal of Interpersonal Violence*, Volume 23 Number 1 117-135.

Browning, H. (1988). Speculative adventures: the social work setting. In G. Dunnett (Ed.), *Working with people: Clinical uses of personal construct psychology*. London: Routledge.

Bulut, M. (2008). Divorce in Women and its Relation with Culture. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, Cilt 19, Sayı 2. Ankara.

Burr, V., King, N., & Butt, T. (2012). Personal construct psychology methods for qualitative research. *International Journal of Social Research Methodology*, 1-15.

Butler, R. J. & Green, D. (2007). The Child Within Taking the Young Person's Perspective by Applying Personal Construct Psychology. Chichester: John Wiley and Sons. Chapter 14 (3-8 arası).

Button, E. J. (1983). Construing the anorexic. In J. Adams-Webber & J. C. Mancuso (Eds.), Applications of personal construct theory (pp. 305-316). New York: Academic Press.

Carlson, D., & S.Perrewe, P.L. (1999). The role of social support in the stressor-strain relationship: an examination of work-family conflict. *Jurnal of Management, 25,* (4) 513-540

Cassidy, J., & Shaver, P. R. (1999). Handbook of attachment theory, reseach and clinical applications. Guilford.

Caughlin JP, & Huston TL (2002) A Contextual Analysis of the Association Between Demand/Withdraw and Marital Satisfaction. *Pers Relat*, 9: 95-119.

Chiari, G., Nuzzo, L., Alfano, V., et al. (1994). Personal paths of dependency. *Journal of Constructivist Psychology, 7*, 17-34. 294.

Chiari, G. & Nuzzo, M. L. (2003). Personal Constructivism and Social Constructionism. In F. Fransella (Ed.), *International handbook of personal construct psychology*. Chichester: John Wiley and Sons. 44 toplam Chapter 4 46-47.

Cipoletta, S. , Beccarello, A. & Galan, A. (2012). A Psychological Perspective of Eye Floaters. *Qualitative Health Research*. 22(11) 1547–1558 doi: 10.1177/1049732312456604.

Cipolletta, S. , Shams, M., Tonello, F. & Pruneddu, A. (2013). Caregivers of patients with cancer: anxiety, depression and distribution of dependency. *Psycho-Oncology* 22: 133–139. Wiley Online Library (wileyonlinelibrary.com). DOI: 10.1002/pon.2081

Clark-Stewart, A., & Brentano, C. (2006). Divorce causes and consequences. New Haven, CT: Yale University Press.

Cohen, S. & Hoberman, H. M. (1983). Positive events and social supports as buffers of life change stress. *Journal of Applied Social Psychology*, 13, 99-125.

Cohen, S., & Wills, T. A. (1985). Stress and social support, and the buffering hypothesis. *Psychological Bulletin, 98*, 310-357.

Cohen, S., Underwood, L., & Gottlieb, B. (2000). Social support measurement and interventions: A guide for health and social scientists. New York: Oxford.

Cohen, O., & Savaya, R. (2003). Adjustment to divorce: A preliminary study among Muslim Arab citizens of Israel. *Family Process, 42*, 269–290.

Coates, B. A. (2008). Divorce with Decency. United States of America: University of Havaii Press, Versa Press.

Cridland, E. K. , Caputi, P. Walker, B. M., Jones, S. C., & Magee, C. A. (2016). A Personal Constructivist Approach for Investigating the Patterns of Dependency of Adolescents with Autism Spectrum Disorder: Case Study of Two Families. *Journal of Constructivist Psychology*, 29:1, 30-50. doi: 10.1080/10720537.2015.1005323

Cutrona, C. E., & Russell, D. W. (1990). Type of social support and specific stress: Toward a theory of optimal matching. In B. R. Sarason, I. G. Sarason & G. R. Pierce (Eds.), Social support: An interactional view (pp. 319-366). New York: Wiley.

Çağlayan, E. ve Sanberk, İ. (2021). Ergenlerin Öz-Kimlik Grafiklerinin Aile İşlevselliği Açısından İncelenmesi. *Güncel Psikoloji Araştırmaları II*,

Dalton, P., & Dunnett, G. (1992). A Psychology for living: Personal construct theory for professionals and clients. Chichester: Wiley.

Davis, B. D. (1985). Dependency grids: An illustration of their use in an education setting. In N. Beail (Ed.), Repertory grid technique and personal constructs: Applications in clinical and educational settings (pp. 319-332). London: Croom-Helm.

DeGarmo D.S., & Kitson G.C. (1996) Identity Relevance and Disruption as Predictors of Psychological Distress for Widowed and Divorced Women. *J Marriage Fam*, 58: 983-997.

Denton W.H., Golden R.N., & Walsh S.R. (2003) Depression, Marital Discord and Couple Therapy. *Current Opinion in Psychiatry*, 16: 29-34.

Dewey, J. (1999). Philosphy ve Civilization, New York: Minton, Balch&Co

Diamond, C. T. P. (1990). Reducing managerial stress through focusing dependencies: The economics of stress and dependency. Asia Pacific Resource Management.

Demircioğlu, N. S. (2000). Boşanmanın, Çalışan Kadının Statüsü ve Cinsiyet Rolü Üzerine Etkisi. *(*Yayınlanmış Doktora Tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.

Demirkan Yurtkuran, S., Ersöz Günindi, A., Şen Beder, R., Ertekin, E., Sezgin, Ö., Turğut A.M. at all. (2009). Boşanma Nedenleri Araştırması. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü.

Duck S. W. (1973). Personal relationships and personal constructs: a study of friendship formation. London: Wiley.

Ekinci, H. ve Ekici, S. (2003). İşletmelerde örgütsel stres yönetim stratejisi olarak sosyal desteğin rolüne ilişkin görgül bir araştırma. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(1): 109-120.

Eliüşük, A. (2008). Şizofreni hastası olan ailelerin algılanan sosyal destek ve umutsuzluk düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.

Ewen, R. B. (2003). An introduction theories of personality (6th . Edition). Mahwah, NJ: Erlbaum.

Farrell, F. (2005). Diversity of social support and the well-being of male police officers. (Unpublished PhD thesis). University of Columbia.

Feist, J., Fesit, G. J., & Roberts, T. A. (2017). Theories of personality (9th. Edit). Boston: McGraw Hill.

Fine, M. A., Ganong, L. H., & Demo, D. H. (2005). Divorce as a Family Stressor. *Families & Change, 227-252, University of Georgia, SAGE Publications.*

Fokkema T (2002). Combining a Job and Children: Contrasting the Health of Married and Divorced Women in the Netherlands? *Social Science & Medicine*, 54: 741-752.

Fransella, F. (2003) From theory to research to change. In F. Fransella (Ed.), A Handbook of Personal Construct Psychology. Chichester: John Wiley & Sons.

Fransella, F., & Bannister, D. (1977). A manual of repertory grid technique. London: Academic Press.

Fransella, F. & Dalton, P. (2000). Personal Construct Counselling in Action *Series Editor*: Windy Dryden. SAGE Publications, London. Chapter 7 (1) syf 8-9.

Fransella, F., Bell, R. C., & Bannister, D. (2004). A manual for repertory grid technique *2nd edition*. Chichester: John Wiley and Sons.

Fong, M. L. ve Lease, S. H. (1994). Constructivist al ternatives: The case for diversity and integration in mental health counseling. *Journal of Mental Health Counseling*, 16, 1, 122-126.

Gale J, Mowery RL, Herrman MS ve ark. (2002) Considering Effective Divorce Mediation: Three Potential Factors. Conf Resol Q, 19: 389-420.

Gillibrand, W. P. (2006). Personal constructs in adults with type 2 diabetes mellitus: A dependency grid analysis. University of Central Lancashire.

Gilligan, R. (2006). Creating a warm place where children can blossom. *Social Policy Journal of New Zealand* (28).

Goldberg, E.M. (1964). Dependency correlates of aggressive behaviour. (Unpublished M.A. thesis). Ohio State University, Columbus, Ohio.

Golding, K. (2008). Nurturing attachment: supporting children who are fostered or adopted. London: Jessica Kinsley.

Gordon, K. C., Baucom, D. H., & Snyder, D. K. (2005). Treating couples recovering from infidelity: An integrative approach. *Journal of Clinical Psychology*, 61, 1393–1405.

Gottman, J. M., & Levenson, R. W. (2000). The timing of divorce: Predicting when a couple will divorce over a 14-year period. *Journal of Marriage and the Family*, *62*, 737 – 745.

Harris, I. (1954). A Study of the Relative Information Value GT Constructs IV Personal Construct Theory. The Degree Doctor of Philosophy In The Graduate school of The Ohio State University.

Harter, S. L., Erbes, C. R. & Hart, C. C. (2004). Content Analysis of The Personal Constructs of Female Sexual Abuse Survivors Elicited Through Repertory Grid Technique. *Journal of Constructivist Psychology*, 17:1, 27-43, doi: 10.1080/10720530490250679. http://dx.doi.org/10.1080/10720530490250679.

Hasanvandia, S. , Valizade, M., Mehrabizade, M. & Mohammadesmaeel, F. (2013). Effectiveness of Stress Management on Mental Health of Divorced Women. *Social and Behavioral Sciences* 84, 1559 – 1564. doi:10.1016/j.sbspro.2013.06.788

Hawkins, R. L., & Maurer, K. (2012). Unravelling social capital: Disentangling a concept for social work. *British Journal of Social Work, 42*(2), 353-370.

Hazan, C., & Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology, 52*(3), 511–524.

Hinkle, D. (1965). The change of personal constructs from the viewpoint of a theory of construct implications. (Unpublished PhD thesis). Ohio State University.

Hopper J (2001) The Symbolic Origins of Conflict in Divorce. *J Marriage Fam*, 63: 430-445.

Hortaçsu, N. (1991). Evlilik ve Boşanma Nedenlerine Verilen Önemi Etkileyen Faktörler Olarak Değerlendirme Yaklaşımı, Cinsiyet ve Medeni Durum. *Aile ve Toplum*, 1: 35-40.

House, J. S. (1981). Work, Stress, and Social S upport. Reading, Mass: Addison-Wesley

Hughes, R., & Kirby, J. (2000). Streghening Evaluation Stratagies For Divorcing Family Support Services: Perspectives of Parent Educators, Mediators, Attorneys and Judges. *Fam Relat*, 49: 53-61.

Huston, T.L., Niehuis, S., & Smith, S.E. (2001). The Early Marital Roots of Conjugal Distress and Divorce. *Current Directions in Psychological Science*, 10: 116-119.

İçli, T. G. (2007). Kriminoloji. Ankara: Seçkin

İlbars, Z. (2007). Suç Antropolojisi: Kadın ve Suç. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi*, 22, 1-13.

Jankowicz, D., & Cooper, K. (1982). The use of focussed repertory grids in counselling. *British Journal of Guidance and Counselling,* 10: 136-150.

Jankowicz, D. (2015). Construal Of Voluntary Environmental Program Participation In The Canadian Residential Construction Industry Dustin Quirk D.B.A., Red Deer College. Heriot-Watt University, Edinburgh.

Jennings, B. S. (1963). Personal Construct Theory and The Creativity Cycle Dissertation. The Degree Doctor of Philosophy In The Graduate school of The Ohio State University.

Jojo, R. & Sathiyaseelan, A. (2019). Posttraumatic relationship experiences in women in South India. *Cogent Psychology*, 6:1703472. https://doi.org/10.1080/23311908.2019.1703472

Jones, H. (2009). Help-seeking behaviour among clinical psychology trainees at the University of Leeds. University of Leeds.

Kalmijn, M. and Saraceno, C. (2008). A comparative perspective on intergenerational support: respon siveness to parental needs in individualistic and familialistic countries. *European Societies*, 10, 479–508

Kaljmin, M. (2009). Country Differences in the Effects of Divorce on Well-Being: The Role of Norms, Support, and Selectivity. *European Sociological Review. Volume* 26/4, 475-490. doi:10.1093/esr/jcp035

Kelly, G. (1955). The psychology of personal constructs (Vol. Volume 1 and 2.). New York: Norton/ Routledge.

Kelly, G. A. (1955/1991/2003). The Psychology of Personal Constructs. Volume One: Theory and Personality. First published in 1991 by *Routledge, New York*. This edition published in the *Taylor & Francis e-Library*.

Kessler, R. C., & McLeod, J. D. (1985). *Social support and mental health in community studies*. New York: Academic Press.

Kimbal, B.S., (2001). A Case Study Of A Therapy Group For Divorced Women Framed By Attachment Theory, Feminist Thought, and A Collaborative Language Systems Approach to Therapy and Practice. The Degree Doctor of Philosophy In The Graduate school of The Tech University, Texas.

Kitson G.C.,& Morgan L.A. The Multiple Consequences of Divorce: A Decade Rewiew. *Journal of Marriage and the Family*, 1990; 52:913-24.

Kolodziej-Zaleska, A. & Przybyla-Basista, H. (2016). Psychological well-being of individuals after divorce: the role of social support. *Current issues in personality psychology, volume* 4(4). doi: 10.5114/cipp.2016.62940.

Kreber, C., Castleden, H., Erfani, N., et al. (2003). Exploring the usefulness of Kelly's personal construct theory in assessing student learning in science courses. *Teaching in Higher Education, 8*(3), 431-445.

Kulik, L. & Heine-Cohen, E. (2011). Coping Resources, Perceived Stress and Adjustment to Divorce Among Israeli Women: Assessing Effects. *The Journal of Social Psychology*, 151:1, 5-30. http://dx.doi.org/10.1080/00224540903366453

Lakey, B., & Drew, J. B. (1997). A social-cognitive perspective on social support. In G. R. Pierce, B. Lakey, I. J. Sarason & B. R. Sarason (Eds.), *Sourcebook of Social Support and Personality* (pp. 107-140). New York: Plenum.

Landfield, A. W. (1971). *Personal construct systems in psychotherapy*. Chicago: Rand McNally.

Lambert, M. J., & Barley, D. E. (2002). Research summary on the therapeutic relationship and psychotherapy outcome. In J. C. Norcross (Ed.), *Psychotherapy relationships that work: Therapist contributions and responsiveness to patients* (17–32), New York: Oxford University Press.

Leitner LM. 1985. Interview methods for construct elicitation: searching for the core. See Epting & Landfield 1985, pp. 292–306

Leitner LM, Dunnett NGM, eds. 1993. Critical Issues in Personal Construct Psychotherapy. Mal abar, FL: Krieger, Publ. Presents key components of a clinical approach based centrally on sociality, involving diagnosis by diagnostic framework focusing on differing styles of interpersonal relationships.

Lester, D. (1969). Resentment and dependency in the suicidal individual. *Journal of General Psychology, 81, 137-145.*

Lepore, S. J., Evans, G. W., Schneider, M. L. (1991). Dynamic Role of Social Support in The Link Between Chronic Stress and Psychological Distress. *Journal of Personality and Social Psychology,* 61(6), s. 899-909.

Lorenz, F. O., Wickrama, K. A. S., Conger, R. D., & Elder, G. H. (2006). The short-term and decadelong effects of divorce on women's midlife health. *Journal of Health and Social Behavior*, *47*, 111 – 125.

Malecki, C. K., & Demaray, M. K. (2002). Measuring perceived social support: Development of the Child and Adolescent Social Support Scale. *Psychology in the Schools, 39*, 1-18.

Marsden, D. & Littler, D. (2000). Exploring consumer product construct systems with the repertory grid technique. *Qualitative Market Research: An International Journal, Vol*. 3 Iss 3 pp.127 - 144 Permanent link to this document: http://dx.doi.org/10.1108/13522750010333889 Downloaded on: 24 June 2016, At: 13:15 (PT).

Massoglia, M., Remster, B. & King, R. D. (2011). Stigma or Separation? Understanding the Incarceration-Divorce Relationship. *Social Forces* 90(1) 133–156.

McCoy, M. (1981) Positive and negative emotion. In: Bonarius H, Holland R and Rosenberg S (eds). *Personal Construct Psychology*. New York: St Martin's Press, 95-104.

McKenry P.C., Clark K.A., &Stone G. (1999). Evaluation of a Parent Education Program for Divorcing Parents. *Fam Relat*, 48: 129-137.

McWilliams, S. A. (2003). Belief, Attachment and Awareness. In F. Fransella (Ed.), *International handbook of personal construct psychology*. Chichester: John Wiley and Sons. Capter 7 syf 80.

Mitchell, J. & Latchford, G. (2010). Prisoner perspectives on mental health problems and help-seeking. *The Journal of Forensic Psychiatry & Psychology Vol*. 21, No. 5, 773–788.

Nagy, B. J. (1988). Social support, dependency and adjustment in amputees: A personal construct investigation. (Unpublished honours thesis). University of Woolongong.

Neimeyer, G. J., & Neimeyer, R. A., (1985). Relational trajectories: a personal construct contribution. *Journal of Social and Personal Relationships*, 2, 325-249.

Neimeyer, R. A., & Raskin, J. D. (2000). Constructions of disorder: Meaning-making frameworks in psychotherapy. Washington, DC: American Psychological Association.

Norbeck, J. S. (1984). The Norbeck Social Support Questionnaire. In B. S. Raff (Ed.), *Social support of families of vulnerable infants*. Birth defects: Original Articles Series 20; 5: 59-97.

Öngider, N (2006) Evli ve Boşanmış Ailelerde Algılanan Ebeveyn Kabul veya Reddinin Çocuğun Psikolojik Uyumu Üzerindeki Etkileri. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitusu, İzmir, s. 37-71.

Öngider, N., (2011). Anksiyete Düzeyleri Açısından Boşanmış ve Evli Anneler ile Çocuklarının İncelenmesi. *Nöropsikiyatri Arşivi Dergisi/Archives of Neuropsychiatry*, 48: 66-70.

Öngider, N. (2013). Bilişsel Davranışçı Terapinin Boşanma Sonrasında Kadınların Depresyon, Anksiyete ve Yalnızlık Semptomlarında Etkinliği: Bir Pilot Çalışma. Yaşam Özel Aile Danışma Merkezi, 2146-9490 JCBPR, 2013, 2: 147-155.

Özabacı, N. , Gamsız, Ö. , Biçen, B. Ş. , Altınok, A. , Dursun, A. , Sandıkçı, Ç, , at all., (2015). Boşanmış kadınların umutsuzluk düzeyleri ve sosyal destek alma durumları. *International Journal of Human Science. Volume*: 12 Issue: 1

Parise, M., Pagani, A. F. , Bertoni, A. & Iafrate, R. (2019). Volunteering and social ties after marital separation: an exploratory study on a sample of separated parents in Italy. *TPM Vol*. 26, No. 4, 621-637. doi:10.4473/TPM26.4.9

Parise, M., Gatti, F., & Iafrate, R. (2017). Religiosity, marital quality and couple generativity in Italian couples belonging to a Catholic spiritual association: A quali-quantitative study. *Journal of Religion and Health*, 56, 1856-1869. doi:10.1007/s10943-016-0346-0.

Peck, J. S., & Manocherian, J. (1989). Divorce and the changing family life cycle. In B. Carter & M. McGoldrick (Eds.), The changing family life cycle (pp. 335–369). Boston, MA: Allyn & Bacon.

Pines, A. M. (2010). Aşık olmak, sevgililerimizi neye göre seçeriz?. (M. Yurdakuler Uluengin, Çev.). 2. Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.

Pinsof, W. M. (2002). Introduction to the special issue on marriage in the 20th century in western civilization: Trends, research, therapy, and perspectives. *Family Process*, *41*, 133–134.

Pezullo, L., & De Fillippo, R. (2009). Perceptions of industrial risk and emergency management procedures in Hazmat Logistics: A qualitative mental model approach. *Safety Science, 47*(7), 537-541.

Powell, M. (2013). The use of an adapted version of the Dependency Grid to investigate social support for young people in care. A Thesis Submitted to the University of Manchester for the Degree of Doctorate in Educational Psychology (DEdPsy) in the Faculty of Humanities.

Power, M. J., Champion, L. A., & Aris, S. J. (1988). The development of a measure of social support: The Significant Others (SOS) Scale. *British Journal of Clinical Psychology, 27*, 349-358.

Raveh, A., & Landau, S. F. (1993). Partial order scalogram analysis with base coordinates (POSAC): Its application to crime patterns in all the states in the United States. *Journal of Quantitative Criminology, 9*(1), 83-99.

Ravenette, T. (1999). *Personal construct theory in educational pyschology: A practitioner's view*. London: Whurr.

Richardson, K. M. (2016). The surviving sisters club: Examining social support and posttraumatic growth among FDNY 9/11 widows. Jounal of Loss and Trauma, Vol 21, No.1 1-15. http://dx.doi.org/10.1080/15325024.2015.1024558

Rogers, P. N. (2013). A Qualitative Study of The Life Satisfaction of Single Divorced Women In Leadership. The degree of doctor of education of College of Bowling Green State University.

Rook, K. S. (1990). Parallels in the study of social support and social strain. *Journal of Social and Clinical Psychology, 9*.

Rossotti, N. G., Winter, D., & Watts, M. (2006). Trust and dependency in younger and older people. In P. Caputi, H. Foster & L. Viney (Eds.), *Personal construct psychology: New ideas*. London: John Wiley and Sons Ltd.

Rowe D. (2003). Depression: The Way Out of Your Prison. Hove, UK/New York: Brunner Routledge. 3rd ed.

Rychlak, F. J. (1981). Introduction to personality and psychoterapy: A theory construction approach. (Second Edition), Boston.

Sanberk, İ. (2014). Kanıta dayalı psikolojik danışma ders notları. *Yayınlanmamış Ders Notları*, Adana.

Sanberk, İ. (2016). Investigation and Classification of Personal Constructs Representing Ideal Counselor from Insider Perspective. *Journal of Education and Training*

Studies. Vol. 4, No. 8. Published by Redfame Publishing. URL: http://jets.redfame.com

Sanberk, İ. (2020). Kişisel Yapılar Kuramı. Edt.Burhan Çapri, Geçmişten Günümüze Kişilik Kuramları, 15, 519-539. Ankara: Nobel Kitabevi.

Sarason, I. G., & Sarason, B. R. (2009). Social support: Mapping the construct. *Journal of social and Personal Relationships 26*(1), 113-120.

Sarason, I. G., Sarason, B. R., & Pierce, G. R. (1990). Social support: the search for theory. *Journal of Social and Clinical Psychology, 9*, 133-147.

Sassaroli, S., & Lorenzini, R. (1992). Attachment as an informative relationship. *International Journal of Personal Construct Psychology, 5*, 239-247.

Sassaroli, S., Lorenzini, R., & Ruggiero, G. M. (2005). Kellian invalidation, attachment and the construct of 'control'. In D. A. Winter & L. Viney (Eds.), *Personal construct psychotherapy: Advances in theory, practice and research*. London: Whurr.

Sechrest, L. (1983). Personal-constructs theory. In R. J. Corsini & A. J. Marsella (Eds.), Personality theories, research, and assessment (pp. 229-285) . Itasca, IL: Peacock.

Shye, S. (1985). *Multiple scaling: The theory of and application of partial order scalogram analysis*. Amsterdam: North Holland.

Sidle, L. (1997). Happily Ever After-Again: Love Relationships of Divorced Women At Midlife. The degree of doctor of philosophy of in Transpersonal Psychology Institute of Transpersonal Psychology, Palo Alto, California.

Smith, W., & Grassle, J. F. (1977). Sampling properties of a family of diversity measures. *Biometrics*, 33, 283–292.

Smith, J. E., Stefan, C., Kovaleski, M., et al. (1991). Recidivism and dependency in a psychiatric population: An investigation with kelly's dependency grid. *Journal of Constructivist Psychology, 4*(2), 157 - 173.

Spradley, J. P. (1979). The ethnographic interview. New York: Holt, Rinehart & Winston

Spradley, J. P. (1980). Participant observation. New York: Holt, Rinehart & Winston

Steiner, L. M., Suarez, E. C. , Selle, J. N. & Wykes, S. D. (2011). Effect of Age, Initiator Status, and Infidelity on Women's Divorce Adjustment. *Journal of Divorce & Remarriage*, 52:1, 33-47, doi: 10.1080/10502556.2011.534394

Stevens, C. D., & Walker, B. M. (1996). How residential college students adjust socially and emotionally to first year university. *Higher Education Research and Development, 15*(2), 201-221.

Talbot, R., Cooper, C. L., & Ellis, B. (1991). Uses of the dependency grid for investigating social support in stressful situations. *Stress Medicine, 7*(3), 171-180.

Tan, F. B. & Hunter, M. G. (2002). The Repertory Grid Technique: A Method for the Study of Cognition in InformationSystems. Management Information Systems Research Center, University of Minnesota. http://www.jstor.org/stable/4132340. 24-06-2016 20:12 UTC.

Tanhan, F. (2013). Repertory Grid Görüşme Tekniğine Dayalı Olarak Okul Psikolojik Danışmanlarının Niteliklerinin İncelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2013, 5 (40), 186-197.

Tardy, C. H. (1985). Social support measurement. *American Journal of Community Psychology*, 13(2), 187-202.

Target, M., & Fonagy, P. (2000). Typical and untypical development in early childhood: the fundamentals. Leicester.

Taylor, S.E. (1995), Social Support: Health Psychology (3rd Ed.), New York: McGraw Hill, Inc.

Tek Ebeveynli Aileler (2011). T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (ASAGEM) Yayınları.

Truneckova, D. , Viney, L. L., Maitland, H. & Seaborn, B. (2010). Personal Construct Peer Consultation: Caring for the Psychotherapists. *The Clinical Supervisor*, 29:2, 08-148, doi: 10.1080/07325223.2010.519248.

Truneckova, D. & Viney, L. L. (2012). Personal construct psychology model of school counselling delivery. *British Journal of Guidance & Counselling*, Vol. 40, No. 5, November 2012, 431_448.

Uçan, Ö. (2007). Boşanma Sürecinde Kriz Merkezine Başvuran Kadınların Retrospektif Olarak Değerlendirilmesi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 10 (1), 38- 45.

Uğur, S. B. (2014). Günümüzde Kadının Boşanma Deneyimleri: Akademisyen Kadınlar Üzerine Bir Araştırma. *Mediterranean Journal of Humanities*. V/2, 293-326.

Viney, L. (1998). Should we use personal construct therapy? A paradigm for outcomes evaluation. *Psychotherapy, 35*, 366-380.

Viney, L.L., & ve Truneckova, D. (2012). Personal construct psychology model of school counselling delivery. School of Psychology, University of Wollongong, New South Wales, Australia.

Walker, B. M. (1990). Construing George Kelly's construing of the person-in-relation. *International Journal of Personal Construct Psychology, 3*, 41-50.

Walker, B. M. (1993). Looking for a whole "mama": Personal Construct Psychotherapy and Dependency. In L. M. Leitner & G. Dunnett (Eds.), *Critical issues in personal construct psychotherapy*. Florida: Krieger Publishing Company.

Walker, B. M. (1997). Shaking the kaleidoscope: Dispersion of dependency and its relationships. *Advances in personal construct psychology, 4*, 63-97.

Walker, B. M. (2003). Make Sense of Dependency. In F. Fransella (Ed.), International handbook of personal construct psychology. Chichester: John Wiley and Sons. Capter 16 syf 171-180.

Walker, B. M. (2005). Making sense of dependency. In F. Fransella (Ed.), The essential practitioner's handbook of personal construct psychology (pp. 78–86). Chichester, UK: Wiley.

Walker, B. M., Ramsey, F. L., & Bell, R. C. (1988). Dispersed and undispersed dependency. *International Journal of Personal Construct Psychology, 1*, 63-80.

Walker, B. M., & Winter, D. (2007). The elaboration of personal construct psychology. *Annual Review of Psychology, 58*, 453-477.

Walker, J. (2008). The use of attachment theory in adoption and fostering. *Adoption and Fostering, 32*(1), 49-57.

Wallerstein, J. (1986). Women after divorce: Preliminary report from a ten-year followup. *American Journal of Orthopsychiatry*, *56*, 65–77.

Walton L, Oliver C, Griffin C (1999) Divorce Mediation: The Impact of Mediation On the Psychological Well-Being of Children and Parents. J Com Appl Psychol, 9: 35-46.

Warner, A. (1951). A Study of Threat Within The Psychology of Personal Constructs. The Degree Doctor of Philosophy In The Graduate school of The Ohio State University.

Warren, B. (2010). Kelly's personal construct psychology and Dewey's pragmatism. Personal Construct Theory and Practice*, 7*, 32-40.

Warrener, C., Koıvunen, J. M. & Postmus, J. L. (2013). Economic Self-Sufficiency Among Divorced Women: Impact of Depression, Abuse, and Efficacy. *Journal of Divorce & Remarriage* 54:2, 163-175. DOI: 10.1080/10502556.2012.755066

Weinert, C. (1984). Evaluation of the Personal Resource Questionnaire: A social support measure. In B. S. Raff (Ed.), Social support of families of vulnerable infants. *Birth Defects: Original Articles Series* 20;5: 59-67.

Winter, D. A. (2003). Repertory Grid Technique As A Psychotherapy Research Measure. *Psychotherapy Research*, 13:1, 25-42. To link to this article: https://doi.org/10.1093/ptr/kpg005

Winter, D. A. & Reed, N. (2016). Experience Cycle. The Wiley Handbook of Personal Construct Psychology, Edited by David A. Winter and Nick Reed. John Wiley & Sons, Ltd. syf 518-523

Winter, D. (2003). The evidence base for personal construct psychotherapy. In F. Fransella (Ed.), International handbook of personal construct psychology. Chichester: John Wiley and Sons.

Winter, D. A. (2003). Repertory grid technique as a psychotherapy research measure. *Psychotherapy Research, 13*(1), 25-42.

Winter, D., & Viney, L. (Eds.) (2005). Personal construct psychotherap:Advances ,n theory, practice and research. London: Whurr.

Yıldırım, A., Şimşek, H., (2013). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

Yıldırım, İ., (1998). Akademik başarı düzeyleri farklı olan lise öğrencilerinin bazı değişkenlere göre sosyal destek düzeyleri. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. Sayı: 2 (9), s.33–39.

Yılmaz, T. ve Fidan, F. (2006). "Kadın Açısından Boşanma: Yeni Bir Başlangıç Mı? Ya Da Son Mu?". *Tabuları Aşmak Temalı II. Uluslararası Kadın Araştırmaları Konferansı,* Kıbrıs.

Yin, R.K. (2003). Case study research: design & methods, Thousand Oaks, London.

Zafar, N. & Kausar, R. (2014) Emotional and Social Problems in Divorced and Married Women. *Journal of Social Sciences*, 8(1), 31-35.

Ek 2. Katılımcı Kişisel Bilgi Formu

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

İzin verirseniz görüşmelerimizi kayıt altına almak istiyorum.

1) Kaç yaşındasınız?

2) Eğitim düzeyiniz nedir?

3) Mesleğiniz nedir?

4) Nerelisiniz/etnik kökeniniz nedir?

5) Kaç kardeşsiniz ve doğum sıranız nedir?

6) Anne-baba eğitim düzeyiniz nedir?

7) Köken ailenizin kısa bir öyküsünü anlatır mısınız?

8) Nasıl evlendiğinizin kısa bir öyküsünü anlatır mısınız?

9) Kaç yıl evli kaldınız?

10) Boşanmaya nasıl karar verdiniz?

11) Boşanma sürecinin kısa bir öyküsünü anlatır mısınız?

12) Boşandıktan sonra kaç yıl geçti?

13) Boşandığınız eşinizle şu anki ilişkiniz nasıl?

Ek 3. Katılımcı Bağlılık Ağı Formu Kişiler Listesi Oluşturma Formu

Öncelikle sizden bu süreçte destek aldığınız, hayatınızdaki önemli yer sahibi olan kişileri listelemenizi istiyorum (anne, baba, arkadaş, vs...). Bu kişilerden boşanma sonrasında yaşadığınız zorluklarda yardım için kime başvuracağınızı konu alan bir formu doldurmanızı istiyorum. Ayrıca görüşmemizin ikinci aşamasında sizlere doldurduğunuz bu formdaki sorularla ilgili de sorular soracağım.

Örnek Kişiler Listesi

1) Annem
2) Babam
3) Ağabeyim
4) Ablam
5) Arkadaşım
6) Oğlum
7) Kızım
...

Ek 4. Katılımcı Bağlılık Ağı Formu Zorluklar Listesi

Boşanma Sonrasında Yaşanan Zorluklar

1) Eş rolüyle vedalaşma sürecinde yaşanan zorluklar
2) Eski eşin yaşattığı fiziksel şiddete dayalı zorluklar
3) Eski eşin yaşattığı psikolojik şiddete dayalı zorluklar
4) Eski eşin yaşattığı ekonomik şiddete dayalı zorluklar
5) Eski eşle boşanma sonrasında var olan ilişkiyi yapılandırmada yaşanan zorluklar
6) Ev değişikliği ya da var olan evde yeni bir sistem oluşturmada yaşanan zorluklar
7) Yeni bir düzende eski eşin sorumluluğunda olan görevlerle ilgili zorluklar
8) Yeni oluşturulan sistemde varsa çocukla sürdürülen ilişkiyi yapılandırmada yaşanan zorluklar
9) Eski eşle nafaka ya da mal paylaşımı gibi yasal konularda yaşanan zorluklar
10) Eski eşle çocuğun sorumluluğu ve velayeti konularında yaşanan zorluklar
11) Çocukla ilgili ebeveyn rollerinde işbirliğini sağlamaya dayalı zorluklar
12) Yalnız ve izole hayatın getirdiği zorluklar
13) Yaşanan fiziksel/psikolojik sağlık sorunlarıyla ilgili zorluklar
14) Köken ailede boşanmış kadın rolünün kabulüyle ilgili yaşanan zorluklar
15) Boşanmış kadın olmakla ilgili kişisel algının yarattığı zorluklar
16) Eski eşin ayrı bir ev ve düzen oluşturma sürecinde çıkardığı zorluklar
17) Köken ailenin ayrı bir ev ve düzen oluşturma sürecinde çıkardığı zorluklar
18) Evliyken kurulmuş olan sosyal çevre ilişkilerinin yürütülmesinde yaşanan zorluklar
19) Yeni bir arkadaş çevresinin oluşturulmasında yaşanan zorluklar
20) Erkeklerin boşanmış kadına önyargılı bakış açısıyla ilgili yaşanan zorluklar
21) Romantik ilişkilerde güven duygusu geliştirmede yaşanan zorluklar
22) Romantik ilişki yürütme sürecinde yaşanan zorluklar
23) Boşanmış kadın olarak cinsel yaşam alanında yaşanan zorluklar
24) Kendi algısı açısından boşanmış kadının yeniden evlilik düşüncesine dair yaşanan zorluklar
25) Toplumsal açıdan boşanmış kadının yeniden evlilik düşüncesine dair yaşanan zorluklar
26) Sevgilisi açısından boşanmış kadının yeniden evlilik düşüncesine dair yaşanan zorluklar
27) Toplumun boşanmış kadınla ilgili olumsuz önyargılarına dayalı zorluklar
28) Boşanma sonrası iş bulma, iş değişikliği, kariyer alanlarında yaşanan zorluklar
29) Boşanma nedeniyle yaşanan ekonomik zorluklar
30) Sosyal destek kaynaklarından yararlanmaya dair yaşanan zorluklar
31) İçsel destek kaynaklarını kullanmaya dair yaşanan zorluklar

Ek 5. Katılımcı Kabul Formu Örneği

Katılımcı Kabul Formu

Araştırmayla ilgili bu formu okudum ve anladım. Bu çalışmaya katılmayı kabul ediyorum. Böyle bir araştırmaya ve böyle bir formun kullanımına katkı sağlamaktan memnunum.

Bilgilendirme sayfasındaki bilgiler doğrultusunda katılımım sonucu elde edilen bulguların kullanımından rahatsızlık duymam halinde vazgeçme hakkımın olduğunu biliyor ve bunun için de teşekkür ediyorum.

Ad-Soyad:

İletişim Bilgileri:

İmza:

Ek 6. Katılımcı 1 Gridstat 5 Uygulama Çıktısı

No of Constructs (Rows) = 31

No of Elements (Cols) = 12

Construct Labels

1 Eş rolüyle vedalaşma sürecinde yaşanan zorluklar
2 Eski eşin yaşattığı fiziksel şiddete dayalı zorluklar
3 Eski eşin yaşattığı psikolojik şiddete dayalı zorluklar
4 Eski eşin yaşattığı ekonomik şiddete dayalı zorluklar
5 Eski eşle boşanma sonrasında var olan ilişkiyi yapılandırmada yaşanan zorluklar
6 Ev değişikliği ya da var olan evde yeni bir sistem oluşturmada yaşanan zorluklar
7 Yeni bir düzende eski eşin sorumluluğunda olan görevlerle ilgili zorluklar
8 Yeni oluşturulan sistemde varsa çocukla sürdürülen ilişkiyi yapılandırmada yaşanan zorluklar
9 Eski eşle nafaka ya da mal paylaşımı gibi yasal konularda yaşanan zorluklar
10 Eski eşle çocuğun sorumluluğu ve velayeti konularında yaşanan zorluklar
11 Çocukla ilgili ebeveyn rollerinde işbirliğini sağlamaya dayalı zorluklar
12 Yalnız ve izole hayatın getirdiği zorluklar
13 Yaşanan fiziksel/psikolojik sağlık sorunlarıyla ilgili zorluklar
14 Köken ailede boşanmış kadın rolünün kabulüyle ilgili yaşanan zorluklar
15 Boşanmış kadın olmakla ilgili kişisel algının yarattığı zorluklar
16 Eski eşin ayrı bir ev ve düzen oluşturma sürecinde çıkardığı zorluklar
17 Köken ailenin ayrı bir ev ve düzen oluşturma sürecinde çıkardığı zorluklar
18 Evliyken kurulmuş olan sosyal çevre ilişkilerinin yürütülmesinde yaşanan zorluklar
19 Yeni bir arkadaş çevresinin oluşturulmasında yaşanan zorluklar
20 Erkeklerin boşanmış kadına önyargılı bakış açısıyla ilgili yaşanan zorluklar
21 Romantik ilişkilerde güven duygusu geliştirmede yaşanan zorluklar
22 Romantik ilişki yürütme sürecinde yaşanan zorluklar
23 Boşanmış kadın olarak cinsel yaşam alanında yaşanan zorluklar
24 Kendi algısı açısından boşanmış kadının yeniden evlilik düşüncesine dair yaşanan zorluklar

25 Toplumsal açıdan boşanmış kadının yeniden evlilik düşüncesine dair yaşanan zorluklar

26 Sevgilisi açısından boşanmış kadının yeniden evlilik düşüncesine dair yaşanan zorluklar

27 Toplumun boşanmış kadınla ilgili olumsuz önyargılarına dayalı zorluklar

28 Boşanma sonrası iş bulma, iş değişikliği, kariyer alanlarında yaşanan zorluklar

29 Boşanma nedeniyle yaşanan ekonomik zorluklar

30 Sosyal destek kaynaklarından yararlanmaya dair yaşanan zorluklar

31 İçsel destek kaynaklarını kullanmaya dair yaşanan zorluklar

Element Labels

1 Annem

2 Babam

3 Kızkardeşim

4 Arkadaşım1

5 Psikolog

6 Psikiyatrist

7 Avukat

8 Sevgilim1

9 Sevgilim 2

10 Psikolojik Danışman

11 Arkadaşım2

12 Sevgilim 3

Grid Data

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0
4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0

7	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
8	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
9	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
11	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
12	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0
13	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0
14	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
15	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
16	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
17	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
18	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
19	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
20	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0
21	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0	1
22	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	1
23	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
24	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
25	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
26	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	1
27	1	1	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0
28	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
29	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
30	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
31	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Dispersion of Dependency in Grid : Katılımcı1

Total Dependencies: 42 (= 11.3% of Grid)

Dependency by Rows

~~~~~~~~~~~~~~~~~~

No.	%	Label
2	4.8	Eş rolüyle vedalaşma sürecinde yaşanan zorluklar
0	0.0	Eski eşin yaşattığı fiziksel şiddete dayalı zorluklar
~~~~~~~~~~~~~~~~~~

2 4.8 Eski eşin yaşattığı psikolojik şiddete dayalı zorluklar

0 0.0 Eski eşin yaşattığı ekonomik şiddete dayalı zorluklar

0 0.0 Eski eşle boşanma sonrasında var olan ilişkiyi yapılandırmada yaşanan zorluklar

2 4.8 Ev değişikliği ya da var olan evde yeni bir sistem oluşturmada yaşanan zorluklar

0 0.0 Yeni bir düzende eski eşin sorumluluğunda olan görevlerle ilgili zorluklar

0 0.0 Yeni oluşturulan sistemde varsa çocukla sürdürülen ilişkiyi yapılandırmada yaşanan zorluklar

2 4.8 Eski eşle nafaka ya da mal paylaşımı gibi yasal konularda yaşanan zorluklar

0 0.0 Eski eşle çocuğun sorumluluğu ve velayeti konularında yaşanan zorluklar

0 0.0 Çocukla ilgili ebeveyn rollerinde işbirliğini sağlamaya dayalı zorluklar

2 4.8 Yalnız ve izole hayatın getirdiği zorluklar

2 4.8 Yaşanan fiziksel/psikolojik sağlık sorunlarıyla ilgili zorluklar

3 7.1 Köken ailede boşanmış kadın rolünün kabulüyle ilgili yaşanan zorluklar

1 2.4 Boşanmış kadın olmakla ilgili kişisel algının yarattığı zorluklar

0 0.0 Eski eşin ayrı bir ev ve düzen oluşturma sürecinde çıkardığı zorluklar

0 0.0 Köken ailenin ayrı bir ev ve düzen oluşturma sürecinde çıkardığı zorluklar

0 0.0 Evliyken kurulmuş olan sosyal çevre ilişkilerinin yürütülmesinde yaşanan zorluklar

0 0.0 Yeni bir arkadaş çevresinin oluşturulmasında yaşanan zorluklar

4 9.5 Erkeklerin boşanmış kadına önyargılı bakış açısıyla ilgili yaşanan zorluklar

4 9.5 Romantik ilişkilerde güven duygusu geliştirmede yaşanan zorluklar

3 7.1 Romantik ilişki yürütme sürecinde yaşanan zorluklar

0 0.0 Boşanmış kadın olarak cinsel yaşam alanında yaşanan zorluklar

2 4.8 Kendi algısı açısından boşanmış kadının yeniden evlilik düşüncesine dair yaşanan zorluklar

0 0.0 Toplumsal açıdan boşanmış kadının yeniden evlilik düşüncesine dair yaşanan zorluklar

3 7.1 Sevgilisi açısından boşanmış kadının yeniden evlilik düşüncesine dair yaşanan zorluklar

4 9.5 Toplumun boşanmış kadınla ilgili olumsuz önyargılarına dayalı zorluklar

3 7.1 Boşanma sonrası iş bulma, iş değişikliği, kariyer alanlarında yaşanan zorluklar

0 0.0 Boşanma nedeniyle yaşanan ekonomik zorluklar

0 0.0 Sosyal destek kaynaklarından yararlanmaya dair yaşanan zorluklar

3 7.1 İçsel destek kaynaklarını kullanmaya dair yaşanan zorluklar

Dependency by Columns

~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~

No.	%	Label
9	21.4	Annem
5	11.9	Babam
4	9.5	Kızkardeşim
6	14.3	Arkadaşım1
2	4.8	Psikolog
2	4.8	Psikiyatrist
1	2.4	Avukat
3	7.1	Sevgilim1
4	9.5	Sevgilim 2
2	4.8	Psikolojik Danışman
0	0.0	Arkadaşım2
4	9.5	Sevgilim 3

By Row	By Col	
31	12	No. Possible
16	11	No. Dependencies
51.6	91.7	(Percentage)
2.6	3.8	Average per Dependent row/col
0.9	2.2	St. Dev. per Dependent row/col
2.7	2.2	Raw Information
0.79	0.90	Dispersion of Dependency [Uncertainty Index]
~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~

Asymmetric Prediction of Dependency
Uncertainty Coefficients
~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~~
Column Dependent : 0.55
Row Dependent : 0.45
Symmetric Relationship : 0.49

Dependency By Rows
~~~~~~~~~~~~~~~~~~

By Sample Size	7	15	23
Raw DDI	6.08	10.76	13.63
% Total	14.46	25.62	32.46
% Cases	37.97	67.24	85.20
Max. DDI	5.17	11.07	16.98
Standardized	1.18	0.97	0.80

Dependency By Cols
~~~~~~~~~~~~~~~~~~

By Sample Size	3	6	9
Raw DDI	2.71	4.72	6.23
% Total	6.46	11.24	14.82
% Cases	24.68	42.92	56.60
Max. DDI	3.18	5.68	7.61
Standardized	0.85	0.83	0.82

Row/Col Dependency Ratio

By Sample Size	1	2	3
R/C DDI Ratio	1.54	1.57	1.51

Hierarchical Construct Analysis for Katılımcı 1
There were 1 instances of duplicate profiles
Ideal Maximum Profile added.
Coefficients of Weak Monotonicity
between the Constructs
~~~~~~~~~~~~~~~~~~

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31
1	1.000																														
2	0.000	1.000																													
3	0.333	0.000	1.000																												
4	0.000	0.000	0.000	1.000																											
5	0.000	0.000	0.000	0.000	1.000																										
6	1.000	0.000	0.333	0.000	0.000	1.000																									
7	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	1.000																								
8	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	1.000																							
9	0.895	0.000	0.333	0.000	0.000	0.895	0.000	0.000	1.000																						
10	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	1.000																					
11	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	1.000																				
12	0.895	0.000	0.333	0.000	0.000	0.895	0.000	0.000	0.333	0.000	0.000	1.000																			
13	0.333	0.000	1.000	0.000	0.000	0.333	0.000	0.000	0.333	0.000	0.000	0.333	1.000																		
14	0.778	0.000	0.077	0.000	0.000	0.778	0.000	0.000	0.778	0.000	0.000	0.077	0.077	1.000																	
15	1.000	0.000	0.636	0.000	0.000	1.000	0.000	0.000	0.636	0.000	0.000	1.000	0.636	0.455	1.000																
16	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	1.000															
17	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	1.000														
18	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	1.000													
19	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	1.000												
20	1.000	0.000	-0.143	0.000	0.000	1.000	0.000	0.000	0.647	0.000	0.000	0.647	-0.143	1.000	1.000	0.000	0.000	0.000	0.000	1.000											

21 I -0.143 0.000 -0.143 0.000 0.000 -0.143 0.000 0.000 -0.143 0.000
0.000 0.647 -0.143 -0.412 0.273 0.000 0.000 0.000 0.000 -0.600 1.000
22 I 0.077 0.000 0.077 0.000 0.000 0.077 0.000 0.000 0.077 0.000 0.000
0.077 0.077 -0.200 0.455 0.000 0.000 0.000 0.000 -0.412 1.000 1.000
23 I 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000
0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 1.000
24 I 1.000 0.000 0.333 0.000 0.000 1.000 0.000 0.000 0.895 0.000 0.000
0.895 0.333 0.778 1.000 0.000 0.000 0.000 0.000 1.000 -0.143 0.077 0.000
1.000
25 I 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000
0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000
0.000
I 1.000
26 I 0.077 0.000 0.077 0.000 0.000 0.077 0.000 0.000 0.077 0.000 0.000
0.778 0.077 -0.200 0.455 0.000 0.000 0.000 0.000 -0.412 1.000 0.920 0.000
0.077
I 0.000 1.000
27 I 0.647 0.000 -0.143 0.000 0.000 0.647 0.000 0.000 0.647 0.000 0.000
-0.143 -0.143 1.000 0.273 0.000 0.000 0.000 0.000 0.931 0.053 0.333
0.000 0.647
I 0.000 0.333 1.000
28 I 0.778 0.000 0.077 0.000 0.000 0.778 0.000 0.000 0.778 0.000 0.000
0.077 0.077 0.920 0.455 0.000 0.000 0.000 0.000 0.826 0.333 0.556 0.000
0.778
I 0.000 0.556 0.826 1.000
29 I 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000
0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000
0.000
I 0.000 0.000 0.000 0.000 1.000
30 I 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000
0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000
0.000
I 0.000 0.000 0.000 0.000 0.000 1.000

31 I 0.778 0.000 0.077 0.000 0.000 0.778 0.000 0.000 0.778 0.000 0.000 0.077 0.077 1.000 0.455 0.000 0.000 0.000 0.000 1.000 -0.412 -0.200 0.000 0.778

I 0.000 -0.200 1.000 0.920 0.000 0.000 1.000

Cognitive Complexity [RMS(mu2)] = 0.313

No. of Iterations: 2

Proportion of Profile-Pairs Correctly Represented: 0.9000

Score-Distance Weighted Coefficient: 0.3712

****

Links Information.

[This provides information for drawing links in hierarchical diagrams]

****

Hierarchical Relationships for Profile: 1[A] Ideal Maximum Profile

Less than Profiles:

No profiles.

Greater than Profiles:

2[B] Annem

3[C] Arkadaşım1

5[E] Sevgilim 2

6[F] Sevgilim 3

8[H] Sevgilim1

10[J] Psikolog / Psikiyatrist

Hierarchical Relationships for Profile: 2[B] Annem

Less than Profiles:

1[A] Ideal Maximum Profile

Greater than Profiles:

4[D] Babam

11[K] Avukat

Hierarchical Relationships for Profile: 3[C] Arkadaşım1

Less than Profiles:

1[A] Ideal Maximum Profile

Greater than Profiles:

12[L] Arkadaşım2

Hierarchical Relationships for Profile: 4[D] Babam

Less than Profiles:

2[B] Annem

Greater than Profiles:

7[G] Kızkardeşim

Hierarchical Relationships for Profile: 5[E] Sevgilim 2

Less than Profiles:

1[A] Ideal Maximum Profile

Greater than Profiles:

9[I] Psikolojik Danışman

Hierarchical Relationships for Profile: 6[F] Sevgilim 3

Less than Profiles:

1[A] Ideal Maximum Profile

Greater than Profiles:

9[I] Psikolojik Danışman

Hierarchical Relationships for Profile: 7[G] Kızkardeşim

Less than Profiles:

4[D] Babam

Greater than Profiles:

12[L] Arkadaşım2

Hierarchical Relationships for Profile: 8[H] Sevgilim1

Less than Profiles:

1[A] Ideal Maximum Profile

Greater than Profiles:

12[L] Arkadaşım2

Hierarchical Relationships for Profile: 9[I] Psikolojik Danışman

Less than Profiles:

6[F] Sevgilim 3

5[E] Sevgilim 2

Greater than Profiles:

12[L] Arkadaşım2

Hierarchical Relationships for Profile:10[J] Psikolog / Psikiyatrist

Less than Profiles:

1[A] Ideal Maximum Profile

Greater than Profiles:

12[L] Arkadaşım2

Hierarchical Relationships for Profile:11[K] Avukat

Less than Profiles:

2[B] Annem

Greater than Profiles:

12[L] Arkadaşım2

Hierarchical Relationships for Profile:12[L] Arkadaşım2

Less than Profiles:

11[K] Avukat

10[J] Psikolog / Psikiyatrist

9[I] Psikolojik Danışman

8[H] Sevgilim1

7[G] Kızkardeşim

3[C] Arkadaşım1

Greater than Profiles:

No profiles.

No. Independent branches = 6 [9.0%]

No. Nested branches = 11 [16.0%]

Plot Identification for POSAC Configuration

~~~~~~

ID	Coordinates		Freq	Item Profile	
A	100.00	200.00	1	Ideal Maximum Profile	1 0 1 0 0 1 0 0 1 0 0 1 1 1 1 0 0 0 0 1 1 1 0 1 0 1 1 1 0 0 1
B	100.00	181.82	1	Annem	1 0 0 0 0 1 0 0 1 0 0 0 0 1 0 0 0 0 0 1 0 0 0 1 0 0 0 1 0 0 1 1 0 0 1
C	45.45	109.09	1	Arkadaşım1	1 0 0 0 0 1 0 0 0 0 0 1 0 0 1 0 0 0 0 1 0 0 0 1 0 0 0 0 0 0 0 0
D	72.73	118.18	1	Babam	0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 1 0 0 0 0 0 1 0 0 0 0 0 0 0 1 1 0 0 1
E	118.18	109.09	1	Sevgilim 2	0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 1 1 0 0 0 1 1 0 0 0 0
F	118.18	127.27	1	Sevgilim 3	0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 1 1 0 0 0 1 0 1 0 0 0
G	72.73	100.00	1	Kızkardeşim	0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 1 0 0 0 0 0 1 0 0 0 0 0 0 0 1 0 0 0 1
H	127.27	81.82	1	Sevgilim1	0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 1 0 0 0 0 0 0 0 0 1 0 0 0 0 1 0 0 0 0 0
I	163.64	100.00	1	Psikolojik Danışman	0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 1 1 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0
J	81.82	54.55	2	Psikolog / Psikiyatrist	0 0 1 0 0 0 0 0 0 0 0 0 1 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0
K	100.00	18.18	1	Avukat	0 0 0 0 0 0 0 0 1 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0
L	100.00	0.00	1	Arkadaşım2	0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0

C - I Breadth = 0.59

B - K Depth = 0.82

Max Profile Top
~~~~~~

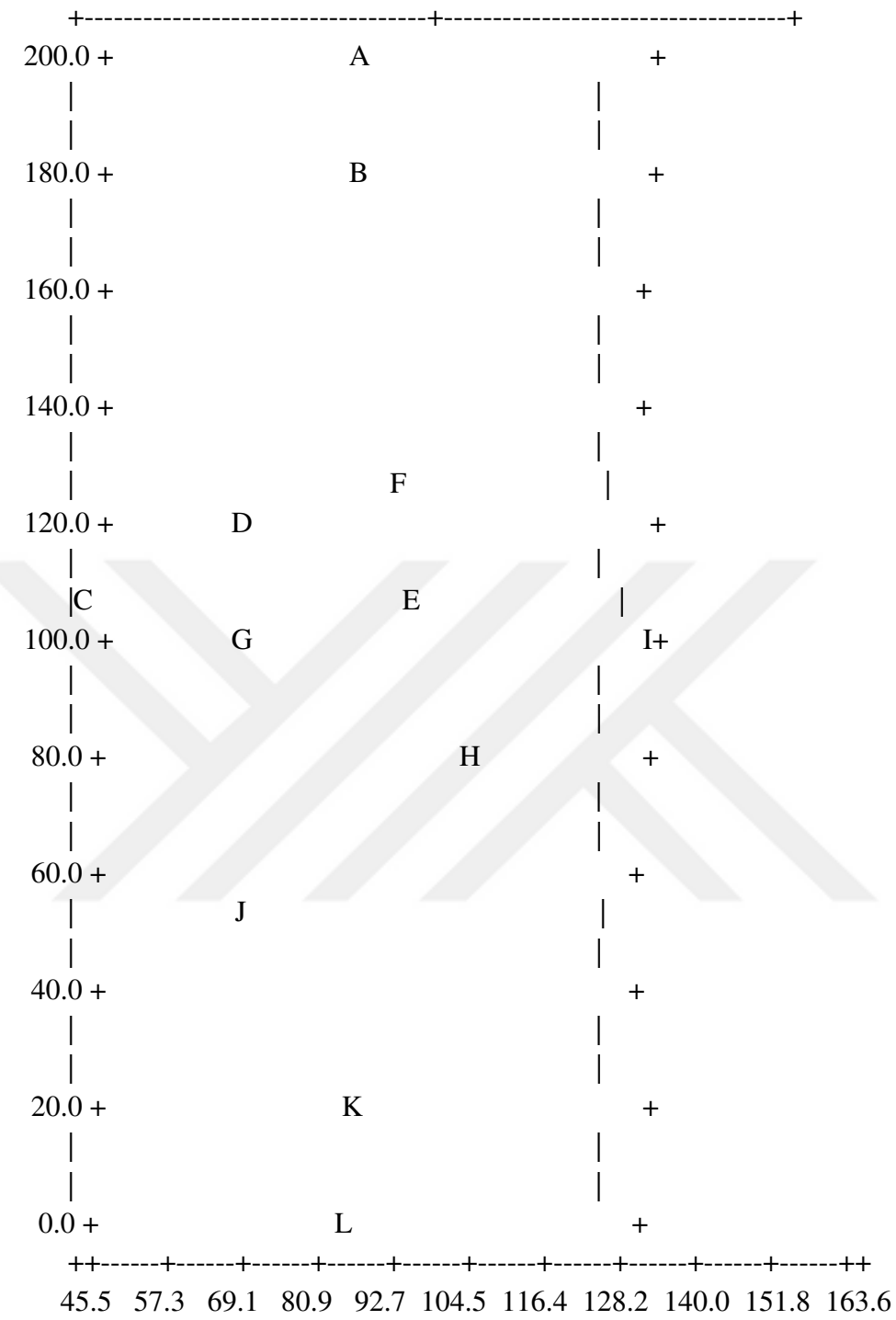

End GRIDSTAT Analysis for Katılımcı1